

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

UZUN, ORTA VE KISA VADEDE BÜYÜME –
EŞİTSİZLİK İLİŞKİSİ: G-7 ÜLKELERİ ÖRNEĞİ

Reza BEHJATI YALGHOUZAGHAJ
2502170451

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Suna MUĞAN ERTUĞRAL

İSTANBUL – 2024

ÖZ

UZUN, ORTA VE KISA VADEDE BÜYÜME-EŞİTSİZLİK İLİŞKİSİ:

G-7 ÜLKELERİ ÖRNEĞİ

Reza BEHJATI YALGHOUZAGHAJ

Bu çalışma uzun, orta ve kısa vadede G-7 ülkelerinde ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerine etkilerini araştırmaktadır. Uzun vade 1820-2021, orta vade 1950-2021 ve kısa vade 1980-2021 dönemini kapsamaktadır. Uzun vade sonuçlarına göre ABD ve Kanada hariç, diğer G-7 ülkelerinde kişi başına milli gelirdeki artış gelir eşitsizliğini düşürmüştür. Fakat bu olumlu etkinin gücü ülkeden ülkeye büyük ölçüde değişiklik göstermiştir. Kanada'da ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerine etkisi nötr iken, ABD'de ekonomik büyüme gelir eşitsizliğini artırmıştır.

Orta vade bulguları Fransa ve Almanya hariç, diğer G-7 ülkelerinde ekonomik büyümenin eşitsizliği artırdığını ortaya koymaktadır. Fransa'da kişi başına milli gelirdeki artış orta vadede eşitsizliği düşürürken, Almanya'da büyümenin toplam eşitsizlik üzerine etkisi nötr kalmıştır. Diğer ülkelerde büyümenin eşitsizliği artırıcı etkisinin gücü de farklılık göstermiştir. Bu dönemde de uzun vadeye benzer olarak ekonomik büyümenin eşitsizliği en fazla artırdığı ülke ABD olmuştur. Birleşik Krallık bu ülkeler arasında büyümenin eşitsizliği en az artırdığı ülke olmuştur. Diğer ülkeler bu iki ucun arasında yer almıştır.

Kısa vade sonuçlarına göre ise Fransa hariç, diğer G-7 ülkelerinde ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerine etkisi negatif olmuştur. Fransa'da kısa vadede kişi başına milli gelirdeki artışın gelir eşitsizliği üzerinde olumlu veya olumsuz herhangi bir etkisi olmamıştır. G-7 ülkeleri arasında kısa vadede büyümenin eşitsizliği en çok artırdığı ülke İtalya olmuştur. Bu ülkeyi ABD izlemiştir. Diğer ülkeler bu bağlamda bu iki ülkenin altında yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: *Gelir Eşitsizliği, Ekonomik Büyüme, Kapsayıcı Büyüme*

ABSTRACT

LONG-RUN, MEDIUM-RUN, AND SHORT-RUN RELATIONSHIP BETWEEN GROWTH AND INEQUALITY: G-7 COUNTRIES

Reza BEHJATI YALGHOUZAGHAJ

This study investigates the effects of economic growth on income distribution in the long, medium, and short term in G-7 countries. The long term covers the period from 1820 to 2021, the medium term from 1950 to 2021, and the short term from 1980 to 2021. According to the long-term results, except for the United States and Canada, the increase in per capita income has reduced income inequality in other G-7 countries. However, the strength of this positive effect has varied from country to country. While the impact of economic growth on income distribution has been neutral in Canada, in the United States, economic growth has increased income inequality.

The medium-term findings indicate that, except for France and Germany, economic growth has increased inequality in other G-7 countries. In France, the increase in per capita income has reduced inequality in the medium term, while in Germany, the impact of growth on total inequality has remained neutral. The strength of the growth's inequality-increasing effect has varied in other countries. Like the long term, the United States is the country where economic growth has increased inequality the most during this period. Among G-7 countries where growth has increased income inequality, the United Kingdom's income distribution has been least affected. Other countries lie between these two extremes.

According to the short-term results, except for France, the impact of economic growth on income distribution has been negative in other G-7 countries. In France, the increase in per capita income has had no effect on income inequality in the short term. Among G-7 countries, Italy is the country where economic growth has increased inequality the most in the short term, followed by the United States. Other countries are below these two countries in term of the strength of the negative impact.

Keywords: *Income Inequality, Economic Growth, Inclusive Growth*

ÖNSÖZ

Bu çalışma on yıllık zorlu bir okuma ve araştırmanın sonucudur. Sürecin zor olmasının iki temel nedeni bulunmaktadır: Birincisi, akademik çalışmaların nasıl ortaya koyulması gerektiği ile ilgili doğru ve bilimsel bir yolun bulunmasıdır. Bu yol her araştırmacı için aslında kat edilecek yolun başlangıç noktasıdır. Ancak her araştırmacı için özgün olan bu yolun ortaya koyulması sonrası değerli akademik çalışmalar ortaya çıkmaktadır. İkincisi ise araştırma sürecinin maddi boyutudur. Maddi olanaklar sizin araştırmanızın ilerlemesi için önemli engel teşkil ettiğinde sağlıklı bir araştırma yürütmeniz neredeyse imkânsız hale gelmektedir. Dolayısıyla, bu iki temel faktör iyi bir araştırma ve araştırmacı için temel taşı niteliğindedir ve sağlanmadıkları takdirde araştırmanın sonuçlanmasını beklemek rasyonel bir yaklaşım değildir.

Bu süreç boyunca benim bu iki engeli aşmam (akademik araştırmanın nasıl yapıldığını öğrenmem ve bu süreçte maddi ihtiyaçları karşılamam) ve bu çalışmayı ortaya koymam temelde benim için çok değerli olan birkaç insanın akademik, maddi ve manevi katkıları sayesinde mümkün hale geldi. Fakat, bu insanların hepsini bu önsözde sığdırmam mümkün değildir. Bu yüzden, burada birkaç değerli insanın isimlerine yer vermekle yetineceğim.

Başta tez danışmanın Doç. Dr. Suna Muğan, hem akademik hem de manevi olarak bu zorlu süreçte beni asla yalnız bırakmadığı için özel bir teşekkür hak etmektedir. Hocamın beni motive eden yorumları çok sıkıntılı geçen bu sürecin tamamlanmasında büyük rol oynamıştır. Çalışma süreci boyunca beni maddi ve manevi olarak her zaman destekleyen değerli dostum sayın Avukat Abdullah Platin de bu sürecin tamamlanmasına çok büyük katkı sağlamıştır. Kendisinin destekleri olmadan bu çalışmanın asla sonuçlanmayacağını itiraf etmem gerekmektedir. Süreç boyunca benim temel motivasyon kaynağım olan, sevgisi ve güzel sözleriyle beni her zaman güçlü kılan, değerli kız arkadaşım, sevgili Mina'ma da özel bir teşekkür borçlu olduğumu bildirmek isterim. Son olarak, çalışma boyunca yazdıklarımı sürekli okuyan ve değerli yorumları ile benim hatalarımı görmeme neden olan değerli hocam Doç. Dr. Gülten Dursun'a da özel olarak teşekkür ederim.

Reza BEHJATI YALGHOUZAGHAJ

İstanbul, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii
GRAFİKLER LİSTESİ	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM EŞİTSİZLİĞİN KAPSAMI

1.1. Eşitsizliğin Tanımı ve Önemi	6
1.2. Eşitsizliğin Sınıflandırılması	8
1.2.1. Fırsat ve Gayret Eşitsizliği	8
1.2.2. Tüketim Eşitsizliği	11
1.2.3. Gelir Eşitsizliği.....	14
1.2.4. Servet Eşitsizliği	17
1.3. Kimler Arasında Eşitsizlik.....	19
1.3.1. Ülkeler İçinde Eşitsizlik	20
1.3.2. Ülkeler Arasında Eşitsizlik	22
1.3.3. Küresel Eşitsizlik	25
1.4. Eşitsizliği Ölçme Yöntemleri	29
1.4.1. Grafiksel Yaklaşım	30
1.4.2. Aksiyomatik Yaklaşım	33
1.4.3. Aşırı Uçların Karşılaştırılması	39
1.4.4. Yeni Metotlar	46

İKİNCİ BÖLÜM GELİR EŞİTSİZLİĞİNİN NEDENLERİ VE BÜYÜMEYLE İLİŞKİSİ

2.1. Gelir Eşitsizliğinin Nedenleri	49
2.1.1. Küreselleşme ve Gelir Eşitsizliği.....	50
2.1.2. Teknolojik Gelişme ve Gelir Eşitsizliği	62
2.1.3. Ekonomi Politikaları ve Gelir Eşitsizliği.....	64
2.1.4. Politik-Kurumsal Faktörler ve Gelir Eşitsizliği.....	68
2.2. Büyüme ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi	70
2.2.1. İlişkinin Teorik Çerçevesi	71
2.2.2. İlişkinin Ampirik Çerçevesi	82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BÜYÜME-EŞİTSİZLİK ANALİZİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı.....	91
3.2. Veri Seti ve Araştırmanın Metodolojisi.....	92
3.3. Uzun Vadede G-7 Ülkelerinde Ekonomik Büyüme-Gelir Eşitsizliği Analizi	95
3.3.1. Uzun Vadede G-7 ülkelerinde Büyümenin Dağılım Etkileri	96
3.3.2. Uzun Vadede G-7 ülkelerinde Büyümenin Kapsayıcılık Boyutu	100
3.3.3. G-7 Ülkelerinde Uzun Vadede Eşitsizlik Yapısındaki Kırılmalar	101
3.3.4. G-7 Ülkelerinde Uzun Vadedeki Kırılmaların Nedenleri.....	108
3.4. Orta Vadede G-7 Ülkelerinde Ekonomik Büyüme-Gelir Eşitsizliği Analizi	111
3.4.1. Orta Vadede G-7 ülkelerinde Büyümenin Dağılım Etkileri.....	112
3.4.2. Orta Vadede G-7 ülkelerinde Büyümenin Kapsayıcılık Boyutu	115
3.4.3. G-7 Ülkelerinde Orta Vadede Eşitsizlik Yapısındaki Kırılmalar	116
3.4.4. G-7 Ülkelerinde Orta Vadedeki Kırılmaların Nedenleri	122
3.5. Kısa Vadede G-7 Ülkelerinde Ekonomik Büyüme-Gelir Eşitsizliği Analizi	124
3.5.1. Kısa Vadede G-7 ülkelerinde Büyümenin Dağılım Etkileri.....	125
3.5.2. Kısa Vadede G-7 ülkelerinde Büyümenin Kapsayıcılık Boyutu	126
3.5.3. G-7 Ülkelerinde Kısa Vadede Eşitsizlik Yapısındaki Dalgalanmalar	127
3.5.4. G-7 Ülkelerinde Kısa Vadedeki Dalgalanmaların Nedenleri	133
3.6. Bulgular.....	135
SONUÇ VE TARTIŞMA.....	138
KAYNAKÇA.....	141
ÖZGEÇMİŞ	164

TABLÖLAR LİSTESİ

<i>Tablo 3.1</i>	97
<i>Tablo 3.2</i>	100
<i>Tablo 3.3</i>	111
<i>Tablo 3.4</i>	112
<i>Tablo 3.5</i>	116
<i>Tablo 3.6</i>	125
<i>Tablo 3.7</i>	127
<i>Tablo 3.8</i>	136

GRAFİKLER LİSTESİ

<i>Grafik 1.1</i>	21
<i>Grafik 1.2</i>	22
<i>Grafik 1.3</i>	25
<i>Grafik 1.4</i>	29
<i>Grafik 1.5</i>	30
<i>Grafik 1.6</i>	31
<i>Grafik 1.7</i>	31
<i>Grafik 1.8</i>	32
<i>Grafik 1.9</i>	35
<i>Grafik 1.10</i>	39
<i>Grafik 1.11</i>	41
<i>Grafik 1.12</i>	41
<i>Grafik 1.13</i>	43
<i>Grafik 1.14</i>	45
<i>Grafik 2.1</i>	51
<i>Grafik 2.2</i>	51
<i>Grafik 2.3</i>	54
<i>Grafik 2.4</i>	57
<i>Grafik 2.5</i>	59
<i>Grafik 2.6</i>	59
<i>Grafik 2.7</i>	61
<i>Grafik 3.1</i>	102
<i>Grafik 3.2</i>	103
<i>Grafik 3.3</i>	104
<i>Grafik 3.4</i>	104
<i>Grafik 3.5</i>	105
<i>Grafik 3.6</i>	107
<i>Grafik 3.7</i>	107
<i>Grafik 3.8</i>	117
<i>Grafik 3.9</i>	117
<i>Grafik 3.10</i>	118
<i>Grafik 3.11</i>	118
<i>Grafik 3.12</i>	119

<i>Grafik 3.13</i>	121
<i>Grafik 3.14</i>	121
<i>Grafik 3.15</i>	128
<i>Grafik 3.16</i>	129
<i>Grafik 3.17</i>	129
<i>Grafik 3.18</i>	130
<i>Grafik 3.19</i>	131
<i>Grafik 3.20</i>	131
<i>Grafik 3.21</i>	132

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ALM	: Almanya
B.K.	: Birleşik Krallık
CNN	: Convolutional Neural Network
FR	: Fransa
GSM	: Google Static Maps
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IT	: İtalya
JPN	: Japonya
KND	: Kanada

GİRİŞ

İktisat literatüründe ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiye yönelik tartışmalar aslında temelleri Adam Smith'e kadar uzanan ve yerleşik iktisat biliminin temelini oluşturan bir varsayıma dayanmaktadır. "Eşitlik" ve "Etkinlik" ilkeleri arasında bir değiş-tokuş ilişkisinin varlığını ön gören bu varsayıma göre toplumsal refahın artması için eşitsizliğin de artması gerekmektedir (Birdsall, 2007: 1). Bu varsayım daha sonra Kaldor'un (1955) sistematik açıklamalarıyla iktisat biliminin temel yasalarından biri haline gelmiş, ardından uzun bir süre iktisadi düşünce tarihinden çıkarılmış, iktisat teorisi ve politikasında yer almamıştır (Atkinson, 1997).

Bu ilişkinin tekrar iktisat literatürü ve iktisat politikasında yer almaya başlaması 1970'li yıllara denk gelmektedir. Gelişmiş ülkelerde giderek yaşam kalitesiyle ilgili artan endişeler (hava kirliliği ve doğal kaynakların tüketilmesi gibi), gelişmekte olan ülkelerde ise ekonomik büyümenin sürekli gelir eşitsizliğini artıran yapısı (yoksulluk oranları üzerinde etkisiz kalması da buna dahil) bu dönemde ekonomik büyümeyle gelir eşitsizliği arasındaki ilişkinin tekrar gündeme gelmesinde büyük rol oynamıştır (Todaro, 1994). Fakat, ilişkinin iktisat biliminin tekrar temeline yerleşmesi 1990'li yıllarda olmuştur. Zira, bu yıllar gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gelir eşitsizliğinin hızla arttığı, gelişmiş ülkelerde ekonomik büyümenin önemli ölçüde yavaşladığı ve toplumsal-politik huzursuzlukların da bu gelişmelere paralel olarak yükseldiği bir dönemdir. Bu gelişmelerle ilgili endişeler bu dönemde iki temel argümanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Birinci argümana göre, yüksek eşitsizlik ekonomik büyümenin temel faktörlerinden biri olan sermayeye (fiziki ve beşerî) zarar vermekte ve ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir. İkinci argümana göre ise ekonomik büyüme toplumsal refahı artırmak yerine sürekli olarak yoksulluğu ve eşitsizliği artırmaktadır (Gallo, 2002: 4).

Akademik ve politik alandaki bu argümanların geçerliliğini ispatlamak için ampirik çalışmalara gerek duyulmaktadır. Nitekim, 1990'lı yıllar, gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye yönelik çok sayıda çalışmanın ortaya çıktığı bir dönem olmuştur (Örneğin, Alesina ve Rodrik, 1994; Perotti, 1996; Persson ve Tabellini, 1994). Fakat bu çalışmaların büyük çoğunluğu birinci argümanın test edilmesine yönelik yapılmıştır. Diğer bir ifadeyle, dönemin ilgili ampirik çalışmalarının neredeyse tümü eşitsizliğin ekonomik büyüme üzerinde nasıl bir etki yarattığını analiz etmiştir. Böyle bir tutumun arkasında yatan temel etken, artan refahın eninde sonunda

herkesin refahını artıracığına yönelik iktisatçılar arasındaki “inanç¹” olmuştur. Bu yüzden ekonomik büyümenin dağılım etkilerinin araştırılması büyük ölçüde göz ardı edilmiştir. Ekonomik büyümenin gelir dağılımını nasıl şekillendirdiğine yönelik (ikinci argümanın geçerliliği) literatürdeki ilk çalışmalar Deininger ve Squire (1996), Ravallion ve Chen (1997), Easterly (1999) ve Dollar ve Kraay (2002) olmuştur. Ancak bu çalışmaların temel odağı, genelde kişi başına milli gelirdeki artışın yoksulluğu (eşitsizlik yerine) ne yönde ve ne ölçüde etkilediğini ortaya koymak olmuştur².

Bu çalışmanın temel amacı da farklı vadelerde ikinci argümanın geçerliliğini analiz etmektir. Diğer bir ifadeyle, bu çalışmada “uzun, orta ve kısa vadede ekonomik büyümenin gelir eşitsizliğini nasıl etkilediği” araştırılmaktadır. Bunu yaparken, literatürdeki çoğu çalışmanın aksine her toplumda bulunan farklı gelir gruplarının kişi başına milli gelirdeki artıştan ne ölçüde yararlandığı da ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın hipotezi, vadenin uzunluğu fark etmeksizin, ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerinde heterojen bir etki yarattığıdır. Diğer bir ifadeyle, büyümenin gelir eşitsizliği üzerine etkisinin gücü ve yönü ülkeden ülkeye değişmekte, dolayısıyla bu iki olgu arasında genel geçer bir ilişki bulunmamaktadır. Bu araştırma bu hipotezin geçerliliğini sınamaktadır.

Araştırma, iktisat literatüründe büyüme-eşitsizlik ilişkisine yönelik yapılan çalışmalardan beş önemli noktada ayrılmaktadır: Birincisi, Gini katsayısı veya Palma oranı gibi eşitsizliği tek bir göstergeye indirgeyen ve bir toplumda gelir skalasının tümünü kapsamayan yöntemlerin (Cobham ve Sumner, 2013) aksine gelir dağılımının tümünü içeren bir yaklaşım sunmaktadır. İkincisi, toplam eşitsizliğin yanı sıra, farklı gelir gruplarının reel kişi başına milli gelirlerdeki artıştan uzun, orta ve kısa vadede ne ölçüde yararlandığını göstermektedir. Üçüncüsü, başlangıçtaki eşitsizlik seviyesinden bağımsız olarak, belirli dönemde kişi başına milli gelirdeki artışın dağılım etkilerini ortaya koymaktadır. Dördüncüsü, farklı grupların toplam gelirlerden ne oranda faydalandığını gösteren yaklaşımlar (Örneğin, Piketty, 2014) yerine, bu araştırmanın sonuçları kamuoyu tarafından sezgisel olarak daha kolay anlaşılan,

---

¹ Bu inancın oluşmasında temelde iki faktör büyük rol oynamıştır. Birinci faktör, iktisat biliminde “damlama etkisi” olarak adlandırılan, refaftaki artışın eninde sonunda herkes için yararlı olacağı varsayımdır (Arndt, 1983). İkincisi ise, Kuznets’in (1955) “ekonomik büyümenin belirli bir kalkınma düzeyinin ardından herkes için yararlı olduğunu” ileri süren çalışmasıdır.

² Bu çalışmaların bulguları büyümenin eşitsizlik üzerine etkisine yönelik sonuçlar içerirse de temel hedef büyümenin yoksulluk üzerine etkisini araştırmak olduğu için ekonomik büyümenin dağılım etkilerine yönelik elde edilen sonuçlar arka planda kalmıştır.

farklı gelir gruplarının yıllara göre ortalama reel milli gelir düzeyindeki artışı göstermektedir. Son olarak, Kapsayıcı Büyüme kavramı için yeni bir tanım ve ölçüm yöntemi sunmakta, bu sayede farklı ülkelerde kişi başına milli gelirdeki artışın ne ölçüde kapsayıcı olduğunu kavramayı kolaylaştırmaktadır. Bu beş özellik bu araştırmanın önemi ve literatüre olan katkısını oluşturmaktadır.

İzlenecek yönteme gelince, karşılaştırmalı bir yöntem izlenen bu çalışmada, ilk olarak, her ülkede toplam nüfus dört farklı grupta (süper zenginler: en zengin %1'lik grup; zenginler: süper zenginlerin ardından gelen %9'luk zengin grup; orta sınıf: gelir skalasının ortasında yer alan %40'lık grup; düşük gelirli: toplam nüfusun yarısını teşkil eden ve gelir skalasının en alt kısmında yer alan %50'lik grup) sınıflandırılmıştır. Ardından her grup için yıllara göre ortalama reel gelir düzeyi hesaplanmıştır. Daha sonra uzun, orta ve kısa vadede bu grupların reel gelirlerindeki artış oranıyla ülke ortalama gelirindeki (reel kişi başına milli gelir) artış oranı arasında bir karşılaştırma yapılmıştır. Karşılaştırmadan elde edilen sonuçlar, ele alınan dönemin sonunda orta sınıf ve düşük gelirli gelirlerindeki artış oranının ülke ortalama gelirindeki artış oranından daha fazla olduğunu gösterdiği durumda, ele alınan ülkede gelir dağılımının iyileştiği sonucuna varılmıştır. Tam tersine, dönem sonunda süper zenginler ve zenginlerin gelirlerindeki artış oranı ülkenin ortalama gelirindeki artış oranının üstünde gerçekleşmişse, ülkede eşitsizliğin arttığı çıkarımı yapılmıştır. Bu durumda birinci senaryonun gerçekleşmesi, ekonomik büyümenin gelir eşitsizliğini azalttığı, ikinci senaryonun yaşanması ise ekonomik büyümenin gelir eşitsizliğini artırdığı anlamına gelmektedir.

Kişi başına milli gelirdeki artışın eşitsizliği veya eşitliği ne ölçüde artırdığı veya azalttığı (büyümenin kapsayıcılığı) ise hesaplanan bir kapsayıcılık katsayısı ile ortaya koyulmuştur. Özünde üst gelir grupların (süper zenginler ve zenginler) dönem boyunca ortalama gelirlerindeki artış oranının orta sınıf ve düşük gelirli ortalama gelirindeki artış oranına bölünmesinden türetilen bu katsayı 0 ile sonsuz arasında bir değer almaktadır. Katsayı 1'e eşit olduğu takdirde, dönem boyunca milli gelirdeki artış tüm gelir grupları arasında eşit dağılmış, başlangıç noktasıyla (dönemin başı) son nokta (dönemin sonu) arasında eşitsizlik yapısında herhangi bir değişiklik meydana gelmemiştir. Katsayının 1'in üstüne çıkması ekonomik büyümenin eşitsizliği artırdığı, 1'in altına inmesi ise eşitsizliği düşürdüğü anlamına gelmektedir. Bu durumda katsayı 0'a yaklaştıkça kişi başına milli gelirdeki artış gelir eşitsizliğini düşürmekte ve daha

kapsayıcı olmaktadır³. Sezgisel olarak kolay anlaşılan bu katsayı dönemin herhangi bir yılında tüm ülkeler için ekonomik büyümenin nasıl bir yapıya sahip olduğunu açıklama kabiliyetine sahiptir.

Bu araştırmada ortaya koyulan kapsayıcılık katsayısı, “Kapsayıcı Büyüme” literatürüne de önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu katkı bu alandaki tanım ve ölçüm yöntemi uzlaşmazlıklarına (Bkz.: Ali ve Son, 2007; Klasen, 2010; Ngepah, 2017) bir çözüm önerisi niteliğindedir. Araştırmanın kapsayıcılık katsayısı, kapsayıcı büyüme literatüründe ortaya koyulan daha önceki yaklaşımlara birkaç yönden üstünlük taşımaktadır: İlk olarak, araştırmanın kapsayıcılık katsayısı sadece yoksul grupların gelirlerine odaklanmak (ADB, 1999; Ravallion ve Chen, 2003) yerine belirli dönemlerde tüm gelir gruplarının kişi başına milli gelirdeki artıştan ne ölçüde faydalandığını ortaya koymaktadır (tüm gelir gruplarına eşit ağırlık vermektedir). İkincisi, bu katsayı daha önceki kapsayıcı büyüme ölçüm yöntemlerinin (Ali ve Son, 2007; Ali ve Zhuang, 2007; Anand vd., 2013; Grosse vd., 2008; Ianchovichina ve Lundstrom, 2009; OECD, 2014; Rauniyar ve Kanbur, 2010) aksine sadece milli gelirdeki artış faktörü gibi kolayca kavranan bir faktörün ölçümünden ve farklı gruplar arasında gerçekleşen paylaşımından hareket etmektedir. Son olarak, o, sezgisel olarak kolay anlaşıldığı için kamuoyu ve politika yapıcılara büyümenin yapısı hakkında açık bilgi vermekte, daha doğru politikaların uygulanmasını mümkün kılmaktadır.

Araştırmanın kapsamı G-7 ülkeleri ile sınırlı tutulmuştur. Bu yaklaşımın temelde üç nedeni bulunmaktadır: Birincisi ve en önemlisi, bu ülkeler bu araştırma için hayati önem taşıyan –tüm gelir gruplarını içeren– uzun vadeli gelir dağılımı verilerine sahiptir. İkincisi, G-7 ülkeleri uzun vadede kişi başına milli gelirlerini sürekli artırmayı başarmıştır. Bu yönüyle bu ülkelerde gerçekleşen sürekli büyümenin dağılım etkileri hızlı büyüyen gelişmekte olan ülkelerde yaşanacak olası paylaşım senaryolarına ışık tutma potansiyeli taşımaktadır. Son olarak, G-7 ülkeleri dünya ekonomisi ve politik ajandasının belirlenmesinde büyük bir rol oynamaktadır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm eşitsizliğin tanımı, önemi, türleri, kimleri içerdiği ve ölçüm metotlarını kapsamaktadır. İkinci bölüm ise iki ayrı

---

³ Bu çalışmada, Klasen'e (2010: 5) paralel olarak, eşitsizliği düşüren büyümenin kapsayıcı büyüme olduğu kabul edilmiştir.

kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda gelir eşitsizliğine neden olan modern faktörler incelenirken, veriler aracılığıyla bu faktörlerin önemi ortaya koyulmaktadır. İkinci kısımda ise büyüme-eşitsizlik literatürünün teorik çerçevesi ve bu teorik çerçeveyi test eden önde gelen ampirik çalışmalar sunulmaktadır. Araştırmanın en önemli bölümü olan üçüncü bölüm, G-7 ülkeleri için ekonomik büyüme-gelir eşitsizliği ilişkisini analize etmekte ve bulguları ortaya koymaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

EŞİTSİZLİĞİN KAPSAMI

1.1. Eşitsizliğin Tanımı ve Önemi

Eşitsizlik genelde bir değerin (değer atfedilen bir şeyin), bir grup veya topluluk içinde bulunan belirli sayıda bireyin arasında farklı oranlarda dağılımını ifade etmektedir (McGregor vd., 2019: 368). İnsan toplulukları arasında kabul gören herhangi bir değer (servet, gelir, fırsat, fayda, tüketim, politika, hukuk vb.) bu kapsama girmektedir. İktisat biliminde bu değer(ler) genelde kaynak olarak adlandırılmaktadır. Çünkü kaynakların kullanımı aracılığıyla insan nihai amacı olan mutluluğa¹ erişmektedir. Bir topluluğa ait bireyler orada bulunan kaynaklara eşit bir şekilde erişim sağladıklarında, o toplulukta mutlak eşitliğin varlığından söz etmek mümkün hale gelmektedir. Kaynaklar farklı oranlarda dağıldığında ise eşitsizlik ortaya çıkmaktadır. Ne var ki tüm tarihsel süreçlerde ikinci senaryo geçerli olmuştur. Diğer bir ifadeyle, neredeyse tüm insan toplulukları belirli bir eşitsiz kaynak dağılımı üzerine inşa edilmiştir.

Yukarıdaki kabulden yola çıkarak, eşitsizliğin iyi veya kötü olması gibi normatif bir soruyu bir kenara bırakıp, onun türleri, nedenleri, sonuçları ve boyutlarını tartışmak daha yararlı bir yaklaşım olacaktır. Başka bir deyişle, asıl üzerinde durulması gereken konu(lar), eşitsizliğin kendisi değil onun ulaştığı seviyeler, ortaya çıkma nedenleri ve beraberinde getirdiği sonuçlardır. Bu çerçevede akıl yürütüldüğünde, bir toplumda makul eşitsizlik seviyelerini belirlemek ve daha eşit bir topluma ulaşmak için gereken politikaları izlemek mümkün olacaktır.

Peki, eşitsizlik konusu neden bir araştırmacı, bir politika yapıcı veya sıradan bir vatandaş için önem arz etmektedir? Eşitsizlikle ilgilenmenin başlıca birkaç nedeni bulunmaktadır: Birincisi, yüksek eşitsizlik seviyeleri toplumsal adaletsizliği beraberinde getirmektedir. Bir toplumda adaletsizlik arttığında sosyo-politik huzursuzluklar da paralel yönde artış göstermektedir (Houle, 2019). Toplumsal dokuyu tehdit eden bu olumsuz durum, antik dönemden başlayarak yüzyıllar boyunca

---

¹ Aristoteles insanın nihai amacının mutluluğa erişmek olduğunu savunmaktadır (Bkz.: Aristoteles, 2020).

çeşitli bilim insanlarının temel odağında yer almıştır. Örneğin, Platon'un "Devlet" isimli kitabında, Sokrates'in, "yüksek ölçüde eşitsiz dağılan servet toplumsal barış ve düzeni tehdit etmektedir" görüşü bulunmaktadır (Platon, 2006). Daha sonra, Platon'un öğrencisi Aristoteles de aynı şekilde eşitsizliği çatışma ve toplumsal öfkenin kaynağı olarak görmüştür (Aristoteles, 2014). Klasik iktisatçılar (Örneğin, Adam Smith, David Ricardo ve Karl Marx gibi) da aynı şekilde gelir ve servetin üretim faktörleri ve farklı sınıflar arasında eşitsiz dağılımıyla ilgilenmiş, yüksek eşitsizliğin toplumsal yapı üzerindeki olası sonuçları hakkında değerlendirmelerde bulunmuşlardır (Niño-Zarazúa vd., 2014: 4). Günümüzde söz konusu tartışmalar – genelde normatif zeminde inşa edilse de– hala tüm hararetiyle devam etmektedir.

Eşitsizlikle ilgilenmenin ikinci nedeni, bu olgunun toplumsal refah üzerinde olan olumsuz yanlarıdır (Wade, 2005). Bir toplumda yüksek eşitsizlik var olduğunda o toplumun bireyleri kaynaklara yeterli düzeyde erişim sağlayamamakta ve nihayetinde toplumun refah düzeyi gerilemektedir (Atkinson, 2015). Örneğin, günümüzde birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede insanlar eşit ölçüde eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanamadıkları için beşerî sermaye duraksamaya uğramakta (hatta bazı ülkelerde gerilemekte), bu durum toplam hasıla ve servetin de düşmesine neden olmaktadır. Bu açıklama neden gelişmiş ülkelerin sürekli büyüdüğünü, birçok ülkenin ise uzun yıllardır yerinde saydığını kısmen açıklamaktadır.

Bir diğer neden, eşitsizliğin uluslararası (veya bölgelerarası) boyutudur. Uluslar (toplumlar) arasında yüksek bir eşitsizlik var olduğunda yoksul ülkelerdeki (veya bölgelerdeki) insanlar gelirlerini artırmak amacıyla zengin ülkelere (veya bölgelere) göç etme eğilimi taşımaktadır. Bu durum günümüzün en önemli sorunlarından biri olan göç dalgasına ışık tutmaktadır. Yoksul insanların ya kendi ülkelerinde (bölgelerinde) ya da başka bir ülkeye (bölgeye) göç ederek zenginleşmesi dışında başka bir seçenekleri olmadığına göre (Milanović, 2016) eşitsizliğin bölgeler veya ülkeler arası boyutu giderek daha fazla önem taşımaktadır.

Son olarak, eşitsizlikle ilgilenmenin başka bir nedeni de konuyla ilgili teorik yaklaşımların açıklama gücünü sınamaktır. Örneğin, iktisat biliminde hâkim paradigma –Neoklasik iktisat– ödül mekanizması (Mendes, 2013: 5) ve zenginlerin tasarruf olanaklarındaki artışa (Kaldor, 1961) dayanarak kişi başına milli gelirin artması için eşitsizlikteki artışın bir zaruret olduğunu varsaymaktadır. Akademik araştırmalar bu aksiyomatik öngörülerini doğrulamakta veya reddetmektedir.

1.2. Eşitsizliğin Sınıflandırılması

Eşitsizliğin tanımı ve önemine dair bilgilerin ışığında, onun sınıflandırılması da büyük önem arz etmektedir. Diğer bir ifadeyle, eşitsizlik denildiğinde ne tür eşitsizlikten bahsedildiğinin ortaya koyulması gerekmektedir. Zira eşitsizlik çok geniş kapsamlı bir olgudur ve onu parçalara ayırmadan onun hakkında tartışma yürütmek ve çözüm üretmek neredeyse imkansızdır. Dolayısıyla, eşitsizlik denildiğinde tam olarak neyin eşitsizliğinden bahsedildiği açık olmalıdır.

İktisat literatürde eşitsizliğin birçok farklı türü olsa da önde gelen eşitsizlik türleri, önemine göre, servet eşitsizliği, gelir eşitsizliği, fırsat ve gayret eşitsizliği, tüketim eşitsizliği, fayda ve mutluluk eşitsizliği ve diğer eşitsizlik türleri şeklinde sıralanmaktadır. Fakat tüm bu alt olguları tek tek ele almak ve onlar hakkında analiz yürütmek olası değildir. Zira, bu iş ilk olarak büyük zaman ve emek kaynağına gerek duymaktadır. İkincisi, bu türlerin bazılarını ölçmek ve onlar hakkında veri üretmek çok güçtür. Bu nedenlerden dolayı bu kısımda sadece ilk dört eşitsizlik türüne yer verilmiştir. Bu türler aynı zamanda literatürde en çok teorik ve ampirik çalışma konusu olan eşitsizlik türleridir.

1.2.1. Fırsat ve Gayret Eşitsizliği

Modern eşitlik teorilerine göre bir bireyin geliri iki farklı bileşenin bir fonksiyondur. Koşullar ve gayret olarak isimlendirilen bu iki bileşenden ilki bir bireyin kontrolünün dışındadır —örneğin ırk, renk, etnisite, cinsiyet, sosyoekonomik köken gibi koşullar başlangıçta veri olarak alınmakta, bireylerin bu koşulları değiştirme şansları bulunmamaktadır. İkincisi ise bireyin harcadığı gayret ve efor sayesinde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle toplam eşitsizlik heterojen şartlar (fırsat eşitsizliği) ve eforun (gayret eşitsizliği) bir sonucudur. Fırsat eşitsizliği başlangıçtaki koşulları temsil ederken, gayret eşitsizliği bireysel kararların sonucunu yansıtmaktadır² (Marrero ve Rodríguez, 2012: 599).

İlk önce ahlak felsefesi zemininde ortaya çıkan bu ayrım yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren filozoflar arasında geniş bir şekilde tartışılmıştır (Örneğin,

---

² Bu iki farklı eşitsizlik türü ayrımının teoride ve pratikte imkânsız olduğunu savunan önemli bir çalışma için okuyucu Fishkin'e (2014) başvurabilir.

Dworkin, 1981; Rawls, 1971). Bu düşünörlere göre esas olarak bireylerin kontrolö dışında ortaya çıkan eşitsizlik normatif olarak kabul edilebilir değildir. Fakat herkesin fırsatlara eşit bir erişim sağladığı ortamda, harcanan gayret ve efor sayesinde ortaya çıkan eşitsizlik makbuldür³ (Ferreira vd., 2014: 8).

Fırsat eşit(siz)liği kavramının iktisat bilimine dahile edilmesi Roemer (1993) ve Van de Gaer (1993) gibi iki öncü çalışmaya dayanmaktadır. Roemer'e (1993) göre bireylerin gelir, servet, sağlık vb. gibi nihai çıktıları (sahip oldukları varlıklar) bir taraftan kısmen onların sosyoekonomik, ırk ve kültürel altyapıları tarafından belirlenirken, diğer taraftan da bireylerin sarf ettiği çaba ve efor (Örneğin, meslek seçimi, çalışma saatleri ve beşerî sermayeye yaptıkları yatırım) sayesinde şekillenmektedir. Bu nedenlerden dolayı toplam eşitsizlik fırsat eşitizliği (***Inequality of Opportunity***) ve gayret eşitizliğinin (***Inequality of Effort***) ortak bir üründür. Böyle bir çerçevede, bir toplumda aynı çaba miktarı sarf eden tüm bireyler aynı düzeyde çıktı elde ettikleri takdirde, söz konusu toplumda fırsat eşitliliğinin varlığından söz etmek mümkündür.

Roemer'e (1993) alternatif olarak, Van de Gaer (1993), bireyin başlangıçta sahip olduğu koşullardan bağımsız olarak, bir toplumda belirli bir "fırsat kümesine" eşit bir şekilde erişim sağlandığında, o toplumun fırsat eşitliliğine sahip olduğunu savunmaktadır. Bu argümandan yola çıkan yazar, fırsat eşitliliğinin bir kriteri olarak gelir gruplarının çıktı ortalamalarının alınmasını, daha sonra minimum değerin maksimize edilmesini ileri sürmektedir.

Bu iki alternatif yaklaşım beklenen (***ex-ante***) ve gerçekteşen (***ex-post***) olmak üzere iki farklı fırsat eşitliği tanımının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Fleurbaey, 2008). Özet olarak, beklenen yaklaşım tüm bireylerin başlangıçta sahip oldukları koşullardan bağımsız olarak eşit bir şekilde fırsat kümesine erişim sağlamasını, gerçekteşen yaklaşım ise bir toplumda aynı eforu harcayan tüm bireylerin aynı çıktı düzeyine ulaşmasını fırsat eşitliği olarak tanımlamaktadır (Marrero ve Rodríguez, 2012: 599-600).

---

³ Teorik çerçevede fırsat eşitliliği iki temel ilkedен oluşmaktadır: ödün ilkesi (***The Principal of Compensation***) ve ödöl ilkesi (***The Principal of Reward***). Birinci ilke başlangıçta farklı koşullardan kaynaklanan eşitizliğin elimine edilmesini zorunlu kılmaktadır. İkinci ilkeye göre ise eşit koşullarda başlayan fakat daha sonra insanların kendi gayretleri sayesinde ortaya çıkan bireyler arasındaki eşitizlik meşrudur (de Farias Souza vd., 2017: 104).

Söz konusu öncü çalışmaların ardından eşitsizlik literatüründe yapılan araştırmalar başlangıçtaki koşulların kalıcı eşitsizliği desteklediğine dair güçlü kanıtlar bulgulamıştır (Örneğin, Hertz vd., 2007; Loury, 1989). Bu çalışmalara ek olarak Bowles vd., (2005) yeteneklerin oluşması ve gerçekleşmesinde, daha sonra meritokratik toplumların şekillenmesinde koşulların önemine dikkat çekmiştir. Bu yazarlara göre bireyler doğduklarında yüksek yeteneklere sahip olsalar bile yeteneklerini gerçekleştirme bağlamında güçlü bir şekilde toplumsal koşullardan etkilenmektedirler.

Bu hususta, fırsat eşitsizliği literatürü, ebeveynlerin aşağıdaki kanallar aracılığıyla kendi çocuklarının gelir elde etme kapasitesini etkilediğini ortaya koymaktadır (Dardanoni vd., 2006):

- Servet,
- Emek piyasasında önemli role sahip olan sosyal bağlantıların sağlanması,
- Yatırım ve aile kültürü aracılığıyla çocukların becerilerinin oluşması,
- Genetik aktarım,
- Esin ve tercihlerin aşılması.

Ne var ki, servet dışında diğer faktörlerin ölçülmesi pek kolay değildir. İktisatçılar genelde fırsat eşitsizliğini ölçmek için bireyin elde ettiği nihai çıktıyı⁴ (nihai geliri) onun başlangıçta sahip olduğu donatımla⁵ (ebeveynlerin sosyoekonomik durumu, cinsiyet veya etnik altyapı gibi faktörler) karşılaştırarak bir toplumda fırsat eşitsizliği düzeyini belirlemektedir (McGregor vd., 2019: 371). Fakat nihai çıktının ölçülmesi kolay iken, diğer değişkenlerin ölçülmesi çeşitli varsayımlara dayanmakta, gerçekte var olan fırsat eşitsizliğini doğru bir şekilde yansıtmamaktadır.

Bununla birlikte, fırsat eşitsizliği üzerine odaklanmanın zorlukları sadece onu oluşturabilecek faktörlerin ölçülmesiyle sınırlı değildir. İlk olarak, hangi değişkenin ya da bireysel özelliğin donatım olarak ele alınacağı çok açık değildir. Örneğin, yüksek gelir ve servete yol açan zekâ ya da azim gibi kişisel özellikler kalıtsal ve genetik olabilmektedir. O halde bu faktörler donatımın kapsamı dışında mı kalmalıdır? Diğer

---

⁴ İngilizce karşılığı "**outcome**" olan çıktı kelimesi aslında bireyin nihai gelirini temsil etmektedir.

⁵ İngilizce karşılığı "**endowment**" olan bu kelime bu çalışmada yazar tarafından "donatım" olarak Türkçeye çevrilmiştir.

tarafından, dışsal koşulları (Örneğin, toplam ekonomik ve teknolojik koşullar, ailenin serveti ve bireyin yetiştiği muhit gibi) sağlıklı ölçmek ve analiz etmek, gelir ve servet gibi değişkenlere kıyasla çok zordur. Son olarak, beklenen veya gerçekleşen fırsat eşitsizliği yaklaşımına bağlı olarak, farklı noktalardan hareket etmek birbirinden çok farklı sonuçlar vermektedir⁶.

Özetle, fırsat eşitsizliği büyük ölçüde bireyler arasında gerçekleşen nihai eşitsizliği açıklama gücüne sahiptir. Fakat bunun yanı sıra onun, ekonomik büyüme ve toplumsal refah üzerinde de olumsuz etkileri vardır. 2005 yılında yayınlanan Dünya Kalkınma Raporu'na göre, fırsat eşitsizliği beşerî sermayeye olan yatırımı olumsuz etkilerken ekonomik büyümenin ivme kaybetmesine de neden olmaktadır. Tam tersine, gayret eşitsizliği bireylerin beşerî sermayeye daha fazla yatırım yaparak gelecekte daha büyük ödüllere erişmelerini sağladığı için ekonomik büyümeyi hızlandırmaktadır (World Bank, 2005). Son dönemde yapılan iki önemli ampirik çalışma (Marrero ve Rodríguez, 2012, 2013) bu argümanın geçerliliğini kanıtlamıştır. Birisi Avrupa Birliği diğeri ise Amerika Birleşik Devletleri için yapılan bu iki ayrı çalışmanın bulgularına göre fırsat eşitsizliği ekonomik büyümeyi yavaşlatırken (kötü eşitsizlik) gayret eşitsizliği büyümeyi olumlu yönde etkileyerek ona ivme kazandırmaktadır (iyi eşitsizlik).

Küresel ölçekte baktığımızda, genel olarak gelişmiş ülkelerde daha yüksek fırsat eşitliği varken, Güney Amerika ve bazı Afrika ülkeleri başta olmak üzere, gelişmekte olan dünyada fırsat eşitsizliği had safhalardadır. Gelişmiş ülkeler de kendi aralarında heterojen bir yapıya sahiptir. Örneğin, Kuzey ve Batı Avrupa ülkeleri fırsat eşitliği konusunda daha iyi bir konumda iken, Doğu ve Güney Avrupa ülkelerinde fırsatların daha eşitsiz paylaşıldığı görülmektedir. ABD de gelişmiş ülkeler arasında en yüksek fırsat eşitsizliği barındıran ülkeler arasında yer almaktadır (Brunori vd., 2013).

1.2.2. Tüketim Eşitsizliği

Eşitsizlik ve refah düzeyinin ölçülmesinde tüketim faktörü de önemli araçlardan bir tanesidir. Bunun birkaç nedeni bulunmaktadır: İlk olarak, tüketim birey veya

---

⁶ Fırsat eşitsizliğinin ölçümü hakkında karşılaşılan başlıca sorunlar için okuyucu ayrıca Brunori'ye (2016) başvurabilir.

hanehalkının “tipik” gelirini yansıtmaktadır. Diğer bir ifadeyle, tüketim süreklilik arz etmekte, yıldan yıla değişen gelire kıyasla daha az dalgalanmalara maruz kalmaktadır. İnsanların gelir düzeyi arttığında tüketim düzeyinde önemli bir artış yaşanmamakta, artan gelirin bir kısmı tasarruf yapılmaktadır. Aynı şekilde gelirleri gerilediğinde insanlar borçlanarak, sahip oldukları tüketim alışkanlıklarını değiştirmeden hayatlarını sürdürmektedir (Trapeznikova, 2019: 3). Bu nedenlerden dolayı ortalama bir bireyin yaşam boyu istikrarlı bir tüketim düzeyine sahip olduğunu ileri sürmek mümkündür. Halbuki gelir demografik ve ekonomik faktörlerden önemli ölçüde etkilenmekte ve büyük dalgalanmalar göstermektedir (Meyer ve Sullivan, 2013).

İkinci neden, tüketim devletler, özel kuruluşlar ve bireyler tarafından düşük gelirli gruplara aktarılan transfer harcamaları ve diğer yardım türlerini de kapsamaktadır (Hasset ve Mathur, 2012: 3). Örneğin, refah devletlerinde en düşük gelirli grupların harcamalarının önemli bir kısmı kamu transferleri aracılığıyla finanse edilmektedir. Benzer bir diğer örnek, çok yoksul ülkelerde yaşayan insanların gelirlerinin bir kısmının uluslararası yardımlar tarafından şekillenmesidir. Bu yönüyle, tüketim gelire kıyasla toplam eşitsizliği yansıtmakta daha üstün bir konuma sahiptir.

Üçüncüsü, tüketim ekonomik fayda kavramını en iyi temsil eden faktördür. İnsanlar tükettikleri mal ve hizmetler sayesinde istedikleri faydaya ulaştıkları için (Attanasio ve Pistaferri, 2016: 1) bireyler arasında tüketim düzeyini ölçerek bir toplumda uzun dönem refah eşitsizliğini ortaya koymak mümkündür.

Son olarak, tüketim eşitsizliği bireylerin nihai olarak ellerine geçen gelirlerin (harcanabilir gelir) hangi tür mal ve hizmetler arasında (temel veya lüks mallar) dağıldığını ortaya koymaktadır. Bu da hangi gelir gruplarının hangi mal ve hizmet türlerine ne ölçüde harcama yaptıkları bilgisini vermektedir (Attanasio vd., 2012: 4-5).

Tüm bu avantajlara rağmen, eşitsizlik literatüründe tüketim ile ilgili yapılan teorik ve ampirik araştırmalar genelde gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde yoksulluk düzeyini ortaya koymak için yapılmaktadır (Bkz.: Chen ve Ravallion, 2010; Ravallion, 1995). Gelişmiş ülkelerde –ayrıca Güney Amerika ülkelerinde– ise eşitsizlik ile ilgili

yapılan çalışmaların büyük bir çoğunluğu gelir ve servete dayalı araştırmalara dayanmaktadır⁷. Bunun nedenlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Düşük gelirli ülkelerde insanların çoğunluğu genelde yoksuldur ve gelirlerinin önemli bir kısmı (bazen tümü) onların tüketim ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Dolayısıyla bu ülkelerde tüketim miktarını ölçerek insanların gerçek fayda düzeyini ortaya koymak mümkündür.
- Zengin ülkelerde gelir, tüketimin yanı sıra tasarruf ve yatırım amaçlı da kullanıldığı için gelire dayalı araştırmalar bireyler arasında refah eşitsizliğini daha sağlıklı ortaya koymaktadır.⁸
- Gelişmiş lkeler genelde daha kapsamlı ve uzun vadeli gelir vergisi verilerine sahiplerdir (Attanasio vd., 2012: 4).
- Gelişmekte olan ülkelerde vergi kayıtları genelde yok sayılacak derecede azdır ve çoğu durumda düzenli aralıklarla gelir verileri elde etmek mümkün değildir.

Veri sorununa ek olarak, eşitsizliği incelemek adına tüketim faktörünü kullanmak konuyla ilgili araştırmacıları diğer bazı önemli sorunlarla da karşı karşıya getirmektedir: Birincisi, tüketimi ölçmek sadece maliyetli anketler (zamansal ve finansal maliyetler) yoluyla ortaya çıktığı için insanların tüketimine konu olan mal ve hizmetlerin verisini toplamak çok zordur. Diğer önemli bir sorun, insanların gerçek tüketimleri hakkında yanlış bildirimde bulunmalarındır⁹ (Meyer ve Sullivan, 2013). Nitekim, ulusal hesaplardan elde edilen hanehalkı tüketim düzeyi ile anketler yoluyla ortaya çıkan düzey arasında önemli ölçüde farklılık bulunmaktadır¹⁰ (Bkz.: Deaton, 2005). Üçüncüsü, tüketim, kamu mallarına erişim düzeyi (bazı ülkelerde gelir eşitsizliği üzerinde önemli bir etkisi olan) gibi önemli faktörleri de dışarıda tutmaktadır (McGregor vd., 2019: 373). Son olarak, yüksek gelirli grupların gelirlerinin daha düşük

⁷ Gelişmiş dünyada tüketim eşitsizliği ile ilgili yapılan birkaç ampirik çalışma için okuyucu bu kaynaklara başvurabilir: Aguiar ve Bils (2015), Attanasio vd., (2012) Attanasio ve Pistaferri (2016) ve Hasset ve Mathur (2012).

⁸ Gelişmiş ülkelerde genelde bireyler arasında önemli tüketim farklılıkları bulunmamakta, en azından temel ihtiyaçlar konusunda onların tüketim alışkanlıkları benzerlik göstermektedir.

⁹ Aslında anket yoluyla tüketimi ölçmenin doğruluğu hangi tüketim araçlarının llmesine bağlıdır. Örneğin insanlar kira, araba, yakıt miktarı ve ulaşım giderleri için doğru bilgiler verirken, beklenildiği üzere, alkol, kıyafet ve ev eşyasına yaptıkları tüketim miktarını daha düşük olarak bildirmektedirler.

¹⁰ Battistin'e (2003) göre anketler yoluyla elde edilen sonuçlar tüketim eşitsizliğinin gerçekte olduğundan daha düşük çıkmasına neden olmaktadır.

bir kısmı tüketime ayrılırken (daha fazla tasarruf ederken) düşük gelirli insanlar gelirlerinin önemli bir parçasını tüketim için harcamaktadırlar. Dolayısıyla tüketim odaklı eşitsizlik düzeyini ölçmek küresel ölçekte veya bir toplumun içinde gerçek eşitsizlik seviyesinin daha düşük çıkmasına sebep olmaktadır (Lanker vd., 2016).

Tüm bu sorunlar eşitsizlik araştırmalarının genelde en çok kullanılan “gelir” ve “servet” değişkenleri üzerinde inşa edilmesini zorunlu kılmaktadır. Her iki değişken insanların ve toplumların gerçek zenginliğini ortaya koymakta yetersiz olsa dahi, gelir ve servet bireyin daha fazla fırsat kümesine erişmesini ve daha çok fayda elde etmesini sağlamaktadır. Bu iki değişken ayrıca kısmen daha kolay ölçülebilir olma avantajına sahiptir.

1.2.3. Gelir Eşitsizliği

Gelir eşitsizliği basit olarak toplam gelirlerin insanlar veya hanehalkları arasında eşit olmayan bir biçimde dağılmasıdır. Söz konusu toplam gelirler bir toplumda yaşayan bireyler veya gruplar arasında ne kadar farklı oranlarda dağılırsa o toplumda eşitsizlik düzeyi o kadar yüksek olacaktır (Yglesias, 2015). Gelir, emek gelirlerini (Örneğin, ücret, maaş ve prim gibi), kâr payından elde edilen gelirleri, tasarruf hesaplarından sağlanan faiz gelirlerini, taşınmaz mülkiyet sahipliğinden elde edilen kira gelirlerini ve ayrıca devlet tarafından sağlanan gelirleri (Örneğin, kamu transfer harcamaları, emeklilik gelirleri ve devlet tarafından temin edilen diğer refah gelirleri) kapsamaktadır (Trapeznikova, 2019: 2). Tüm bu gelir kaynaklarını içeren “Gelir” bir kişi veya grubun yaşam düzeyini en iyi yansıtan indikatördür. Zira o, birey veya toplumun tüm fırsatlara erişmesine olanak sağlamaktadır¹¹.

Gelir eşitsizliği de özünde tüm bu kaynaklardan elde edilen gelirlerin bireyler veya gruplar arasında nasıl dağıldığını göstermektedir. Bir toplumda toplam gelirler kısmen daha eşit bir şekilde dağıldığında (teknik olarak toplam gelirdeki artıştan

---

¹¹ Burada dikkat edilmesi gereken husus gelirin diğer indikatörlere göre nispi —mutlak değil— gücüdür. Yaşadığımız dünyada gelir insanların maksimum faydaya erişmesinde en güçlü araç olsa da o mükemmel bir indikatör değildir. Örneğin, bir toplumda maddi tüketime konu olan her şeyin karşılandığını fakat siyasal ve düşünsel özgürlüklere hiç izin verilmediğini varsayalım. Böyle bir toplumda yaşayan insanların maksimum refah düzeyine eriştiklerinden söz etmek mümkün değildir. Zira mutluluk maddi ihtiyaçların yanı sıra maddi olmayan farklı gereksinimlerin de karşılanmasını gerektirmektedir.

herkesin faydalandığı bir durum) o toplumun eşitlikçi olduğu kabul edilmektedir. Tam tersine gelirlerin büyük kısmının sadece belirli gruplar veya bireylerin elinde toplanması o toplumun eşitsiz olduğunu yansıtmaktadır.

Peki, neden gelir eşitsizliği kavramı –bir toplumun eşitlikçi veya eşitsiz olduğunu yansıtmakta– diğer göstergelere göre daha üstün kabul edilmektedir¹²? Bunun temelde üç nedeni bulunmaktadır: Birincisi, yukarıda da zikredildiği üzere, gelir birey veya grupların fayda ve fırsatlara ulaşmasında en önemli araçtır. Diğer bir ifadeyle, gelir ile insanların mutluluğu arasında güçlü bir ilişki vardır (Killingsworth, 2021). İkinci neden, gelir vergisi dolayısıyla birçok ülke uzun dönem gelir verilerine sahiptir (Saez, 2004). Son olarak, anketler yoluyla gelir verisi toplamak nispi olarak daha kolaydır.

Tüm bu üstün yanlarına rağmen, gelir eşitsizliği de mükemmel bir gösterge değildir. Bunun başlıca nedeni, gelirin belirli bir zaman dilimi boyunca (Örneğin, ay ve yıl gibi) para akışını temsil etmesidir (Trapeznikova, 2019: 2). Oysa gelir bir insanın yaşamı boyunca önemli değişikliklere maruz kalmaktadır. Örneğin, insanlar genelde yirmili yaşların ortasına kadar hiçbir gelire sahip değilken, bu dönemin ardından bir işe başlamakla birlikte sürekli olarak gelirlerini artırmaktadırlar. Daha sonra emeklilik dönemine girmekle birlikte onların gelirleri önemli ölçüde kesintiye uğramaktadır¹³. Ayrıca önemli politik ve ekonomik krizlerde de insanların gelirleri azalırken, konjonktürel olarak iyileşme dönemlerinde onların gelirleri artmaktadır¹⁴.

Gelir eşitsizliği ölçümünde (diğer eşitsizlik istatistiklerinde olduğu gibi) diğer önemli bir sorun hangi ölçü biriminin (Örneğin, bireysel, hanehalkı ya da aile geliri) kullanılması gerektiğidir. Tipik olarak hanehalkları arasında dağılım bireyler arasında dağılıma göre daha düşüktür. Çünkü ilkinde gelir hanehalkı içinde bir havuz gibi toplanmaktadır. Ayrıca hanehalkı içinde bireysel riskleri azaltmak adına diğer aile bireyleri bazı sigortalar da sağlamaktadır (Trapeznikova, 2019: 3). Örneğin, iki çocuk ve iki ebeveynenden oluşan bir ailede evin babası belirli bir dönemde işsiz kalsa bile evin annesinin çalışması o ailenin hiç gelir elde etmemesini engelleyecektir. Nitekim, kadınların daha fazla işgücüne katılması aile sigortası mekanizmasını zamanla daha

¹² Soruyu tersinden sormak da mümkündür: “Neden eşitsizlik çalışmaları genelde gelir eşitsizliği üzerinde inşa edilmektedir?”.

¹³ Gelir eşitsizliği kuşaklar arası farklılıkları göz ardı ederek, ayrıca yaşlı kuşaklarla (daha fazla servete ve daha az gelire sahip insanlar) genç kuşakları (daha az gelir ve daha az servete sahip insanlar) da bir arada analiz etmektedir (Trapeznikova, 2019: 10).

¹⁴ Bu konu tüketim eşitsizliği başlığını taşıyan kısımda tartışılmıştır.

fazla güçlendirmiştir. Bu tipik ailede her iki eşin çalıştığı durumda ise fert başına düşen gelir ikiye katlamaktadır.

Aynı şekilde, vergi öncesi veya sonrası gelir eşitsizliği de önem arz etmektedir. İlki fonksiyonel dağılım (emek veya sermaye gibi üretim faktörlerinin toplam gelirlerden ne kadar pay elde ettiklerini) hakkında bilgi verirken, diğeri insanların doğrudan kaynaklara (harcanabilir gelire) ne ölçüde eriştiklerini göstermektedir (McGregor vd., 2019: 373).

Başka bir sorun, gelir eşitsizliğini ölçmek için kullanılan verilerin genelde hanehalkı anketlerinden toplandığı, yüksek gelirli grupların gelirlerini doğru bir şekilde yansıtmadığıdır (Zucman, 2013, 2019). Yüksek gelirli gruplar kendi gelir miktarı ve onun bileşenleri hakkında doğru bilgi vermekten kaçınma eğilimi taşımaktadırlar (Alvaredo, 2007). Yine, kendi işinde çalışanların elde ettiği gelir verisinin kalitesi, ücret ve maaş verilerine kıyasla, çok daha düşüktür.

Hal böyleyken, literatürde ülkeler arasında ve zamansal boyutta gelir eşitsizliği boyutlarını karşılaştırmak için gelir eşitsizliği ölçüm yöntemlerinin aşağıdaki dört kriteri sağlaması gerektiği varsayılmaktadır (Trapeznikova, 2019: 4-5):

- **Anonimlik ilkesi:** Belirli bir dağılımın içinde, kimin ne kadar kazandığı gibi kişisel etiketlerin dizilimi toplam eşitsizliği etkilememelidir.
- **Popülasyon ilkesi:** Eşitsizliğin ölçümü ülkenin nüfus sayısı ve ekonomik büyüklüğünden bağımsız olmalıdır. Diğer bir ifadeyle, ölçüm mekanizması Çin ve Lüksemburg gibi çok farklı nüfus yapısına sahip olan her iki ülke için çalışmalıdır.
- **Nispi gelir ilkesi:** Gelirdeki nispi değişim önem taşımalıdır. Herkesin geliri (ekonomik büyümeden dolayı) sabit bir oranda arttığında toplam eşitsizlikte herhangi bir değişim olmadan tüm bireylerin gelir seviyesi yükselmelidir.
- **Transfer ilkesi (ya da Pigou-Dalton İlkesi):** Bir ülkede daha zengin bireylerden daha yoksul bireylere gelir transferi yapıldığında o ülkede eşitsizlik azalmalıdır.

Yukarıdaki dört kritere ek olarak, Haugthon ve Khandker (2009: 106) gelir eşitsizliği ölçüm yöntemlerinde, aşağıdaki iki ilkenin de sağlanması gerektiğini ileri sürmektedir:

- **Bölünebilirlik ilkesi:** Eşitsizliğin ölçümü farklı toplum grupları, gelir grupları ve diğer sınıflandırmalar arasında da bölünebilme özelliği taşınmalıdır.
- **İstatistiksel test edilebilirlik ilkesi:** Eşitsizliğin göstergesi zaman içindeki değişimin önemini test etmeye uyumlu olmalıdır.

Bu ilkelerin sağlanması koşulu altında bir araştırmacı bir toplumda bulunan gelir eşitsizliği seviyesini sağlıklı bir şekilde ölçmek ve değerlendirmek gücüne sahip olacaktır. Hangi yöntemin bu ilkelerin hepsini sağladığı “Eşitsizliği Ölçme Yöntemleri” bölümünde tartışılmıştır.

1.2.4. Servet Eşitsizliği

Eşitsizlik literatüründe gelir eşitsizliğinden sonra en sık kullanılan ve son zamanlarda akademik ve politik ilgiyi de kendinde toplayan diğer değişken servet eşitsizliğidir. Servet eşitsizliği kavramını önemli kılan birkaç neden bulunmaktadır: Birincisi, servet geçmişe dönük gelirlerin tümünü kapsadığı için onu araştırmakla sürekli gelirin dağılımını ortaya koymak mümkündür¹⁵. Sahip olduğumuz gelir verileri aracılığıyla sürekli gelirin kapsamını oluşturmak çok zordur (Zucman, 2019: 112). İkincisi, servetin kendisi gelirin en önemli kaynaklarından (Örneğin, faiz gelirleri, temettü gelirleri ve kira gelirleri gibi) biridir. İnsanların tek gelir kaynağı sadece sundukları emek miktarının karşılığında elde edilen parasal ücret değildir. Onlar ayrıca bazen tasarruflar bazen de miras yoluyla edindikleri varlıklar sayesinde gelir elde etmektedirler. Dolayısıyla servetin dağılımı bir nevi gelir dağılımını da şekillendirmektedir. Son olarak, servet dolaylı yoldan kurumların işleyişini şekillendirdiği için servet eşitsizliği politik ve ekonomik kurumların bazı grupların çıkarlarına daha fazla hizmet etmesini sağlamaktadır (Bonica vd., 2013; Scheve ve Stasavage, 2017). Diğer bir ifadeyle, servet eşitsizliği toplumda bulunan kurumların

¹⁵ İnsanlar sahip oldukları servet sayesinde bazen elde ettikleri gelirden daha fazlasını tüketirken, bazen de gelirlerinin bir kısmını tasarrufa ayırarak servet düzeylerini artırmaktadır. Böylece gerçek refah düzeyini yansıtan faktör cari gelir değil, sürekli gelirdir.

tüm vatandaşlar için kapsayıcı olma özelliğini engellemektedir. Bu olgu da gelir eşitsizliğinin çıkar grupları lehine artmasına neden olmaktadır.

Peki servetle kastedilen şey nedir? Basit tanımıyla servet hanehalkının sahip olduğu ve piyasada fiyatı olan varlıkların tümüdür. Geniş anlamda, hanehalkının net serveti onun tüm finansal —hisse senedi, tahvil, bono, banka hesapları, hayat sigortası ve emeklilik fonu gibi— ve finansal olmayan —gayrimenkul, arazi ve bina gibi— varlıklarıyla tüm yükümlülükleri arasında olan farktır. Genel bir kural olarak tüm varlıklar ve yükümlülükler piyasa fiyatı üzerinden değer biçilmektedir. Bu tanım piyasada alınıp satılabilen tüm biçimleri kapsamaktadır. Fakat o, araba ve ev eşyası gibi dayanıklı malları dışarıda bırakmaktadır. Bunun nedeni bu kalemlerin hanehalkı servetinin çok küçük bir parçasını teşkil etmesidir¹⁶. Ayrıca bu kalemlerin verilerine ulaşmak da pek mümkün değildir. Söz konusu servet tanımı beşerî sermaye faktörünü de dışarıda bırakmaktadır. Zira bu faktörün diğer finansal ve finansal olmayan araçlar gibi piyasada alınıp satılması mümkün değildir (Saez ve Zucman, 2016: 525-7).

Servetin tanımı ve kapsamının ardından, bu fenomenin dağılımıyla ilgili verilerin nereden ve nasıl elde edildiğine de değinmek gerekir. Literatürde servet eşitsizliğini ölçmek için önde gelen birkaç yöntem kullanılmaktadır (Vermeulen, 2016: 646):

- **İdari kayıtlar:** Servet dağılımıyla ilgili en ideal veri kaynağı tüm toplumu kapsayan resmi verilerdir. İskandinav ülkeleri bu ideal duruma sahip en yakın ülkelerdir. Çünkü bu ülkelerde geniş çaplı servet vergisi ya uygulanmaktadır ya da yakın döneme kadar uygulanmıştır. İspanya ve Fransa gibi birkaç ülke de servet dağılımının en yukarısında bulunan kişiler veya hanehalkları için zengin servet verilerine sahiptir.
- **Emlak ve intikal vergisi kayıtları:** Geleneksel olarak servet eşitsizliği çalışmalarının en yaygın veri kaynağı emlak ve intikal vergisi olmuştur. Bu veriler özellikle gelişmiş ülkelerde uzun dönemi kapsamakta, toplumda yaşayan bireylerin sahip olduğu varlıklar hakkında önemli bilgiler vermektedir.

---

¹⁶ Piketty ve Zucman'a (2014: 1268) göre uzun dönemde dayanıklı malların değeri küçük ve istikrarlı olmuştur. Ayrıca Kennickell'un (2009) bulguları dayanıklı malların nispi olarak çok daha eşit dağıldığını göstermektedir.

- **Gelir kapitalizasyonu:** Gelirin kapitalize edilmesi de servet eşitsizliğini ölçmek için kullanılan diğer bir yöntemdir. Bu yöntemle bir araştırmacı faiz, kira, temettü ve gelir vergisine konu olan diğer sermaye araçları gelirlerini kapitalize ederek servet eşitsizliğini ortaya koyabilmektedir.
- **Anketler:** Anketler günümüzde diğer değişkenlerde de olduğu gibi servetle ilgili veri toplamanın en yaygın ve önemli araçlarından biri haline gelmiştir. Bireylerin sahip olduğu varlıklar onlara yöneltilen bazı sorularla tespit edilerek bir toplumda yaşayan insanlar arasında servet eşitsizliği düzeyi ortaya koyulmaktadır. Bu yöntemin iki önemli avantajı bulunmaktadır. Birincisi, o, servetin tüm bileşenlerini kapsamaktadır. İkincisi, anketler nüfusun bütününe temsil etme gücüne sahiptir.

Fakat, yukarıda sıralanan yöntemlerin hiçbiri tek başına bir toplumda ve küresel ölçekte var olan gerçek servet eşitsizliğini ortaya koyamamaktadır. İdari veriler birkaç ülkeyle sınırlıdır ve çok sayıda ülkede bu veriler ya çok kısıtlı sayıdadır ya da hiç bulunmamaktadır. Servet ve intikal vergisine gelince, pratikte servet vergisi verileri tüm servet biçimlerini kapsamamaktadır. Gelir kapitalizasyonu da iki önemli sorunla karşı karşıyadır: Birincisi, tüm varlıklar gelir vergisinin konusu değildir —örneğin, ev ve emeklilik fonları gibi. İkincisi, servet, büyük ölçüde gelir gibi nesnel değişkenlerle korelasyon içindedir (Jebb vd., 2018). Anketler ise çok zengin grupların gerçek servet düzeyini doğru bir şekilde yansıtmamaktadır. Zira zengin grupların servetlerinin önemli bir kısmı ya vergi cennetlerinde tutulmaktadır (Alstadsaeter vd., 2017) ya da doğru beyan edilmemektedir (Zucman, 2019).

1.3. Kimler Arasında Eşitsizlik

Eşitsizliğin ölçülmesi bir gruba mensup belirli sayıda birey arasında kaynakların nasıl dağıldığını ortaya çıkarmaktadır (McGregor vd., 2019: 376). Sözü geçen grubun hangi kriterlere göre seçileceği önemli bir konudur ve elde edilecek sonuçlar doğrudan grubun karakteristiğine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Eşitsizlik literatüründe yapılan akademik çalışmalar genelde üç gruba ayrılmaktadır: Ülkeler içinde eşitsizlik (yurtiçi eşitsizlik), ülkeler arasında eşitsizlik ve küresel eşitsizlik.

Ayrıca bu sınıflandırmalar genelde gelir eşitsizliği üzerine inşa edilmektedir. Çalışmanın bu kısmında literatürdeki genel eğilime paralel olarak, ülkeler içinde gelir eşitsizliği, ülkeler arasında gelir eşitsizliği ve küresel gelir eşitsizliğine yer verilmiştir¹⁷.

1.3.1. Ülkeler İçinde Eşitsizlik

Gelir eşitsizliği denince akla gelen ilk şey bir ülkenin sınırları içinde yaşayan insanlar arasında gelir farklılıklarıdır (Kanbur, 2019: 431-2). Nitekim, eşitsizlik literatüründe önde gelen çalışmaların çoğunluğu bu doğrultuda yapılmıştır (Bkz.: Alesina ve Rodrik, 1994; Kuznets, 1955; Lundberg ve Squire, 2003; Palma, 2006; Piketty, 2014). Bu eğilimin birkaç nedeni bulunmaktadır: Birincisi, insanlar genelde yaşadığı ülkede var olan eşitsizlikle ilgilenmekte, gündelik hayatta karşılaştıkları insanlarla aralarındaki yaşam standardı farklılıklarını dikkate almaktadır. İkincisi, ekonomi politikaları tipik olarak ülke bazında şekillenmekte ve uygulanmaktadır. Örneğin, bir ülkede eşitsizlik artıyorsa o ülke sınırları içinde uygulanan bazı politika araçlarıyla bu olumsuz etkinin hafifletilmesi veya ortadan kaldırılması amaç edinilmektedir. Son olarak, vergilendirme sadece ulusal çapta uygulanmaktadır ve bu da araştırmacılar için sağlıklı gelir ve servet verileri sunmaktadır (McGregor vd., 2019).

Ülke içi gelir eşitsizliği temelde bir ülkede üretilen toplam gelirlerin o ülkenin sınırları içinde yaşayan insanlar arasında nasıl dağıldığıdır (Pavcnik, 2011: 234). Toplam gelirin nasıl dağıldığı sadece veriler aracılığıyla ortaya koyulmaktadır. Bu veriler ya resmi gelir kayıtları (gelir vergisine tabi olan) kullanılarak ya da hanehalkı anketleri yapılarak bir araya getirilmektedir. Fakat, ne yazık ki birinci kaynak olan resmi gelir kayıtları gelişmekte olan ülkelerde çok kısıtlıdır (bazı ülkeler için yok denecek kadar azdır) ve bu verilerden yola çıkarak ülke içinde gelirin farklı gruplar arasında nasıl paylaşıldığını göstermek çok zordur. İkinci kaynak olan hanehalkı anketlerine gelince daha sık bulunmakla birlikte yine de bazı başlıca olumsuzlukları

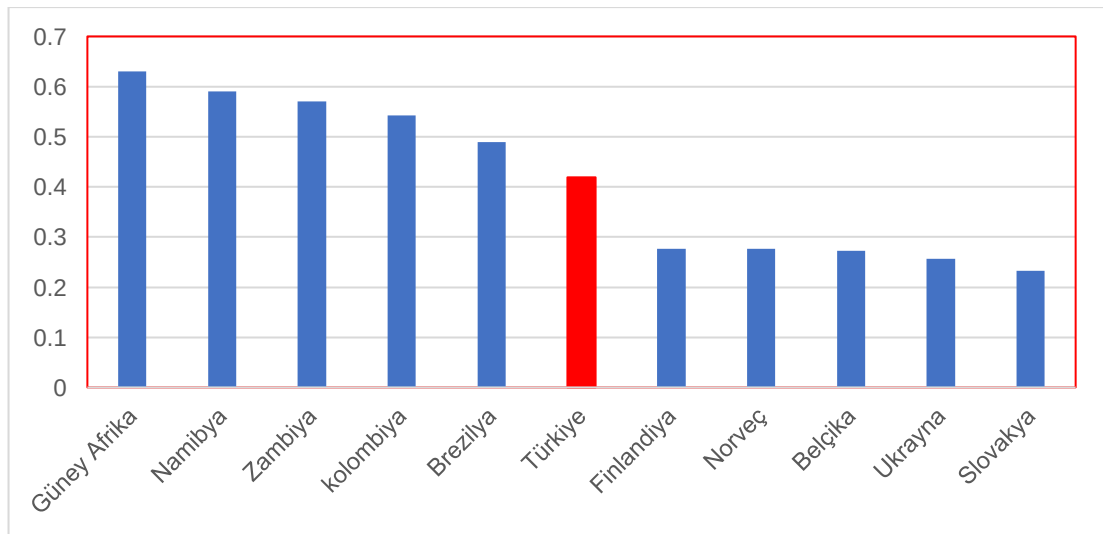
---

¹⁷ Eşitsizlik hem eşitsizliğin türü hem de eşitsizliğin kapsamı açısından sadece bu sınıflandırmalarla sınırlı değildir. Örneğin araştırmacının hedefi cinsiyet eşitsizliği ise bu durumda erkekler ve kadınlar arasında kaynakların nasıl dağıldığı analiz edilmektedir. Aynı şekilde bir ülkede farklı bölgeler arasında –veya kuşaklar arasında– kaynakların nasıl dağıldığı da bir eşitsizlik sınıflandırmasıdır.

kendinde barındırmaktadır. Bu olumsuzlukları özetle aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

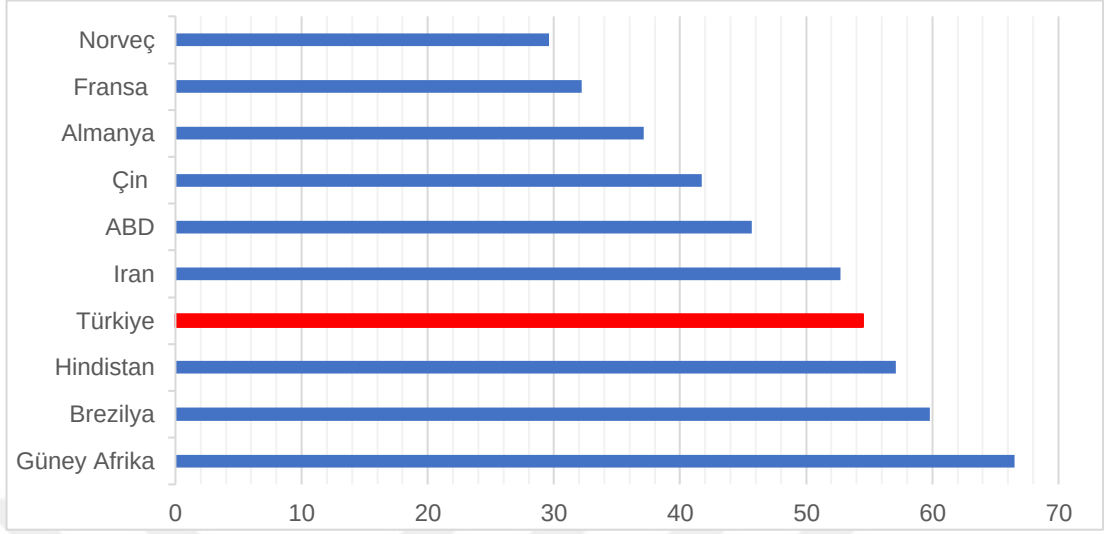
- Hanehalkı anketleri en zengin grupların gelirlerini çok daha düşük tahmin etmektedir (Atkinson vd., 2011). Zira zengin gruplar ya anketlere katılmamakta ya da gelirlerini daha düşük beyan etmektedirler (Zucman, 2019).
- Gelişmekte olan ülkelerde genelde gelir yerine tüketim eşitsizliği kavramı kullanılmaktadır (Lanker vd., 2016). Tüketim gelirin düşük bir bandı olmasına rağmen anketlerde gelirle eşdeğer tutulmaktadır.
- Gelirin tanımı genelde belirsizdir (Reich ve Schüler, 1990). Örneğin, bazı anketler sadece emek gelirlerini ele alırken, zenginlerin gelir kaynağının en önemli kısmını teşkil eden sermaye gelirlerini dışarıda bırakmaktadır.
- Son olarak, özellikle gelişmekte olan ülkelere özgü geleneksel işlerin gelir konusunun dışında tutulmasıdır.

Fakat tüm bu olumsuzluklar bir ülkede gelir eşitsizliği düzeyini ölçmenin imkânsız olduğu anlamına gelmemektedir. Araştırmacılar sahip oldukları veriler aracılığıyla –olası sapma düzeyini de kısmen hesaba katarak– farklı yöntemlere başvurarak¹⁸ bu olgunun boyutlarını çizmekte, onun hakkında tartışma yürütebilmektedir.

Grafik 1.1: Gini katsayısına göre 2022 yılında dünyanın en eşit ve en eşitsiz bazı ülkeleri. Dünya Bankası verileri (World Bank, 2022) kullanılarak yazar tarafından türetilmiştir.

¹⁸ Bu yöntemler "Eşitsizliği Ölçme Yöntemleri" kısmında detaylandırılmıştır.

Grafik 1.2: Seçilmiş bazı eşit ve çok eşitsiz ülkelerde 2020 yılı itibariyle en zengin %10'luk grubun toplam gelirden aldığı pay. World Inequality Database (2023) verileri kullanılarak yazar tarafından türetilmiştir.

Grafik 1.1 ve Grafik 1.2, en sık kullanılan iki farklı yöntemle göre (Gini Katsayısı ve en zengin %10'luk grubun toplam gelirlerden aldığı pay) seçilmiş bazı ülkelerde yurtiçi eşitsizlik düzeylerini ortaya koymaktadır. Bu grafiklerden de net bir şekilde anlaşıldığı gibi, 2022 itibariyle Sahra altı Afrika ve Güney Amerika ülkeleri dünyanın en eşitsiz ülkeleri arasında yer almaktadır. Kuzey ve Batı Avrupa ülkeleri ise bu ülkelere kıyasla çok daha eşit bir gelir dağılımı yapısına sahiptirler. Türkiye bu iki uç noktanın arasında yer alırken, daha eşitsiz bir ülke niteliği taşımaktadır.

1.3.2. Ülkeler Arasında Eşitsizlik

Eşitsizliğin bir diğer önemli boyutu ülkeler arasında gelir eşitsizliğidir. Küresel ölçekte, gezegende yaşayan tüm insanlar arasında gelir eşitsizliğini ortaya koymak hedefini taşıyan bu olgu her ülkenin ortalama gelirini esas alarak, farklı ülkelerde yaşayan insanlar arasında var olan eşitsizlik hakkında bilgi vermektedir. Fakat, bu yaklaşımın temelde iki önemli sorunu bulunmaktadır: Birincisi, bu olgu tüm ülkeler için eşit bir ağırlık vermekte, ülkeler arasında devasa nüfus farklılıklarını hesaba katmamaktadır. İkincisi, bu yaklaşım ülkeler içinde var olan eşitsizliğin boyutlarını göz ardı etmektedir.

Bu sorunları aşmak adına, Milanoviç (2005) küresel gelir eşitsizliği için üç farklı konsept arasında bir ayrım yapmaktadır: Konsept-1, nüfus sayısından arındırılmamış

uluslararası eşitsizliktir. Bu kategoride ülkelerin kişi başına milli gelirleri ele alınarak hangi ülkelerin yoksul, hangilerinin ise orta gelirli veya zengin olduğu ortaya koyulmaktadır¹⁹. Konsept-1’de ölçü birimi ülkelerdir. Konsept-2, ülkelerin nüfus büyüklüğünü de hesaba katmaktadır. Fakat bu konseptin birinciden farkı, bu kategorinin ölçü birimi olarak –ülke yerine– bireyleri almasıdır. Son konsept ise (Konsept-3), dünyada yaşayan tüm insanların –ait oldukları ülkelere bağımsız olarak– bireysel gelirlerini ele almaktadır²⁰.

Yukarıdaki sınıflandırmalar ışığında, ülkeler arasında eşitsizliğin boyutlarını açıklığa kavuşturmak için konsept-1 ve konsept-2, küresel eşitsizliği açıklamak için ise konsept-3 kullanılmaktadır. Bu kısımda, ülkeler arasında eşitsizlik olgusu incelendiği için konsept-1 ve konsept-2’ye yer verilmiştir.

Konsept-1, aslında ülkeler arasında yakınsama ve ıraksama ile ilgilenmektedir. Bu yaklaşım bazı nedenlerden dolayı (Örneğin, ülkelerin gelişmişlik farkını orta koyduğu için) önem taşımaktadır. Fakat tüm dünya vatandaşları arasında olan eşitsizlik hakkında çok az şey söylemektedir. Zira farklı ülkelerin birbirinden çok farklı nüfus yapısına sahip olduğu bir dünyada²¹, çok az sayıda nüfusa sahip olan bir ülkenin gelirinde yaşanan artış küresel ölçekteki eşitsizliğin boyutunu etkilememektedir (Milanoviç, 2011).

Ülkelerin nüfusunu da hesaba katan Konsept-2, bu sorunu çözüme kavuşturmaktadır. Şöyle ki, yine ülkelerin kişi başına milli gelir düzeyinden hareket ederek, fakat bu defa –Çin ve Katar gibi– çok farklı nüfus büyüklüğüne sahip ülkelerin nüfus sayılarını da hesaba katarak, ülkeler arasında eşitsizlik düzeyini ölçmektedir.

---

¹⁹ Dünya Bankasının yeni sınıflandırmasına göre (World Bank, 2021) ülkeler dört farklı gelir grubuna ayrılmaktadır: 1) 1085 dolar ve altı ortalama gelire sahip ülkeler yoksul olarak tanımlanmaktadır. 2) 1086 ile 4255 dolar arasında bir ortalama gelire sahip ülkeler düşük orta gelirli grupta yer almaktadır. 3) 4256 ile 13205 dolar arası ortalama gelirli ülkeler yüksek orta gelirli grup adlandırılmaktadır. 4) Son olarak, 13205 dolar üstü ortalama gelire sahip ülkeler ise yüksek gelirli ülke grubuna girmektedir.

²⁰ Bu sınıflandırmalara ek olarak, Anand ve Segal (2008) küresel eşitsizliği ölçmek için dördüncü bir konseptin de var olduğunu savunmaktadır. Konsept Sıfır (**Concept Zero**) olarak tanımlanan bu yaklaşıma göre, ülkelerin toplam milli gelirleri de küresel eşitsizliğin kapsamını oluşturmaktadır. Örneğin, yirmi birinci yüzyılda Çin hala orta gelirli bir ülke konumunda olsa dahi küresel ekonomik ve politik ajandanın şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Tam tersine, kişi başına en yüksek gelirli ülkelere biri olan Belçika’nın dünya ekonomi politikaları üzerine kayda değer bir etkisi bulunmamaktadır.

²¹ Bu yaklaşım Çin ve Katar gibi iki farklı nüfus yapısına sahip olan her iki ülkeye (ilki yaklaşık 1,5 milyarlık bir nüfusa sahipken diğeri birkaç milyon insandan oluşmaktadır.) aynı ağırlığı vermektedir.

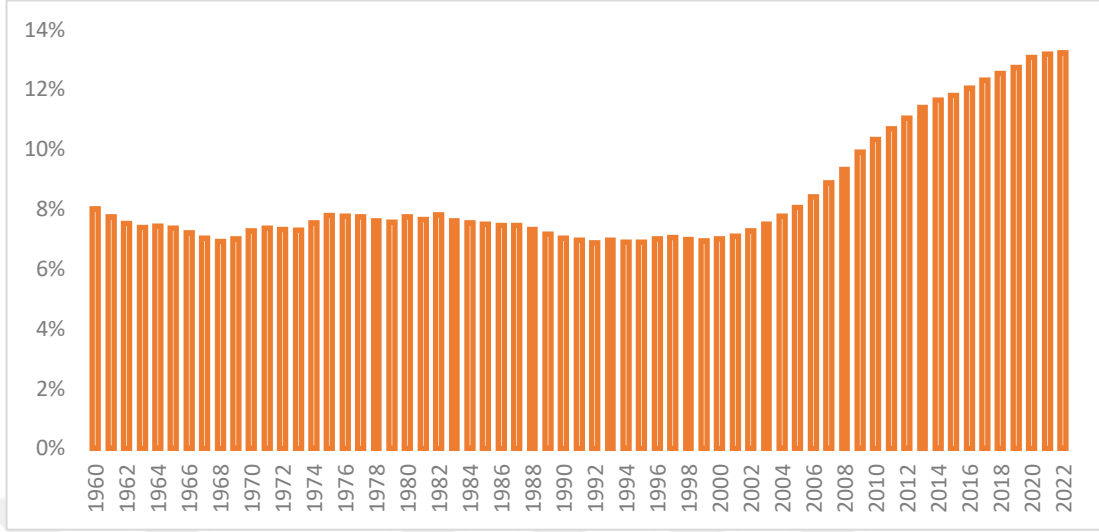
Bu yaklaşım ülkeler içinde eşitsizliği hesaba katmadığı için (Milanoviç, 2013: 3) küresel eşitsizlik boyutunu tam olarak yansıtmaya gücüne sahip olmasa dahi Konsept-1'den daha açıklayıcı bir güce sahiptir ve küresel eşitsizliğin yaklaşık üçte ikisini açıklamaktadır (Milanoviç, 2011). Bu noktadan hareketle, dünya nüfusunun sadece %3'ünün doğdukları ülkeden farklı bir ülkede yaşadığı bir dünyada²², bir insanın gelirinin büyük bölümünün doğduğu ülke tarafından şekillendiği çıkarsaması yapmak mümkündür (Milanoviç, 2015: 2).

Ülkeler arasında eşitsizlik trendleri konusunda yapılan çalışmalarda konsept-1 veya 2'den hangisinin kullanılacağına bağlı olarak elde edilen sonuçlar da değişmektedir. Şöyle ki, konsept-1'e göre 1960-80 arası ülkeler arasında eşitsizlik kısmen yatay bir yapıya sahipken²³, küreselleşme çağı olarak da bilinen 1980 sonrası yıllarda sürekli artmıştır. Konsept-2 yaklaşımından hareket edildiğinde ise 1980'li yılları takiben ülkeler arasında eşitsizlik önemli ölçüde gerilemiş, dünya daha adil bir yer olma özelliği kazanmıştır. Bunun en önemli nedeni Çin ve Hindistan gibi iki devasa nüfusa sahip ülkenin (Vietnam, Endonezya vb. gibi birkaç diğer gelişmekte olan ülkeyi de buna dahil edersek) aynı dönemde çok büyük ekonomik büyüme performansı göstermeleri olmuştur. Özellikle Çin'in muazzam büyüme performansı bu ülkede yüz milyonlarca insanın yoksulluktan kurtulmasına, düşük orta gelirli bir grubun üyesi olmasına sebep olmuştur (Milanoviç, 2013). 1960-2022 arasında orta gelirli bir ülkede yaşayan ortalama bir bireyin yüksek gelirli bir ülkede yaşayan ortalama bir bireye göre ne kadar gelir elde ettiğini gösteren Grafik 1.3, konsept-2'nin bu sonucunu destekler niteliktedir.

Fakat Grafik 1.3'ten de net bir şekilde anlaşıldığı üzere, bu yakınsama hala çok yüksek seviyelerde bulunan ülkeler arasındaki eşitsizliği güçlü bir şekilde etkileyememiştir. Özellikle 2000 yılı sonrası ülkeler arasında eşitsizlikte bir düşüş yaşanmasına rağmen yüksek gelirli ülkelerle orta gelirli ülkeler arasında hala büyük gelir farkı bulunmaktadır. Bu da son dönemde ülkeler arasında gerçekleşen yakınsamanın ne kadar zayıf olduğunu kanıtlamaktadır.

²² Bunun anlamı, insanların %97'si gibi büyük bir oranı doğdukları ülkede yaşamlarını sürdürmektedir. Bu da göçün tehlikeleri üzerinde yürütülen abartılı tartışmaların ne kadar anlamsız olduğunu göstermektedir.

²³ Söz konusu dönem boyunca ülkeler arasında eşitsizliğin ne arttığı ne de azaldığı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bu yaklaşıma göre bu dönem boyunca yakınsama veya iraksamadan söz etmek mümkün değildir.

Grafik 1.3: Yıllara göre orta gelirli bir ülkede yaşayan ortalama bir bireyin gelirinin yüksek gelirli bir ülkede yaşayan ortalama bir bireyin gelirine oranı. Dünya Bankası verileri (World Bank, 2023) kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

1.3.3. Küresel Eşitsizlik

Gelir eşitsizliği hakkında düşünmeye başladığımızda bizim verdiğimiz ilk tepki genelde onu bir ülkenin sınırları içinde düşündürmektir. Bu anlaşılır bir yaklaşımdır çünkü bireylerin gelirleri ve sağladıkları fayda –emeklilik, eğitim, sağlık gibi elde edilen faydalar– yaşadıkları toplumların içinde belirlenmektedir. Ayrıca politik kararlar önemli ölçüde ülke sınırları içinde şekillenmektedir. Fakat küreselleşmenin had safhalarına ulaştığı bir dünyada bireyler arası eşitsizliği incelemenin alternatif bir yolu ülke sınırlarını aşarak tüm dünya vatandaşları arasında var olan eşitsizliği ele almaktır. Bu açıdan baktığımızda eşitsizlik hakkında inandığımız veya bildiğimizi sandığımız şeyler değişmeye başlayacaktır. Bu yaklaşım iki boyutlu bir zeminden üç boyutlu bir dünyaya geçiş yapmak gibidir (Milanoviç, 2013: 2).

Nitekim, dünya ülkeleri birbirlerine daha fazla entegre oldukça eşitsizliğin küresel boyutu daha fazla görünür hale gelmektedir. Bunun başlıca iki nedeni bulunmaktadır: Birinci neden, üretim faktörlerinin ülkeler arasında daha fazla hareket etmeye başlamasıdır. Sermaye, emek, mal, teknoloji ve düşüncelerin dünyanın bir köşesinden diğer köşesine aktarılması aynı ülkelerin vatandaşı olmayan insanlar arasında daha fazla bağlantının oluşmasına neden olmaktadır²⁴. İkinci neden, farklı

²⁴ Üretim faktörlerinden emeğin sınırlar ötesinde kolayca hareket etmesi sermaye ve teknolojiye göre çok kısıtlı olsa da son yıllarda emek hareketliliği de artış göstermiştir.

lkelerdeki yaşam standartları ve hayat tarzları dünyanın diğerk ülkelerinde yaşayan insanların gelir konusunda algısını dnřtrmektedir²⁵ (Scott, 2001).

Peki, ekonomi politikalarının büyük çoğunlukla ülke sınırları içinde şekillendiğı bir dünyada araştırmacılar ve politika yapıcılarının neden küresel eşitsizlikle daha fazla ilgilenmeleri gerekmektedir? Bu sorunun cevabını üç farklı boyutta ele almak mümkündür (Lakner ve Milanoviç, 2015):

- Birinci boyut küresel eşitsizliğın ahlaki boyudur. Küresel çapta bireysel gelirler arasında uçurum farklılıklar adil bir durum olmadığı için ahlaki açıdan önem arz etmektedir.
- İkincisi, küresel eşitsizliğın açıklayıcı boyutudur. Araştırmacıların, politikacıların ve kamuoyunun bazı fenomenleri (rneğın, g dalgaları, uluslararası tansiyonların yükselmesi vs.) açıklamak, öngörüde bulunmak ve onlar için çözüm bulmak adına küresel eşitsizlikle ilgilenmeleri gerekmektedir.²⁶
- Son boyut ise teorik boyuttur. Teorik açıklamaların içinde yaşadığımız dünyayı açıklama gücüne sahip olup olmadığını anlamak için araştırmacıların küresel eşitsizlikle ilgili teorik yaklaşımları sınamaları gerekmektedir. Örneğın, neoklasik teori uzun vadede düşük gelirli ülkelerle zengin ülkeler arasında yakınsamanın gerçekleşeceğini öngörmüştür. Ya da bağımlılık teorisi uzun vadede yoksul ülkelerle zengin ülkeler arasında uçurumun daha fazla artacağını savunmuştur. Araştırmacılar sırf bu teorik yaklaşımların geçerliliğini sınamak için küresel eşitsizlikle ilgilenmeleri gerekmektedir (Bkz.: Anand ve Segal, 2008: 3-4).

Yukarıda Konsept-3 olarak adlandırılan küresel eşitsizliğın tanımını ve nasıl ölçüldüğüne gelince, bu olgu aslında ülkeler içinde ve ülkeler arasında olan eşitsizliğın bir kombinasyonudur. lkeler içinde olan eşitsizlik toplam gelirin ortalama milli gelir etrafında sapmalar göstermesidir. lkeler arasında eşitsizlik ise söz konusu ortalama

²⁵ Diğerk insanların ne kadar kazandıkları ve nasıl bir yaşam biçimine sahip oldukları bilgisi insanların gelir seviyesi konusunda algılarını değıştirmektedir.

²⁶ örneğın, uluslararası kurumlarda (IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret rgt gibi) eşitsiz oy hakkı ülkeler arasında eşitsizliğın bir sonucudur. Günümüzde yüksek tartışmaları beraberinde getiren g dalgaları da yine küresel eşitsizlikten kaynaklanmaktadır. Bu ve benzeri sorunlar, uluslararası tansiyonların gerilmesi, olası çatışmaların doğmasına ve en önemlisi büyük ölçekli glerin yaşanmasına neden olmaktadır.

milli gelirlerin ülkeler arasında farklılık göstermesidir (Kanbur, 2019: 431-2). Bu ikisinin birleşimi de toplam küresel eşitsizliği vermektedir. Bu yüzden, konsept-3 eşitsizliği konsept-2'den daha büyüktür. Zira bu konsept bireylerin ait oldukları ülkelerin ortalama geliri yerine onların gerçek gelirlerini ele almaktadır. Dolayısıyla, ülkeler içinde de önemli eşitsizlikler varken, kişi başına milli gelir gibi değişkeni kullanarak (konsept-2'nin yaptığı gibi) küresel eşitsizliği ölçmek aşağı yönlü sapmalar türetmektedir. Başka bir deyişle konsept-2 daha düşük bir küresel eşitsizliği temsil etmektedir.

Nispeten yeni bir konu olan küresel eşitsizlikle ilgili ilk çalışmalar 1980'lerde ortaya çıkmıştır (Berry vd., 1983; Grosh ve Nafziger, 2015). Bu dönemde Çin, Sovyet Birliği ve Afrika ülkeleri için ilk defa gelir dağılımı verileri türetilmeye başlamış, araştırmacılar için küresel ölçekte bütün ülkelerin vatandaşlarının gelirlerini karşılaştırmayı mümkün kılmıştır. Daha sonraki yıllarda geçmişe dair verilerin türetilmesi de Sanayi Devrimine kadar uzanan tarihsel süreçte küresel eşitsizliğin hatlarının çizilmesine olanak sağlamıştır.

Küresel eşitsizlikle ilgi yapılan önde gelen akademik çalışmaların (Bourguignon ve Morrisson, 2002; Milanović, 2012) bulguları Sanayi Devrimi'nden İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar bu olgunun Avrupa ve Deniz Aşırı ülkeler lehine istikrarlı bir şekilde arttığını göstermektedir. Fakat bu durum küresel eşitsizliğin yapısını da dönüştürmüştür. Şöyle ki, 1870'li yıllarda küresel eşitsizliğin yaklaşık üçte ikisi ülkelerin içinde var olan eşitsizlikten kaynaklanırken²⁷, ülkeler arasında eşitsizlik toplam küresel eşitsizliğin üçte birinden daha az bir kısmını açıklama gücüne sahip olmuştur. Fakat Sanayi Devriminden yirmi birinci yüzyılın başlarına kadar gelen süreçte bu yapı büyük ölçüde değişmiş, son noktada ülkeler arasında eşitsizlik küresel eşitsizliğin en önemli parçası (küresel eşitsizliğin yaklaşık üçte ikisini açıklayan bir parça) haline gelmiştir.

Agnus Maddison'un (2001) verilerinden hareket edildiğinde bu durum net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu verilere göre, 1850'lerde dünyanın en yoksul ülkelerinde (Seylan ve Çin) kişi başına ortalama gelir yaklaşık 600 dolar²⁸ civarında olmuştur. Bu rakam aynı dönemde dünyanın en zengin ülkelerinde (Hollanda ve

²⁷ Sanayi Devrimi sırasında küresel eşitsizliğin büyük bir kısmı her ülkede var olan ve neredeyse aynı gelir ve servet düzeyine sahip zengin ve yoksul sınıflar tarafından şekillenmiştir.

²⁸ Satın Alma Gücü Paritesine göre ayarlanmış ABD doları.

Birleşik Krallık) 2300 dolar olmuştur. Bu tablo Sanayi Devrimi sırasında ülkeler arasında eşitsizliğin en fazla 4'e 1 olduğu, diğer bir ifadeyle, en zengin ülkenin en yoksul ülkeye göre sadece 4 kat daha zengin olduğunu göstermektedir. Bu oran 2007 yılında 100'e 1 seviyelerine yükselmiştir (Milanoviç, 2012: 126).

Küresel eşitsizlikteki istikrarlı artış 1950'li yıllara kadar devam etmiş, bu dönemin ardından yatay bir seyir izlemiş ve bu yatay özelliğini yirmi birinci yüzyılın başlarına kadar korumuştur (Bourguignon ve Morrisson, 2002: 728). Küresel eşitsizlikte yaşanan gerileme ancak yirmi birinci yüzyılın başlarında (kısmen yirminci yüzyılın sonlarında) gerçekleşmiştir. Artış trendinin bu dönemden itibaren tersine dönmesi gelişen piyasaların (özellikle Çin, Hindistan ve diğer Doğu Asya ülkeleri gibi) bu dönemde sürekli yüksek büyüme rakamları kaydetmeleri sayesinde olmuştur²⁹ (Niño-Zarazúa vd., 2014). Ancak bu olumlu gelişme, ülkeler arasında eşitsizlikten kaynaklanan küresel eşitsizliği güçlü bir şekilde etkileyememiştir. Diğer bir ifadeyle, insanların gelir düzeyi bugün hala büyük ölçüde vatandaşları olduğu ülkelerin ortalama gelir düzeyi tarafından belirlenmektedir³⁰ (Milanoviç, 2013: 19) ve bu trendi tersine çevirecek güçlü bir gelişmenin varlığından söz etmek mümkün değildir. Farklı %10'luk gelir gruplarının farklı ülkelerde ortalama gelirlerini gösteren Grafik 1.4 bu duruma ışık tutmaktadır.

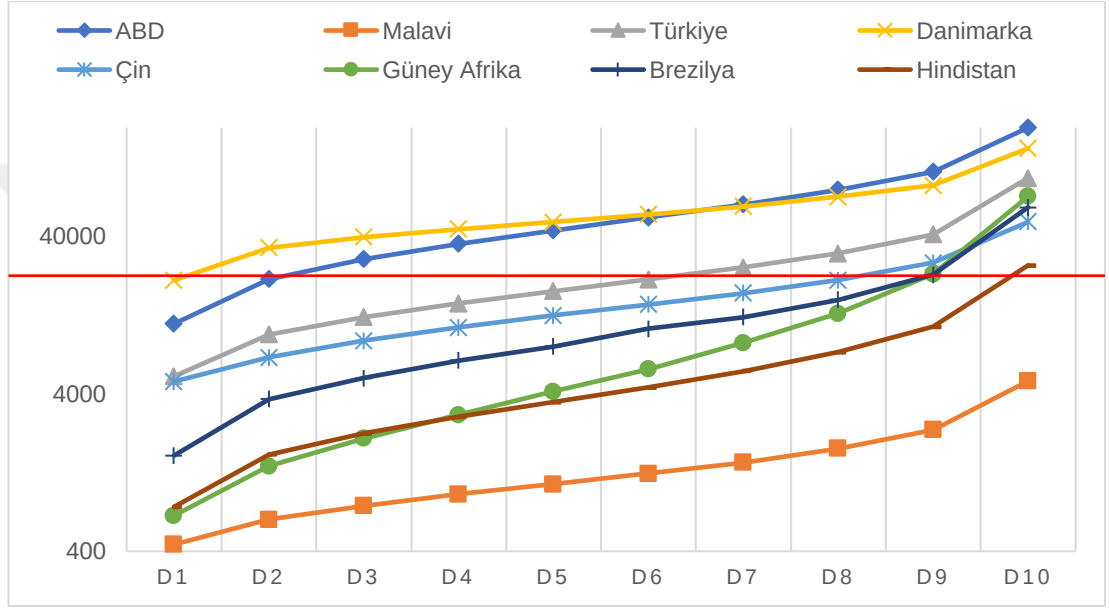
Grafik 1.4, seçilmiş ülkelerde her toplumu %10'luk gelir gruplarına bölerek her ülkede her grubun ortalama gelirini göstermektedir. Bu verilere göre, 2021 yılı itibariyle Malavi gibi yoksul bir ülkede yaşayan en zengin %10'luk grubun ortalama geliri ABD veya Danimarka'da yaşayan en yoksul %10'luk grubun ortalama gelirinin çok altındadır. Bu durum birçok az gelişmiş ve gelişmekte olan ülke için geçerlidir. Hindistan ve Güney Afrika'da toplumun yaklaşık %90'ı en yoksul %10'luk

---

²⁹ Fakat bu iki ülkede 1975'li yılların ardından yaşanan hızlı büyüme küresel eşitsizlik üzerinde birbirine zıt iki farklı katkı sağlamıştır. Birincisi her iki ülkede yurtiçi eşitsizlik ciddi bir şekilde yükselmiş, küresel eşitsizliğin artması yönünde bir gelişmeye neden olmuştur. Diğer taraftan iki ülkenin muazzam büyümesi (nüfus büyüklükleri dolayısıyla) ülkeler arasında eşitsizliğin gerilemesi ile sonuçlanmıştır. Fakat ikinci etkinin birincisini gölgede bıraktığı söz konusu olduğu için bu dönem boyunca küresel eşitsizliğin azaldığından söz etmek mümkündür. Daha açık bir ifadeyle, iki ülkenin hızlı büyümesi küresel eşitsizliğin "ülkeler içinde eşitsizlik" bileşenini olumsuz yönde etkilerken "ülkeler arasında eşitsizlik" bileşenine olumlu yönde katkıda bulunmuş, toplam küresel eşitsizlik ise iyileşme göstermiştir.

³⁰ Tabii ki insanların gelirlerini açıklayan başka faktörler de mevcuttur. Örneğin, ebeveynlerin eğitim durumu, cinsiyet ve ırk gibi dışsal faktörlerin yanı sıra kişinin kendi eğitimi için yaptığı yatırım, yetenek, şans ve efor gibi başka faktörler de insanların gelirlerinin oluşmasında rol oynamaktadır. Fakat küresel perspektiften bakıldığında, kişinin vatandaşı olduğu ülkenin ortalama geliri tüm bu faktörlere önemli ölçüde üstün gelmektedir.

Danimarkalılarından daha yoksuldur. Türkiye’de de benzer bir durum vardır. Toplumun neredeyse %60’lık bir kısmı en yoksul Amerikalılardan daha yoksuldur. Bu durum, zengin ülkelerde yaşayan yoksul grupların hayat standartlarının yoksul (ve hatta gelişmekte olan) ülkelerde yaşayan zengin gruplardan daha iyi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu da ülkeler arasında eşitsizliğin ne kadar yüksek olduğunu açıklığa kavuşturmaktadır.

Grafik 1.4: Zengin, orta gelirli ve yoksul ülkelerde toplumun farklı %10'luk gruplarının gelir düzeyleri. UNU-WIDER (2023) verileri kullanılarak yazar tarafından türetilmiştir.

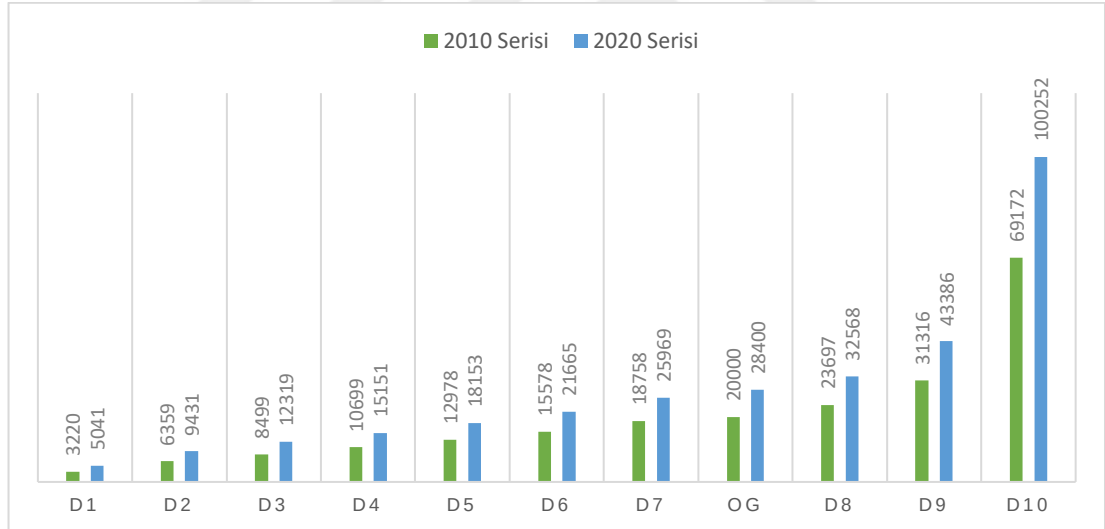
1.4. Eşitsizliği Ölçme Yöntemleri

Gelir eşitsizliğini ölçmek özünde ülkeler bazında (veya ülkeler arasında) belirli zaman zarfında toplam gelirlerin nasıl dağıldığını ortaya koymaktır. Bunun için birçok farklı yöntem bulunmaktadır. Grafikselle yaklaşım (Örneğin, Lorenz Eğrisi ve farklı gelir gruplarının toplam gelirlerden aldıkları paylar) bu yöntemlerin başında gelmektedir. Çok sık kullanılan diğer bir yöntem toplam eşitsizliğin tek bir göstergeye (Gini Katsayısı, Theil Endeksi vb.) indirgenmesidir (Aksiyomatik Yaklaşım). Eşitsizliği ölçmek için araştırmacılar tarafından benimsenen ve yakın zamanda daha fazla ilgi gören alternatif bir yöntem ise aşırı uçlara (en yüksek gelirli %10'luk, %1'lik ve hatta %0,1'lik gibi gruplara) odaklanmaktır. Son olarak, son zamanlarda farklı

araştırmacılar tarafından geliştirilen yöntemler (cep telefonları meta verileri ve uydu fotoğraflarından türetilen veriler gibi) gelmektedir.

1.4.1. Grafiksel Yaklaşım

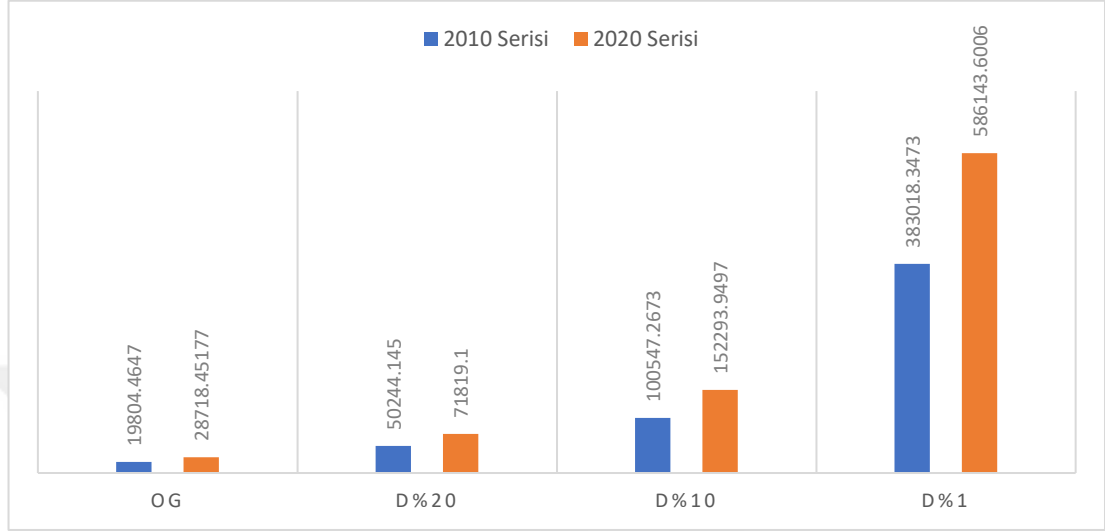
Grafik 1.5 ve Grafik 1.6, Türkiye için on yıl aralıkla, 2010 ve 2020 yıllarında toplam gelirlerin farklı gelir grupları arasında nasıl dağıldığını göstermektedir. Grafik 1.5 toplam nüfusu eşit %10'luk gruplara bölerek her grubun –2017 fiyatlarıyla SAGP'ye göre ayarlanmış– ABD doları cinsinden ortalama yıllık gelir düzeyini vermektedir. Gruplar içinde eşitsizlik göz ardı edilmiştir. Grafik 1.6 ise yine aynı yıllara ait ortalama milli gelir ve en yüksek gelirli %20'lik, %10'luk ve %1'lik grupların –2017 fiyatlarıyla SAGP'ye göre ayarlanmış– ABD doları cinsinden gelir düzeylerini göstermektedir.

Grafik 1.5: 2010 ve 2020 yıllarında Türkiye için farklı %10'luk gelir gruplarının, 2017 fiyatlarıyla SAGP'ye göre ayarlanmış, ABD doları cinsinden yıllık gelir düzeyleri. UNU-WIDER (2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

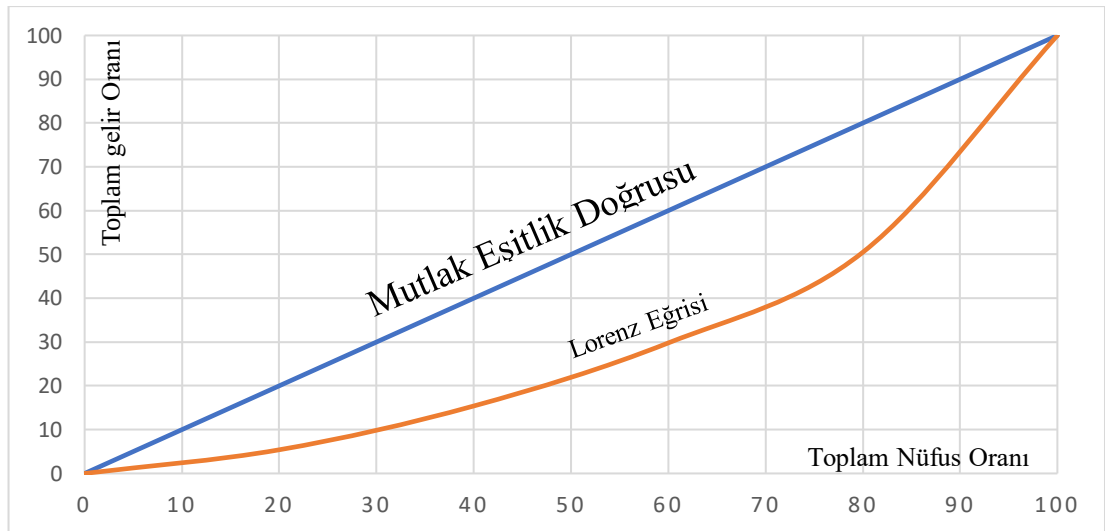
Her iki grafikte üç önemli özellik göze çarpmaktadır. Birincisi, Türkiye'de toplam gelirlerin dağılımı büyük ölçüde sağa doğru sapma göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, gelir skalasında sağa doğru hareket ettikçe gelirin bu gruplar lehine daha fazla aktığı ortaya çıkmaktadır. İkinci husus, toplam nüfusun dörtte üçünün ortalama milli gelirin çok altında bir gelir elde ettiği, çok azınlık bir grubun ise ortalama milli gelirin onlarca ve hatta yüzlerce kat üstünde gelire sahip olduğudur. Bu durum aynı oranda olmamakla birlikte tüm ülkeler için tipik bir örnektir. Özellikle Türkiye için geçerli olan

son husus, bu ülkede gelir skalasında sağa doğru hareket ettikçe yüksek gelir grupların ortalama gelir artış oranı da artmaktadır.

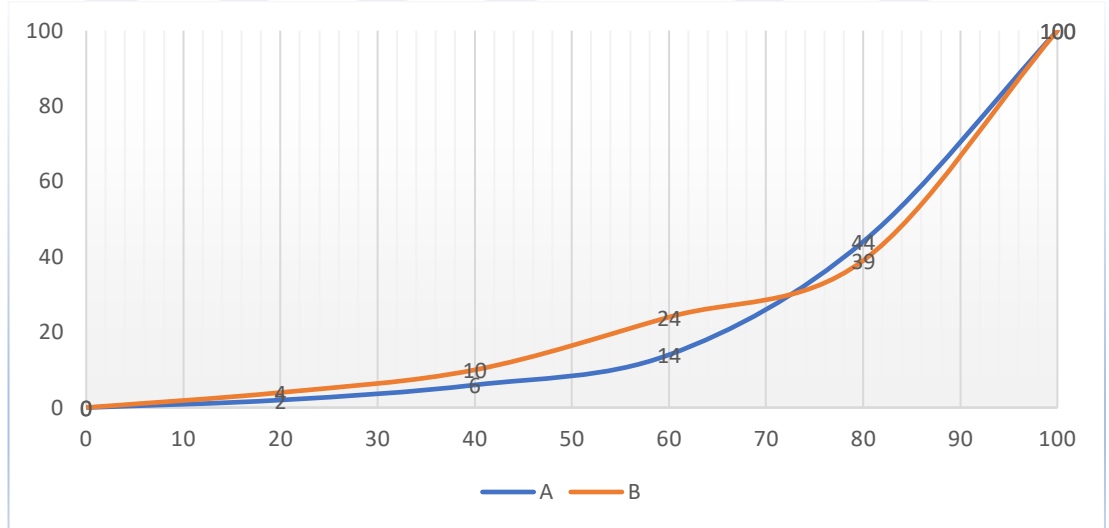
Grafik 1.6: Türkiye için 2010 ve 2020 yıllarında ortalama milli gelir ve en yüksek gelirli %20'lik, %10'luk ve %1'lik gelir gruplarının 2017 fiyatlarıyla SAGP'ye göre ayarlanmış, ABD doları cinsinden gelir düzeyleri. World Inequality Database (2023), UNU-WIDER (2023) ve Dünya Bankası (2022) verileri kullanılarak yazar tarafından türetilmiştir.

Grafik 1.5 ve Grafik 1.6, bir ülkede yaşayan insanlar arasında toplam gelirlerin nasıl dağıldığını çok net bir şekilde gösteren tipik örneklerdir. Grafiksel yaklaşım olarak adlandırılan bu yöntem bir ülkede gelir eşitsizliğini gösteren en güçlü yöntemlerin başına gelmektedir. Bu yöntem eşitsizlik literatüründe çok yaygın olarak kullanılan Lorenz Eğrisinin de özünü oluşturmaktadır.

Grafik 1.7: Türkiye'nin 2020 Yılı için Lorenz Eğrisi. UNU-WIDER (2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Lorenz Eğrisi bir ülkede gelir eşitsizliğini grafiksel olarak ortaya koymak adına kullanılan en yaygın yöntemdir (Gastwirth, 1972). Kümülatif olarak toplumun en yoksul nüfusundan en zengin nüfusuna doğru elde edilen kümülatif gelir oranını gösteren bu eğri Grafik 1.7 aracılığıyla ortaya koyulmuştur. Grafikte yatay ekseninde toplam nüfus ve dikey ekseninde toplam gelirler yer almaktadır. Bu iki eksen eşit bir şekilde ikiye bölen doğru (Mutlak Eşitlik Doğrusu) ise toplumda herkesin aynı oranda gelir elde ettiği varsayımını temsil etmektedir. Fakat gerçek hayatta herkes aynı oranda gelir elde etmediği için bir toplumda yaşayan farklı yüzdelik grupların toplam gelirlerden elde ettikleri paylar da değişmektedir. Lorenz Eğrisi (Grafik 1.7’de 2020 itibarıyla Türkiye için oluşturulan Lorenz Eğrisi) farklı grupların toplam gelirlerden ne ölçüde yararlandığını ortaya koymaktadır. Bu eğri Mutlak Eşitlik Doğrusu’nun altında yer almaktadır. Lorenz Eğrisi Mutlak Eşitlik Doğrusu’ndan uzaklaştıkça toplumda eşitsizlik seviyesi o denli artmaktadır. Haliyle Lorenz Eğrisi ne kadar eşitlik doğrusuna yakın olursa toplumda daha eşit bir gelir dağılımı ortaya çıkmaktadır. Türkiye için oluşturulan Grafik 1.7’de Lorenz Eğrisi Mutlak Eşitlik Doğrusu’nun çok altında yer aldığı için Türkiye’nin eşitsiz bir ülke olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Grafik 1.8: A ve B ülkeleri için Lorenz Eğrileri'nin kesişmesi.

Grafiksel yaklaşım genelde bir toplumda gelir eşitsizliğini ortaya koymak adına birçok matematiksel formülden daha güçlü bir araçtır. Fakat bu yaklaşımın iki önemli olumsuz yanı bulunmaktadır. Birincisi konuyla ilgili araştırmacılar genelde ülkeler veya bölgeler arasında karşılaştırma yapmak için toplam eşitsizliği özetleyecek bir parametreye ihtiyaç duymaktadır. İkincisi ise bazı durumlarda grafikler bir toplumda var olan eşitsizlik düzeyi hakkında belirgin ve kolay kavranabilecek bilgiler

vermemektedir (McGregor vd., 2019: 379-380). Bu kapsamda en bariz örnek iki toplumun Lorenz Eğrileri'nin kesişmesidir. Grafik 1.8 bu durumu özetlemektedir.

Grafik 1.8'den de anlaşıldığı üzere A ve B ülkelerinin hangisinin daha eşitsiz olduğu çok açık değildir. Her iki ülkede yüksek gelirli gruplar toplam gelirlerin büyük bir kısmına el koyarken, A ülkesinde yoksul gruplar toplam gelirlerin daha az bir oranını elde etmektedirler. B ülkesinde ise genelde orta sınıf olarak bilinen grubun gelirleri A ülkesine kıyasla daha düşük orandadır. Bu örnekte hangi ülkenin daha eşitsiz olduğuna karar vermek sadece araştırmacının sübjektif varsayımlarına dayanmaktadır. Örneğin, araştırmacının motivasyonu yoksulluk üzerine çalışmak ise bu durumda A ülkesi daha eşitsiz bir yapıya sahiptir. Aksine araştırmacı toplam gelirin farklı gruplar arasında nasıl dağıldığını analiz konusu edinmişse, B ülkesinin daha eşitsiz olduğu kanısına varacaktır. Bu sebeplerden dolayı bir toplumda gelir eşitsizliğini ortaya koymak için farklı yöntemlere de gerek duyulmaktadır. Bu doğrultuda en sık başvurulan yöntem toplam eşitsizlik boyutunu bazı istatistiksel göstergelere indirgemektir.

1.4.2. Aksiyomatik Yaklaşım

İktisat literatüründe göstergeler belirli bir olgunun durumunu ortaya koymak adına en çok başvurulan yöntemlerin başında gelmektedir. Bu yöntem sayesinde olgunun toplam değeri hesaplanarak inceleme konusu olan göstergeye bir değer verilmekte ve bu değerden yola çıkarak söz konusu olgunun nasıl bir görüntüye sahip olduğu, inceleme konusu olan süreç boyunca iyileştiği veya olumsuz etkilendiği hakkında bir sonuca varılmaktadır. Bu tutum gelir eşitsizliği için de geçerlidir. Bir toplumda var olan eşitsizlik seviyesi ve onun seyri ölçülerek tek bir göstergeye indirilmekte ve bu göstergenin değeri toplam eşitsizlik hakkında önemli bilgiler vermektedir.

Fakat herhangi bir göstergenin seçimi belirli varsayımlara ve motivasyonlara dayandığı için³¹, kullanılacak yöntem ne olursa olsun, gelir eşitsizliğini ölçmek adına

---

³¹ Örneğin, araştırmacı toplam eşitsizliği ölçmeyi hedeflemişse bu durumda Gini Katsayısı gibi bir gösterge kullanmaktadır. Bu gösterge bir toplumu farklı eşit gruplara (%20'lik gruplar gibi) bölerek gruplar içinde mutlak eşitliğin varlığını varsaymaktadır. Diğer tüm ölçüm metotları da belirli ölçüde bunun gibi varsayımlar üzerine inşa edilmektedir.

hesaplanan göstergenin aşağıdaki beş kriteri sağlaması gerekmektedir (Cowell, 2000: 61-74; Litchfield, 1999). Aksi takdirde, toplam eşitsizliği ölçen bu yöntemler kapsayıcı olmamaktadır. Bu kriterler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- **Anonimlik ilkesi:** Verili bir dağılımın içinde kişisel etiketlerin dizilimi toplam eşitsizliği etkilememelidir.
- **Nüfus ilkesi:** Bir ekonominin nüfus büyüklüğü veya küçüklüğünün gelir eşitsizliğinin ölçülmesinde herhangi bir etkisi olmamalıdır.
- **Nispi gelir ilkesi:** Gelir seviyeleri değil, nispi gelir önem taşımalıdır. Sabit bir oranda tüm bireylerin veya grupların gelirleri arttığı zaman toplam eşitsizlik sabit kalmalıdır.
- **Transfer ilkesi (Pigoue-Dalton ilkesi):** Zengin birey(ler)den yoksul birey(ler)e doğru gelir transferi yapıldığı zaman toplam eşitsizlikte düşüş gerçekleşmelidir.
- **Bölünebilirlik ilkesi:** Toplam eşitsizlik tutarlı bir şekilde alt gruplar arasındaki eşitsizlikten kaynaklanmalıdır.

Gini Katsayısı, Theil Endeksi ve Robin Hood Endeksi gibi göstergeler bu ilkelerin hepsini veya birçoğunu karşılamaktadır. Bunlar ayrıca eşitsizlik literatüründe sırasıyla en sık kullanılan göstergelerdir.

1.4.2.1. Gini Katsayısı

Doğrudan Lorenz eğrisi aracılığıyla türetilen Gini Katsayısı eşitsizliğin ölçülmesinde kullanılan en popüler göstergedir (Gastwirth, 1972). Katsayısının bu denli popüler olmasının bazı önemli nedenleri bulunmaktadır. Fakat, bu nedenlere geçmeden önce ilk olarak onun nasıl türetildiğine bakmakta fayda vardır.

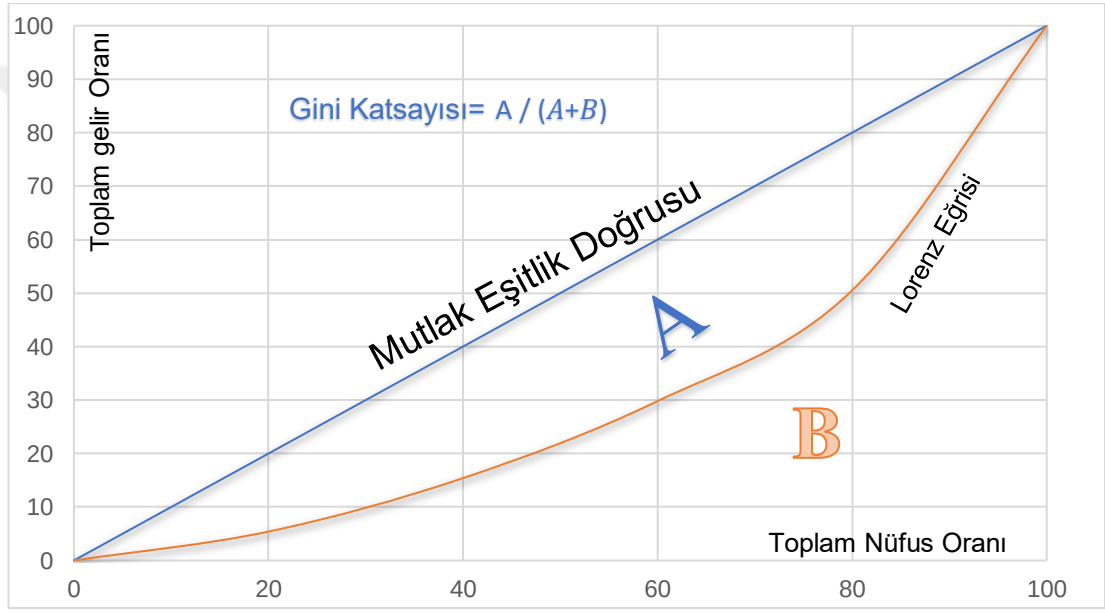
Özünde Lorenz Eğrisi aracılığıyla ortaya çıkan Gini Katsayısı, Grafik1.9'da görüldüğü üzere, Mutlak Eşitlik Doğrusu ve Lorenz Eğrisi arasında kalan alanın (A ile gösterilen kısmı) Mutlak Eşitlik Doğrusunun altında kalan tüm alana (A ve B ile gösterilen alanlarının toplamı) bölünmesi ile elde edilmektedir ³². Haliyle bu katsayı 0

---

³² Bu durumu matematiksel olarak aşağıdaki denklem aracılığıyla ortaya koymak mümkündür (McGregor vd., 2019:381):

ile 1 arasında bir değer almaktadır. Katsayının 0'a eşit olması toplumda yaşayan herkesin toplam gelirlerden eşit ölçüde faydalandığı (mutlak eşitlik), 1'e eşit olması ise toplam gelirlerin hepsine tek bir kişinin el koyduğu (mutlak eşitsizlik) anlamına gelmektedir. Böylece katsayı 0'a yaklaştıkça eşitsizlik azalmakta, 0'dan uzaklaştıkça artmaktadır. Bu katsayısı matematiksel olarak aşağıdaki denklem aracılığı hesaplanmaktadır:

$$(1) \text{ GiniKatsayısı}(G) = \frac{A}{A+B}$$

Grafik 1.9: Gini Katsayısının Lorenz Eğrisi'nden türetilmesi

Gini katsayısının popüler olmasının nedenlerine gelince; birincisi o, sezgisel olarak geometrik bir yorum vermektedir (Niño-Zarazúa vd., 2014: 8). İkincisi, Gini katsayısı yukarıda sıralanan ilkelerin birçoğunu karşılamaktadır. Bir ülkenin nüfus büyüklüğünün katsayı üzerinde herhangi bir etkisi yoktur (Nüfus İlkesi), katsayı sadece nispi gelirleri ele almaktadır (Nispi Gelir İlkesi), zengin gruplardan yoksul gruplara yönelik gerçekleşen gelir transferleri gelir eşitsizliğini düşürmektedir (Pigou–Dalton Transfer İlkesi) ve kişisel etiketlerin dağılımının Gini Katsayısı üzerinde herhangi bir etkisi yoktur (Anonimlik ilkesi). Son olarak, katsayı toplam eşitsizliği tek

$$\text{Gini} = 1 - \sum_{i=1}^N (X_i - X_{i-1})(y_i - y_{i-1})$$

Denklemdaki X_i , i 'inci bireyin kümülatif gelirini temsil ederken y_i , onun kümülatif olarak nüfustaki yerini göstermektedir.

bir gösterge halinde göstermektedir. Bu özellik sayesinde farklı ülkeler veya zaman dilimleri arasında kolayca karşılaştırma yapmak mümkündür.

Yukarıda sıralanan tüm olumlu yanlarına karşın Gini Katsayısı mükemmel bir ölçüm aracı değildir ve bazı önemli yetersizliklere sahiptir. En başta, katsayı dağılımın ortasındaki değişimlere çok daha fazla ağırlık verirken (Cobham ve Sumner, 2013), gelir skalasının uçlarında gerçekleşen değişimlere daha az ağırlık vermektedir (Wade, 2001). Bu nedenden dolayı hızlı büyüyen ve özellikle yüksek nüfusa sahip Çin ve Hindistan gibi gelişmekte olan ülkelerde bu katsayı aracılığıyla ortaya koyulan eşitsizlik düzeyi daha düşük çıkmaktadır. Katsayı ile ilgili bir diğer sorun onun yoksulluğu yansıtmakta güvenilir bir değişken olmadığıdır. Gelir eşitsizliğinde gerçekleşen değişim sadece yüksek gelirli gruplar arasında yaşandığında Gini katsayısında ortaya çıkan değişim yoksulluk üzerinde bir etki bırakmamaktadır. Diğer taraftan bazı durumlarda devletin uyguladığı transfer politikaları Gini Katsayısını değiştirmeden yoksulluğu düşürmektedir (Lundberg ve Squire, 2003). Üçüncüsü, Gini katsayısının bölünebilirlik özelliği yoktur. Diğer bir ifadeyle, örneğin, küresel eşitsizlik konusunda, katsayı ülkeler arasında ve ülkeler içinde olan eşitsizliklerin boyutlarını gösterememektedir (Niño-Zarazúa vd., 2014: 8). Dördüncüsü, aynı Gini katsayısına sahip olan iki ayrı ülke birbirinden çok farklı eşitsizlik yapısına sahip olabilmektedir. Örneğin, bir ülkede toplumun yarısının hiçbir gelire sahip olmadığı, diğer yarısının da tamamen eşit bir gelir elde ettiğini varsayalım. Varsayılan diğer bir ekonomide de toplam nüfusun %75'inin toplam gelirlerin dörtte birine sahip olduğu, diğer %25'lik kısmın da toplam gelirlerin dörtte üçüne el koyduğunu düşünelim. Bu durumda her iki ülkenin Gini Katsayısı 0,50 değerine eşit olsa dahi birinci ülke ikincisine göre çok daha eşitsiz bir tablo sergilemektedir (Trapeznikova, 2019: 6-7). Son olarak, eşitsizliği Gini katsayısı gibi tek bir göstergeye indirgemek onun sosyal veya politik boyutlarını göz ardı etmektedir (Piketty, 2014).

1.4.2.2. Theil Endeksi

Gelir eşitsizliği ölçümünde kullanılan, yukarıdaki ilkelerin birçoğunu karşılayan ve tek gösterge halinde hesaplanan diğer bir yöntem Theil Endeksi'dir (Theil, 1967). Theil endeksi aslında bilgi teorisinden genel entropi ailesine aittir ve eşitsizlik

literatüründe gelirin ortalamadan ne kadar saptığını gösteren bir gösterge niteliği taşımaktadır.

Eşitsizlik literatüründe genelde iki tür Theil endeksi kullanılmaktadır: Theil L ve Theil T. Theil L endeksi, diğer bir adıyla Ortalama Logaritmik Sapma³³, gelir skalasının alt gruplarındaki değişimlere daha duyarlı iken, Theil T endeksi yüksek gelirli gruplar arasındaki değişimlere daha fazla duyarlılık göstermektedir. Dolayısıyla bu iki endeksin kullanılması eşitsizlikteki gözlemlenen değişimlerin gelir skalasının hangi kısmından kaynaklandığı açıklığa kavuşturmaktadır (Trapeznikova, 2019: 8). Aşağıdaki denklemler (Denklem 2 ve Denklem 3) sırasıyla Theil T endeksi (Conceição ve Galbraith, 2001: 63) ve Theil L endeksinin (Hoffmann, 2001: 240) matematiksel olarak nasıl hesaplandığını göstermektedir:

$$(2) T_T = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (r_i \cdot \log r_i)$$

$$(3) T_L = -\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \ln r_i$$

Denklemlerdeki r_i , bireysel gelir (y_i) ve ortalama gelir (μ_i) arasındaki oranı temsil etmektedir. Haliyle toplumda mutlak eşitliğin varlığı koşulu altında her iki gösterge, Gini Katsayısı gibi 0 değeri almakta, bu değer yükseldikçe eşitsizlik de artmaktadır. Fakat endeksin aldığı maksimum değer Gini katsayısından farklıdır ve 1’le sınırlı değildir. Diğer bir ifadeyle eşitsizlik arttıkça bu değer de yükselmektedir.

Theil endeksi, Gini Katsayısının aksine, eşitsizlik hakkında sezgisel bir yorum vermemektedir. Fakat bu gösterge bölünebilirlik özelliğine sahip olduğu için (Gini Katsayısı’nın aksine) çok sayıda ampirik çalışmada kullanılmaktadır. Başka bir deyişle, bu endeks, bir topluluk farklı sınıflandırmalara tabi tutulduğunda (Örneğin, farklı yaş grupları, farklı eğitim grupları, emek ve sermaye, etnisite ve cinsiyet gibi farklı ekonomik sınıflar ve hatta farklı bölgelere göre sınıflandırmalar) toplam gelir eşitsizliğinin ne kadarının gruplar içinde olan eşitsizlikten ve ne kadarının gruplar arasında olan eşitsizlikten kaynaklandığını hesaplama gücüne sahiptir. Bu husus, politika yapıcılara eşitsizliğin kaynağına ışık tuttuğu için çok değerli bilgiler sunmaktadır. Ayrıca küresel eşitsizliğin ölçümünde de ülkeler arası ve ülkeler içi eşitsizliğin rolünün büyüklüğünü de saptayabilmektedir (Anand ve Segal, 2015).

---

³³ **Mean Log Deviation**

Theil endeksi eşitsizlik ilkelerinden Anonimlik ilkesi, Nüfus ilkesi ve Transfer ilkesini karşılarken bu endeksin iki temel zayıf noktası bulunmaktadır (Elveren, 2013: 37-8):

- Birincisi, Theil Endeksi eşitsizliğin nispi bir ölçüm metodu değildir ve onun aldığı değerler daima farklı büyüklüklerdeki toplumlar ve farklı yapıdaki gruplar arasında karşılaştırılabilir olmamaktadır. Diğer bir ifadeyle, aynı Theil değerine sahip olan iki ülkenin hangisinin daha eşit bir gelir dağılımına sahip olduğunu söylemek mümkün değildir.
- İkincisi, bireylerin gelir büyüklüğünün Theil endeksi değeri üzerinde herhangi bir etkisi yoktur. Diğer bir ifadeyle, yıllık 1000,000 TL geliri olan bir bireyden 500,000 TL geliri olan bir bireye gelir transferi yapmakla, yıllık 50,000 TL geliri olan birinden 25,000 TL geliri olan bir bireye yapılan transfer Theil endeksi değerini aynı oranda düşürmektedir.

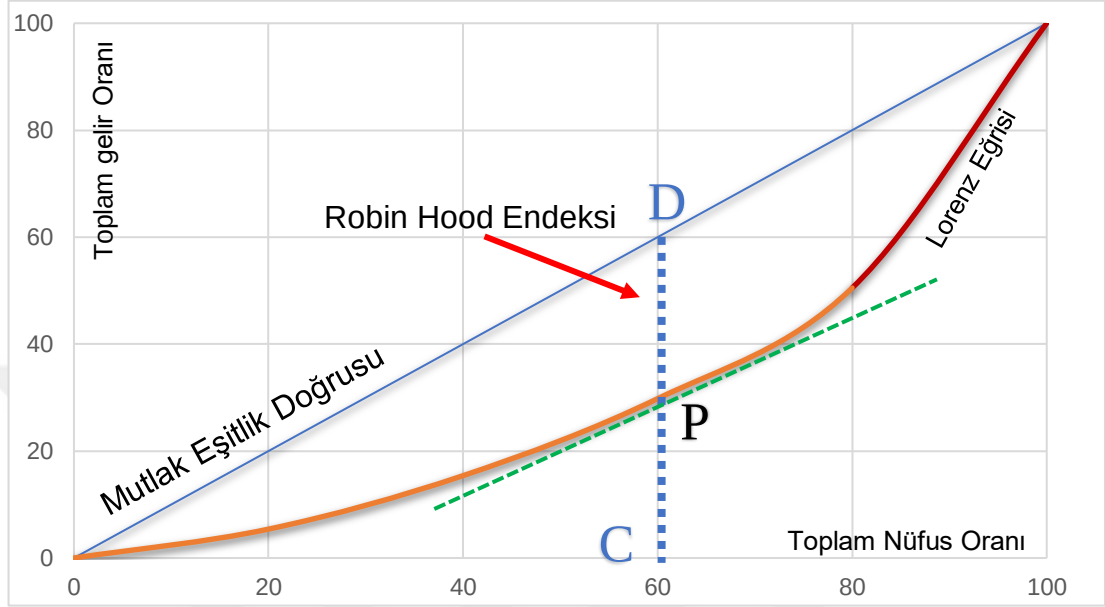
1.4.2.3. Robin Hood Endeksi

Robin Hood Endeksi kavramsal olarak gelir eşitsizliği ölçümünde kullanılan en basit yöntemlerden bir tanesidir³⁴. Bu endeks mutlak eşitliğe erişmek için toplumun yüksek gelirli yarısından düşük gelirli yarısına gereken gelir transferini ölçmektedir. Endeks Lorenz eğrisinden türetilmekte ve Gini katsayısı ile güçlü bir şekilde bağlantılıdır (Van Den Brakel ve Lok, 2021: 1048). Aşağıdaki Grafik 1.10 basit bir anlatımla Robin Hood endeksinin nasıl ortaya çıktığına ışık tutmaktadır.

Grafik 1.10'da Mutlak Eşitlik Doğrusu ile Lorenz Eğrisi arasında yatay olarak bulunan en geniş alan, D-P noktaları arasında kalan alandır. Bu aralık aynı zamanda Robin Hood endeksinin değerini vermektedir. Endeks 0 ile 100 arasında bir değer almaktadır. 100 kişiden oluşan varsayımsal bir toplumda herkesin aynı miktarda gelir elde ettiği bir durumda (mutlak eşitlik varsayımı altında) endeks 0 değeri almaktadır. Diğer bir ifadeyle, kimseden alıp kimseye gelir transferi yapmaya gerek yoktur. Endeks 100 değeri aldığı anda ise tüm gelirlere tek bir kişi (veya hanehalkı) tarafından el koyulurken mutlak eşitliğe ulaşmak adına en zengin bireyin gelirinin %99'luk kısmını alıp diğer bireylere dağıtmak gerekmektedir. Böylece, yüksek Robin Hood

³⁴ Bu endeks ayrıca Hoover Endeksi (Hoover, 1936) olarak da bilinmektedir.

endeks değeri ne sahip toplumları eşitsiz olarak tanımlamak mümkündür (De Maio, 2007: 851).

Grafik 1.10: Robin Hood Endeksinin Lorenz Eğrisinden türetilmesi.

Endeksin matematiksel hesaplanmasına gelince aşağıdaki denklem yardımıyla ifade edilmektedir (McGregor vd., 2019: 382):

$$(4) H = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^N \left| \frac{Y_i}{Y} - \frac{A_i}{A} \right|$$

Denklemdaki Y_i , i 'inci %20'lik grubun gelirini, N , toplam gelirlerin bölündüğü gelir gruplarının sayısını ve A_i , her bir grubun büyüklüğünü yansıtmaktadır.

Robin Hood endeksi yukarıda sıralanan eşitsizlikle ilgili dört temel ilkeden sadece transfer ilkesini karşılamamaktadır. Buna rağmen o, standart sapma gibi istatistiksel ölçümlere kıyasla daha basit ve sezgisel bir karakteristik sergilemekte ve bu yönüyle Gini Katsayısıyla büyük ölçüde benzerlik taşımaktadır. Bu özellikleri dolayısıyla da kullanımı eşitsizlikle ilgili ampirik çalışmalarda rağbet görmektedir.

1.4.3. Aşırı Uçların Karşılaştırılması

Farklı toplumlarda farklı oranlarda olmakla birlikte neredeyse dünyanın her yerinde gelir dağılımının sağa doğru sapma gösterdiği aşikârdır. Diğer bir ifadeyle,

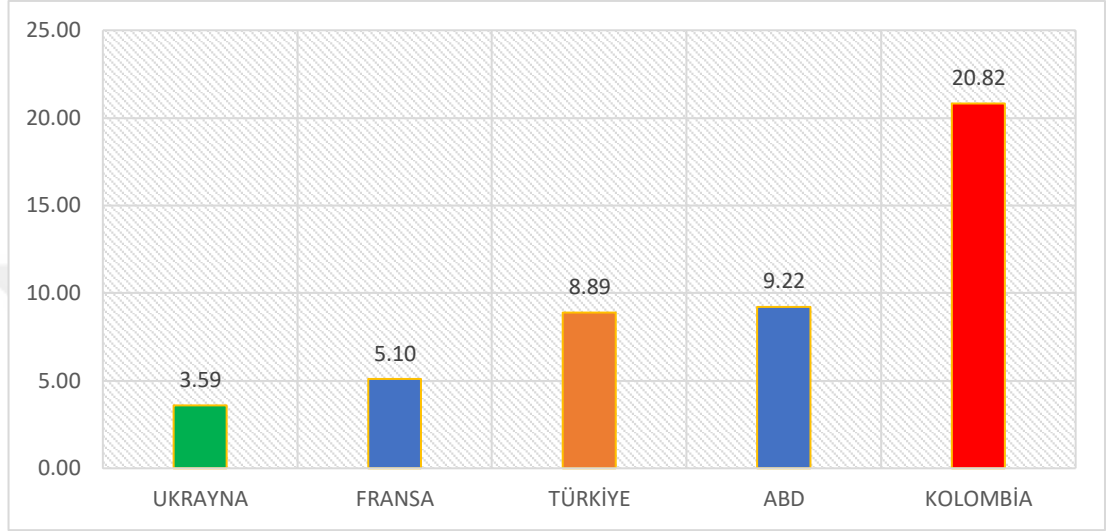
tüm ülkelerde veya bölgelerde toplam gelirin önemli bir kısmı yüksek gelirli grupların lehine dağılmaktadır. Bu doğrudan yola çıkarak gelir skalasının üst kısımlarındaki gelir gruplarının gelirlerini incelemek bir toplumda var olan eşitsizliğin boyutları hakkında bize çok değerli bilgiler vermektedir. Alt gelir gruplarına odaklanmak da benzer sonuçlar doğurmaktadır. Bir toplumda yaşayan düşük gelirli grupların toplam gelirlerden ne ölçüde pay aldığını ölçmek toplam gelirin nasıl bir dağılıma sahip olduğuna ışık tutmaktadır. Daha geniş ve kapsayıcı bir yaklaşım ise bu iki aşırı ucun birbiriyle karşılaştırılmasıdır. Bu doğrultuda, bu kısımda gelir skalasının aşırı uçlarına odaklanan gelir eşitsizliği araştırma ve ölçüm yöntemlerine yer verilmiştir.

1.4.3.1. En Zengin/En Yoksul Gruplara Odaklanmak

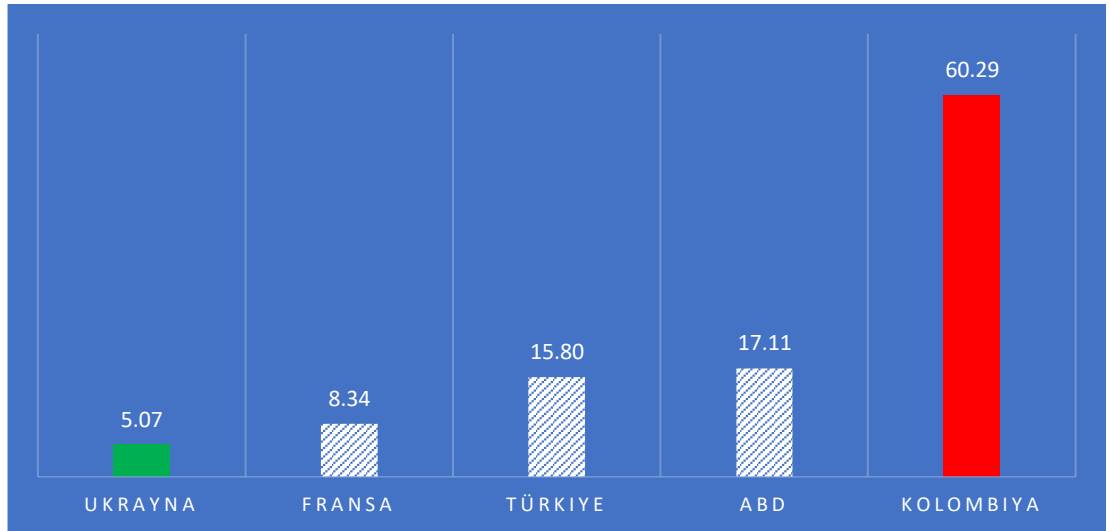
Gelir eşitsizliğini ölçmek bir bakıma yüksek gelirli gruplarla düşük gelirli arasında olan farkı ölçmektir. Düşük gelirli oransal olarak toplam gelirlerden daha az pay elde ederken yüksek gelirli oransal olarak daha fazla gelire sahip olmaktadır. Bu iki grup arasındaki gelir farkı ne kadar büyük olursa bir toplumda eşitsizlik düzeyi o denli yüksektir (Owyang ve Shell, 2016). Peki yüksek gelirli veya düşük gelirli gruplar tam olarak ne anlama gelmektedir? Daha basit bir ifadeyle, toplumun yüzdelik olarak ne kadarı yüksek gelirli ne kadarı ise düşük gelirli olarak tanımlanmaktadır? Bu soruya verilecek yanıt araştırmacının amacına göre farklılık gösterse de literatürde yaygın olarak en yüksek/düşük gelirli %20'lik ve %10'luk gruplar en yüksek/düşük gelirli olarak kabul edilmektedir. Bu yöntemin yaygın olarak kullanılmasının temel nedeni ulusal gelirin daha büyük bir oranda bu iki grubun lehine veya aleyhine dağılmasıdır. Seçilmiş bazı ülkeler için (ABD, Fransa, Türkiye, Kolombiya ve Ukrayna) sırasıyla %20'lik ve %10'luk gelir grupları arasında karşılaştırma yapan Grafikler 1-11 ve 1-12 bu iddianın doğruluğunu güçlü bir şekilde kanıtlamaktadır.

Dünya Bankasının güncel verilerine (World Bank, 2022) dayanarak oluşturulan bu grafiklere göre, Kolombiya dünyanın en eşitsiz ülkelerinden bir tanesidir. Bu ülkede en yüksek gelirli %20'lik grupta yer alan ortalama bir bireyin geliri en düşük gelirli %20'lik grupta yer alan ortalama bir bireyin gelirinden 20,82 kat daha fazladır. Toplam gelirler %10'luk gruplarda sınıflandırıldığında ise bu ülkede en yüksek gelirli ortalama bir bireyin geliri en düşük gelirli ortalama bir bireyin gelirinden 60,29 kat daha fazla

çıkmaktadır. Bu rakamlar bu ülkede eşitsizliğin uçurum boyutlarını yansıtmaktadır. Ukrayna ise her iki karşılaştırma yöntemine göre dünyanın en eşit ülkeleri arasında yer almaktadır³⁵. Temsili olarak seçilen diğer ülkeler bu iki aşırı ucun arasında yer almaktadır.

Grafik 1.11: Seçilmiş bazı ülkeler için en yüksek gelirli %20'lik ile en düşük gelirli %20'lik grup arasında gelir farkı. Dünya Bankası (2022) verileri kullanılarak yazar tarafından türetilmiştir.

Grafik 1.12: Seçilmiş bazı ülkeler için en yüksek gelirli %10'luk ile en düşük gelirli %10'luk grup arasında gelir farkı. Dünya Bankası (2022) verileri kullanılarak yazar tarafından türetilmiştir.

³⁵ Dünya Bankasının veri tabanında Kolombiya ve Ukrayna en güncel verilere sahip olduğu için en eşit ve en eşitsiz ülkeleri temsilen seçilmişlerdir. Dolayısıyla buradaki amaç dünyanın en eşitsiz ve en eşit ülkelerini ortaya koymak değildir. ABD dünyanın en büyük ekonomisi olduğu için; Fransa gelişmiş ülkeler arasında çok eşit bir yapıya sahip olduğu için; son olarak, Türkiye ise yaşadığımız ülkenin eşitsizlik yapısını ortaya koyduğu için seçilmişlerdir.

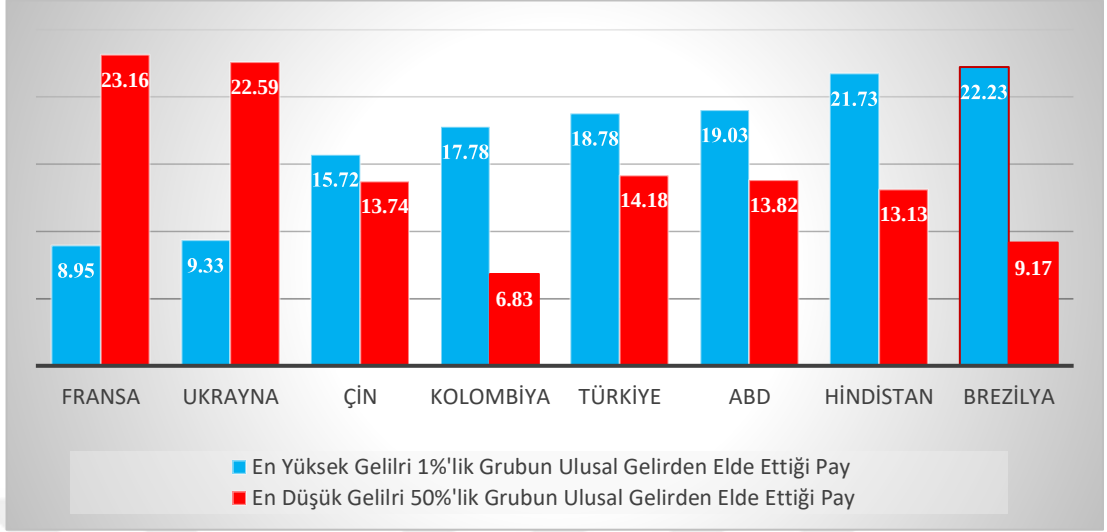
En yüksek gelirli %20'lik gruplarla en düşük gelirli %20'lik grupların karşılaştırılması halen Dünya Bankası ve OECD gibi uluslararası kuruluşlar tarafından sık bir şekilde kullanılsa da bu yöntemin temelde ciddi bir sorunu vardır. Söz konusu yöntem %20'lik grupların içinde herkesin eşit gelire sahip olduğunu varsaydığı için en üst gelir grubunda gelirin büyük ölçüde aşırı sağa doğru sapma göstermesini göz ardı etmektedir. Bu da eşitsizliğin gerçekte olduğundan çok daha düşük çıkmasına neden olmaktadır³⁶. Bu soruna yönelik bir çözüm (kısmen) gelir gruplarını %10'luk gibi daha dar bir ölçekte analiz etmektir (Grafik 1.12). Bu sayede yüksek gelirliyle düşük gelirli arasında olan fark daha fazla açıklık kazanırken eşitsizliğin gerçek yapısı daha görünür hale gelmektedir. Nitekim Grafik 1.12'de bu özellik göze çarpmaktadır.

Fakat neredeyse tüm dünya ülkelerinde ulusal gelirin aşırı ölçüde sağa doğru sarması (Piketty, 2014), %10'luk dilimlerin karşılaştırmasını da yetersiz kılmaktadır. Zira ülkelerin neredeyse tümünde en üst gelirli %5'lik ve %1'lik (ve hatta bazen %0,1'lik) gibi çok azınlık bir grup toplam gelirlerin devasa bir kısmına el koymaktadır (Atkinson vd., 2011). Aşağıda Grafik 1.13 aracılığıyla bu durum 2021 yılında seçilmiş bazı ülkeler için (bu defa Brezilya, Çin ve Hindistan da dahil edilerek) açıklığa kavuşturulmuştur.

Grafik 1.13'te üç önemli husus göze çarpmaktadır: Birincisi neredeyse seçilmiş tüm ülkelerde toplam gelirin önemli bir kısmı çok azınlık bir grubun (en yüksek gelirli %1'lik grup) lehine dağılmaktadır. Toplumun yarısını temsil eden %50'lik düşük gelirli grup ise çok düşük bir oranda gelir elde etmektedir. İkincisi ve daha önemlisi ise Brezilya, Kolombiya ve hatta ABD gibi bazı ülkelerde bu azınlık grup toplumun yarısından birkaç kat daha fazla gelir elde etmektedir. Son nokta, ülkeler arasında eşitsizlik açısından çok büyük farklılıklar bulunmaktadır. Fransa ve Ukrayna gibi daha adil bir gelir dağılımına sahip ülkelerde nüfusun alt katmanında yaşayan insanların çok daha müreffeh bir yaşama düzeyine sahip olduğu, diğer ülkelerde ise çok yoksul bir çoğunluğun yaşadığı görülmektedir.

---

³⁶ Toplam gelirlerin %20'lik gruplara bölünmesi, en üst %20'lik dilim hariç, genelde büyük sarmalara eğilimli sonuçlar doğurmamaktadır. Zira her toplumda eşitsizlik temelde çok azınlık bir grup (Örneğin, %5'lik veya %1'lik gibi çok küçük bir grubun) lehine aşırı biriken bir olgudur. Bu konuda kapsamlı bir çalışma için bakınız: Atkinson vd., (2011).

Grafik 1.13: Seçilmiş bazı ülkeler için en yüksek gelirli %1'lik ve En düşük Gelirli %50'lik grupların toplam gelirden elde ettikleri paylar. World Inequality Database (2023) verileri kullanılarak yazar tarafından türetilmiştir.

Yukarıdaki bilgilerden hareketle, bir toplumda gelir skalasının aşırı uçlarına odaklanarak, toplam gelir eşitsizliği hakkında detaylı bilgiler elde etmek mümkündür. Gelirin önemli ölçüde aşırı uçlara doğru sapma gösterdiği, çok azınlık bir grubun toplam gelirlerin önemli bir kısmına sahip olduğu, çoğunluğun ise ekonomik büyümenin meyvelerinden yararlanamadığı bir toplumsal yapıda bu rasyonel bir yaklaşımdır. Fakat teorik olarak (ve kısmen daha eşit ülkelerde pratikte) bu yöntemin temel sorunu orta kısımlarda yer alan grupların gelirleri hakkında bilgi vermemesidir. Örneğin, bir toplumda toplam gelirin dörtte üçünün yüksek gelirli %50'lik grup arasında eşit bir şekilde dağıldığı, geriye kalanın da yine eşit şekilde düşük gelirli %50 arasında paylaşıldığını varsayalım. Bu durumda aşırı uçlara odaklanmak toplam eşitsizliğin yapısı hakkında hiçbir bilgi vermeyecektir. Başka bir örnek olarak, iki farklı ülkede (A ve B ülkeleri diyelim) en yüksek gelirli %1'lik grupların toplam gelirin dörtte birine sahip olduklarını varsayalım. Fakat A ülkesinde geriye kalan gelirin dörtte üç kısmının eşit bir şekilde toplumun %99'u arasında paylaşıldığını, B ülkesinde ise geriye kalan gelirin %65'lik kısmının ortada kalan %49'luk grup arasında paylaşıldığını ve toplumun düşük gelirli %50'si için ise sadece %10'luk bir gelir kaldığını düşünelim. Bu durumda hangi ülkenin daha eşitsiz olduğuna nasıl karar verilecektir? Araştırmacının amacı yoksulluğa odaklanmak ise muhtemelen B ülkesinin daha eşitsiz olduğu kanısına varacaktır. Toplam eşitsizlikle ilgilenen birisi ise her iki ülkenin de eşitsiz olduğunu savunacaktır.

Bu ve benzeri sorunların varlığına rağmen küresel anlamda eşitsizliğin çok yüksek olduğu bir dünyada aşırı uçlara odaklanmak diğer yöntemlerle karşılaştırıldığında daha kapsayıcı ve açık bilgiler sunmaktadır. Zira eşitsizlik büyük ölçüde zengin gruplarla yoksul grupların ulusal gelirden ne ölçüde pay elde ettiklerini ortaya koyan bir olgudur³⁷ (Palma, 2006). Son dönemde yapılan birçok kapsamlı ve önemli ilgili akademik araştırmaların (Dabla-Norris vd., 2015; Milanović, 2016; Piketty, 2014; Stiglitz, 2013) iddiaları da bu yöndedir.

1.4.3.2. Palma Yöntemi

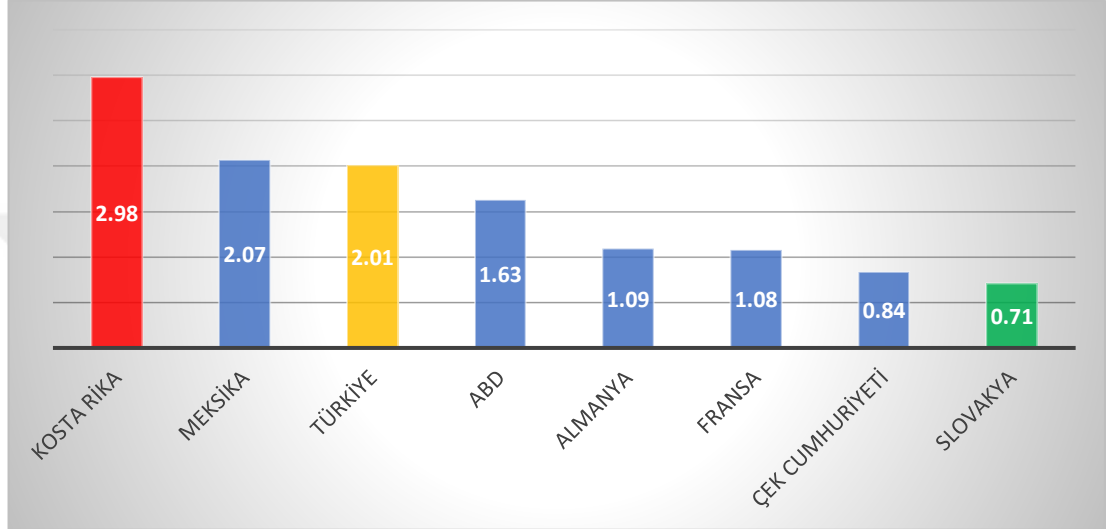
Gelir eşitsizliğinin boyutlarını sadece dağılımın uç noktalarına odaklanarak ölçmenin alternatif bir yolu Palma Oranı'dır. Bu oran esasında Jose Gabriel Palma'nın 2006 yılında yaptığı önemli bir ampirik çalışmaya dayanmaktadır (Palma, 2006). Bu çalışmanın bulgularına göre, Gelir skalasının ortasında bulunan %50'lik kısım (en düşük gelirli %40'lık grup ve en yüksek gelirli %10'luk grup hariç tutulduğunda geriye kalan kısım) tüm ülkelerde neredeyse benzer bir karakteristiğe sahiptir. Bu grup uygulanan ekonomi politikalarından, politik rejimlerden ve hangi bölgeye ait olduklarından bağımsız olarak toplam gelirlerin yaklaşık yarısını elde etmektedir. Diğer bir ifadeyle, politik kurumların çeşitliliğinden bağımsız olarak ulusal gelirin yarısı tüm ülkelerde bu gruba aittir. Geriye kalan %50'lik kısımda, en yüksek gelirli %10'luk grupla en düşük gelirli %40'lık grubun ulusal gelirden ne kadar pay elde edeceği tamamen politik kurumların karakteristiğine göre şekillenmektedir. Bu bulgulardan yola çıkan Palma, bir ülkede en yüksek gelirli %10'luk grubun payının (ulusal gelirden elde ettiği payı) en düşük gelirli %40'lık grubun payına bölünmesi ile eşitsizliğin büyüklüğünü hesaplamının mümkün olduğunu iddia etmiştir.

Bu iddia daha sonra yapılan bazı ampirik çalışmalar (Cobham vd., 2015; Cobham ve Sumner, 2013) tarafından desteklenirken, ilişkinin gücünün giderek daha da arttığı ortaya koyulmuştur. Bu çalışmalar sonucunda bu oran Palma Oranı olarak eşitsizlik literatürüne girmiştir. Son dönemde OECD gibi önemli uluslararası

---

³⁷ Elinizdeki tezin bulguları bu iddianın doğruluğunu sorgulamaktadır. Son bölümde sunulan bu bulgular eşitsizliğin artması veya gerilemesinin sadece düşük gelirliyle zenginler arasında bir paylaşım savaşı olmadığını, orta sınıfın gelirlerindeki değişimin de büyük önem taşıdığını ortaya koymaktadır. Bu konu son bölümün son kısmında tekrar ele alınmıştır.

kuruluşların her yıl üye ülkeler için Palma Oranı hesaplaması da bu oranın ne kadar önemli ve kapsayıcı olduğunu desteklemektedir. Aşağıda, Grafik 1.14, OECD ülkeleri arasında 2022 itibariyle en yüksek ve en düşük Palma oranına sahip ülkeleri göstermektedir. Bu listede yer alan ABD, Almanya, Fransa ise temsili olarak seçilmiştir.

Grafik 1.14: Bazı OECD ülkeleri için hesaplanan Palma Oranı. OECD (2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 1.14'te göze çarpan en önemli hususlardan biri Meksika ve Kosta Rika gibi iki Latin Amerika ülkesinin en eşitsiz ülkeler arasında yer almasıdır. Bu tablo, diğer yöntemlerin (Örneğin, Gini Katsayısı ve aşırı uçların karşılaştırması) Latin Amerika ülkeleri için ortaya koyduğu sonuçları doğrulamaktadır. İkinci önemli husus, Türkiye'nin OECD ülkeleri arasında en eşitsiz üçüncü ülke olma unvanını taşımasıdır. Bu ülke bu yönüyle Meksika'ya benzer bir gelir dağılımı yapısı sergilemektedir. Grafikte göze çarpan son husus, OECD ülke grubu arasında Avrupa kıtası ülkelerinin yine daha eşit bir gelir dağılımı yapısına sahip olmasıdır.

Palma yöntemi diğer ölçüm metotlarına kıyasla (özellikle Gini Katsayısına göre) son dönemde eşitsizlik literatüründe daha fazla rağbet görmektedir. Bunun iki önemli nedeni bulunmaktadır: Birincisi, Palma oranı politika yapımcılar ve kamuoyu tarafından daha kolay ve açık bir şekilde anlaşılma özelliği taşımaktadır (Cobham vd., 2015). İkincisi, gelir dağılımı tüm ülkelerde aşırı ölçüde sağa doğru sapma gösteren bir olgu olduğu için bu yöntemin kullanılması eşitsizliğin boyutlarını daha görünür kılmaktadır (Atkinson vd., 2011).

Palma katsayısı için yapılacak en önemli eleştiri bu katsayının sadece toplumun yarısını temsil ettiği yönündedir. Fakat Cobham ve Sumner'in (2013) bulgularına göre bu oran Gini katsayısını (gelir dağılımının bütünü kapsayan ölçüm aracı) mükemmel bir şekilde açıklamaktadır. Bu yönüyle ikincisine göre daha iyi bir ölçüm yöntemidir. Diğer bir eleştiri ise ortada kalan %50'lik kısmın tüm ülkelerde ulusal gelirin yarısını elde etmediği, bu oranın ülkeden ülkeye farklılık gösterdiğidir. Nitekim, Hazledine'in (2014) bulguları da bu grubun tüm ülkelerde sabit bir oranda gelir elde etmediğini ortaya koymaktadır.

1.4.4. Yeni Metotlar

Gelir eşitsizliğini ölçmek için kullanılan veriler büyük çoğunlukla geleneksel yöntemlerle toplanmaktadır –vergi kayıtları, büyük ölçekli anketler ve nüfus kayıtları gibi. Fakat bu yöntemler sayesinde toplanan veriler çeşitli eksikliklere maruz kalmaktadır. İlk olarak, çok yoksul ve marjinal gruplar genelde anketlerin kapsamı dışında kalmaktadır (Carr-Hill, 2013). İkincisi, yüksek gelirli gruplar da ya anket çalışmalarına katılmamakta ya da düşük gelir beyanında bulunmaktadır (Anand ve Segal, 2015). Üçüncüsü, vergi kayıtları birkaç gelişmiş ülkeyle sınırlıdır. Son olarak, resmi kayıtlar var olduğu takdirde dahi toplam gelirlerin büyük bir oranı vergi cennetleri dolayısıyla kayıtların dışında kalmaktadır (Zucman, 2013). Bu ve benzeri sorunlar geleneksel ölçüm metotlarına dayanan eşitsizlik ölçüm yöntemlerinin yanı sıra yeni metotlar geliştirilmesini gerekli kılmıştır.

Geleneksel yöntemlerin dışında eşitsizlikle ilgili veri toplama ve ölçmenin yeni yöntemlerini özet olarak aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- **Gece ışıkları ve nüfus verileri:** 1990'ların başından itibaren uyduyla küresel ölçekte gece saatlerinin ışık yoğunluğu verilerini kaydetmektedir. Bu veriler her bölgede ekonomik çıktıyla doğrudan ve güçlü bir korelasyon içindedir (Henderson vd., 2011). Şöyle ki, arabalardan, sokaklardan, evlerden ve fabrikalardan gelen ışıkların yoğunluğu bir bölgenin gelişmişliği hakkında yeterli bilgiler vermektedir. Benzer şekilde, karanlıkta yaşayan insanların oranı da kırsal yoksulluk ve bölgesel eşitsizliğin etkin bir göstergesidir (Smith ve Wills, 2018). Bu yöntem

bölgesel kalkınma ve eşitsizlik hakkında sağlıklı bilgiler edinmemizi sağlasa da (Elvidge vd., 2012) bireysel gelir eşitsizliğine yönelik çok kısıtlı bilgiler sunmaktadır.

- **Uydu fotoğrafları aracılığıyla bilgisayarlardan öğrenme:** Son yıllarda bilgisayar uygulamaları yoluyla ekonomik göstergeler hakkında bilgi elde etmek yaygınlık kazanmıştır. Bu uygulamalar vasıtasıyla elde edilen veriler işlendikten sonra bir bölgenin ekonomik durumu hakkında bilgi sahibi olmak kolaylaşmıştır. Bu teknik kullanılarak hanehalklarının servetini ölçmek için yapılan bir çalışma (Jean vd., 2016) buna bir örnektir. Bu çalışmada **Evrişimli Sinirsel Ağ**³⁸ metodu kullanılarak beş Afrika ülkesi için (Nijerya, Tanzanya, Uganda, Malavi ve Ruanda) gündüz vakti çekilen **Google Statik Haritalar**³⁹'ın fotoğraflarından servet ve tüketim tahmini yapılmıştır. Bu çalışmanın bulguları bu beş ülkede hanehalkları arasında tüketim eşitsizliğinin %37-55'ini ve servet eşitsizliğinin %55-75'ini açıklamaktadır. Bu yaklaşım yoksulluk ve eşitsizlik hakkında statik bilgiler verirken, veriler sadece birkaç yıl önceye kadar uzandığından dolayı uzun yıllara göre eşitsizlik trendi hakkında çok sınırlı bilgiler sunmaktadır (McGregor vd., 2019: 386-7).
- **Cep telefonlarından elde edilen meta verilerle ölçmek:** Gelir ve servet eşitsizliğini ölçmenin diğer yeni bir yöntemi cep telefonları meta verilerini kullanarak elde edilen bilgilerdir. Bu bağlamda Blumenstock vd., (2015) Ruanda'da en büyük telefon operatörü aracılığıyla gerçekleşen telefon görüşmelerinin verilerini kullanarak, üyelerin servetinin %68'ini tahmin etmenin mümkün olduğunu bulgulamışlardır. Şöyle ki, bir kişi günün veya haftanın belirli saatlerinde düzenli bir şekilde bir diğer kişi veya kurumlarla iletişime geçtiğinde, o kişinin düzenli iş programına sahip olduğu bir profesyonel olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu yöntem sayesinde kişi(lerin) ne düzeyde gelir veya servete sahip olduğunu tahmin etmek mümkündür. Bangladeş için yapılan farklı bir çalışma (Steele vd., 2017) da benzer sonuçlar türetmiştir.
- **Potansiyel Büyük Veriler Aracılığıyla Ölçme:** Son dönemde gelir veya servet eşitsizliğini ölçmenin alternatif bir yolu da Google Trend ve sosyal

³⁸ **Convolutional Neural Network (CNN)**

³⁹ **Google Static Maps (GSM)**

medya platformları gibi çok geniş kitleye hitap eden kanallardır. Bu kanallar aracılığıyla elde edilen veriler bir bölgede yaşayan insanların politik görüşleri ve refah durumu hakkında değerli bilgiler verirken, eşitsizliğin boyutlarına ışık tutabilmek potansiyeli taşımaktadır (McGregor vd., 2019: 388).

İKİNCİ BÖLÜM

GELİR EŞİTSİZLİĞİNİN NEDENLERİ VE BÜYÜMEYLE İLİŞKİSİ

2.1. Gelir Eşitsizliğinin Nedenleri

Gelir eşitsizliğine neden olan birçok sayıda faktör vardır ve tüm bu faktörleri sadece iktisadi boyutta ele almak mümkün değildir. Dünyanın farklı bölgelerinde bulunan iki insan arasında oluşan gelir farkının tarihsel ve kültürel boyutu olduğu gibi bu fark coğrafi ve ekonomik nedenlere de dayanabilmektedir. Aynı ülkede ve hatta aynı şehirde yaşayan iki insan arasında oluşan fark da yine çok farklı boyutlarda (fizyolojik, politik, genetik ve ekonomik boyut gibi) incelenecek bir olgudur. Ayrıca söz konusu eşitsizlik farklı zaman dilimlerinde çok farklı nedenlere dayanmaktadır (zamansal boyut). Örneğin, on sekizinci yüzyılda eşitsizliğin en önemli nedeni sınıfsal yapıyken (Bkz.: Milanoviç, 2012), yaşadığımız yirmi birinci yüzyılda bu yapı büyük ölçüde dönüşüme uğramıştır. Tüm bu zorluklar, eşitsizliğin nedenlerine odaklanmak için belirli bir sınırlar çizmemizi gerektirmektedir. Bu doğrultuda, bu çalışma Sanayi Devrimi sonrası (kapitalist dönemde) eşitsizliğin nedenlerine eğilmektedir. Zira modern olarak da bilinen bu dönemin dinamikleri geleneksel dünyanın dinamiklerinden büyük ölçüde farklılaşmaktadır. Değişen dinamikler eşitsizliği ortaya çıkaran nedenlerin de değişmesine neden olmaktadır.

Fakat gelir eşitsizliğinin modern nedenlerine odaklanmak bile çok geniş bir konudur ve birçok farklı faktöre dayandırılarak incelenmesi gerekmektedir. Aşağıda iktisat literatüründe üzerinde en çok durulan bu nedenlerin bazıları sıralanmıştır¹:

- Küreselleşme
- Teknolojik gelişme
- Ekonomi Politikaları
- Politik-Kurumsal Faktörler
- İklim Değişikliği
- Beşerî sermayedeki değişim
- Gelirin fonksiyonel yapısındaki değişim

---

¹ Eşitsizliği etkileyen ekonomik faktörlerin kapsamlı bir analizi için okuyucu Förster ve Tóth'e (2015) başvurabilir.

- Mal ve para piyasalarının değişen rolü vs.

Bu listeyi daha da uzatmak mümkündür. Ancak sadece burada listelenen bu nedenlere odaklanmak bile büyük bir zaman ve emek kaynağı gerektirmektedir. Bu nedenle bu kısımda iktisat literatüründe en çok tartışma konusu olan ilk dört neden üzerinde durulmaktadır.

2.1.1. Küreselleşme ve Gelir Eşişsizliği

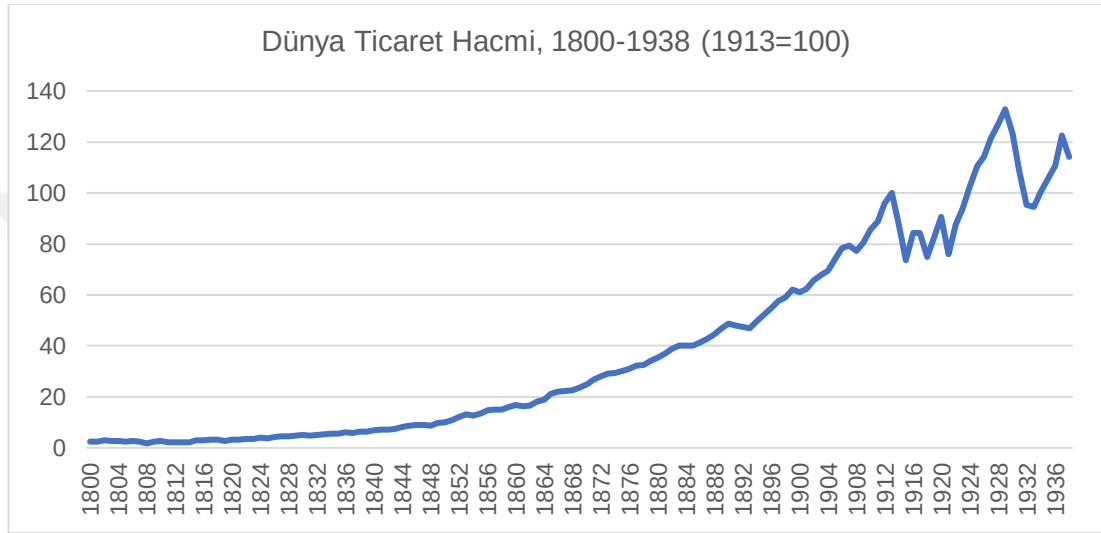
Tarihsel süreçte ilk küreselleşme dönemi 1870-1913 arasında yaşanmıştır. Altın Standardının yükselmesi ve taşımacılık maliyetlerinin düşüşü Birinci Dalga Küreselleşme olarak bilinen ilk küreselleşmenin ortaya çıkmasında büyük rol oynamıştır (Estevadeordal vd., 2003). İkinci Dalga Küreselleşme ise 1980'lerde başlamış ve halen devam etmektedir. Bu dönemde, iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki devrimsel gelişmeler, ekonomi politikalarının değişen ajandası ve emek ve sermaye piyasası kurumlarının dönüşen yapısı ikinci dalga küreselleşmenin ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır (Garrett, 2000).

Küreselleşme (burada ekonomik küreselleşme) aslında insanın inovasyon ve teknolojik gelişmesinin bir sonucudur. O, dünyanın dört bir tarafında tüm ülke ekonomilerinin sınırları ötesinde mal, hizmet ve üretim faktörlerinin kolayca dolaşımını gösteren bir olgudur (IMF, 2008: 2). İlk iki faktör (mal ve hizmet) ticari küreselleşmenin konusu iken, ikinci grupta yer alan faktörler (sermaye, emek ve teknolojik gelişme) küreselleşmenin birbirinden çok farklı boyutlarına ışık tutmaktadır. Sermaye faktörü finansal küreselleşmenin konusunu oluştururken, emek ve teknolojik gelişme kendi adları altında ekonomik küreselleşmenin diğer iki önemli boyutunu ortaya koymaktadırlar.

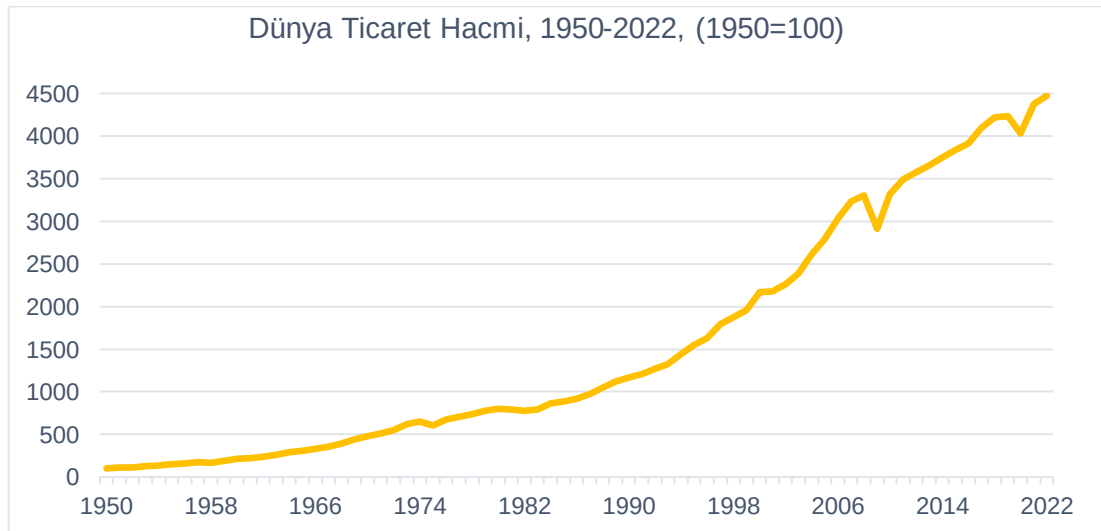
Bu çalışmada ekonomik küreselleşme kapsamı ve onun gelir eşişsizliği üzerine etkileri daha dar bir çerçevede sadece ticari ve finansal küreselleşme üzerinde kurulmuştur. Teknolojik gelişmenin gelir eşişsizliği üzerine etkileri ayrı bir başlık altında ayrıca ele alındığı için ve emek faktörünün küreselleşme döneminde sınırlar ötesinde kısıtlı hareketliliği bu yaklaşımın benimsenmesine sebep olmuştur.

2.1.1.1. Ticari Küreselleşme ve Gelir Eşitsizliği

Ticari entegrasyon genelde ekonomik küreselleşmenin boyutlarını göstermek adına en sık kullanılan faktörlerden bir tanesidir. Bu faktör her iki küreselleşme döneminde önemli boyutlarda artış göstermiştir. Aşağıdaki grafikler (Grafikler 2.1 ve 2.2) sırasıyla her iki dönem için bu gelişmeyi net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Grafik 2.1: 1800-1938 arası dünya ticaret hacmindeki artış. 1913 yılı endeks yılı olarak seçilmiştir. Federico ve Tena Junquito (2018) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 2.2: 1950-2022 yılları arasında dünya ticaret hacminin gelişimi. 1950 yılı endeks yılı olarak seçilmiştir. Dünya Ticaret örgütü (2023) verileri kullanılarak yazar tarafından türetilmiştir.

Dünya Ticaret Örgütü (WTO, 2023) ve Federico-Tena (2018) verileri kullanılarak oluşturulan yukarıdaki her iki grafikte dünya ticaret hacminin bu farklı

dönemlerde devasa boyutlarda artışı göze çarpmaktadır. Bu durum bu dönemlerde uluslararası ticaretin ne ölçüde önem kazandığını göz önüne sermektedir.

Ticari küreselleşmenin boyutlarını ölçmek adına kullanılan diğer bir yöntem Bölgesel Ticaret Anlaşmalarının² sayısını ölçmektir (Nolan vd., 2019: 1292). Fakat ne yazık ki birinci dalga küreselleşme dönemi için bu veriler mevcut değildir. İkinci dalga küreselleşme ise bu konuda zengin veri kaynağına sahiptir. Bu bağlamda, Dünya Ticaret örgütü (2023) verilerine göre, 1990 yılında aktif olarak sadece 22 tane bölgesel ticaret anlaşması varken, 2022 yılı sonu itibarıyla bu rakam 355'e yükselmiştir. Bu durum ticari küreselleşmenin boyutlarının ne ölçüde genişlediğini gösteren diğer önemli bir kanıttır.

Peki, uluslararası ticaret hacminin artması gelir dağılımını ne yönde ve hangi kanallar aracılığıyla etkilemektedir? Heckscher-Ohlin modeline dayanan teorik yaklaşıma göre, tüm ülkeler yoğun olarak sahip oldukları üretim faktörüne dayalı nihai mallar üretip ihraç ettiğinde, ayrıca daha düşük ölçüde sahip oldukları üretim faktörüne dayalı malları ithal ettiklerinde, üretim maliyetlerinde gerçekleşen düşüş ve ticaret hacminde yaşanan artış nedeniyle bütün üretim faktörlerinin gelirleri yükselmektedir (Förster ve Tóth, 2015: 1759). Standart Heckscher-Ohlin modelinin bir uzantısı olan Stolper-Samuelson teorisinin (Stolper ve Samuelson, 1941) öngörüsü ise ülkenin gelişmişlik yapısına göre değişmektedir. Bu modele göre, ticari serbestleşmeden kaynaklanan uluslararası ticaret hacmindeki artış geliştirmekte olan ülkelerde yoğun olarak bulunan vasıfsız emek gücüne talebi artırırken, bu grubun gelirlerini artırmakta ve bu ülkelerde gelir eşitsizliğini düşürmektedir. Fakat bu durum gelişmiş ülkelerde iki nedenden dolayı gelir eşitsizliğini artırmaktadır: İlk olarak, bu ülkelerde vasıfsız emek gerektiren mallar geliştirmekte olan ülkelere ithal edildiği için, ikincisi, daha yüksek vasıf gerektiren mallar geliştirmekte olan ülkelere ihracat yapıldığı için sürecin sonunda yararlı çıkan gruplar vasıflı işçiler olup, gelir dağılımı bu gelişmeden olumsuz etkilenmektedir (Heimberger, 2020: 2962-3).

Yapılan ampirik çalışmalar bu teorik öngörülerini ne ölçüde desteklemektedir? İlk olarak, farklı ampirik çalışmaların birbirinden farklı sonuçlar ortaya koymalarına rağmen³ ampirik bulgular ağırlıklı olarak uluslararası ticaretin gelir eşitsizliğini

---

² **Regional Trade Agreements**

³ Ticari açıklık ve gelir eşitsizliği konusunda iyi bir literatür taraması için okuyucu Förster ve Tóth (2015) ve Heimberger'e (2020) başvurabilir.

etkileyen önemli faktörler arasında yer almadığını göstermektedir (Örneğin, Förster ve Tóth, 2015; Heimberger, 2020; Helpman, 2016; Jaumotte vd., 2013; Meschi ve Vivarelli, 2007). İkincisi, teorinin öngörüsü aksine, gelir eşitsizliği ticari küreselleşmenin arttığı dönemlerde gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde benzer bir yapıya sahip olup, neredeyse tüm ülkelerde hızlı bir şekilde artmıştır (OECD, 2011; Pavcnik, 2011). Son olarak, küreselleşme döneminde ulusal gelirler büyük bir oranda en yüksek gelirli grupların lehine (%10'luk ve hatta %1'lik gibi), yoksul grupların ise aleyhine dağılmıştır (Palma, 2006). Bu bulgular, konuyla ilgili araştırmacıların odağını küreselleşmenin diğer boyutu olan finansal küreselleşmeye çevirmiştir.

2.1.1.2. Finansal Küreselleşme ve Gelir Eşitsizliği

Ekonomik küreselleşme sadece uluslararası ticaret entegrasyonu yoluyla gelirleri ve gelir dağılımını etkilememektedir. Finansallaşma, diğer bir ifadeyle, sermayenin sınırlar ötesinde kolayca dolaşımı da bu süreçte –belki daha– önemli bir rol oynayan mekanizmadır. Finansal küreselleşme terimi dünyanın farklı ülkelerinde bulunan finansal piyasaların entegre olması anlamına gelmektedir⁴. Başka bir deyişle, tüm finansal varlıklar⁵ tüm ülke sınırlarının ötesinde çeşitli kısıtlamalara maruz kalmadan kolayca dolaşım imkânı elde ettiklerinde finansal anlamda küreselleşmiş bir dünyadan söz etmek mümkündür (Arestis ve Basu, 2003: 1).

Finansal varlıkların sınırlar ötesinde dolaşımı (ülkeler arasında giriş çıkış yapması) dört farklı kanal aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu kanallar sırasıyla, Doğrudan Yabancı Yatırım Akışı, Uluslararası Finansal Sermaye Akışı, Göçmen Döviz ve Resmi Kalkınma Yardımlarıdır (Bkz.: Eichengreen vd., 2021). İlk iki faktörün hacmi küresel sermayenin aslan payını oluştururken diğer iki faktörün hacmi ise çok

---

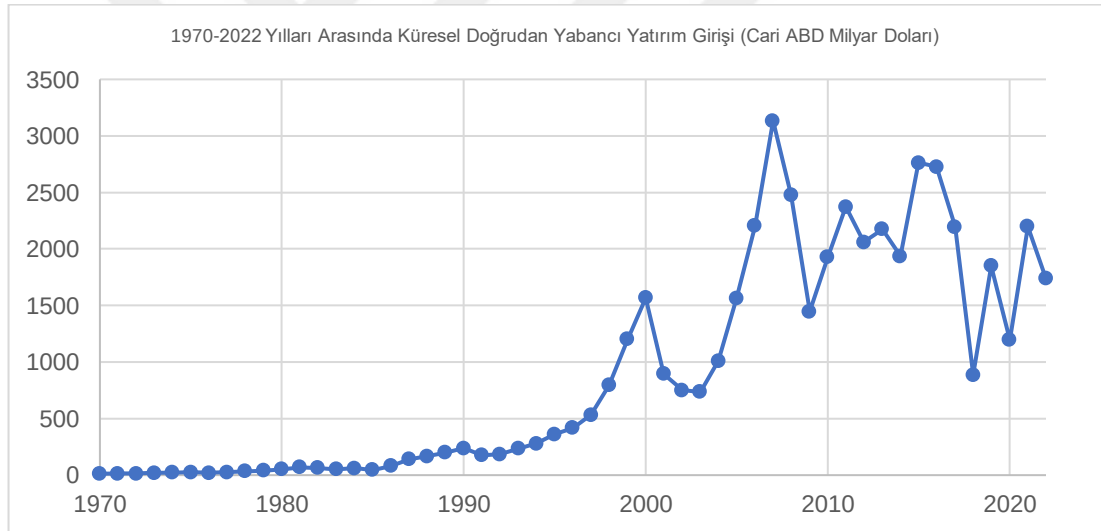
⁴ Finansal küreselleşme ve finansal entegrasyon iki farklı kavramlardır. Birincisi sınırlar ötesinde finansal sermayenin akışı sayesinde ortaya çıkan ülkeler arasında bağlantının genişlemesi anlamına gelirken, ikincisi ise tekil bir ülkenin küresel piyasalara entegre olmasını göstermektedir. Fakat ikincisi birincisinin sonucu olduğu için bu çalışmada her ikisi eşanlamli olarak kullanılmıştır.

⁵ Burada tüm finansal varlıklardan kastedilen şey herhangi bir ülkeye herhangi bir amaçla yapılan finansal akıştır. Bu akışın amacı doğrudan bir ülkede imalat ve üretime yönelik uzun dönemli yatırım yapmak olduğu gibi sadece finansal varlıklara yönelik (üretim faktörüne doğrudan herhangi bir katkısı olmayan hisse senedi alımı gibi) kısa vadeli yapılan yatırım da olabilir. Ayrıca akışın bir ülkeye yardım niteliği taşıması da mümkündür. Bu yüzden burada kapsayıcı olduğu için “tüm finansal varlıklar” kavramı tercih edilmiştir.

küçüktür. Bu dört farklı kanaldan her birinin gelir dağılımını ne yönde ve nasıl etkilediği aşağıda gösterilmiştir.

2.1.1.2.1. Doğrudan Yabancı Yatırım ve Gelir Eşitsizliği

Doğrudan yabancı yatırım⁶ yeni bir olgu değildir ve yabancıların farklı ülkelerde yatırım yapmaları antik dönemden başlayarak günümüze kadar uzanmaktadır (Law, 2020). Fakat bu faktörün büyüklüğünü gösteren veriler ancak 1970'lere kadar geriye gitmektedir. Bu yüzden birinci dalga küreselleşme döneminde bu faktörün büyüklüğünü veriler aracılığıyla ortaya koymak mümkün değildir. Grafik 2.3, 1970 sonrası bu faktörün büyüklüğünü göstermektedir.

Grafik 2.3: Küresel ölçekte 1980 sonrası doğrudan yabancı yatırım girişinin ABD milyar doları cinsinden büyüklüğü. Dünya Bankası (2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Dünya Bankası (2023) verileri kullanılarak oluşturulan Grafik 2.3'ten de anlaşıldığı üzere 1970'li yıllarda bu faktörün hacmi neredeyse yok denilecek kadar azdır ve doğrudan yatırımlar ülkelerin kendi vatandaşları tarafından yurtiçinde gerçekleşmektedir. Fakat bu dönemi takiben uluslararası doğrudan yatırımlar çok hızlı bir şekilde muazzam ölçüde artış göstermiş, 2007 yılında tepe noktası olan üç

⁶ Burada sadece bu faktörle gelir eşitsizliği arasındaki ilişki ele alındığı için Doğrudan Yabancı Yatırımın tanımı ve özelliklerine yer verilmemiştir. Okuyucu bu faktörün tanımı ve portföy yatırımından fark(lar)ı için Eurostat'a (2023) başvurabilir.

trilyon doları aşmıştır. Bu tarihten sonra dalgalı bir seyir izlese de 2022 yılının sonuna gelindiğinde hala iki trilyon dolara yakın bir doğrudan yabancı yatırım hacminden söz etmek mümkündür. Bu tablo ele aldığımız dönemde finansal küreselleşmenin bu kolunun ne denli güçlü olduğunu yansıtmaktadır. Peki, doğrudan yabancı yatırımlar gelir dağılımını nasıl ve ne yönde etkilemektedir?

Uluslararası iktisat teorisi, Mundell'i (1957) takiben, sınırlar ötesinde sermaye ve ticaret akışının benzer gelir dağılımı etkileri ortaya çıkaracağını öne sürmektedir. Bu doğrultuda, doğrudan yabancı yatırım modelleri genelde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için –uluslararası ticaret teorilerine paralel olarak– birbirinden farklı dağılım etkileri öngörmektedir (Denisia, 2010; Nayak ve Choudhury, 2014). Şöyle ki, doğrudan yabancı yatırım yoğun olarak düşük vasıflı emek girdisine sahip bir ülkeye giriş yaptığında ev sahibi ülkede vasıfsız işçilere talep artmakta, bu grubun gelirleri de aynı yönde yükselmektedir. Bu yüzden, doğrudan yabancı yatırımın giriş yaptığı gelişmekte olan bir ülkede sürecin sonunda gelir eşitsizliği azalmaktadır (Förster ve Tóth, 2015: 1764). Ancak, bu varsayım emek ve sermaye arasında güçlü bir ikame olmadığında geçerlilik taşımaktadır. Zira bir sektörde emek ve sermaye arasında güçlü bir ikame varsa bu durumda doğrudan yabancı yatırım giriş yaptığı ülkede gelir eşitsizliğini büyük ölçüde artırmaktadır (Larrain, 2015).

Bu teorinin gelişmiş ülkeler için öngörüsü ise ticari küreselleşmenin sonuçlarına yönelik öngörüye benzerlik göstermektedir. Zira doğrudan yabancı yatırımlar genelde gelişmiş ülkelere akmaktadır. Bu durum sermayenin ev sahibi ülkesinde olumsuz dağılım etkileri yaratmaktadır. Diğer bir ifadeyle, sermaye emeğin daha ucuz olduğu ülkelere akarken, gelişmiş ülkelerde yurtdışında az vasıflı işçilere olan talebi düşürmekte ve eşitsizlik artmaktadır (Jaumotte vd., 2008). Doğrudan yabancı yatırım ayrıca uluslararası şirketlere vergiden kaçınmayı daha kolay hale getirdiği için daha zengin grupların gelirlerinde daha fazla artışa neden olmaktadır. Bu durum da yine sermayenin ev sahibi ülkesinde gelir eşitsizliğinin artmasına neden olmaktadır (Eichengreen vd., 2021: 14).

Ampirik çalışmalar yukarıdaki savları ne ölçüde desteklemektedir? Genel olarak doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerindeki etkisine odaklanan ampirik çalışmaların bulguları, ülkelerin gelişmişlik seviyelerinden bağımsız olarak, bu faktörün gelir eşitsizliğini önemli ölçüde artırdığı yönündedir. Örneğin, 27 Avrupa ülkesi için yapılan bir çalışmada Asteriou vd., (2014) doğrudan yabancı yatırımların

son dönemde gelir eşitsizliğindeki artışta en önemli etkenlerden bir tanesi olduğunu bulgulamıştır. 21 Sahra Altı Afrika ülkesi için yapılan benzer diğer bir çalışma (Adams ve Klobodu, 2017) da benzer sonuçlar elde etmiştir. Eichengreen vd.,'nin (2021) bulguları da bu iki çalışmanın sonuçlarını desteklemektedir⁷.

2.1.1.2.2. Uluslararası Finansal Sermaye Akışı ve Gelir Eşitsizliği

Finansal küreselleşme sadece doğrudan yabancı yatırım aracılığıyla gerçekleşmemektedir. Şirketler veya bireyler bu yöntemin dışında da diğer ülkelerde varlık veya borç edinebilmektedir –yabancı ülkelerde faaliyet gösteren şirketlerin hisse senetlerini almak, yabancı şirketlerin ve devletlerin çıkardığı bono ve tahvillere yatırım yapmak, yabancı döviz cinsinden varlıklar ve diğer finansal türevlere sahip olmak gibi (Milesi-Ferretti, 2022).

Aşağıda, IMF (2023) verileri kullanılarak oluşturulan Grafik 2.4'te seçilmiş bazı ülkelerin⁸ 1970-2021 arası GSYH'ye oranlanmış net yabancı yatırım pozisyonları⁹ verilmiştir. Grafikten de açıkça anlaşıldığı üzere 2021 sonu itibarıyla dünyanın en büyük ekonomilerinin devasa boyutlarda açık veya fazla pozisyonları bulunmaktadır. Örneğin, sadece ABD'nin açık pozisyonu¹⁰ ülkenin GSYH'sinin %80'inden daha fazladır. Oransal olarak en yüksek fazla pozisyona sahip ülke Japonya'da da benzer bir tablo vardır. Bu ülke GSYH'sinin yaklaşık %75'i kadar fazla pozisyona sahiptir. Her iki ülkenin mevcut durumunu 1970'lerle karşılaştırdığımızda günümüze kadar

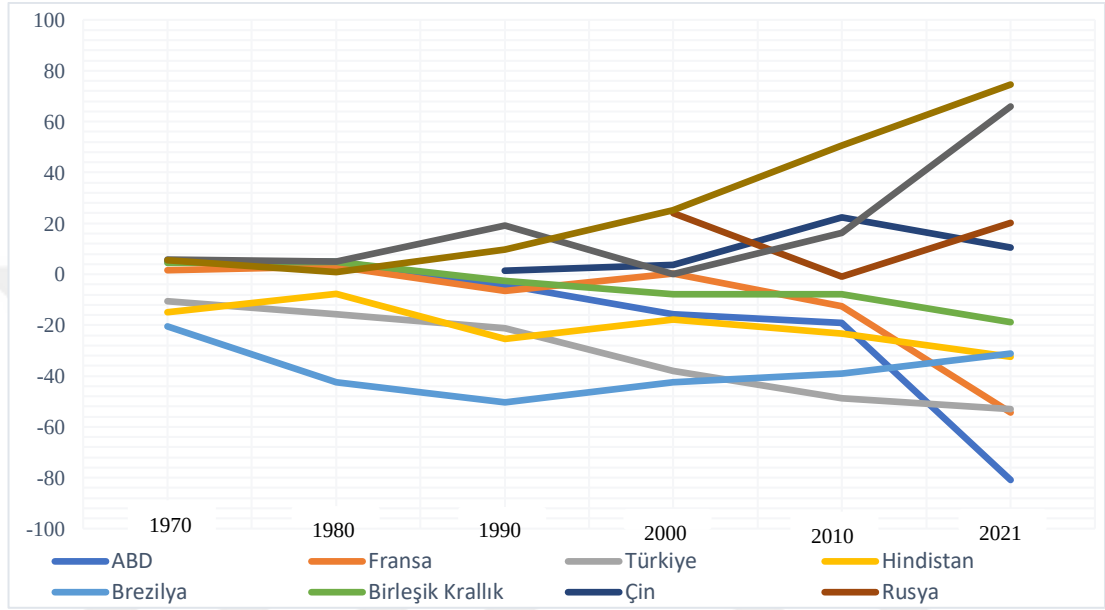
⁷ Doğrudan yabancı yatırımların uzun dönemde gelir eşitsizliği üzerinde azaltıcı bir etkiye sahip olduğunu ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur (Örneğin, Ravinthirakumaran ve Ravinthirakumaran, 2018). Fakat literatürde yapılan ampirik çalışmaların çoğunluğu bu iki faktör arasında doğru orantılı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Ülkelerin başlangıçtaki gelir seviyesi ve başlangıçtaki eşitsizlik durumu ilişkinin gücünü belirlemede önemli bir rol oynasa da (Kebede ve Tawiah, 2021) genel olarak doğrudan yabancı yatırımların gelir dağılımı üzerindeki etkisi olumsuzdur.

⁸ Bu ülkelerin seçilmesinin temelde iki nedeni bulunmaktadır: Birincisi bu ülkeler dünyanın en büyük ekonomileri sıfatıyla küreselleşme sürecinde en çok sermaye girişi ve çıkışı yapılan ülkelerdir. İkincisi ise, bu ülkeler hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkeleri temsil etme gücüne sahiptir.

⁹ Bir ülkenin diğer ülkelerde sahip olduğu varlıkları diğer ülkelere olan borçlarından çıkardığımızda o ülkenin net yabancı yatırım pozisyonunu elde ederiz.

¹⁰ Bir ülkenin diğer ülkeler nezdinde bulunan yükümlülükleri onun diğer ülkelerde sahip olduğu varlıklardan fazla ise o ülke net açık pozisyona sahiptir. Tam tersi durumda ise ülke net fazla pozisyon vermektedir.

süregelen bu zaman zarfında her iki ülkede de uluslararası net yabancı pozisyonu – GSYH’ye oranla— sürekli artmıştır. Durum Grafik 2.4’te sunulan diğer ülkeler için de (Brezilya hariç) aynı oranda olmamakla birlikte benzerdir. Tüm bunlar ele aldığımız dönemde finansal küreselleşmenin boyutlarını göz önüne sermektedir¹¹.

Grafik 2.4: Seçilmiş bazı ülkelerin 1970-2022 arası yıllara göre net uluslararası yatırım pozisyonları. IMF (2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Uluslararası sermayenin finansal motiflerle (doğrudan yatırım amacından farklı olarak) farklı ülkelere giriş ve çıkış yapmasının teorik olarak bazı iyi ve bazı kötü yanları vardır. Bu faktör girdiği ülkede makroekonomik istikrarı bozarak (ki bu durumdan en çok yoksul gruplar etkilenmektedir) gelir eşitsizliğinde bir artışa neden olmaktadır (Breen ve García-Peñalosa, 1999, 2005). Ayrıca zengin gruplar arasında vergiden kaçınmak ve kara para aktarmak için bir araç olarak kullanıldığından gelir dağılımının bozulmasına katkıda bulunmaktadır (Cockfield, 2021). İlave olarak, finansal sermaye girdiği ülkede finansal varlıkların fiyatlarını artırarak (Ananchotikul ve Zhang, 2014) veya gayrimenkul balonu oluşturarak (Jara ve Olaberría, 2013) gelir eşitsizliğinin artmasını beraberinde getirmektedir.

Bu olumsuz yönlerine karşın, bir ülkeye finansal sermaye akışı, ilk olarak yurtiçi finansal sistemde düşük gelirli hanehalkının önündeki kredi kısıtlamalarının ortadan

¹¹ Birinci dalga küreselleşmeyle ilgili ülkeler arasında finansal sermaye akışı konusunda kapsamlı veriler olmadığı için burada da sadece ikinci dalga küreselleşme dönemine ait veriler verilmiştir. Bu durum küreselleşmenin diğer iki alt bileşeni (göçmen dövizleri ve resmi kalkınma yardımları) için de geçerlidir.

kalkmasına, yoksul grupların gelirlerinin artmasına neden olmaktadır (Aghion ve Bolton, 1997). İkincisi, ülke vatandaşlarına ürettiklerinden daha fazla tüketme ve tasarruflarından daha fazla yatırım yapma imkânı sağlamaktadır. Bu durum ekonomik büyümeyi hızlandırırken düşük gelirli grupların gelirlerini artırarak gelir eşitsizliğini düşürmektedir (Beck vd., 2007). Uluslararası finansal akışın gelir dağılımı üzerine son olumlu etkisi ise onun uzun vadeli etkisidir. Ekonomik kalkınmanın ilk evrelerinde sadece gelir skalasının üst katmanlarında bulunan gruplar finansal serbestleşmeden yararlanırken, yüksek kalkınma dönemlerinde toplumun büyük bir kısmı bu dönüşümden yararlanmakta, gelir eşitsizliği gerilemektedir (Greenwood ve Jovanovic, 1990).

Özet olarak, uluslararası sermayenin finansal amaçlarla farklı ülkelere akışı makroekonomik istikrarsızlık yaratarak, vergiden kaçınmak ve kara para aktarmak için imkân doğurarak ve son olarak, varlık fiyatlarında şişmeye neden olarak –ki hepsi zengin grupların gelirlerini artırmaktadır– gelir eşitsizliğinin artmasıyla sonuçlanmaktadır. Fakat aynı akış girdiği ülkede finansal derinliği artırdığı takdirde eşitsizliğin azalmasına sebebiyet vermektedir (Eichengreen vd., 2021: 17).

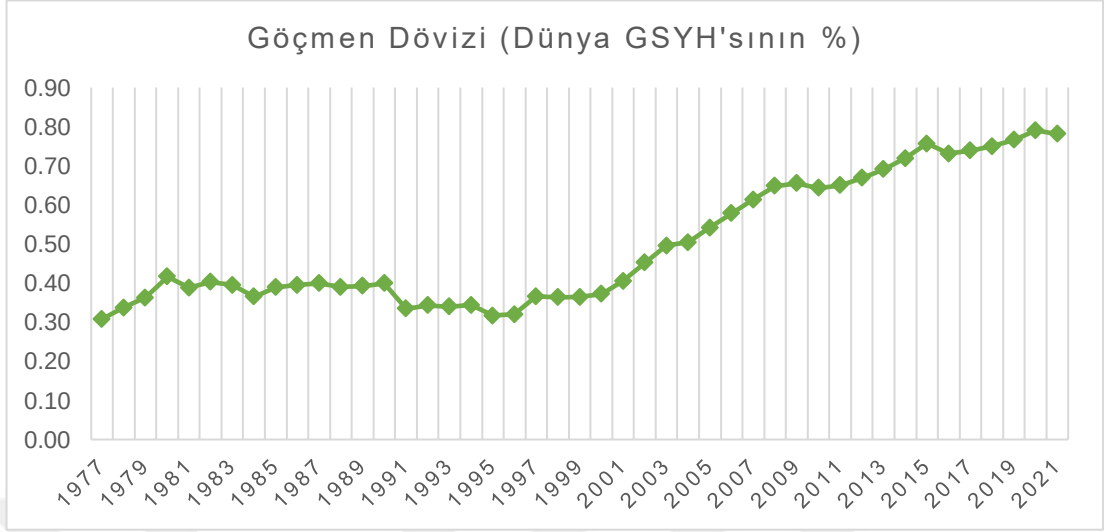
Eşitsizlik Literatüründe finansal sermaye akışının gelir dağılımı üzerine etkisini araştıran ampirik çalışmaların bulguları çoğunluk olarak bu faktörün gelir eşitsizliğini artırdığını ortaya koymaktadır (Örneğin, Azis ve Shin, 2015; Diwan vd., 2021; Liu vd., 2023). Diğer bir ifadeyle, doğrudan yabancı yatırım faktörüne paralel olarak finansal küreselleşmenin bu parçası da –belki de en önemli parçası– gelir dağılımını olumsuz yönde etkilemektedir.

2.1.1.2.3. Göçmen Döviz¹² ve Gelir Eşitsizliği

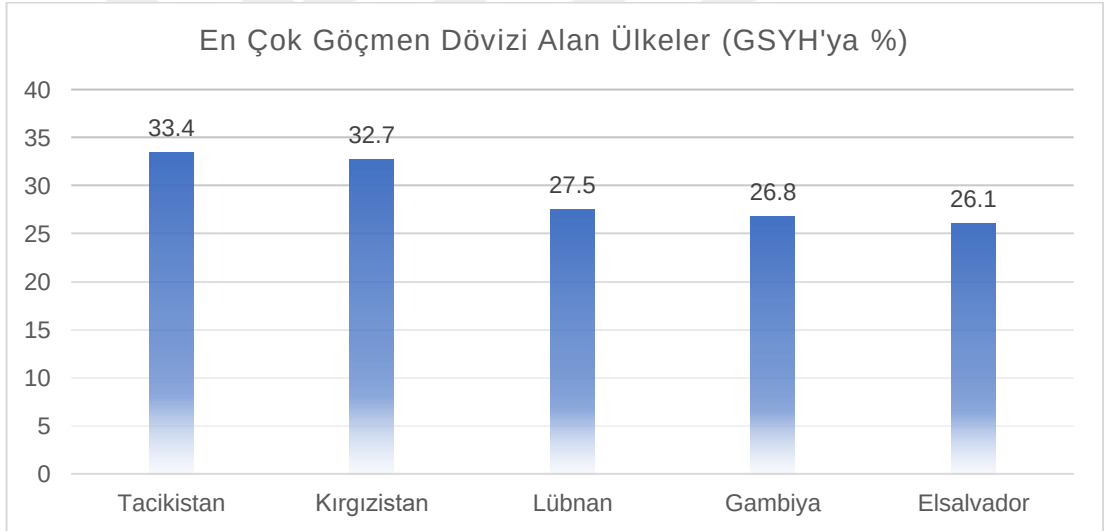
İnsanların kendi ülkelerinden farklı bir ülkede çalışarak ev sahibi ülkeye gönderdikleri finansal transferlere “Göçmen Döviz” ismi verilmektedir. Genelde doğrudan yoksul gruplara akan bu faktör dünya GSYH’sının çok küçük bir kısmını oluştursa da (yaklaşık %1’i) özellikle ikinci dalga küreselleşme döneminde oransal olarak üç kat yükselmiştir. Grafik 2.5 bu durumu göstermektedir.

---

¹² *Remittances*

Grafik 2.5: Küreselleşme yıllarında göçmen dövizinin büyüklüğü (dünya GSYH'sına oranı). Dünya Bankası (2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 2.6: En yüksek göçmen dövizini alan ülkeler (ülke GSYH'sına oranı). Bazı ülkelerde göçmen dövizini ülkenin GSYH'sının üçte birine karşılık gelmektedir. Dünya Bankası (2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Genelde zengin ülkelerde çalışan yoksul ülkelerin vatandaşları (göçmenler) tarafından gerçekleştirilen söz konusu finansal transferler ülkeden ülkeye çok değişiklik göstermekle birlikte günümüzde bazı ülkelerde GSYH'nın üçte birine karşılık gelmektedir. Grafik 2.6'da dünya çapında ülke GSYH'sına oranla en çok göçmen dövizini alan beş ülke verilmiştir. Bu tablo bu faktörün bazı ülkeler için hayatı bir öneme sahip olduğunu ortaya koymaktadır¹³.

¹³ Göçmen dövizlerinin büyük bir öneme sahip olduğu sadece yukarıda sıralanan ülkelerle sınırlı değildir. Bu faktör 31 ülkede GSYH'nın %10'unu geçmektedir (Eichengreen vd., 2021: 9).

Göçmen dövizleri doğrudan yoksul gruplara aktığı için ilk bakışta onun yoksulluğu azaltıcı ve gelir eşitsizliğini iyileştirici bir etkiye sahip olduğu gözlenmektedir. Fakat ampirik çalışmalar bu konuda pek net değildir. Örneğin, sırasıyla Meksika ve Pakistan için yapılan iki çalışmada Kóczán ve Loyola (2021) ve Anwar vd., (2012) göçmen dövizlerinin gelir eşitsizliğini azalttığını ortaya koyarken, Möllers ve Meyer (2014) ve Ofori vd., (2022) sırasıyla Kosova ve 42 Afrika ülkesi için yaptıkları çalışmalarda göçmen dövizlerinin gelir eşitsizliğini artırdığını bulgulamışlardır. Sahra altı Afrika için yapılan bir diğer çalışma (Adams ve Klobodu, 2017) ise göçmen dövizlerinin gelir eşitsizliği üzerinde güçlü bir etkiye sahip olmadığını ortaya koymuştur.

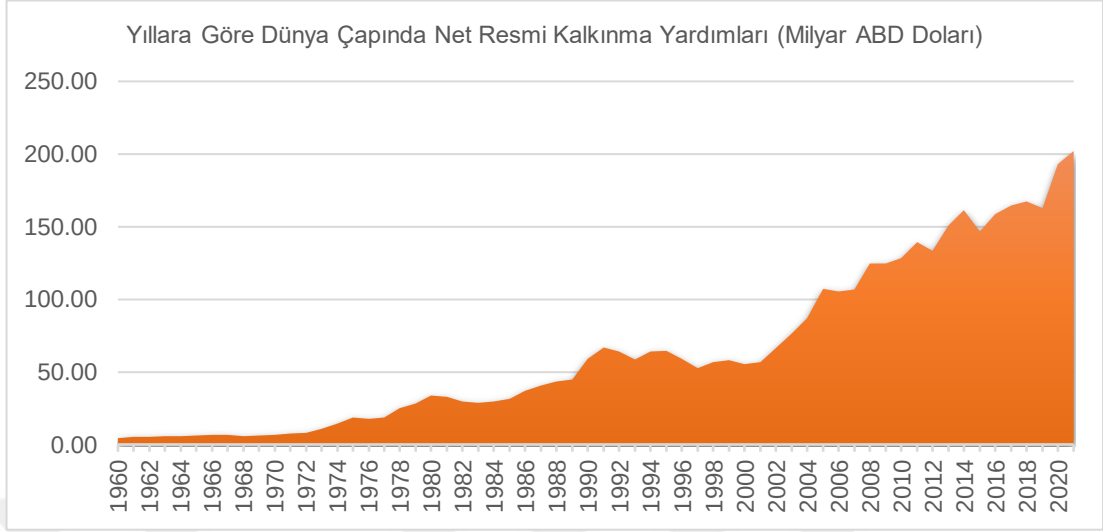
Göçmen dövizlerinin bazı ülkelerde eşitsizliği artırması bazılarında ise azaltmasının olası birkaç açıklaması bulunmaktadır: Birincisi, ülkelerin göç tarihi ile ilgilidir. Daha uzun göç geçmişine sahip ülkelerde göç maliyetleri zamanla düşmekte ve daha yoksul gruplar da göç etme imkânı elde etmektedir. Bu nedenden dolayı göçmen dövizleri bu ülkelerde gelir dağılımını olumlu etkilemektedir (Stark vd., 1988). İkincisi, göç veren ülkenin kalkınma seviyesi ile ilişkilidir. Ülkenin kalkınma seviyesi arttıkça göçmen dövizlerinin eşitleyici etkisi ortaya çıkmaktadır. Son olarak, bir ülkeden gerçekleşen beyin göçü o ülke için ne kadar önem taşırsa göçmen dövizleri o denli eşitsizliğin artmasını beraberinde getirmektedir (Ebeke vd., 2011).

2.1.1.2.4. Resmi Kalkınma Yardımları ve Gelir Eşitsizliği

Resmi kalkınma yardımlarının en önemli amacı geliştirmekte olan ülkelerde ekonomik kalkınmayı hızlandırmaktır (OECD, 2021). Diğer bir ifadeyle, resmi kalkınma yardımları yoksulluk ve eşitsizlik sorunlarına çözüm üretecek sürdürülebilir ekonomik kalkınmaya erişmeyi hedeflemektedir¹⁴ (Pham, 2015: 2). Nitekim, 1960 sonrası yoksul ülkelere akan –ve 1980 sonrası küreselleşme döneminde daha da hızlanan– söz konusu resmi yardım transferleri bu savı destekler gibi görünmektedir¹⁵. Resmi kalkınma yardımlarının küresel ölçekte yıllara göre büyüklüğü aşağıda Grafik 2.7’de sunulduğu gibidir:

¹⁴ Resmi Kalkınma yardımlarının tarihi ve arkasındaki temel motifler için okuyucu ayrıca Williams’a (2013) başvurabilir. Bu kapsamdaki hedefler bu çalışmanın amacı dışında olduğu için bu kısımda resmi kalkınma yardımlarının çerçevesi yukarıdaki tanımla sınırlı tutulmuştur.

¹⁵ 1960 yılında dünya çapında gerçekleşen resmi kalkınma yardımları sadece 4,27 milyar dolarken 2021 yılı sonunda bu rakam 202,11 milyar dolara ulaşmıştır (World Bank, 2023d).

Grafik 2.7: 1960-2021 arası dünya çapında gerçekleşen ABD doları cinsinden resmi kalkınma yardımları. Dünya Bankası (2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Fakat ampirik çalışmaların bulgularına göre bu yardımların hedeflenen ülkelerin kalkınmasına¹⁶ ve o ülkelerdeki gelir dağılımına etkisi açık değildir. En çok resmi kalkınma yardımı alan ülkeler (Bkz.: World Bank, 2023) genelde hala çok yoksul ülkeler arasında yer almaktadır. Ayrıca bu ülkelerde gelir eşitsizliğinin azaldığına dair net bir gelişme yoktur. Hatta bu doğrultuda, Herzer ve Nunnenkamp (2012), Pham (2015) ve Maqbool ve Ali (2022) gibi çalışmalar yoksul ülkelere aktarılan resmi kalkınma yardımlarının gelir eşitsizliğini artırdığını ortaya koymaktadır. Adams ve Klobodu (2017) ve Chauvert (2019) gibi diğer bazı çalışmalar da bu yardımların eşitsizlik üzerinde bir etkisinin olmadığını saptamaktadır.

İlgili literatürde, bu kapsamdaki yardımların sadece ve sadece doğru hedeflendiği ve doğru kanallara aktığı zaman gelir dağılımını iyi yönde etkilediği görüşü öne çıkmaktadır (Deutscher ve Fyson, 2008; Eichengreen vd., 2021). Aksi takdirde yozlaşmanın yaygın olduğu ve diğer bağlantıların güçlü olduğu ülkelerde yardımlar genelde bazı çıkar gruplarına akmakta ve gelir dağılımının daha fazla kötüleşmesi ile sonuçlanmaktadır.

¹⁶ Bu çalışmada resmi kalkınma yardımlarının özel olarak gelir eşitsizliği üzerine etkisi incelendiği için bu faktörün kalkınma üzerindeki etkisine yer verilmemiştir. Okuyucu bu konu için Burnside ve Dollar (2000) ve Easterly'ye (2003) başvurabilir.

2.1.2. Teknolojik Gelişme ve Gelir Eşitsizliği

Gelir dağılımı yapısında meydana gelen değişimleri açıklayan, küreselleşme kadar önemli olan alternatif bir faktör teknolojik gelişmedir (Förster ve Tóth, 2015: 1768). İktisat literatüründe Robert Solow (1957) ile başlayan büyüme teorilerinde teknolojik gelişme üretim faktörlerinin üretkenliğini artırarak toplam refahı artırmaktadır. Toplam refahtaki artış üretim faktörleri arasında eşit ölçüde paylaşıldığı takdirde bu gelişmenin gelir dağılımı üzerinde herhangi bir etkisi olmayacaktır. Sadece üretim faktörlerinin (emek ve sermayenin) nihai refah seviyesinde bir yükselme meydana gelecektir. Fakat yaşadığımız dünyada bu ilişki bu kadar basit kurulmamaktadır. Teknolojideki değişim, onun niteliğine bağlı olarak üretim faktörlerinin –ve ayrıca farklı gelir gruplarının– gelirlerini önemli ölçüde etkilemektedir (Karni ve Zilcha, 1995: 278).

Teknolojik gelişmenin gelir dağılımını etkileyeceği birinci kanal, onun emek ve sermayeden oluşan üretim faktörlerinin gelirleri üzerine etkisidir. Şöyle ki, teknolojik gelişmeler yeni iş olanakları yaratarak emek faktörüne olan talebi artırır (Acemoglu ve Restrepo, 2018; Vivarelli, 2015), bu durumda üretkenlikteki artıştan kaynaklanan refah artışı işçilerin gelirlerinde bir artış sağlamak ve böylece gelir eşitsizliği azalmaktadır. Teknolojinin beşerî sermayeyi genişleterek emeğe olan talebi artırması da benzer etkilere sahiptir. Tam tersine, teknolojideki gelişmeler üretim sürecinde otomasyon ve robotların daha fazla kullanımını beraberinde getirdiğinde, bu dönüşüm bir taraftan işsizliği artırarak emek faktörünün elde ettiği gelir miktarını düşürmekte (Autor vd., 2003), diğer taraftan sermaye faktörünün elde edeceği gelir oranını artırmaktadır (Guschanski ve Onaran, 2017: 3). Her iki durum gelir eşitsizliğinin daha fazla artmasını sağlamaktadır. Nitekim, birçok iktisatçı 1980 sonrası gelişmiş ülkelerde gelir eşitsizliğindeki devasa artışlarda ikinci etkinin en büyük rolü üstelendiği konusunda uzlaşmaktadır (Örneğin, Acemoglu ve Restrepo, 2022; Korinek ve Stiglitz, 2017; Moll vd., 2022).

Teknolojik gelişmenin daha fazla gelir yaratma özelliği sadece emek ve sermaye faktörü arasında bir paylaşım sorunu yaratmamaktadır. Daha yüksek vasıflı işçilerle az vasıflı işçiler arasında ücret eşitsizliğini de artırmaktadır (Jaumotte vd., 2013). Teknolojinin daha fazla vasıf yanlısı olduğu bir dünyada, daha yüksek teknoloji kullanan sektörlerde çalışan işçilerin ücretleri ortalama ücretlerden daha yüksek olma eğilimindedir. Bu da ülkeler içinde ücret eşitsizliğini artırarak toplam gelir

eşitsizliğinin yükselmesine sebep olmaktadır. “Vasıf Priminden Kaynaklanan Gelir Eşitsizliği” olarak adlandırılabileceğimiz bu olgunun ortaya çıkmasının temel nedeni teknoloji faktörünün çoğunlukla daha fazla gelir yaratan yenilikçi sektörlerle transfer olmasıdır. Söz konusu transfer bu sektörlerde çalışan daha yüksek vasıflı işçilerin üretkenliğini artırarak, onlara daha fazla gelir yaratma imkânı sağlarken, onların gelirlerinde daha büyük bir yükselişi de beraberinde getirmektedir.

Teknolojik gelişmenin gelir dağılımını etkilediği bir diğer kanal ilgili yeniliğin mal ve hizmet seçeneklerini artırması ve ayrıca üretkenlikteki artış dolayısıyla onların nispi fiyatlarını düşürmesidir. Bu durum, gelirlerinin büyük kısmının tüketim amaçlı kullanıldığı düşük gelirli grupların reel gelirlerini artırarak onlar için daha fazla ve daha çeşitli tüketim imkânı sunmaktadır. Teknolojinin gelir dağılımını olumlu etkileyen bu yönü günümüzün gelişmiş ve bazı gelişmekte olan ülkelerinde insanların daha önceki nesillere kıyasla daha fazla maddi refaha sahip olduklarını belirli ölçüde açıklamaktadır (Bkz.: Iacopetta, 2008).

Teknolojik yenilikler –özellikle iletişim ve ulaştırma sektörlerinde ortaya çıkan teknolojik gelişmeler– ayrıca gelir eşitsizliğini etkileyen küreselleşme kapsamının sınırlarını da genişletmektedir. 1980’li yılların ardından devasa boyutlara ulaşan ticari ve finansal küreselleşmenin en önemli itici gücü dönemin teknolojik devrimleri (iletişim ve ulaştırma teknolojilerinde yaşanan devrimsel gelişmeler) olmuştur (Iammarino ve Michie, 1998). Söz konusu teknolojik yenilikler, mal ve hizmetlerin dünyanın dört bir tarafına daha kolay ulaşmasına, finansal sermayenin küresel piyasalarda daha fazla işlem görmesine ve üretim sürecinin emeğin daha ucuz olduğu ülkelere kaymasına olanak sağlamıştır. Her üç faktör yüksek gelirli grupların gelirlerini artırarak gelir eşitsizliğinin artmasını sağlamıştır.

Teknolojiyle gelir eşitsizliği arasında var olan ilişki sadece ülkeler içinde gelir dağılımı yapısında meydana gelen değişimleri açıklamakla sınırlı kalmamaktadır. Farklı ülkelerin farklı oranlarda teknolojiye erişim sağlaması ülkeler arasında eşitsizlik seviyesini de etkilemektedir (Goyal ve Aneja, 2020: 3). Sanayi Devrimi ile başlayan serüvende, üretim sürecinde daha yüksek bir teknoloji kullanan Batı Avrupa ülkelerinin her geçen yıl dünyanın geri kalan bölgeleri ile daha fazla ayrıştığı, daha yüksek bir refaha eriştiği, bu durumun en önemli kanıtıdır. Daha sonra, İskandinav ülkelerinin, Kuzey Amerika’nın, Avustralya’nın ve Japonya’nın da katıldığı bu serüven hala günümüzde gücünü büyük oranda korumaktadır. Diğer bir ifadeyle, modern

dünyada daha iyi teknolojilerin kullanımı sayesinde ortaya çıkan ülkeler arasında gelir eşitsizliği bugün hala küresel gelir eşitsizliğinin büyük bir kısmını açıklamaktadır (Bkz.: Milanoviç, 2012). Yine, ileri teknolojinin son on yıllarda gelişmiş dünyadan bazı gelişmekte olan ülkelere transferi Çin ve Güney Kore gibi bazı ülkelerin gelişmiş ülkelere kısmen yakınsamasını sağlamıştır.

Özet olarak, yukarıdaki açıklamalar teknolojinin gelir eşitsizliği üzerine hem olumlu hem de olumsuz etkileri olduğunu ortaya koymaktadır. Ülkeler içinde, teknolojik yenilikler bir taraftan yeni iş fırsatları doğurarak, mal ve hizmetlerin fiyatlarını düşürerek ve beşerî sermayeyi genişleterek gelir eşitsizliğini düşürmektedir. Diğer taraftan, söz konusu faktör otomasyon ve robotların üretim sürecine dahil edilmesi, vasıf primini artırması ve küreselleşmenin kapsamını genişletmesi sayesinde gelir eşitsizliğinin yükselmesine neden olmaktadır. Ülkeler arasında eşitsizlik ise büyük ölçüde üretim sürecinde kullanılan teknolojinin niteliğinden kaynaklanmaktadır. Peki, ampirik literatür bu teorik açıklamaları ne ölçüde desteklemektedir?

Konuyla ilgili önde gelen ampirik çalışmaların bulguları genelde teknolojinin gelir eşitsizliğini artırdığını ortaya koymaktadır. Örneğin, OECD'ye (2011) göre, OECD ülkelerinde küreselleşme döneminde gelir eşitsizliğinde yaşanan artışlarda teknoloji en başat rolü üstlenmiştir. Jaumotte vd., (2013) de bir önceki çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Bu çalışmaya göre, teknoloji vasıf primini artırarak eşitsizliklerin artmasında en önemli rolü oynamıştır. Acemoğlu ve Restrepo'nun (2020, 2022) bulguları da önceki çalışmalarla paralel yöndedir. Bu iki araştırmaya göre, gelişmiş ülkelerde otomasyon ve robotların kullanımı eşitsizliklerdeki artışları açıklayan birincil faktördür. Bu bulgular ülkeler arasında var olan eşitsizlik için de geçerlidir (UNCTAD, 2021).

2.1.3. Ekonomi Politikaları ve Gelir Eşitsizliği

Gelir eşitsizliğini doğrudan etkileyen bir diğer önemli etken ülkeler içinde uygulanan ekonomi politikalarıdır¹⁷. Politik iktidarın (devletin) ekonomiyi etkilemek

---

¹⁷ Burada iktisat politikası yerine ekonomi politikaları kavramı tercih edilmiştir. Zira iktisat bilminde iktisat politikasının kapsamı çok dardır ve sadece para ve maliye politikalarını içermektedir. Ekonomi politikaları ise bu faktörlerin yanı sıra emek ve sermaye piyasası

veya dizginlemek için kullandığı araç ve gereçlerin toplamından oluşan bu politikalar farklı kanallar aracılığıyla gelir dağılımı yapısında büyük dönüşümlere neden olmaktadır. Bu kanallar arasında en fazla öneme sahip olanlar ve onların gelir dağılımı üzerine etkileri aşağıda sıralandığı gibidir:

Vergi Sistemleri-Politikaları: Vergi sistemi farklı grupların eline geçen nihai geliri şekillendirirken gruplar arası gelir eşitsizliğinin boyutunu da etkilemektedir. Şöyle ki, artan oranlı bir vergi sistemi uygulanan bir ülkede zengin gruplardan daha fazla servet ve gelir vergisi tahsil edilerek, zenginlerle diğer gruplar arasında oluşan uçurum gelir farklılıkları yumuşatılmaktadır. Tam tersine, uygulanmakta olan azalan oranlı –ve hatta düz oranlı– bir vergi sistemi farklı gelir grupları arasında gelir eşitsizliğinin giderek daha da artmasına sebep olmaktadır. Bu yüzden vergi sisteminin kapsamı ve onun yapısında meydana gelen değişimler gelir dağılımını farklı yönlerde etkilemektedir. Nitekim yapılan akademik çalışmaların birçoğu bu savı destekler nitelikte bulgular ortaya koymuştur (Atkinson, 2016; Grüner, 1995; Oishi, vd., 2018).

Sosyal Transfer Harcamaları: Devletin, vergi yoluyla elde ettiği gelirlerin bir kısmını düşük gelirli grupları desteklemeye yönelik doğrudan veya dolaylı olarak transfer etmesi de özellikle çok düşük gelirli gruplarla diğer gruplar arasında oluşan gelir eşitsizliğini azaltma eğilimindedir. Hatta bazı çalışmalara göre bu faktör yeniden dağılım politikaları arasında en önemli araçlardan bir tanesidir (Prasad, 2008; Salahodjaev ve Kanazawa, 2018). Daha eşit ülkelerinin daha yüksek bir sosyal harcama kapsamına sahip olmaları bu savı belirli ölçüde desteklemektedir (OECD, 2023).

Para Politikası: Parasal genişleme ve daralma şeklinde uygulanan para politikalarının da önemli dağılım etkileri vardır. Parasal genişleme bir taraftan üreticilere ve firmalara finansal kaynaklara erişimi kolaylaştırdığı için –istihdam hacmini artırarak– gelir eşitsizliğini azaltma gücüne sahiptir (Lenza ve Slacalek, 2018). Fakat, bu faktör aynı zamanda finansal ve diğer varlıkların fiyatında hızlı bir yükselişi de beraberinde getirmektedir (Arestis ve Pérez-Moreno, 2022). Zengin grupların gelirlerinin büyük bir kısmı sermaye gelirlerinden karşılandığı için bu durum eşitsizliğin artmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla parasal genişlemenin bir ürünü olan

---

düzenlemeleri, sağlık ve eğitim politikalarını ve son olarak ticaret ve rekabet politikalarını da kapsamaktadır.

artan finansal kaynakların hangi tarafa aktarılacağı büyük önem arz etmektedir. Daraltıcı para politikasının etkilerine gelince; o, bir taraftan reel sektörün daralmasına ve dolayısıyla istihdamın gerilemesine (işsizliğin artması) sebep olurken, diğer taraftan varlık fiyatlarının hızla geri çekilmesini beraberinde getirmektedir. Bu konuyla ilgili ampirik çalışmalar birinci etkinin daha güçlü olduğunu göstermektedir (Kappes, 2023; Mumtaz ve Theophilopoulou, 2017).

Eğitim-Sağlık Politikaları: Eğitim ve sağlık politikalarının gelir dağılımı üzerine etkisi büyük ölçüde beşerî sermaye aracılığıyla ortaya çıkmaktadır. Daha iyi düzenlenmiş eğitim ve sağlık politikaları daha yüksek bir beşerî sermayeyle sonuçlanırken, bu durum toplam hasılanın artmasına ve aynı zamanda toplumun geniş kesiminin bu artan refahtan yararlanmasına neden olmaktadır. Bu yüzden bir toplumda eğitim ve sağlık hizmetlerinin niteliği ve erişilebilirlik ölçüsü o ülkede gelir dağılımını doğrudan etkilemektedir. Ampirik bulgular da bu savı tasdik etmektedir (Cuesta vd., 2018).

Emek Piyasasının Yapısı-Düzenlemeleri: Gelir eşitsizliğindeki artış veya azalışların en önemli nedenlerinden bir tanesi de emek piyasasının yapısından kaynaklanmaktadır (Guschanski ve Onaran, 2017). Zira üretim süreci sonunda ortaya çıkan nihai toplam gelirler emek ve sermayeden oluşan üretim faktörleri arasında paylaşılmaktadır. Bu yüzden toplu sözleşmelerin güçlü olduğu ve tüm toplumu kapsadığı, asgari ücretteki artışın ortalama gelire paralel –veya onun üstüne– hareket ettiği, sendikaların işçilerin ücretini belirlemede önemli rol oynadığı bir toplumda gelir dağılımı daha adil bir yapı sergilemektedir (Calderón ve Chong, 2009; Obadić vd., 2014). Tam tersine, sözü geçen kanalların zayıflatılmasına yönelik uygulanan ekonomi politikaları gelir eşitsizliğinin artmasına neden olmaktadır (Vogel, 2021).

Bankacılık-Finans Piyasalarının Yapısı: Finans kuruluşlarının temel fonksiyonu tasarruf sahipleriyle yatırımcılar arasında aracılık rolünü üstlenmek olsa da pratikte devletin bu sektöre getirdiği kurallar ve düzenlemeler bu kuruluşların sınırlarını belirlemektedir. Daha katı kurallar ve şeffaf düzenlemelerin hâkim olduğu finansal piyasalarda tasarruflar reel ekonomiye akmaktadır (üretken sermaye). Bir taraftan toplam refahı artıran diğer taraftan istihdam düzeyini genişleten bu durum düşük gelirli grubun ve orta sınıfın gelirlerini artırırken eşitsizliğin de düşmesine neden olmaktadır. Tam aksine, düzenlemelerin ortadan kalktığı ve finans kuruluşlarına daha geniş bir hareket alanı açıldığı zaman tasarruflar reel ekonomi yerine finansal sektöre akmaktadır. Bu da bir taraftan reel ekonominin daralmasına (istihdam düzeyinin

gerilemesi sayesinde) diğer taraftan finansal varlıkların fiyatlarının aşırı yükselmesine sebep olmaktadır (Orhangazi, 2008). Her iki sonuç, gelir dağılımını olumsuz yönde etkilemektedir (de Haan ve Sturm, 2017).

Gelir dağılımı yapısını doğrudan veya dolaylı olarak şekillendiren yukarıdaki kanallar¹⁸ modern dünyada ülkeler içinde uygulanan ekonomi politikalarının kapsamını oluşturmaktadır. Fakat, bu politikaların uygulanma biçimi ve yönü devlet(ler)in farklı dönemlerde benimsediği ideolojik çerçeveye göre değişiklik göstermektedir. Şöyle ki, gelişmiş dünyada gelir eşitsizliğinin hızla gerilediği bir dönemde (1940'lardan 1980'lere kadar) uygulanan politikalar büyük ölçüde artan oranlı vergiler, daha geniş bir sosyal harcama kapsamı, emek piyasasının işçiler lehine desteklenmesi, finans piyasalarının katı düzenlemelerle sınırlanması ve daha kapsamlı eğitim ve sağlık politikalarının uygulanmasından ibaret olmuştur. Refah devleti politikaları¹⁹ olarak da bilinen söz konusu ekonomi politikalar (Briggs, 1961) bu dönemde büyümenin meyvelerinden herkesin faydalanmasında ve daha adil bir gelir dağılımının ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamıştır.

Fakat, 1980 sonrası bu süreç tersine dönmüştür. Bu dönemde gelir ve servet vergisinin yapısında zengin gruplar lehine bir dönüşüm yaşanmış (artan oranlı vergi sistemi güç kaybetmiş), emek ve finans piyasaları üzerindeki katı düzenlemeler ortadan kalkmış, sosyal güvenlik ağının kapsamı zayıflatılmış, eğitim ve sağlık politikalarına ayrılan finansal kaynaklar gerilemiş ve son olarak, merkez bankalarına –para politikasını uygulayan kurumlar– biçilen görevde büyük bir değişim yaşanmıştır. Neoliberal politikalar olarak bilinen bu ekonomi politikalarının uygulanması, 1980'lerin ardından gelişmiş ve bazı gelişmekte olan ülkelerde gelir eşitsizliğini büyük ölçüde artırmıştır (Behjati, 2017: 53-7).

---

¹⁸ Burada sıralanan kanallar ekonomi politikalarının tamamını kapsamamaktadır. Gelir dağılımını etkileyen bazı diğer faktörler de vardır (Örneğin, rekabet politikaları gibi). Fakat bu politikalar yukarıdaki faktörlere göre –modern dünyada– gelir dağılımı üzerine daha zayıf bir etki bırakmıştır.

¹⁹ Refah devleti politikaları Keynesyen politikaları (finans piyasalarının kısıtlanması, maliye politikalarının genişletilmesi ve devletin ekonomiye müdahalesinin artırılması gibi politikalar) da kapsadığı için burada bu kavram tercih edilmiştir.

2.1.4. Politik-Kurumsal Faktörler ve Gelir Eşitsizliği

Eşitsizliğin en önemli nedenleri arasında gelen diğer bir faktör de kurumsal yapı ve normlar ağıdır. Her toplumda tarihsel ve kültürel gelişme sonrası farklı bir kurumsal yapı ve normlar silsilesi oluşmakta, tüm bunlar genelde eşitsizliğin ortaya çıkması veya kalıcı hale gelmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu noktadan hareket edildiğinde, gelir eşitsizliğinin yapısında meydana gelen dönüşümlerde ekonomik faktörlerin yanı sıra kurumsal faktörlerin de bir o kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Hatta bazı araştırmacılar daha da ileri giderek, genel olarak politik ve kurumsal faktörlerin gelir dağılımı üzerinde ekonomik faktörlerden daha büyük bir etkiye sahip olduğunu iddia etmektedir (Örneğin: Palma, 2006: 18).

Politik ve kurumsal faktörler aslında çok geniş bir kavramdır ve geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır (Örneğin, kültürel kodlar ve hatta inanç faktörü de bu yelpazenin içine girmektedir). Tüm bu faktörleri ölçmek ve onlarla gelir dağılımı arasında nasıl bir ilişki kurulduğunu ortaya koymak hem teorik hem de ampirik olarak mümkün değildir. Bu yüzden bu çalışmada bu kavramın kapsamı üç farklı faktörle sınırlı tutulmuştur. Bunlar sırasıyla demokrasi (politik sistem), hukukun üstünlüğü ve mülkiyet haklarının yapısı ve son olarak, kültürel kodlar ve toplumsal normlardır. Bu üç farklı faktörün seçilmesinin temel nedenleri, sırasıyla, literatürde birçok araştırmanın konusu olmaları ve ayrıca bu faktörlerle gelir dağılımı arasında ampirik bulguların varlığıdır.

Demokrasinin (politik sistemin) gelir dağılımı üzerine etkisi teorik olarak birkaç kanal aracılığıyla gerçekleşmektedir. İlk olarak, demokratik ülkelerde toplumun büyük bir kesimi oy kullanarak yönetimi belirleme gücüne sahip olduğu için, toplum yöneticilerin politika seçimini doğrudan etkilemektedir. Bu da politika yapıcılarını gelir eşitsizliğinin azalmasına yönelik politikalar (Örneğin, artan oranlı gelir ve servet vergisi politikaları, sosyal refah devletinin genişletilmesi ve emek piyasasına yönelik düzenlemeler) üretmeye zorlamaktadır (Meltzer ve Richard, 1981). İkincisi, demokratik yönetim sistemi altında toplumun daha geniş bir kesimi eğitim (Baum ve Lake, 2003), sağlık (Franco vd., 2004) ve diğer kamu mallarına erişme fırsatına sahip olduğu için fırsat eşitsizliği azalmakta ve bunun sonucunda gelir eşitsizliği gerilemektedir. Son olarak, demokratik yönetimlerde, yöneticiler hesap verebilirlik ve şeffaflık ilkelerine uyumlu hareket etmek zorunda kalmaktadır (Filgueiras, 2016). Bu durum yolsuzluk eğilimlerinin gerilmesine neden olurken, gelir dağılımının bazı çıkar

grupları lehine dağılmasını (eşitsizliğin artmasını) engellemektedir. Otoriter yönetimlerde tüm bu mekanizma sadece iktidardaki kişiler veya gruplar tarafından şekillenmektedir. Bugün daha demokratik ülkelerin daha iyi bir gelir dağılımına sahip olması yukarıdaki savları büyük ölçüde desteklemektedir. Ampirik çalışmaların bulguları da bu doğrultudadır (Muller, 1988; Reuveny ve Li, 2003).

Hukukun üstünlüğü ve mülkiyet haklarının korunması da gelir eşitsizliğini birkaç farklı kanaldan etkilemektedir. Birincisi, hukuk demokrasinin yasal altyapısını oluşturduğu için onun işlevselliğini güçlendirmektedir (Zakaria, 1997). İkincisi, mülkiyet haklarının garanti altına alındığı bir toplumda bireyler daha fazla çalışmaya ve daha fazla değer üretmeye teşvik edilmektedir. Böyle bir ortamda girişimci sayısı ve niteliği de artmaktadır. Üçüncüsü, insanlar hukuk kurumuna daha kolay ve eşit ölçüde erişim sağladıkları için toplumda güven ve istikrar ortamı oluşmaktadır (Sonin, 2003; Sullivan vd., 2007). Son olarak, piyasalarda kaynakların etkin dağılımı gerçekleşmekte, böylece sosyal ve ekonomik sınıflar arası geçişin kapsamı genişlemektedir (Callais, 2020). Tüm bu faktörler bir taraftan toplumsal refahı artırırken diğer taraftan daha geniş bir kesimin ekonomik büyümenin kazanımlarından faydalanmasını mümkün kılmaktadır²⁰.

Kültürel kodlar ve toplumsal normlar da belirli ölçüde farklı toplumlarda farklı eşitsizlik düzeylerinin varlığını açıklamaktadır. Örneğin, bireyin ön plana çıktığı toplumlarda yeniden dağılım politikaları –kolektivizmin güçlü olduğu toplumlara kıyasla– daha fazla destek görürken (Binder, 2019) gelir eşitsizliğinin daha düşük seviyelerde kalmasına neden olmaktadır. Liberal toplumlarla muhafazakâr toplumların karşılaştırılması da benzer sonuçlar vermektedir. Birinci kategoride yer alan toplumlar ikincisine göre daha fazla eşit olma eğilimi taşımaktadır (Li vd., 2019). Ayrıca, toplumlar genelde etnik köken ve dini inanç gibi farklı parçalanmalara tabidir ve bu olgu yeniden dağılım politikalarına yönelik eğilimleri ortadan kaldırmakla yetinmemekte (Scheve ve Stasavage, 2017), hatta eşitsizliğin kalıcı hale gelmesine neden olmaktadır (Xie vd., 2017). Tüm bunlar kültürel normlar ve ideolojik yapının gelir dağılımının şekillenmesinde önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

---

²⁰ Mülkiyet haklarının güçlü olması sadece olumlu sonuçlar doğurmamaktadır. Örneğin, başlangıçta çok eşitsiz toplumlarda mülkiyet haklarının güçlendirilmesi servet eşitsizliğinin çok yüksek seviyelere çıkmasına, dolayısıyla gelir eşitsizliğinin artmasına neden olmaktadır.

2.2. Büyüme ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi

Ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi incelemek aslında temelleri Adam Smith'e kadar uzanan ve ana akım iktisadın temelini oluşturan bir varsayıma dayanmaktadır. Bu varsayım "eşitlik" ve "etkinlik" ilkeleri arasında bir değiş-tokuş ilişkisini öngörmektedir (Birdsall, 2007: 1). Bu varsayımdan hareket edildiğinde, toplumsal refah artışı için eşitsizliğin de artması gerektiği sonucu çıkmaktadır. Sistematik olarak Kaldor (1955) ile başlayan hâkim iktisadi düşüncenin bu ilişkiye yönelik teorik açıklamaları da bu yöndedir. Bu temel varsayımdan hareket edilerek bu iki fenomen arasındaki ilişki uzun bir süre iktisadi düşünce tarihinden rafa kaldırılmış, iktisat teorisi ve politikasında yer almamıştır (Atkinson, 1997).

Fakat 1970'li yıllarda gelişmiş dünyada yaşam kalitesiyle ilgili giderek artan bir endişe ortaya çıkmıştır. Bu endişenin kaynağı hava kirliliği ve doğal kaynakların tüketilmesi gibi ekonomik büyümenin sonuçlarıyla ilgili olmuştur. Gelişmekte olan dünyada ise asıl odak merkezi gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki olmuştur. Bu ülkelerde tarihsel olarak en büyük ekonomik büyüme rakamları yaşanırken gelir eşitsizliği giderek artmış ve hatta büyümenin yoksulluğu azaltıcı etkisi bile sönümlenmiştir (Todaro, 1994). Bu durum iktisatçıların ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiye yeniden odaklanmasını gerekli kılmıştır.

Bu gelişmelere karşın, gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin iktisat biliminin önemli bir sorunu haline geldiği yıllar 1990'li yıllardır. Bunun nedeni, bu yıllarda bir taraftan artan eşitsizliğin giderek ekonomik büyümeyi yavaşlattığı, diğer taraftan yüksek eşitsizliğin toplumsal ve politik huzursuzlukları artırdığı konusundaki endişelerin ortaya çıkmasıdır. Birinci endişenin arkasındaki temel argüman, yüksek eşitsizliğin ekonomik büyümenin temel taşlarından biri olan fiziki ve beşerî sermayeyi olumsuz etkilediği, bunun sonucunda da ekonomik büyümenin ivme kaybettiği fikri olmuştur. İkinci endişenin temel kaynağı ise, ekonomik büyümenin yoksulluk ve eşitsizliği sürekli artırıcı bir özellik sergilemesi olmuştur (Gallo, 2002: 4).

Peki, iktisat teorisi ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği arasında nasıl ve ne yönde bir ilişki öngörmektedir? Ampirik çalışmaların bulguları bu teorik açıklamaları destekler nitelikte midir? Çalışmanın bu kısmında bu sorulara literatür ışığında cevap aranmaktadır. Fakat bu arayış –eşitsizlik literatüründe genel eğilimin aksine– her iki

olgunun birbirini teori ve pratikte nasıl etkilediği (büyümenin eşitsizlik üzerine etkisi ve eşitsizliğin büyüme üzerine etkisi) yönünde yapılmıştır.

2.2.1. İlişkinin Teorik Çerçevesi

İktisat literatüründe gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin teorik çerçevesi birçok farklı perspektif üzerine inşa edilmektedir (Bkz.: Barro, 2000; Mdingi ve Ho, 2021; Shen ve Zhao, 2023). Fakat tüm bu yaklaşımları üç grup altında sınıflandırmak mümkündür. Birinci grup neoklasik iktisadın temelini oluşturan sistematik ilişkidir. Bu ilişki tasarruf oranları ve teşvik mekanizmalarını ileri sürerek ikili arasındaki ilişkinin yönünü ve gücünü açıklamaktadır. İkincisi ise Kuznets (1955) ile başlayan, daha sonra çeşitli bağlamlarda analiz konusu olan yapısal ilişkidir. Yapısal ilişki temelde ekonominin yapısı değiştikçe (geleneksel yapıdan modern yapıya geçiş) ilişkinin karakteristiğinin değişeceğini öngören yaklaşımdır. Sonuncusu ise, politik-kurumsal faktörlere dayalı ilişkidir. Bu açıklamaya göre, gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin yönü ve gücü bir toplumda bulunan politik ve kurumsal faktörler altında şekillenmekte, bu faktörlerin niteliğine göre ilişkinin yapısı da değişmektedir.

2.2.1.1. Sistematik İlişki

İktisat biliminin hâkim paradigmasında (neoklasik iktisat) genel kabul eşitsizlikle ekonomik büyüme arasında güçlü pozitif bir ilişkinin varlığı üzerinedir. Bu görüş iki farklı tartışma üzerine inşa edilmiştir: tasarruf mekanizması ve teşvik mekanizması. Birinci mekanizmayı esas alan tartışmaya göre zengin gruplar yoksul gruplardan daha fazla tasarruf etme eğilimine sahiptir. Diğer bir ifadeyle, zenginlerin marjinal tasarruf eğilimleri yoksullara kıyasla daha yüksektir. Bu durumda toplam gelirlerin birinci grubun lehine dağılması (eşitsizliğin artması) toplam tasarruflarda bir artışa neden olmaktadır (Kaldor, 1961). Toplam tasarruflar hem Harrod-Domar (Domar, 1946, 1947; Harrod, 1939, 1948) Modelinde hem de Neoklasik Büyüme Modelinde (Solow, 1956, 1957; Swan, 1956) ekonomik büyümenin temel faktörü olarak kabul edilmektedir. Neoklasik iktisadi düşünce ayrıca toplam tasarrufların nihayetinde toplam yatırımlara dönüşeceğini (yatırımların tasarruflara eşit olduğunu)

varsaymaktadır (Snowdon ve Vane, 2005: 36-54). Bu durumda, eşitsizlikteki artış toplam yatırımların artmasını ve ekonomik büyümenin hızlanmasını sağlamaktadır (Shin, 2012: 2050).

İkinci mekanizmadan hareket eden yaklaşım kapitalist sistemde en iyi performans gösteren bireylerin en yüksek ödülü elde edeceğini öngörmektedir. Bu ödül refah düzeylerini artırmak için (basitçe zengin olmak için) insanları daha fazla çalışmaya teşvik etmektedir. Fakat farklı insanlar farklı fiziksel ve zihinsel becerilere sahip oldukları için pratikte insanların performansları değişiklik göstermektedir. Söz konusu performanstaki farklılık kapitalist sistemde en çok çalışan (hem zihinsel hem de fiziksel anlamda) insanların daha fazla gelir elde etmesini sağlamaktadır. Bu süreç beraberinde hem toplam hasılanın artmasını hem de eşitsizliğin yükselmesini getirmektedir (Mendes, 2013: 5).

Bu iki mekanizmanın çalışması sayesinde, eşitsizlikteki artışın sistematik olarak toplam hasılayı destekleyeceği varsayılmaktadır. Daha basit bir ifadeyle, bu açıklamaya göre eşitsizlikteki artış büyümeyi olumlu yönde etkilemektedir. Bu teorik yaklaşımın, toplam hasılanın dağılım etkilerine yönelik açıklaması (ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerine etkisi) ise Damlama Etkisi²¹ "inancı"²² üzerine kurulmuştur (Arndt, 1983). Şöyle ki, kişi başına milli gelir arttıkça, toplam refahtaki artış eninde sonunda tüm gelir gruplarına akmakta, toplumda herkesin reel geliri yükselmektedir.

Bu perspektiften hareket edince, toplumda var olan diğer aktörlerin (devletin ve yoksul-orta gelirli grupların) temel önceliği toplam hasılanın (kişi başına milli gelirin) büyümesi olmalıdır. Zira kişi başına milli gelir büyüdükçe yoksul ve orta gelirli grupların toplam hasıladan elde ettiği pay aynı kalsa veya azalsa dahi bu grupların reel refah seviyesi yükselmektedir (Mendes, 2013: 15). Maliye politikaları (vergilendirme gibi) aracılığıyla bu sürece müdahale edilmesi; birincisi, zengin grupların tasarruf oranlarının gerilemesine; ikincisi, teşvik mekanizmasının ortadan kalkmasına neden olduğu için, ekonomik büyümeyi de sekteye uğratmaktadır (Shen

---

²¹ **Trickle Down Effect**

²² Burada inanç kavramının kullanılması, neoklasik iktisatçıların "artan refahtan eninde sonunda herkesin faydalanacağına" yönelik inançlarından kaynaklanmaktadır. Bu inancın sağlam bir teorik açıklanması bulunmamaktadır.

ve Zhao, 2023: 870). Özet olarak, iktisadi terimlerle açıklarsak, bu perspektife göre eşitlik ve etkinlik arasında bir değiş-tokuş ilişkisi vardır.

Fakat yaşadığımız dünyada toplam hasılanın büyümesi (ekonomik büyüme) sadece bu modelin öngördüğü biçimde gerçekleşmemektedir. Bazı ekonomilerde gelişmemiş kredi piyasaları ve diğer politik ve kurumsal kısıtlar doğrudan ekonomik büyümeyi etkilediği için bu kısıtların teşviklerle etkileşimi sonucu iki olgu arasındaki ilişkinin yönünün tersine çevrilmesi de mümkündür (Mendes, 2013: 13). Ayrıca eşitsizliğin toplam tasarrufları sistematik olarak artırmasının bir garantisi yoktur. Nitekim Schmidt-Hebbel ve Serven'in (2000) çalışması, gelir eşitsizliğinin toplam tasarrufları sistematik olarak artırdığına dair herhangi güçlü bir kanıtın olmadığını ortaya koymuştur. Benzer bir diğer çalışmanın bulguları (Dyner vd., 2004) da birinci çalışmanın sonucunu desteklemektedir: Eşitsizlik seviyelerinde yaşanan değişimin tasarruf oranları üzerinde anlamlı bir etkisi söz konusu değildir.

Diğer taraftan, maliye politikasının doğuracağı sonuçlar da tartışma konusudur. Zira zengin ve orta gelirli gruplardan elde edilen vergilerin ne şekilde kullanıldığı ekonomik büyümenin yönünü ve gücünü etkilemektedir. Bu kaynaklar altyapı, kamu malları (sağlık ve eğitim gibi) ve mülkiyet haklarının korunması gibi kamu hizmetlerinin finanse edilmesi için kullanıldığında ekonomik büyüme bu süreçten olumlu etkilenmektedir. Diğer bir ifadeyle, eşitlikle (eşitsizlik değil) büyüme aynı yönde hareket etmektedir. Kaynaklar, tam tersine zengin gruplardan yoksul gruplara doğrudan transfer şeklinde gerçekleştiğinde birinci grubun birikim süreci zayıfladığı için ekonomik büyüme bu durumdan zarar görmektedir (Mendes, 2013: 22).

Son olarak, eşitsizlikteki artış politik istikrarsızlık ve toplumsal huzursuzluk yaratarak olumsuz yatırım ortamı yaratma potansiyeline de sahiptir. Bu durumda eşitsizlikteki artış ekonomik büyümenin tersine dönmesine neden olabilmektedir. Zira huzursuzlukların olduğu ülkelerde grevler, suç oranları ve üretken olmayan aktivitelerin düzeyi yüksektir ve bu da kamusal kaynakların kötü kullanımını beraberinde getirmektedir (Mdingi ve Ho, 2021: 3-4). Nitekim, İçsel Büyüme Modelleri'nin öngörüsü de bu doğrultudadır. Bu modellere göre kurumsal yapı ve politik çerçeve sürdürülebilir ekonomik büyüme üzerinde, yüksek tasarruf oranları ve yatırımlardan daha büyük bir etkiye sahiptir (Birdsall, 2007: 7).

2.2.1.2. Yapısal İlişki

Yapısal ilişki ekonominin yapısında gerçekleşen dönüşümün gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin niteliğini değiştireceği anlamına gelmektedir. Eşitsizlik literatüründe bu iki olgu arasındaki ilişki üç farklı yapısal ilişki üzerine inşa edilmektedir. Bunlar sırasıyla, kalkınma seviyesine bağlı yapısal ilişki, teknolojik gelişmişlik seviyesine bağlı yapısal ilişki ve Kuznets dalgalarına bağlı yapısal ilişkidir. Bu kısımda bu üç farklı yaklaşıma yer verilmiştir.

2.2.1.2.1. Kalkınma Seviyesine Bağlı Yapısal İlişki

Yapısal ilişki aslında ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkinin ekonominin yapısıyla yakından ilgili olduğunu ortaya koyan teorik bir yaklaşımdır. Temelde Lewis'in²³ (1954) modeline dayanan bu teorik yaklaşım ilk defa sistematik olarak Kuznets (1955) ile iktisat literatürüne dahil edilmiştir. ABD ve Birleşik Krallık başta olmak üzere gelişmiş sanayi ülkelerinde eşitsizliğin Birinci Dünya Savaşı ardından sürekli gerilediğini ve daha adil dağıldığını elindeki yetersiz veriler ve kısmi spekülasyonlarla gözlemleyen Kuznets, söz konusu çalışmasında şöyle bir sonuca varmıştır: Sanayileşme ve kentleşmenin ilk çalkantılı evreleri geride bırakıldığı zaman çeşitli faktörler kentlerde yaşayan dar gelirli grupların gelir pozisyonlarını iyileştirmektedir. Bu gelişmenin birinci nedeni sanayileşmenin ileriki aşamalarında kentlerde nüfus artış oranının azalması ve göçlerden daha ziyade (kırdan kente doğru gerçekleşen göç) şehirlerde doğan insanların şehirlerde yaşamasıdır. Başta dar gelirli olan bu insanlar ekonomik oyunda hem organize edilmek hem de uyum sağlamakta daha başarılı oldukları için onların elde ettikleri gelir miktarı da artmaktadır. Söz konusu insanların politik güçlerinin de arttığını hesaba katarsak, bu insanlar sonuçta sanayileşmenin meyvelerinden büyük bir pay elde etmeyi başarmaktadır. Böylece, sanayileşmenin ilk aşamalarında geleneksel (kırsal) toplumdan sanayi (kentsel)

---

²³ Lewis (1954), modern ve geleneksel ekonomi ayırımına giderek ekonomik kalkınmanın temelde geleneksel ekonomiden modern ekonomiye geçiş olduğunu ileri sürmektedir. Bu modele göre ilk başta emek faktörünün önemli bir kısmı geleneksel ekonomide (tarım sektörü) faaliyet göstermektedir. Ekonomi modernleştikçe geleneksel sektörde nihai çıktı miktarı etkilenmeden bu fazla emek barındıran sektörden modern sektöre bir geçiş yaşanmaktadır. Geleneksel sektörde nihai çıktı miktarının etkilenmemesinin nedeni bu sektörde diğer üretim faktörlerine kıyasla emeğin çok fazla sayıda olmasıdır. Dolayısıyla bu fazlalığın ortadan kalkması sektörün çıktı düzeyinde bir azalmaya neden olmamaktadır. Diğer bir ifadeyle, geleneksel sektörde emeğin marjinal faydası sıfır veya sıfıra çok yakındır.

toplumuna geçiş yapıldığı için eşitsizlik ilk başta artmakta, daha sonra ise gerilemektedir. Diğer bir ifadeyle geleneksel yapıdan modern yapıya geçiş yapan ekonomilerde gelir dağılımı eşitsizliği ters-U şeklinde bir seyir izlemektedir²⁴ (Kuznets, 1955: 17-18).

Kuznets'in iki sektörlü modelinden ortaya çıkan hipotezi daha da geliştirmek adına, sonraki yıllarda Robinson (1976), Kuznets'in bulgularını destekler nitelikte bir model ortaya koymuştur. Kuznets modelinin geliştirilmiş versiyonu olan bu model insanların (emek faktörünün) tarım sektöründen sanayi sektörüne transferi üzerine kurulmuştur. Modelde başlangıçta tarım/kırsal sektör ekonominin büyük bir kısmını teşkil etmektedir. Bu sektörün özelliği düşük kişi başına gelir ve nispi olarak düşük eşitsizlik seviyesidir. Sanayi/kentsel sektör ise başlangıçta ekonominin küçük bir kısmını oluşturmaktadır. Fakat bu sektörde daha yüksek ortalama gelir ve daha yüksek bir eşitsizlik yapısı vardır. Ekonomik kalkınma hızlandığında işçiler (emek faktörü) ve diğer kaynaklar sanayi sektörüne akmaktadır. Sanayi sektörüne geçiş yapan bir işçinin gelir düzeyi artmakta fakat bu artış ekonomide eşitsizlik seviyesinin artması ile birlikte hareket etmektedir. Diğer bir ifadeyle, sanayi/kentsel sektörde çalışan işçiler göreceli olarak zenginleşirken kırsal sektörde çalışan işçilerin gelirleri sabit kalmaktadır. Böylece ekonomik kalkınmanın ilk evrelerinde ortalama gelir ile eşitsizlik aynı yönde hareket ederek birlikte artmaktadır. Sanayi sektörüne daha fazla emek transferi yaşandıkça daha yüksek gelir elde eden insanların sayısı artarken bir taraftan da tarım sektöründe faaliyet gösteren emek hacmi daralmaktadır. Bu gelişmesin sonucunda kırsal sektörde çalışan işçilerin gelirleri de artmaktadır. Nihai sonuç; bütün olarak ekonomide daha yüksek bir ortalama gelir ve daha düşük bir eşitsizlik seviyesi ortaya çıkmaktadır. Basit bir ifadeyle, bir ekonomi modernleştikçe ilk başta eşitsizlik artmakta daha sonra ise süreç tersine dönmektedir. Dolayısıyla ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği arasında ters-U şeklinde bir ilişki söz konusudur. Kuznets (1955) tarafından başlatılan, Robinson (1976) tarafından geliştirilen bu model (ters-U hipotezi) daha sonra Ahluwalia (1976) ve Gupta ve Singh (1984) tarafından da desteklenmiştir.

Kuznets'in iddia ettiği gibi gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasında ters-U şeklinde bir ilişki söz konusu olduğunda ilk olarak, gelişmekte olan ölkelerde artan

---

²⁴ Bu ilişki daha sonra Gary Field (1988: 6) tarafından ekonomik kalkınma düşüncesinin en büyük ironisi olarak adlandırılmıştır.

eşitsizliğin göz ardı edilmesi gerekmektedir. Zira hipotezin de öngördüğü gibi ekonomiler belirli bir olgunluk aşamasına ulaştığında süreç kendiliğinden tersine dönecek ve bu ülkeler daha eşit bir gelir dağılımı yapısına sahip olacaktır (Gallo, 2002: 18). İkincisi, gelişmiş ülkelerde eşitsizliğin tekrar yükselmesi ve bu ülkelerin yirminci yüzyılın başlarında görülen eski eşitsiz yapılara geri dönmesi olası değildir.

Fakat 1980 sonrası gelir dağılımı yapısında ortaya çıkan gelişmeler bu savın geçerliliğini doğrulamamaktadır. Bir taraftan gelişmiş ülkelerde özellikle 1980 sonrasında eşitsizlik tekrar hızlı bir şekilde yükselmeye başlamış ve yirminci yüzyılın başlarındaki seviyelere yaklaşmıştır (Piketty, 2014). Diğer taraftan gelişmekte olan ülkelerde gelir eşitsizliği sürekli artarken, bu sürecin yirminci yüzyılda gelişmiş ülkelerin tecrübe ettiği gibi tersine dönme (daha eşit dağılıma) garantisi yoktur. Nitekim, Todaro (1994) gelişmiş ülkelerin tarihsel tecrübesinin gelişmekte olan ülkelerde de gerçekleşmesi gerektiğini reddetmektedir. Zira yirmi birinci yüzyılın tüketim alışkanlıklarıyla dönemin gelişmiş ülkelerinde yaşanan alışkanlıklar çok farklıdır. Ayrıca eşitsizlik yanlısı ekonomik büyüme toplumun büyük bir bölümünde sağlık ve eğitim harcamalarının gerilemesi anlamına gelmektedir. Bu iki faktör bir taraftan üretkenliği düşürürken aynı zamanda üretim için elzem olan talep cephesinde de bir düşüş meydana getirmektedir (Gallo, 2002: 23-24). Son olarak, ampirik çalışmaların büyük çoğunluğu bu ilişkiyi destekler nitelikte bulgular ortaya koymamaktadır (Alesina ve Rodrik, 1994; Barro, 2000; Cingano, 2014; Persson ve Tabellini, 1994; van der Weide ve Milanović, 2018).

2.2.1.2.2. Teknolojik Gelişmişlik Düzeyine Bağlı Yapısal İlişki

Gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin yönü ve gücünün ekonominin yapısına bağlı olduğunu ileri süren diğer bir açıklama teknolojik gelişme düzeyi üzerine inşa edilmiştir. Bu yaklaşıma göre geleneksel sektör (bu sektör tarım sektörü olmak zorunda değildir) genellikle eski teknolojileri kullanırken modern sektör daha yeni ve gelişmiş teknolojilerden yararlanmaktadır. Modernleşmenin ilk evrelerinde emek faktörünün geleneksel sektörden modern sektöre geçiş yapması adaptasyon ve eğitim programı gerektirdiği için bu bağlamda yeni teknolojik gelişmelerin ilk başta eşitsizliği artırıcı bir yapısı ortaya çıkmaktadır. Burada baskın

güç gelişmiş teknolojilere sahip modern sektöre ilk başta az sayıda kişinin dahil olmasıdır. Söz konusu az sayıda nitelikli işçi diğer işçilere oranla daha yüksek gelir elde etmektedir. Bu süreçte modern sektöre daha fazla emek akımı gerçekleştikçe eşitsizlik de artmaktadır. Fakat sonunda daha geniş bir kesim bu üstün teknolojilerin meyvelerinden yararlandığı için eşitsizlikteki artış trendi tersine dönmektedir. Son noktada, çok sayıda işçi yeni teknolojiler içeren sektörde faaliyet göstermekte, daha sonra sektöre dahil olan işçilerle başlangıçta katılan işçiler arasında gelir eşitsizliği düşüş göstermektedir (Aghion ve Howitt, 1997; Galor ve Tsiddon, 1997; Helpman, 2003).

Bu açıklamadan yola çıkarak, teknolojik gelişmenin belirli bir olgunluk evresine girdiği gelişmiş ülkelerde eşitsizliğin artmaması gerektiği sonucu çıkmaktadır. Fakat yukarıda kalkınma düzeyine bağlı yapısal ilişki kısmında da beyan edildiği gibi, yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren bu ülkelerde sürekli artan eşitsizlikler bu savın geçerliliğine gölge düşürmektedir. Ayrıca gelişmekte olan ülkelere de teknolojik olgunlaşmanın ardından daha eşit bir toplumsal yapının ortaya çıkması için herhangi bir emare bulunmamaktadır.

2.2.1.2.3. Kuznets Dalgalarına Bağlı Yapısal İlişki

Yukarıda da işaret edildiği gibi Kuznets Eğrisi yaklaşımı 1970'lerden itibaren gelişmiş ülkelerde tekrar hızlı bir şekilde artmaya başlayan eşitsizlik yapısını açıklamakta başarısız olmuştur. Bu doğrultuda literatüre kazandırılan yeni bir yaklaşım, "Kuznets Dalgaları Yaklaşımı" bu soruna teorik bir çözüm üretmek iddiası taşımaktadır. İlk defa Branko Milanović (2016) tarafından ortaya koyulan bu yaklaşım, gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi şekillendiren bir tek Kuznets eğrisi yerine birçok Kuznets eğrisi varlığını savunmaktadır.

İçinde bulunduğumuz yirmi birinci yüzyılda, eşitsizlik çalışmalarının duayenlerinden biri olan Milanović'e göre tarihsel süreçte gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasında birçok ters-U yapısı (Kuznets dalgası) var olmuştur. Fakat bu dalgalar ekonomik faktörler yerine hep pandemiler ve savaşlar tarafından şekillenmiştir. Bu faktörlerin bir sonucu olarak nüfus sayısında bir azalma, ücretler ve

ortalama gelirde bir yükselme ve sonuç olarak eşitsizlikte bir gerileme yaşanmıştır. Bu süreç Sanayi Devrimi'ne kadar böyle devam etmiştir.

Sanayi Devrimi'yle birlikte ortaya çıkan yeni yapı ise modern dünyanın ilk Kuznets dalgasıdır. Fakat bu yeni yapının ortaya çıkmasında teknolojik gelişmeler ve emeğin sektörler arasında transferi (tarım sektöründen sanayi sektörüne geçiş) gibi ekonomik faktörler daha büyük bir rol oynamıştır. Kuznets'in, daha sonra kendi adını alacak ters-U hipotezini ortaya koyduğu sıralar bu döneme denk gelmektedir. Gelişmiş ülkelerde yüksek ekonomik büyüme rakamlarıyla gerileyen eşitsizlik yapısını gözlemleyen Kuznets, bu gelişmeyi eğitimin yaygınlaşması, sermaye getirisinin düşmesi ve daha fazla sosyal harcama için politik baskıların artmasına bağlamıştır (Kuznets, 1955). Daha sonra, 19. yüzyıldaki gelişmelere bakarak eşitsizliğin evrimi hakkında yukarıda da ifade edildiği gibi bir yorum ortaya koymuştur.

Kuznets dalgaları yaklaşımından hareket eden Milanoviç'e göre, son zamanlarda gelişmiş ülkelerde artan eşitsizlikler modern dünyanın ikinci Kuznets dalgasıdır. İkinci dalganın itici gücü, birinci dalgaya benzer olarak, teknolojik gelişmeler, emeğin sektörler arasında yeniden dağılımı (daha homojen olan sanayi sektöründen daha heterojen olan hizmet sektörüne geçişi), küreselleşme ve politik ajandanın değişimidir. Teknolojik gelişmelerin insan emeğine ikame olduğu, emeğin hizmet sektörüne geçişi işçilerin pazarlık gücü ve organize olmalarını sekteye uğrattığı, küreselleşmenin taşınabilir sermaye ve vasıflı işgücüne koyulan vergileri düşürdüğü ve son olarak, politik ajandanın büyük ölçüde zengin sınıflar tarafından (paranın nüfuzu) şekillendiği bir dünyada günümüzdeki yükselen eşitsizlik trendi kaçınılmaz olmuştur (Milanoviç, 2016).

Modern dünyanın ikinci Kuznets dalgasının ne zaman tersine döneceği konusunda Milanoviç aşağıdaki nedenleri öne sürerek yakın zamanda bir geri dönüş beklemediğini fakat bu dönüşümde ekonomik faktörlerin daha fazla rol oynayacağını öngörmektedir (Milanoviç, 2016, Böl. 4):

1. Sermayenin milli gelirden aldığı payın yükselmesi,
2. Yüksek sermaye ve emek gelirleri elde eden bireylerin aynı kişiler olması,
3. Zenginlerin sadece zenginlerle evlenmesi (homogami),
4. Politik ajandanın şekillenmesinde paranın gücünün giderek artması.

Fakat řu anda Milanoviç'in Kuznets dalgaları yaklaşımının geçerli olup olmadığını, ayrıca bu yaklaşımın uzun vadede gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ne ölçüde açıklama gücüne sahip olduğunu ortaya koymak mümkün değildir. Zira modern dünyanın ikinci dalgasının içinde olmak (şayet eğer doğruysa) bizim onun yapısını görmemizi engellemektedir. Bu sorunun cevabı belki de gelecek on yıllardaki gelişmeler tarafından oluşturulacaktır.

2.2.1.3. Politik- Kurumsal Faktörlere Dayalı İlişki

İktisat literatüründe gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin teorik çerçevesi büyük ölçüde yukarıdaki iki yaklaşıma (sistematiik ve yapısal ilişki) dayansa da son dönemde bu iki olgu arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik birçok sayıda alternatif yaklaşım ortaya çıkmıştır. Tüm bu yaklaşımların ortak yanı, iki olgu arasındaki ilişkinin niteliğini politik-kurumsal faktörlere bağlamalarıdır. Diğer bir ifadeyle, bu yaklaşıma göre bir ekonomide bulunan politik ve kurumsal faktörler gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin yönü ve gücünü değiştirmektedir (Bkz.: Deininger ve Squire, 1996; Easterly, 1999; Ravallion ve Chen, 1997). Bu faktörler sırasıyla bir ülkede bulunan sosyo-politik yapı, kurumsal yapı, ekonomi politik, mevcut kredi piyasalarının yapısı ve doğurganlık oranlarının hızıdır. Bu kısım bu faktörlerin ilgili ilişkiye etkisine ışık tutmaktadır.

2.2.1.3.1. Sosyo-Politik Huzursuzluğun Etkisi

Yüksek eşitsizlikten kaynaklanan sosyo-politik huzursuzluklar ekonomik büyümenin düşmesine neden olmaktadır. Zira, sosyo-politik istikrarsızlık ilk olarak tasarruf oranlarının olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. (Venieris ve Gupta, 1986). İkincisi, sosyo-politik karışıklıklar mülkiyet haklarının güvencesini düşürerek yatırımların beklenen getirisini azaltmaktadır. Üçüncüsü, fiziki ve beşerî sermayenin ülke sınırları dışına çıkmasına sebep olmaktadır (Alesina ve Perotti, 1996). Son olarak, huzursuzlukların olduğu ülkelerde grevler, suç oranları ve üretken olmayan aktivitelerin oranı yüksektir ve bu da kamusal kaynakların kötü kullanımını beraberinde getirmektedir (Mdingi ve Ho, 2021: 3). Böylece, yüksek eşitsizlikten kaynaklanan tüm bu faktörler ekonomik büyümeyi de frenlemektedir.

Fakat diğer taraftan, huzursuzlukların ortaya çıkması yetkilileri kaynakların yeniden dağılmasına yönelik politikalar üretmeye zorladığı için –zengin gruplardan yoksul gruplara doğrudan kaynak transferi veya yoksulların yararına olan kamu harcamaları yapılması şeklinde– sonraki dönemlerde ekonomik büyümenin yeniden canlanmasına neden olmaktadır (Barro, 2000: 6).

2.2.1.3.2. Kurumların Etkisi

Başlangıçta toplumun daha eşit bir gelir dağılımı yapısına sahip olması daha demokratik kurumların oluşmasına ve onun bir sonucu olarak kamu mallarına (sağlık ve eğitim gibi) daha fazla harcama yapılmasına neden olmaktadır (Engerman ve Sokoloff, 2002: 4). Söz konusu güçlü ve demokratik kurumların varlığı ve yapılan kamu harcamaları bir taraftan önemli bir üretim faktörü olan beşerî sermayenin artmasına diğer taraftan da sağlıklı bir yatırım ortamının oluşmasına, nihayetinde ekonomik büyümenin ivme kazanmasına neden olmaktadır. Bu senaryo günümüzde gelişmiş ülkelerin neden daha zengin, daha eşit ve daha demokratik olduğunu açıklama gücüne sahiptir (Bkz.: Acemoglu ve Robinson, 2012).

Tam tersine kaynakların çok eşitsiz dağılması ve sadece azınlık bir grubun toplam gelirlerin büyük bir kısmına el koyması sömürücü kurumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Sömürücü kurumların hâkim olduğu bir toplumda dört farklı mekanizma aracılığıyla büyüme duraksamaya uğramaktadır: Birincisi, toplumun büyük bir bölümü yatırım yapmaktan korktuğu için toplam yatırım düzeyi gerilemektedir. İkincisi, toplam tasarruflar sadece çok azınlık bir grubun elinde toplanırken bu grubun en etkin ve üretken yatırım yapma garantisi yoktur. Üçüncüsü, kaynaklar verimli alanlara yönelmek yerine rant arayışı veya defansif aktiviteler (rüşvet verme, politik pazarlık veya özel güvenlik oluşturma gibi) için kullanılmaktadır. Son olarak, devlet mekanizması en zengin azınlık grup lehine rant arayışı gibi eğilimler için kullanılmaktadır. Bu durum ekonomik büyüme ve kalkınma için eğitim ve altyapı gibi kamusal mallara olan yatırımı sekteye uğratmaktadır (Mendes, 2013: 27-8).

2.2.1.3.3. Politik Ekonominin Etkisi

Bir ülkede ortalama gelir medyan gelirden daha hızlı bir oranda arttığında (eşitsizliğin artması) çoğunluğun zengin gruplardan yoksul gruplara doğru yeniden dağılım politikaları yönünde oy kullanma ihtimali artmaktadır. Yeniden dağılım politikaları ya bireysel kaynak transferi sayesinde ya da eğitim ve sağlık gibi kamu harcamaları aracılığıyla gerçekleşmektedir. Yoksul gruplara yönelik doğrudan transferler şeklinde gerçekleşen birinci senaryoda tasarruf oranları düştüğü için ve ayrıca teşvik mekanizması gerilediği için yatırım ortamı ve ekonomik büyüme bundan olumsuz etkilenmektedir (Alesina ve Rodrik, 1994; Persson ve Tabellini, 1994). İkinci senaryonun gerçekleşmesi durumunda birbirinin tam tersi iki etki ortaya çıkmaktadır. Bir tarafta zengin grupların tasarruflarında gerileme yaşanmakta ve teşvik mekanizması bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Diğer taraftan ekonomik büyümenin temel taşlarından biri olan beşerî sermaye artmaktadır. Hangi etkinin daha büyük olacağı faktörlerin getiri oranlarıyla doğrudan orantılıdır (Barro, 2000: 3). İkinci etki güçlü olduğunda ekonomik büyüme artarken birinci etkinin güçlü olması ekonomik büyümeyi düşürmektedir.

2.2.1.3.4. Mevcut Kredi Piyasaların Etkisi

Kredi piyasalarının gelişmediği ülkelerde gelir eşitsizliği ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etiketlemektedir (Galor ve Zeira, 1993) Bunun birkaç nedeni bulunmaktadır: Birincisi, kredi piyasalarına erişimin kısıtlı olduğu toplumlarda yatırımların artması belirli ölçüde bireylerin varlık ve gelir düzeyine bağlıdır. Yoksul hanehalkı da genelde gereken varlık ve gelirlerden yoksun oldukları için gelecekte yüksek getiri sağlayan beşerî sermaye yatırımlarından vazgeçmek zorunda kalmaktadır (Barro, 2000: 2). İkincisi, gelişmemiş kredi piyasalarında kredi veren ve kullanan kişiler arasında bilgiye asimetric bir erişim olduğundan dolayı kredi kaynaklarının doğru kanallara akması önlenmektedir (Mdingi ve Ho, 2021: 4). Üçüncüsü, böyle bir yapıda yatırım yapmak amacıyla borçlanmak isteyen kişiler gereken teminatlara sahip değildirler ve bu yüzden krediye erişememektedirler. Son olarak, borçlandıkları takdirde bile elde ettikleri getirinin büyük bir kısmını alacaklılarına ödemek zorunda kaldıkları için (yüksek faiz oranları ve diğer maliyetler dolayısıyla) yatırım yapmak motivasyonu da ortadan kalkmaktadır (Birdsall, 2007: 8).

2.2.1.3.5. Doğurganlık Oranlarının Etkisi

Yüksek eşitsizlik yoksul grupların doğurganlık oranlarında bir artışa ve onun bir sonucu olarak bu insanların ortalama eğitim seviyesinde bir düşüşe neden olmaktadır. Nihai sonuç beşerî sermaye birikiminin gerilemesidir (Shen ve Zhao, 2023: 869). Yüksek eşitsiz bir toplum veya toplulukta yoksul gruplar genelde zengin gruplara kıyasla daha yüksek doğurganlık oranlarına sahiplerdir. Bu da yoksul grupların yetersiz finansal kaynaklar dolayısıyla çocuklarının eğitimlerine yeterli yatırım yapmalarını engellemektedir. Bu süreç doğrudan beşerî sermayenin gerilemesine neden olurken, ekonomik büyüme de bu süreçten olumsuz etkilenmektedir. Bu sürecin tersine çevrilmesi doğurganlık oranının düşmesine bağlıdır. Doğurganlık oranlarında gerçekleşen bir düşüş başlangıçtaki yoksul grupların beşerî sermaye donanımını genişletirken, kişi başına ortalama gelirin (ekonomik büyümenin) de yükselmesiyle sonuçlanmaktadır (Ashraf vd., 2013; Brander ve Dowrick, 1994).

2.2.2. İlişkinin Ampirik Çerçevesi

Gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye yönelik yapılan ilk ampirik çalışmalar 1990'lı yıllara tekabül etmektedir. Bu dönemden itibaren iki fenomen arasındaki ilişkinin yönü ve gücü birçok sayıda araştırmacı tarafından sınanmıştır. Ne var ki bu araştırmaların büyük bir çoğunluğu tek taraflı olarak gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisine odaklanmıştır. Ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin araştırılması ise pek ilgi görmemiştir. Diğer bir ifadeyle, ekonomik büyümenin gelir eşitsizliğini ne yönde etkilediği sadece birkaç sayıda çalışmayla sınırlı kalmıştır. Bu eğilim temelde iktisat biliminde var olan bir “inançtan” kaynaklanmaktadır²⁵. Damlama Etkisi olarak da bilinen bu inanç sayesinde iktisatçıların birçoğu hala büyümenin herkes için yararlı olduğunu savunmaktadır.

İki fenomen arasındaki ilişkiye her iki taraftan da bakıldığında (eşitsizliğin büyüme üzerinde etkisi ve büyümenin eşitsizlik üzerinde etkisi) konuyla ilgili araştırmacıların bulguları teorik tartışmalara benzer bir tablo sergilemektedir.

²⁵ Büyüme ve eşitsizlik ilişkisinin teorik çerçevesinin anlatıldığı kısımda bu inanç konusu daha geniş bir kapsamda incelenmiştir.

Genellikle farklı veri setlerinden yola çıkan bazı çalışmaların bulguları iki fenomen arasında negatif bir ilişkinin varlığını ortaya koyarken diğer bazı çalışmalar ilişkinin tam tersine pozitif olduğunu saptamışlardır. Gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasında heterojen bir ilişkinin varlığını ortaya koyan ve ayrıca ikili arasında hiçbir ilişki olmadığını bulgulayan çalışmalar da mevcuttur. Böylece ampirik literatürde de gelir dağılımı ve ekonomik büyüme ilişkisine yönelik genel bir uzlaşma yoktur.

Ampirik literatür taraması niteliği taşıyan bu kısımda, ilk olarak, ilgili literatürde büyük çoğunlukla ampirik çalışmaların konusu olan gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi (bu ilişkiye birinci kategori adı verilmiştir) ele alınmıştır. İlişkiye bu yönden bakıldığında araştırmaların sonuçları üç gruba ayrılmaktadır. Bu gruplar sırasıyla negatif ilişki bulan çalışmalar, pozitif ilişki elde eden çalışmalar ve birden fazla ilişkinin varlığını bulgulayan çalışmalardır.

Ardından, ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini (buna da ikinci kategori adı verilmiştir) araştıran çalışmalar derlenmiştir. Birinci kategoriye kıyasla çok az sayıda araştırmanın konusu olan bu kategoride de sonuçlar benzer niteliktedir. Bazı çalışmalar iki olgu arasında pozitif bir sonuç elde ederken, negatif ve birden fazla ilişki bulgulayan çalışmalar da mevcuttur.

2.2.2.1. Gelir Eşitsizliğinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi

Eşitsizliğin ekonomik büyüme üzerine etkisini araştıran ve literatürde ilgili çalışmaların büyük çoğunluğunu oluşturan bu ampirik çalışmaların bulguları üç sınıfta gruplandırılmaktadır: Birinci grup eşitsizliğin büyümeyi negatif yönde etkilediğini bulgulayan çalışmalardır. İkinci grup eşitsizliğin büyümeyi desteklediğini, pozitif yönde etkilediğini ortaya koyan çalışmalardır. Son grup ise, eşitsizliğin büyüme üzerine etkisinin farklı faktörlere bağlı olarak (ekonominin yapısı ve kurumsal çerçeve gibi) değiştiğini, sadece bir tek ilişkiden söz etmenin mümkün olmadığını bulgulayan çalışmalardır.

2.2.2.1.1. Negatif İlişki Bulgulayan Çalışmalar

Yukarıda da işaret edildiği üzere, gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi analiz eden ilk ampirik çalışmalar 1990'lı yıllarda ortaya çıkmıştır. Bu dönemde ortaya çıkan çalışmalara Alesina ve Rodrik (1994), Persson ve Tabellini (1994) ve Perotti (1996) gibi ampirik çalışmalar öncülük etmektedir. Bu üç öncü çalışmanın iki ortak yanı bulunmaktadır: Birincisi, her üç çalışmada gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi (birinci kategori) incelenmiştir. İkincisi, her üç çalışmada iki fenomen arasında güçlü negatif bir ilişki ortaya çıkmıştır.

İki fenomen arasında negatif bir ilişki elde eden bu öncü çalışmaları takiben 2000'li yıllarda Panizza (2002) ve Wan vd., (2006) da tek bir ülke için yaptıkları farklı ampirik çalışmalarda benzer sonuçlar elde etmişlerdir. ABD için 1940-1980 yıllarını inceleyen Panizza (2002) sahip olduğu veriler aracılığıyla eşitsizliğin ekonomik büyümeyi duraksattığını ortaya koymuştur. Çin için yapılan ve 1987-2001 arasını kapsayan ikinci çalışmada Wan vd., (2006) benzer şekilde gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasında negatif bir ilişkinin varlığını saptamıştır.

Yakın zamanda Tunus, İtalya ve Brezilya için yapılan üç ayrı tek ülke çalışmasının bulguları da paralel yöndedir. Tunus için 1984-2011 yıllarını analiz eden birinci çalışmada, Wahiba ve Veriemmi (2014) gelir eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi yavaşlattığını ortaya koymuştur. İtalya için 1967-2012 yıllarını kapsayan ikinci çalışmada, Iyke ve Ho'nun (2017) sonuçlarına göre, eşitsizlik hem kısa hem de uzun vadede ekonomik büyümenin hızını düşürmektedir. Uzun vadede bu etkinin gücü daha da artmaktadır. Brezilya şehirleri için yapılan üçüncü çalışmada, Marques (2022) de eşitsizlikle ekonomik büyüme arasında negatif bir ilişkinin varlığını saptamıştır. Çalışmaya göre Gini katsayısında bir puanlık düşüş takip eden on yıllarda ekonomik büyümeyi 2,5 puan artırmaktadır.

Çoklu ülke için yapılan ve negatif ilişki elde eden diğer önde gelen çalışmalarda; Knowles (2005), 1960-1990 yılları arasında 40 ülke için yaptığı ampirik çalışmada düşük gelirli ülkeler için güçlü negatif bir ilişki, yüksek ve orta gelirli ülkeler için ise zayıf negatif bir ilişki bulgulamıştır. Bir başka çalışmada, Malinen (2012), 60 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke için iki fenomen arasındaki ilişkiyi incelemiş, gelir dağılımı ile ekonomik kalkınma arasında negatif bir ilişkinin varlığını ortaya koymuştur. Yazar gelişmiş ülkeler için bu ilişkinin daha güçlü olduğu saptamıştır. OECD ülkelerini ele

alan diğerk bir ampirik çalışma, Cingano (2014), 1980-2012 yılları arasında gelir eşitsizliğinin ekonomik bŸyŸmeyi negatif yŸnde etkilediği sonucuna varmıştır. Yine, OECD Ÿlkelerini kapsamına alan OECD (2014b) de gelir eşitsizliğinde yaşanan artışın ekonomik bŸyŸmeyi dŸřŸrdŸđŸnŸ ortaya koymuştur.

Yakın zamanda ortaya çıkan ampirik çalışmalarda ise: Braun vd., (2019), 1978-2012 yılları arasında 150 Ÿlkeyi kapsayan çalışmada yŸksek eşitsizliğin dŸřŸk ekonomik bŸyŸmeye neden olduğunu bulgulamıştır. Aynı yılda ortaya çıkan, Royuela vd., (2019), OECD Ÿlkeleri içindeki bŸlgelerde eşitsizlikle bŸyŸme arasında genel negatif bir ilişkinin varlığını elde etmiştir. Son olarak, Breunig ve Majeed (2020), 152 Ÿlkeyi kapsayan çalışmada 1956-2011 arasında eşitsizliğin ekonomik bŸyŸmeyi olumsuz etkilediğini ortaya koymuştur.

2.2.2.1.2. Pozitif İlişki Bulgulayan Çalışmalar

Yukarıdaki sonuçların aksine, gelir eşitsizliğinin ekonomik bŸyŸmeyi olumlu yŸnde etkilediğini ortaya koyan çok sayıda çalışma da mevcuttur. Bu etkinin pozitif olduğunu bulgulayan ilk ampirik çalışma ABD için 1960-1990 yıllarını inceleyen Partridge (1997) çalışmasıdır. Bu çalışmada yazar ABD’de yŸksek eşitsizlik seviyelerine sahip eyaletlerin daha hızlı bŸyŸdŸđŸnŸ bulgulamıştır.

SŸz konusu çalışmaya benzer şekilde, tek Ÿlkeyi inceleyen ve gelir eşitsizliğinin ekonomik bŸyŸmeyi pozitif yŸnde etkilediğini ortaya koyan çalışmalarda: Rangel vd., (2002), Brezilya için 1991-2000 yılları arasında gelir eşitsizliği ve ekonomik bŸyŸmenin aynı yŸnde birlikte hareket ettiğini bulgulamıştır. Benzer şekilde, Bhorat ve van de Westhuizen (2008), GŸney Afrika için 1995-2005 yıllarını kapsayan çalışmada gelir eşitsizliği ile ekonomik bŸyŸme arasında olumlu bir ilişkinin varlığını tespit etmiştir. Ardından, Shahbaz (2010), 1971-2005 yıllarını inceleyen çalışmada Pakistan için gelir eşitsizliği ve ekonomik bŸyŸme arasında pozitif bir ilişkinin varlığını ortaya koymuştur. Aynı Ÿlke için yapılan ve 1975-2013 yıllarını kapsayan bir diğerk çalışmada Majeed (2016) da gelir eşitsizliği ve ekonomik bŸyŸme arasında pozitif bir ilişki elde etmiştir.

Birçok Ÿlkeyi ele alan çalışmalarda ise: Li ve Zou (1998), 46 adet gelişmekte olan ve gelişmiş Ÿlkeyi kapsayan çalışmada 1960-1990 yılları arasında yŸksek

eşitsizliğin yüksek ekonomik büyümeye neden olduğunu bulgulamıştır. Önde gelen başka bir ampirik çalışmada, Forbes (2000), 1966-1995 için 45 ülkeyi incelemiş ve bu iki değişken arasında pozitif bir ilişki elde etmiştir. Yakın zamanda, Scholl ve Klasen (2019), 1961-2012 yıllarını kapsayan 122 ülke için yaptıkları çalışmada bütün örneklem için gelir eşitsizliği ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki ortaya koymuştur. Son olarak, El-Shagi ve Shao (2019), 1960-2010 arası 123 ülke için iki fenomen arasındaki ilişkiyi analiz ettikleri çalışmada gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur.

2.2.2.1.3. Birden Fazla İlişkinin Varlığını Bulgulayan Çalışmalar

Gelir eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi nasıl etkilediğine yönelik birden fazla ilişki bulgulayan ampirik çalışmaların başında Barro (2000) gelmektedir. Birçok ülke için yapılan bu panel çalışmasında zengin ülkelerde iki değişken arasında pozitif bir ilişki, yoksul ülkelerde ise söz konusu ilişkinin tersine döndüğü ortaya çıkmıştır. Daha basit bir ifadeyle, bu çalışmanın bulgularına göre yoksul ülkelerde gelir eşitsizliğindeki artış ekonomik büyümeyi olumsuz etkilerken, gelişmiş ülkelerde gelir eşitsizliğinin artması ekonomik büyümeyi desteklemektedir.

Yukarıdaki çalışmayı takiben, 45 ülkede 1965-1995 arasında iki fenomen arasındaki ilişkiyi analiz eden Banerji ve Duflo (2003), eşitsizlik yapısındaki değişimin yönü fark etmeksizin gelecekteki ekonomik büyüme rakamlarını düşürdüğünü bulgulamıştır. Daha sonra, Barro'ya (2000) benzer bir yöntem izleyen Castelló-Climont (2010), 1992-2000 yıllarını kapsayan bir ampirik çalışmada yüksek gelirli ülkelerde pozitif, orta ve düşük gelirli ülkelerde ise negatif bir ilişkinin varlığı ortaya çıkmıştır. Bu çalışmanın bulgularına göre hem gelir hem de beşerî sermaye eşitsizliğindeki artış düşük ve orta gelirli ülkelerde ekonomik büyümeyi sınırlandırmaktadır. Tam tersine, zengin ülkelerde beşerî sermaye ve gelir eşitsizliğindeki artış ekonomik büyümeyi hızlandırmaktadır.

Gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerinde birden fazla etkiye sahip olduğunu elde eden diğer çalışmalarda: Shin (2012), ilişkinin yönünün ekonominin kalkınma düzeyine bağlı olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmanın sonuçlarına göre,

Kalkınmanın ilk evrelerinde yüksek eşitsizlik ekonomik büyümeyi olumsuz etkilerken ekonominin durağan durum noktasına gelmesi ile birlikte ilişki tersine çevrilmiştir –iki fenomen arasında pozitif bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Bir diğer çalışmada, Brueckner ve Lederman (2018), 1970-2010 yılları arasında eşitsizlik ve kişi başına milli gelir arasındaki ilişkiyi inceleyerek düşük gelirli ülkelerde yüksek eşitsizliğin ekonomik büyümeyi desteklediğini, yüksek gelirli ülkelerde ise tersi yönde etkilediğini bulgulamıştır. Daha sonra, Marrero ve Serven (2022) gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin çok kırılmalı olduğunu, benimsenen ampirik spesifikasyon ve ekonometrik yaklaşım bağli olarak pozitif veya negatif çıktığını saptamıştır. Son olarak, Shen ve Zhao (2023), eşitsizlikle büyüme arasında, birçok ilişki kanalı ve ülke farklılıkları dikkate alındığında, bütünsel bir ilişki olmadığını elde etmiştir. Bu çalışmanın bulgularına göre, gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin kapsamı gelir seviyesine göre değişiklik göstermektedir. Düşük gelir düzeyinde eşitsizlik büyümeyi yavaşlatırken yüksek gelir seviyelerinde ikisi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Yukarıdaki çalışmaların yanı sıra, ilgili literatürde daha farklı bir yöntem izleyen ve yine birden fazla ilişki elde eden bazı ampirik çalışmalar da mevcuttur. Bu kapsamda önde gelen iki çalışma için Voitchovsky (2005) ve Van der Weide ve Milanović (2018) örnek verilebilir. Toplamı alt ve üst gelir gruplarına ayıran, 21 gelişmekte olan ülkede 1975-2000 dönemini ele alan birinci çalışmanın bulgularına göre, alt gelir grupları arasında eşitsizlik ekonomik büyüme için olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Aksine yüksek gelirli gruplar arasında eşitsizlik ekonomik büyümeyi hızlandırmaktadır. Benzer sonuçlar elde eden ikinci çalışmaya göre ise yüksek eşitsizlik seviyesi, yoksul grupların gelirlerindeki artışı olumsuz etkilerken zengin grupların lehine işleyen bir süreçtir. Bunun anlamı ekonomik büyümeyi tetikleyen eşitsizliğin eşitsizliği daha fazla artırdığıdır.

2.2.2.2. Ekonomik Büyümenin Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkisi

Literatürde ekonomik büyümenin gelir dağılımını nasıl etkilediğine dair çalışmalar eşitsizliğin büyüme üzerindeki etkisine yönelik yapılan çalışmalara göre çok daha az sayıdadır. Fakat bu doğrultudaki çalışmaların bulguları da tutarsız bir

tablo sergilemektedir. Bazı ampirik çalışmalar büyümenin gelir dağılımını olumsuz etkilediğini saptarken, onun eşitsizliği azaltan sonuçlar doğurduğunu bulgulayan çalışmalar da mevcuttur. Kimi çalışmalar da yine yukarıda olduğu gibi birden fazla ilişkinin varlığını ortaya koymaktadır. Bu kısım bu yöndeki ampirik çalışmaları derlemektedir.

2.2.2.2.1. Negatif Bir ilişki Bulgulayan Çalışmalar

Literatürde ekonomik büyümenin gelir dağılımını iyileştirdiğini ortaya koyan ilk ampirik çalışmalar 2000'li yıllarda ortaya çıkmıştır. Yazar tarafından yapılan detaylı literatür taraması sonucu bu doğrultudaki ampirik çalışmalarda ilk örneğin, Dollar ve Kraay (2002) çalışması olduğu tespit edilmiştir²⁶. Söz konusu araştırmacılar 137 ülke için yürüttükleri bu çalışmada 1950-1999 arasında ekonomik büyümeyle gelir eşitsizliği arasında negatif bir ilişki elde etmişlerdir. Diğer bir ifadeyle, kişi başına milli gelir arttıkça düşük gelirli grupların gelirleri de aynı yönde artmakta, sonunda toplumda daha eşit bir gelir dağılımı yapısı ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmayı takiben ve onun sonuçlarını destekleyen ampirik çalışmalarda: ilk başta, ABD'de farklı bölgeleri 1990-2010 yılları arasında analiz eden Majumdar ve Partridge'in (2009) bulguları büyümenin gelir eşitsizliğini azalttığını ortaya koymuştur. Dollar ve Kraay'ın (2002) geliştirilmiş bir versiyonu olan diğer bir çalışmada, 151 ülkeyi 1967-2011 yılları arasında inceleyen Dollar vd., (2013), elde ettiği sonuçlarla aynı savı desteklemiştir. Ardından, Berg ve Ostry'nin (2017) bulguları da kişi başına milli gelirdeki artışın gelir eşitsizliğini azalttığını göstermiştir. Son olarak, Endonezya'nın 33 ilini kapsayan ve 2006-2010 yılları için yapılan Kurniasih (2017) çalışması da ekonomik büyüme ile gelir eşitsizliği arasında negatif bir ilişkinin varlığını ortaya koymuştur.

---

²⁶ Bu çalışmadan önce yapılan ampirik çalışmalar (Örneğin, Deininger ve Squire, 1996; Easterly, 1999; Ravallion ve Chen, 1997) genelde büyümenin yoksulluğu azalttığını, fakat gelir eşitsizliği üzerine ülkeden ülkeye değişen etkiler bıraktığını bulgulamışlardır.

2.2.2.2.2. Pozitif Bir İlişki Bulgulayan Çalışmalar

Ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerine negatif bir etki bıraktığını (ikili arasında pozitif bir ilişki olduğunu) ortaya koyan çalışmalar da çok yeni ve az sayıdadır. Bu doğrultuda literatürde yapılan ilk ampirik çalışmalar, Dustin Chambers tarafından ortaya koyulmuştur (Chambers, 2007, 2010). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri kapsamına alan bu iki çalışmada araştırmacı kısa ve orta vadede ekonomik büyüme ile gelir eşitsizliği arasında pozitif bir ilişki tespit etmiştir. Fakat aynı çalışmaların bulgularına göre uzun vadede bu sonuçlar değişmektedir. Şöyle ki, uzun vadede gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyüme gelir eşitsizliğinin düşmesine neden olurken, gelişmiş ülkeler için sonuç tam tersi yöndedir.

Yukarıdaki çalışmaların ardından, takip eden yıllarda yapılan bazı ampirik araştırmalar da ekonomik büyümenin gelir eşitsizliğini artırdığını saptamıştır. Bu kapsamdaki çalışmaları özetlemek gerekirse: Tunus için yapılan Wahiba'nın (2014) bulguları ekonomik büyümeyle gelir eşitsizliği arasında pozitif bir ilişkinin varlığını göstermiştir. ABD için yapılan Rubin ve Segal (2015) da benzer sonuçlar ortaya koymuştur. Güney Afrika'nın Mpumalanga bölgesi için yapılan ampirik çalışmada Niyimbanira (2017), ekonomik büyümenin yoksulluğu azalttığını fakat gelir eşitsizliğini artırdığını saptamıştır. Son olarak, Alamanda (2021), 50 ülke için büyümenin gelir eşitsizliği üzerine etkisini incelediği çalışmada da büyümenin eşitsizliği artırdığını bulgulamıştır.

2.2.2.2.3. Birden Fazla İlişki Elde Eden Çalışmalar

Ekonomik büyümeyle gelir eşitsizliği arasında (birincisinin ikincisi üzerine etkisi) birden fazla ilişki ortaya koyan ampirik çalışmalar da çok az sayıdadır. Literatürde bu kapsamdaki ilk çalışmalar (Deininger ve Squire, 1996; Easterly, 1999; Ravallion ve Chen, 1997) ekonomik büyümeyle gelir eşitsizliği arasında ülkeden ülkeye farklılaşan bir etkinin varlığını saptamışlardır. Bu doğrultuda daha sonraki yıllarda yapılan çalışmalarda Chambers (2007, 2010), uzun vadede gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyümenin gelir eşitsizliğini azalttığını, gelişmiş ülkelerde ise gelir dağılımı üzerinde olumsuz bir etki bıraktığını ortaya koymuştur. Bir diğer çalışmada Hermansen vd., (2016), kişi başına milli gelirdeki artışın gelir eşitsizliği üzerindeki

etkisinin iki faktöre bağlı olarak (emek verimliliğindeki artış ve istihdamdaki artış) birbirinden değişik sonuçlar ortaya çıkardığını bulgulamıştır. Şöyle ki, emek verimliliğindeki artıştan kaynaklanan büyüme gelir eşitsizliğini artırırken istihdamdaki artıştan kaynaklanan büyüme eşitsizliği düşürmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BÜYÜME-EŞİTSİZLİK ANALİZİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmanın temel amacı ekonomik büyümenin kimler (hangi gelir grupları) için yararlı olduğunu ortaya koymaktır. Daha spesifik bir ifadeyle, kişi başına milli gelir arttıkça toplumda herkesin refah seviyesi yükselmekte midir? Cevap hayır ise ekonomi büyüdükçe hangi grupların gelirleri (ne ölçüde) artmakta, hangi gruplar ise ortaya çıkan toplam gelirler artışından faydalanamamakta veya hatta zararlı çıkmaktadır? Sorunun cevabı şayet evet ise artan refahtan farklı gelir grupları eşit ölçüde mi faydalanmaktadır? Yoksa ekonomik büyümenin faydaları büyük ölçüde bazı gelir grupları lehine mi dağılmaktadır? Bu araştırma bu temel sorulara bir yanıt aramaktadır.

Bu doğrultuda, söz konusu temel sorulara yanıt üretmek adına bu çalışmada G-7 ülkeleri (ABD, Fransa, Birleşik Krallık, Almanya, Japonya, Kanada ve İtalya) uzun, orta ve kısa vadede analiz edilmektedir. Uzun vade analizi 1820-2021 dönemini ele alırken, aslında bir taraftan da kapitalist sistemin geçmişten günümüze kadar uzanan süreçte farklı grupların gelirlerini nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır. Orta vade, 1950-2021 yılları arasındaki dönemi kapsarken, kişi başına milli gelirin hızlı ve sürekli olarak arttığı bir dünyada farklı grupların gelirlerinin nasıl şekillendiğini göstermektedir. Kısa vade ise, küreselleşme çağı olarak bilinen 1980 sonrası dünyayı temsil etmektedir. Diğer bir ifadeyle, kısa vade analizi ekonomik büyümenin faydalarının küreselleşme döneminde nasıl dağıldığını ortaya koymaktadır.

Çalışmanın sadece G-7 ülkelerini kapsamına almasının birkaç önemli nedeni bulunmaktadır: İlk olarak, bu ülkeler araştırmamız için hayati önem taşıyan en çok uzun vadeli gelir dağılımı verilerine sahiplerdir. Bu veriler farklı gelir gruplarının toplam gelirlerden elde ettiği payı da kapsamaktadır. İkincisi bu ülkeler kapitalist dönem olarak adlandırabileceğimiz süreç boyunca –Sanayi Devrimi sonrası– sürekli olarak kişi başına milli gelirlerini artırmayı başarmışlardır. Üçüncüsü, söz konusu ülkeler dünyanın ekonomik ve politik ajandasının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadırlar.

3.2. Veri Seti ve Araştırmanın Metodolojisi

Çalışmada kullanılan veriler üç farklı kaynaktan elde edilmiştir. 1820-2018 arası kişi başına milli gelir ve nüfus verileri Maddison Project Database'in 2020 versiyonundan (Bolt ve van Zanden, 2020) alınmıştır. Bu veri setinde kişi başına milli gelir verileri Satın Alma Gücü Paritesine (SAGP) göre ayarlanmış 2011 sabit ABD doları cinsindedir. 2019-2021 arasını kapsayan son üç yıl kişi başına milli gelir ve nüfus verileri ise Dünya Bankası veri tabanından (World Bank, 2023) elde edilmiştir. Bu üç yıla ait kişi başına milli gelir verileri ise 2015 SAGP'ye göre düzenlenmiş sabit ABD doları cinsindendir¹. Gelir eşitsizliği ile ilgili tüm veriler ise World Inequality Database'den (WID, 2023) alınmıştır. Vergi öncesi milli gelirin² farklı gruplar arasında nasıl paylaşıldığını gösteren son kısımdaki veriler yetişkin bireylerin gelirleri olarak araştırmaya dahil edilmiştir. Diğer bir ifadeyle, araştırmada 15 yaş altı grupların herhangi bir gelire sahip olmadığı, sadece 15 yaş üstü yetişkinlerin gelir elde ettiği varsayılmıştır.³ Bu gelirler aynı zamanda piyasa gelirleridir (doğrudan vergilerin çıkarılmasından önceki gelirler). Araştırmada vergi öncesi gelirlerin kullanılması bu faktörün –vergi sonrası gelire kıyasla– ülkeler içinde eşitsizliği daha fazla açıklama gücüne sahip olduğudur (Blanchet vd., 2022; Piketty vd., 2022)⁴.

Bu ampirik çalışmada izlenecek yöntem gelince, ilk başta çalışma boyunca analiz edilen her ülkede, toplam nüfus dört farklı grupta (süper zenginler: en zengin %1'lik grup; zenginler: süper zenginlerin ardından gelen geriye kalan %9'luk zengin kesim; orta sınıf: gelir skalasının ortasında yer alan %40'lık grup; düşük gelirli: toplumun yarısını teşkil eden düşük gelirli %50'lik grup) sınıflandırılmıştır. Daha sonra, her grubun geliri belirli bir endeks yılına göre (uzun dönem için 1820 yılı, orta vade için 1950 yılı ve kısa vade için 1980 yılı) analiz edilip, 2021'e kadar gelen süreçte

¹ Son üç yılın milli gelir verileri 2015 yılının sabit fiyatlarına göre araştırmaya dahil edilse de 2011 sabit fiyatları olarak varsayılmıştır. Bu yaklaşımın temel nedeni 2011-2015 yılları arasında G-7 ülkelerinde çok düşük bir enflasyon ortamının hâkim olmasıdır (World Bank, 2023). Böylece, bu varsayım araştırmanın sonuçlarında önem arz edecek sapmalar meydana getirmemektedir.

² Çalışmada ele alınan gelir, kişi başına GSYH yerine, kişi başına milli hasıla (MH) kavramıdır. GSYH'dan sermaye stoku amortismanının çıkarılması ve ayrıca net dış gelirlerin eklenmesi sonrası MH'ye ulaşılmaktadır. Burada birinin diğerinin etkisini ortadan kaldıracağı, MH'yla GSYH büyüklüğünün birbirine eşit olduğu varsayılmıştır.

³ Bu varsayım, 15 yaş altı grupların herhangi bir gelire sahip olmadığı, çocuk işçilerin çok nadir olduğu gelişmiş ülkeler için kabul edilebilir bir yaklaşımdır. Bu durumda toplam gelirin sadece yetişkinler arasında paylaşıldığı söz konusu olmaktadır.

⁴ Daha önce yapılan ampirik çalışmalar (Örneğin, Immervoll ve Richardson, 2011; Jesuit ve Mahler, 2010) bunun aksini iddia etmiştir.

söz konusu grupların gelirlerinde ne kadar artış yaşandığı ortaya koyulmuştur. Endeks yılının değeri her üç dönem için 100 olarak hesaplamıştır. Aşağıdaki denklemler bu işlemin matematiksel ifadesidir:

$$(1) E_t = \frac{X_t}{X_{OL}} \times 100$$

$$(2) E_t = \frac{X_t}{X_{OM}} \times 100$$

$$(3) E_t = \frac{X_t}{X_{OS}} \times 100$$

Yukarıdaki denklemlerde E_t , son yılın (bu çalışmada 2021 yılı) endeks değerini, X_t , yine son yıl için ülkenin veya her grubun ortalama gelirini, X_{OL} , X_{OM} ve X_{OS} ise sırasıyla her ülke ve her gelir grubu için uzun vadenin başlangıç yılı (1820) ortalama gelir değerini, orta vadenin başlangıç yılı (1950) ortalama gelir değerini ve kısa vadenin başlangıç yılı (1980) ortalama gelir değerini vermektedir.

Her ülke ve her grubun farklı vadelerde nihai endeks değeri (2021 yılı endeks değeri) hesaplandıktan sonra ülke ortalama gelirinin nihai endeks değeriyle farklı gelir gruplarının nihai endeks değeri arasında bir karşılaştırma yapılmıştır. Ele alınan bir gelir grubunun geliri analiz edilen dönem boyunca ülke ortalama gelirine göre daha büyük bir artış gösterdiyse bu durumda bu grup kişi başına milli gelirdeki artıştan (diğer gruplara kıyasla) daha fazla yararlanmıştır. Bu bilgidен hareketle, çalışma boyunca düşük gelirli grubun (%50'lik grup) ve orta sınıfın (%40'lık grup) dönem boyunca gelirlerinde yaşanan artış ülkenin ortalama gelirindeki artıştan daha fazla ise (büyümenin alt gelirli gruplar lehine dağıldığı durum) eşitsizliğin gerilediği, tam tersine süper zenginlerin (en yüksek gelirli %1'lik grup) ve zenginlerin (yüksek gelirli %9'luk grup) gelirlerindeki artış oranı ortalama gelirdeki artıştan daha yüksek olmuşsa (büyümenin yüksek gelirli gruplar lehine dağıldığı durum) eşitsizliğin arttığı sonucuna varılmıştır.

Bu yöntem, bir ülkede belirli dönemlerde tüm gelir gruplarını içeren toplam eşitsizliğin arttığı veya azaldığı konusunda önemli bilgiler sunmaktadır. Fakat o, eşitsizliğin ne ölçüde yükseldiği veya gerilediği konusunda açık bir bilgi ortaya koyamamaktadır. Bu sorunu gidermek adına, çalışmada dönem boyunca (uzun, orta ve kısa vade) yüksek gelirli grupların gelirlerindeki artış oranıyla diğer gelir gruplarının gelirlerindeki artış oranı arasında karşılaştırma yapma imkânı veren yeni bir kapsayıcılık katsayısı tanımlanmıştır. Yüksek gelirli grupların (süper zenginler ve zenginler) dönem boyunca gelirlerindeki artışın (iki grubun gelirlerindeki artış oranının ortalaması) diğer gelir gruplarının (orta sınıf ve düşük gelirli) gelirlerindeki artış

oranına (iki grubun gelirlerindeki artış oranının ortalamasına) bölünmesi ile elde edilen bu katsayı matematiksel olarak aşağıda denklem (4)'te gösterildiği gibi hesaplanmaktadır:

$$(4) \ I = \frac{\frac{\mu_s + \mu_r}{2}}{\frac{\mu_m + \mu_l}{2}}$$

Denklem (4)'te μ_s , süper zenginlerin, μ_r , zenginlerin, μ_m , orta sınıfın ve μ_l , düşük gelirli olanların dönem boyunca (uzun, orta ve kısa dönem) gelirlerinde yaşanan ortalama artış oranını gösterirken, I , ise kapsayıcılık katsayısını vermektedir. Bu denklem yeniden yazıldığında denklem (5) ortaya çıkmaktadır:

$$(5) \ I = \frac{\mu_s + \mu_r}{\mu_m + \mu_l}$$

Denklem (5)'te kapsayıcılık katsayısını temsil eden I , 0 ile sonsuz arasında bir değer almaktadır. $I=1$ olduğu durumda, dönem boyunca kişi başına milli gelirdeki artış tüm gelir grupları arasında eşit dağılmaktadır. $I>1$ olduğu durumunda yüksek gelirli gruplar dönem boyunca gerçekleşen ekonomik büyümeden daha fazla yararlanmakta, dolayısıyla gelir eşitsizliği artmaktadır. Bu duruma negatif kapsayıcılık veya dışlayıcı büyüme adı verilmektedir. Son olarak, $I<1$ durumunda ise, orta sınıf ve düşük gelirli olanlar dönem boyunca üst gelirli gruplara kıyasla ekonomik büyümenin kazanımlarından daha fazla yararlanmakta, gelir eşitsizliği gerilemektedir. Bu durum kapsayıcı büyüme olarak adlandırılmaktadır. Böylece, I değeri 0'a yaklaştıkça büyümenin kapsayıcı olduğu, 1'in üstüne çıktıkça dışlayıcı olduğu ortaya çıkmaktadır. I değerinin 1'e eşit olması ise dönem boyunca ekonomik büyümenin eşitsizlik üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı, herkesin gelirinin aynı oranda arttığı anlamı taşımaktadır.

Esasında Kapsayıcı Büyüme⁵ literatürüne bir katkı niteliği taşıyan bu yaklaşım, bir taraftan, ilgili literatürde bulunan kapsayıcı büyüme kavramının tanım

---

⁵ *Inclusive Growth*

uzlaşmazlıklarına (Bkz.: Ali ve Son, 2007; Kakwani ve Pernia, 2000; Klasen, 2010) bir uzlaşa sağlamayı hedeflerken, diğer taraftan tanım ve ölçüm yöntemi konusunda önceki çalışmalara birkaç yönden üstünlük taşımaktadır. Bu araştırmada ortaya koyulan kapsayıcılık katsayısı, ilk olarak, kapsayıcı büyümenin gelir eşitsizliğini düşüren büyüme olduğunu savunmaktadır⁶. İkincisi, kapsayıcı büyümeyi sadece yoksul yanlısı büyümeye indirgeyen yaklaşımların (ADB, 1999; Ravallion ve Chen, 2003) aksine, tüm gelir gruplarına eşit ağırlık veren, kişi başına milli gelirdeki artışın tüm gelir grupları arasında nasıl dağıldığını gösteren bir kavram olarak sunmaktadır. Üçüncüsü, yöntem olarak bir ülkede belirli dönemlerde ekonomik büyümenin yapısı hakkında sezgisel anlamda kamuoyu ve politika yapıcılar tarafından kolayca anlaşılan önemli bilgiler vermektedir. Son olarak, kapsayıcı büyümenin içeriğini, gelir dışı etkenler (fırsat eşitliği gibi) gibi ölçülmesi zor faktörlere indirgemek (Bkz.: Ali ve Son, 2007; Ali ve Zhuang, 2007; Grosse vd., 2008; Ianchovichina ve Lundstrom, 2009) yerine, insanların mutluluğunu açıklamakta daha güçlü bir faktör olan kişi başına milli gelirdeki artış (Killingsworth, 2021) ve onun farklı gruplar arasında dağılımıyla sınırlamaktadır.

Özet olarak, karşılaştırmalı bir yöntem izleyen bu ampirik çalışma uzun, orta ve kısa vadede G-7 ülkeleri için ekonomik büyüme ile gelir eşitsizliği arasında var olan ilişkinin (büyümenin eşitsizlik üzerine etkisini) yönü ve gücünü analiz etmektedir. Kişi başına milli gelir arttıkça düşük gelirli grupların ve orta sınıfın gelirlerinde yaşanan daha büyük bir artış (ortalama gelire kıyasla) eşitsizliğin azaldığını, süper zenginlerin ve zenginlerin gelirlerinde yaşanan daha büyük bir artış (ortalama gelire oranla) ise eşitsizliğin arttığını göstermektedir. Eşitsizliğin ne ölçüde azaldığı veya arttığı ise tanımlanan yeni bir kapsayıcılık katsayısı ile hesaplanmaktadır.

3.3. Uzun Vadede G-7 Ülkelerinde Ekonomik Büyüme-Gelir Eşitsizliği Analizi

Toplumun tümünü kapsayan tarihsel gelir dağılımı ile ilgili elimizdeki veriler ancak 1820'ye kadar geriye gitmektedir. Bu nedenle bu araştırmada uzun vade

---

⁶ Bu tanım kavramsal olarak Klasen'in (2010: 6) tanımına benzese de eşitsizliğin tanımı konusunda ondan büyük ölçüde ayrılmaktadır.

kavramı 1820-2021 arası dönemi kapsamaktadır. 1820 yılı aslında Sanayi Devrimi'nin ilk evrelerine denk geldiği için kapitalist üretim sisteminin başlangıcı olarak kabul edilebilir⁷. Bu nedenle bu çalışmanın uzun dönem analizi aslında kapitalist üretim sisteminin hâkim olduğu bir dünyada gelir eşitsizliğinin nasıl şekillendiğini göstermektedir.

Bu doğrultuda, bu çalışmada Fransa, Birleşik Krallık, Almanya, Japonya ve İtalya için 1820 yılı uzun vade adına endeks yılı⁸ olarak kabul edilmiştir. Fakat ABD ve Kanada için 1820 yılının başlangıç yılı olarak kabul edilmesi doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Bunun sebebi, 1820'li yıllarda Yeni Dünya olarak bilinen ABD ve Kanada'da yerleşimin henüz tam olarak tamamlanmadığı (de Tocqueville, 2022), dolayısıyla Avrupa ülkeleri ve Japonya gibi tam bir ulustan söz etmenin mümkün olmadığıdır⁹. Böylece, ilk beş ülke için uzun vadenin endeks yılı 1820 iken, ABD ve Kanada için 1880 yılı olarak ele alınmıştır. Daha açık bir ifadeyle, ilk beş ülkede 2021 yılına kadar gelen süreçteki gelir artışı her sınıfın 1820'deki ortalama geliriyle kıyaslanmaktadır. Son iki ülke için karşılaştırma her sınıfın 1880'deki ortalama gelirine göre yapılmaktadır.

3.3.1. Uzun Vadede G-7 ülkelerinde Büyümenin Dağılım Etkileri

Bugünden dönüp geriye bakıldığında, 2021 yılı itibariyle G-7 ülkelerinde yaşayan herhangi bir grubun ortalama geliri başlangıç yılı 1820'ye kıyasla (ABD ve Kanada için 1880 yılı) birkaç misli artmıştır. Fakat bu artış her ülkede farklı sonuçlar türetmiştir. Bazı ülkelerde ekonomik büyümenin kazanımlarından en çok faydalanan gruplar yoksullar ve orta sınıf olurken, bazılarında ise süper zenginler ve zenginler en

---

⁷ Kapitalizmin başlangıç yılı olarak 1820 yılının kabul edilmesi temelde verilerimizin ancak bu tarihe kadar geriye gitmesidir. Kapitalizmin ne zaman ortaya çıktığı ile ilgili önde gelen çalışmalar için okuyucu bu kaynaklara başvurabilir: Fülberth (2018), Polanyi (2001), Wallerstein (1996).

⁸ Endeks yılından kastedilen şey her grubun sonraki yıllarda elde ettiği ortalama gelirin 1820 yılındaki grup ortalama gelirine (ABD ve Kanada için 1880 yılı) bölünmesidir. Örneğin, bir grubun başlangıçta ortalama geliri 1000 dolar, 2021 yılında ise 10,000 dolar ise, bu durumda ikinci rakam birincisine bölünerek grubun ortalama gelirinin 10 kat yükseldiği ortaya çıkmaktadır.

⁹ De Tocqueville'e göre bu dönemde kuzey Amerika ülkelerinde toprağın doğal zenginliklerini kullanmayı düşünmeyen gezici kabileler yaşıyordu (de Tocqueville, 2022).

büyük faydayı sağlamışlardır. Ekonomik büyümenin uzun vadede her ülkede farklı bir gelir dağılımı yapısı ürettiği anlamına gelen bu durum aşağıda Tablo 3.1’de verilmiştir.

Gelir Grupları/Ülkeler (1820-2021)	ABD (1880)	FR	B.K.	ALM	JPN	KND (1880)	İT ¹⁰
Süper Zenginler (%1)	%1608	%923	%704	%2047	%1606	%1771	%655
Zenginler (%9)	%1010	%1181	%1276	%2267	%2167	%1459	%954
Orta Sınıf (%40)	%834	%3381	%1751	%3358	%3875	%1368	%1744
Düşük Gelirliiler (%50)	%960	%4192	%1735	%2862	%3696	%2104	%1265
Ortalama Gelir (OG)	%988	%2103	%1371	%2718	%2696	%1528	%1186

Tablo 3.1: G-7 ülkelerinde uzun vadede ülkelerin ortalama geliri ve farklı gelir gruplarının ortalama gelirlerindeki değişim. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur. ABD ve Kanada için uzun dönem 1880-2021 arası olarak seçilmiştir.

Tablo 3.1’den net bir şekilde anlaşıldığı üzere, 2021 yılında dünyanın en büyük ekonomisi ABD’de yaşayan ortalama bir vatandaşın reel geliri 1880’de yaşayan ortalama bir vatandaşın gelirinden 9,88 kat daha yüksektir. Fakat farklı grupların gelirindeki artış oranı bu ortalama gelire benzer şekilde eşlik edememiştir. Bu süreçte gelirlerini en çok katlayan grup süper zenginler olmuştur. 2021 yılı itibarıyla bu grubun ortalama geliri 1880’de yaşaya aynı gruba ait bir bireyin ortalama gelirinin 16,08 kat üstündedir. Gelir skalasının ikinci sırasında yer alan zenginlerin uzun dönem gelirlerindeki artış ise daha mütevazı kalmıştır. Kısmen ortalama gelirin üstünde bir performans gösteren bu grubun ortalama gelirindeki artış aynı dönem boyunca 10,10 kat olmuştur. Bu sürecin en az faydalanan grubu orta sınıf, ortalama gelirini sadece 8,34 kat artırabilmiştir. Gelir skalasının en altında yer alan ve toplumun yarısını oluşturan düşük gelirliilerin gelirlerindeki artış ise ABD’nin ortalama gelirine çok yakın (ülke ortalama gelirinin hafif altında) seyretmiştir. Bu grubun ortalama geliri bu dönem boyunca 9,6 kat yükselmiştir. Bu rakamlar, ABD’de uzun vadede –tüm gelir grupları gelirlerini sürekli artırmayı başarsa da– ekonomik büyümenin eşitsizliği artırdığını göstermektedir.

Fransa’da uzun vadede ortaya çıkan sonuç, ABD’de gerçekleşen durumun tam aksini yansıtmaktadır. Bu ülkede ortalama gelir 1820 yılından 2021 yılına kadar 21,03 kat artarken düşük gelirliiler ve orta sınıf büyümeden en çok faydalanan gruplar

¹⁰ ABD: Amerika Birleşik Devletleri; FR: Fransa; B.K.: Birleşik Krallık; ALM: Almanya; JPN: Japonya; KND: Kanada; İT: İtalya. Çalışmanın bundan sonraki tablolarında ülkeler hep bu kısaltmalara göre düzenlenmiştir.

olmuştur. Sırasıyla, ortalama olarak gelirlerini 41,92 ve 33,81 kat artıran bu iki gelir grubunu 11,8 katla zenginler ve 9,23 katla süper zenginler takip etmiştir. Bu tablo, her iki üst gelirli grubun gelirlerindeki artışın ortalama gelirdeki artışın çok altında kaldığını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, uzun vadede Fransa’da ekonomik büyüme yoksul ve orta sınıf yanlısı bir büyüme olurken, eşitsizliği düşürmeyi başarmıştır.

Birleşik Krallık’a gelince, uzun vadede ortaya çıkan sonuç Fransa’ya kısmen benzerlik göstermektedir. Bu ülkede ortalama gelirdeki artış bu dönem boyunca 13,71 kat, süper zenginlerin ortalama geliri 7,04 kat, zenginlerin ortalama geliri 12,76 kat, orta sınıfının ortalama geliri 17,51 kat ve son olarak, düşük gelirli grubun ortalama geliri 17,35 kat yükselmiştir. Bu rakamlara göre bu ülkede de —Fransa’ya göre daha ılımlı olmasına rağmen— uzun vadede ekonomik büyümenin kazanımlarından en çok yararlanan gruplar düşük gelirli ve orta sınıf olmuştur. Bu iki grubu, ülke ortalama gelirindeki artışın hafif gerisinde kalan zenginler takip etmiştir. Süper zenginler ise bu dönemde ekonomik büyümeden en az faydalanan grup olmuştur. Bu tablo, Birleşik Krallık’ta da ekonomik büyümenin uzun vadede eşitsizlik üzerinde olumlu bir etki bıraktığını (eşitsizliği azalttığını) ortaya çıkarmaktadır.

Almanya önceki ülkelere kıyasla, 1820 yılından 2021 yılına kadar ortalama gelirini daha fazla katlamayı başarmıştır. Bu ülkede ortalama gelir bu süreçte 27,18 kat yükselmiştir. Peki hangi gruplar bu yüksek büyümeden en çok fayda sağlamıştır? Bu sorunun cevabı, Fransa ve Birleşik Krallık’ta olduğu gibi, yine düşük gelirli ve orta sınıftır. Fakat Almanya’da önemli bir farklılık göze çarpmaktadır: Bu ülkede uzun dönemde orta sınıfın ortalama gelirindeki artış diğer gruplara göre çok daha yüksek olmuştur. Bu grubun ortalama gelirindeki artış bu dönemin sonunda 33,58 kat yükselmiştir. Orta sınıfı, gelirlerinde 28,62 kat artışla düşük gelirli takip etmiştir. Bu dönemde, zengin grubun ortalama geliri 22,67 kat, süper zenginlerin ortalama geliri ise 20,47 kat yükselmiştir. Bu rakamlara göre, uzun vadede Almanya’da da büyüme eşitsizliği düşürmüştür. Bu düşüş, özellikle Fransa’dan ve kısmen Birleşik Krallıktan daha hafif olsa dahi ekonomik büyüme Almanya’da tüm toplumun refahını artıran bir yapı ortaya çıkarmıştır.

Dünyanın en büyük üçüncü ekonomisi Japonya’ya bakıldığında, bu ülkenin de söz konusu dönem boyunca sürekli büyüdüğü görülmektedir. Bu ülkede ortalama gelir bu sürecin sonunda (uzun vadede) 26,96 kat artmıştır. Bu görece yüksek ekonomik büyümenin gruplar arasında nasıl dağıldığına gelince, Almanya’ya benzer

olarak bu süreçten en çok faydalanan grup, grubun ortalama gelirindeki 38,75 kat yükselişle, orta sınıf olmuştur. Bu dönemde orta sınıfın çok düşük bir oranda gerisinde kalan düşük gelirliilerin ortalama geliri ise 36,96 kat artış göstermiştir. Ekonomik büyümeden en çok kazançlı çıkan bu iki grubu takiben, zenginlerin ortalama gelirindeki artış 21,67 kat olurken, süper zenginlerin ortalama gelirleri sadece 16,06 kat artmıştır. Bu rakamlar, uzun vadede Japonya’da da ekonomik büyümenin eşitsizliği düşürdüğünü ortaya koymaktadır.

Amerika kıtasından, G-7 grubuna üye diğer ülke Kanada’da ortalama gelir uzun vadede (1880-2021 arasında) 15,28 kat artmıştır. Fakat bu yükselişin dağılım etkileri de farklı olmuştur. Kanada’da bu dönemde ekonomik büyümeden en çok faydalanan grup düşük gelirliiler olmasına rağmen (grubun ortalama gelirindeki 21,04 kat artışla) süper zenginlerin gelirlerindeki artış da çok yüksek olmuştur. Bu grubun ortalama geliri dönemin sonunda 17,71 kat artış göstermiştir. Bu iki grubun ardından, zenginlerin ortalama gelirindeki artış 14,59 kat olurken, orta sınıf 13,68 kat yükselişle ortalama gelirdeki artıştan en az faydalanan grup olmuştur. Bu tabloya göre, Kanada’da uzun vadede büyümenin dağılım etkileri kısmen Avrupa ülkelerine (düşük gelirliilerin bu dönem boyunca çok kazançlı çıkması dolayısıyla) ve kısmen de ABD’ye (sürecin sonunda orta sınıfın en az faydalanan grup olması ve süper zenginlerin ülke ortalama gelirindeki artışın çok üstünde büyümesi nedeniyle) benzerlik göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, Kanada’da uzun vadede ekonomik büyüme bir taraftan eşitsizliğin azalmasını desteklerken diğer taraftan eşitsizliğin yükselmesine katkıda bulunmuştur. Birinci olumlu etki (eşitsizliği azaltan etki) ikinci olumsuz etki (eşitsizliği artıran etki) sayesinde neredeyse tamamen ortadan kalkmıştır.

Son olarak, G-7 grubuna üye olan Avrupa kıtasının diğer büyük ekonomisi İtalya’da, veriler bu ülkenin uzun vadede ortalama gelirini sadece 11,86 kat artırdığını göstermektedir. Diğer G-7 ülkelerine kıyasla daha düşük olan bu ekonomik büyümeden en çok faydalanan gruplar, Avrupa kıtasında bulunan diğer G-7 ülkelerine benzer şekilde, orta sınıf ve düşük gelirliiler olmuştur. 2021 yılı itibariyle orta sınıfın ortalama grup geliri, 1820 yılına kıyasla 17,44 kat artış gösterirken, düşük gelirliilerin ortalama gelirindeki artış aynı dönemin sonunda 12,65 kat olmuştur. Bu iki grubu takiben, zenginlerin ortalama geliri 9,54 kat artarken, süper zenginlerin ortalama geliri sadece 6,55 kat yükselmiştir. Bu tablo, İtalya’da uzun vadede ekonomik büyümenin kapsayıcı bir nitelik taşıdığını, gelir eşitsizliğini azalttığını göstermektedir.

3.3.2. Uzun Vadede G-7 ülkelerinde Büyümenin Kapsayıcılık Boyutu

Bir önceki kısımda ortaya koyulan veriler uzun vadede ekonomik büyümenin eşitsizliği azalttığı veya artırdığı konusunda değerli bilgiler vermelerine rağmen, kişi başına milli gelirdeki artışın farklı ülkelerde eşitsizliği ne ölçüde azalttığı veya artırdığını göstermemektedir. Oysa Tablo 3.1'in verilerinden de kolayca anlaşıldığı üzere bu dönemde eşitsizliğin gerilediği ülkeler arasında bile büyük farklılıklar meydana gelmiştir. Araştırmada tanımlanan kapsayıcılık katsayısı farklı ülkelerde gerçekleşen bu farkı ortaya koymaktadır.

Tablo 3.2, G-7 ülkelerinde uzun vadede ülke ortalama gelirinde ve her ülkede bulunan farklı grupların ortalama gelirindeki yıllık ortalama gelir artışını göstermektedir. Araştırmanın yönteminden hareket ederek, üst gelirli grupların (süper zenginler ve zenginler) dönem boyunca ortalama gelirindeki yıllık artışın diğer gelir gruplarının gelirlerindeki yıllık artışa bölünmesi ile kapsayıcılık katsayısı elde edilmektedir. Bu yöntem kullanılarak her ülke için elde edilen katsayının değeri Tablo 3.2'de verildiği gibidir.

	Gelir Grupları/Ülkeler	FR	IT	B.K.	JPN	ALM	KND	ABD
Uzun Vade	Süper Zenginler (%1)	%1,1	%0,9	%1,0	%1,4	%1,5	%2,1	%2,0
	Zenginler (%9)	%1,2	%1,1	%1,3	%1,5	%1,6	%1,9	%1,7
	Orta Sınıf (%40)	%1,8	%1,4	%1,4	%1,8	%1,8	%1,9	%1,5
	Düşük Gelirli (%50)	%1,9	%1,3	%1,4	%1,8	%1,7	%2,2	%1,6
	Ortalama Gelir	%1,5	%1,2	%1,3	%1,7	%1,7	%2,0	%1,6
	Kapsayıcılık Katsayısı (I)	0,64	0,77	0,79	0,80	0,89	0,98	1,16

Tablo 3.2: G-7 Ülkelerinde uzun vadede (1820-2021) ekonomik büyümenin kapsayıcılık boyutu. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur. ABD ve Kanada için uzun dönem 1880-2021 arası olarak seçilmiştir.

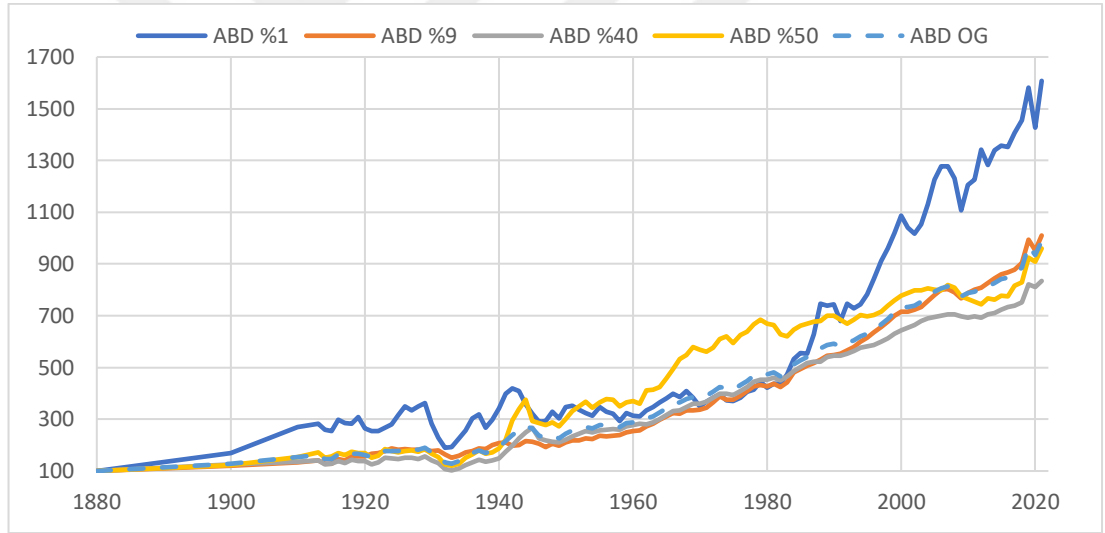
Tablo 3.2'nin verilerine göre uzun vadede ekonomik büyümenin en kapsayıcı olduğu ülke –0,64 kapsayıcılık değeri ile– Fransa olmuştur. Bu ülkeyi sırasıyla, 0,77, 0,79, 0,80 ve 0,89 katsayı değerleriyle İtalya, Birleşik Krallık, Japonya ve Almanya takip etmiştir. Kanada'da katsayının neredeyse 1'e eşit olması (0,98) ile birlikte büyümenin gelir dağılımı üzerine etkisi nötr kalmıştır. Uzun vadede büyümenin eşitsizliği artırdığı (dışlayıcı büyüme) tek ülke ABD'de ise kapsayıcılık katsayısı 1,16 olmuştur.

3.3.3. G-7 Ülkelerinde Uzun Vadede Eşitsizlik Yapısındaki Kırılmalar

Tablo 3.1'in verileri 2021 yılından dönüp geriye bakıldığında, farklı gelir gruplarının başlangıç yılı 1820 (ABD ve Kanada için 1880) ile 2021 arasındaki gelir farkını göstermektedir. Fakat bu rakamlar analiz konusu olan dönem boyunca (uzun dönem) bu ülkelerde gelir dağılımı ile ilgili yaşanan önemli kırılmalar hakkında bilgi vermemektedir. Halbuki bu araştırmanın kapsamını oluşturan uzun dönemde farklı ekonomik ve politik gelişmeler (Örneğin, 1870, 1929, 1973 ve 2007'de ortaya çıkan derin ekonomik krizler ve İki Dünya Savaşı gibi) farklı ekonomi politikalarının uygulanmasıyla sonuçlanmıştır. Haliyle, uygulanan bu ekonomi politikalarının farklı dağılım sonuçları olmuştur. Bu kısım grafikler eşliğinde bu kırılmalar ve onların ürettiği dağılım sonuçlarına odaklanmaktadır.

Grafik 3.1, ABD için uzun vadede ortaya çıkan bu kırılmaları çok net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu ülkede gelir dağılımı yapısında meydana gelen birinci kırılma 1940'larda, ikincisi ise 1980'lerde yaşanmıştır. ABD'nin gelir dağılımı yapısında meydana gelen bu kırılmalar birkaç önemli hususta bilgi vermektedir. Birincisi, bu ülkede süper zenginlerin grup ortalama gelirindeki artış 1880 yılından 1940'ların ortasına kadar ülke ortalama gelirindeki büyümenin çok üstünde olmuştur. Diğer grupların ortalama gelirlerindeki artış ise ya ülke ekonomik büyümesine paralel ilerlemiştir ya da onun altında kalmıştır. Fakat, 1940'larda ortaya çıkan birinci kırılmayla birlikte, süper zenginlerin ortalama geliri önemli ölçüde baskılanmış ve bu grubun büyüme performansı, ülkenin ortalama gelirindeki artışa yakınsamıştır. Bu dönüşümle birlikte düşük gelirli grubun gelirleri ön plana çıkmış, bu grup ABD ortalama gelirinin çok üstünde bir performans sergileyerek sürekli olarak grup ortalama gelirini diğer gruplardan daha yüksek bir oranda yükseltmeyi başarmıştır. Zenginlerin ve orta sınıfın gelirlerindeki artış trendinde ise önemli bir değişiklik yaşanmamıştır. İkincisi, ABD'de gelir dağılımı yapısını iyileştiren bu süreç 1980'lerin ortasına kadar devam etse de bu dönemde meydana gelen ikinci kırılmayla birlikte bu gelişmeler tersine dönmüştür. Süper zenginlerin gelirlerindeki artış oranı 1980'lerden itibaren tekrar ülke ortalama gelirindeki artışın çok üstüne çıkmış, düşük gelirli grubun ortalama gelirindeki artış ise frenlenmiştir. Bu dönüşüm daha sonraki yıllarda her geçen yıl yüksek gelirli grupların gelirlerinde daha büyük bir artış, düşük gelirli grupların gelirinde ise daha düşük bir artış şeklinde devam etmiştir ve halen devam

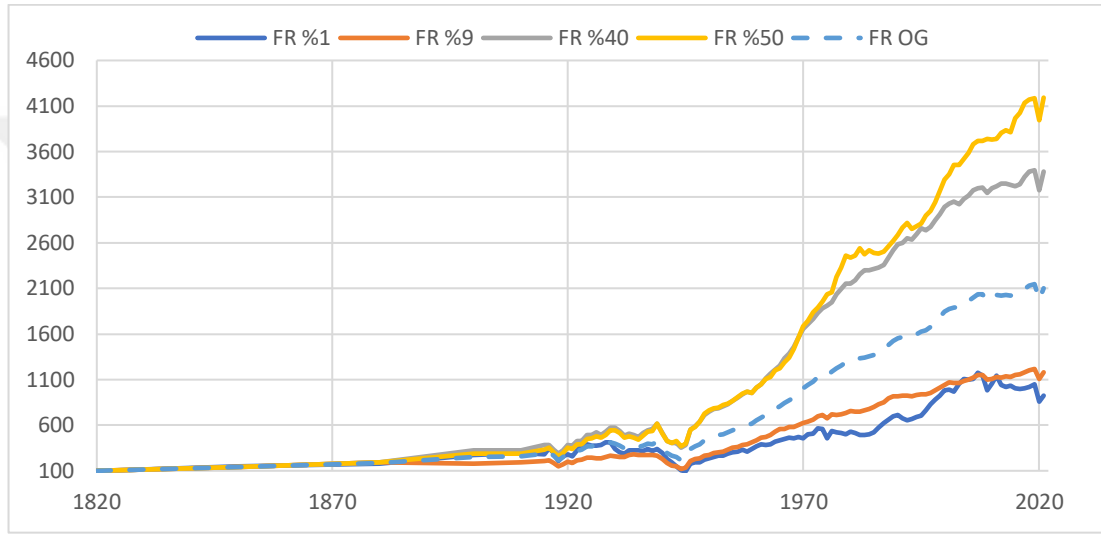
etmektedir. Son olarak, ikinci kırılmanın ardından orta sınıfın ortalama gelirindeki artış oranı daha fazla ivme kaybetmiştir. Grafik 3.1’de bariz bir şekilde göze çarptığı gibi, ABD’de uzun dönem boyunca orta sınıfın gelirleri daima ortalama gelirdeki performansın altında kalmıştır. Fakat bu iki olgu arasındaki makas 1980’lerin ortasından itibaren daha fazla açılmıştır. Diğer bir ifadeyle, bu dönemin ardından sadece düşük gelirli gruplar değil, orta sınıf da ekonomik büyümenin faydalarından pek yararlanamamıştır. Zenginlerin ortalama geliri ise çok ılımlı olmasına rağmen ülke ortalama gelirindeki artışın üstüne çıkmayı başarmıştır. Özet olarak, ABD’deki kırılmalar farklı gelir gruplarının lehine işleyen bir sürecin başlangıcı olmuştur. Birinci kırılmanın sonucunda en çok düşük gelirli gruplar fayda sağlarken, ikinci kırılmanın ardından sadece süper zenginler (ve kısmen zenginler) ekonomik büyümenin meyvelerinden yararlanmayı başarmıştır.

Grafik 3.1: ABD’de uzun dönemde (1880-2021) ortalama gelir ve farklı gelir gruplarının gelirlerindeki dalgalanmalar: %1, süper zenginlerin, %9, zenginlerin, %40, orta sınıfın ve %50, düşük gelirli grupların gelirlerindeki dalgalanmaları temsil etmektedir. OG, ortalama geliri temsil etmez. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

ABD’nin tam aksine, Grafik 3.2’de görüldüğü üzere, uzun vadede Fransa’nın gelir dağılımı yapısında göze çarpan tek bir önemli kırılma meydana gelmiştir. Bu kırılma 1920’lerde yaşanmıştır. Bu tarihten itibaren 1940’ların ortalarına kadar ülkenin ortalama geliri sürekli düşerken bu düşüş en fazla üst gelirli grupları etkilemiştir. Diğer bir ifadeyle, bu süreçte süper zenginlerin ve zenginlerin gelirleri ortalama gelirdeki düşüşe kıyasla daha fazla gerilmiştir. Diğer iki grubun (orta sınıf ve düşük gelirli grubun) gelirlerinde ise önemli bir düşüş yaşanmamıştır. 1950’lerden sonraki yıllarda ülke ekonomisi yeniden toparlanmaya başlamış, fakat bu defa düşük gelirli ve orta

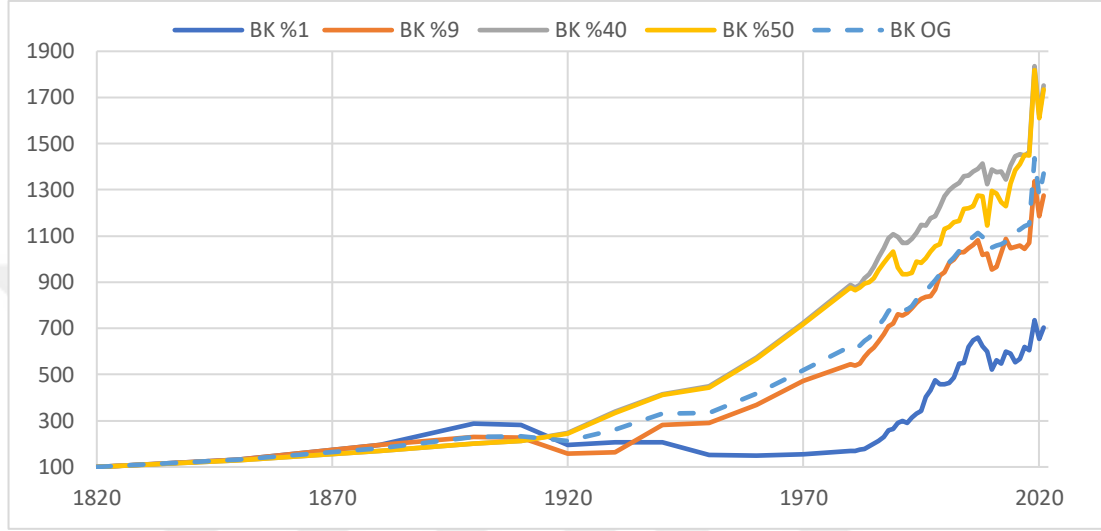
sınıfın grup ortalama gelirindeki artış, ülkenin ortalama gelirindeki artışa oranla çok yüksek olmuştur. Gelir skalasının diğer iki bileşeni olan zenginler ve süper zenginlerin gelirlerindeki artış oranı ise düşük kalmaya devam etmiştir. Her iki grup 1920'lerdeki çöküşün ardından toparlanmayı başarsa da takip eden yıllarda büyüme performansları çok mütevazi kalmıştır. Böylece, uzun vadede Fransa'nın gelir eşitsizliği yapısında yaşanan tek kırılma ülke gelir dağılımını olumlu yönde etkilemiştir.

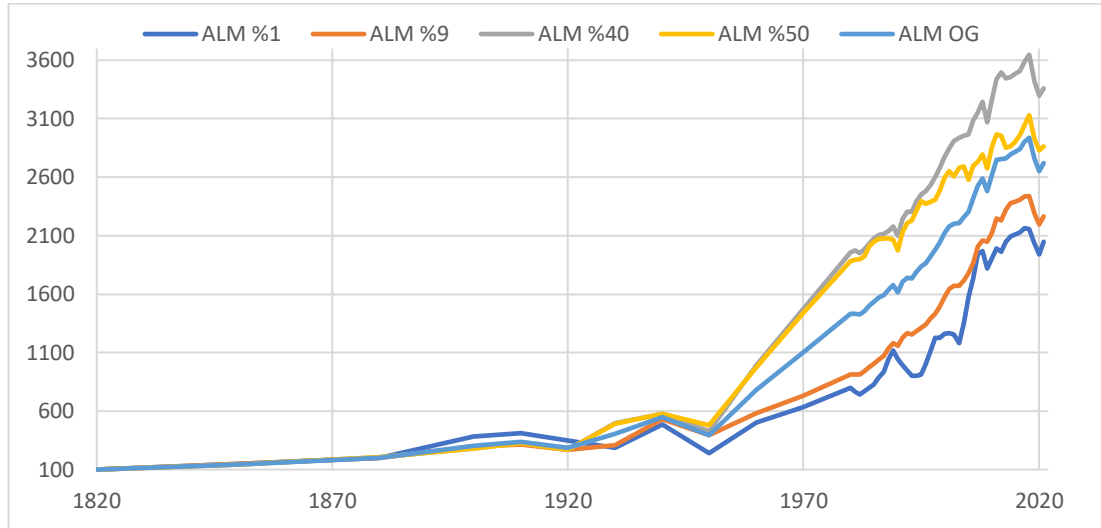
Grafik 3.2: Fransa'da uzun dönemde (1820-2021) ortalama gelir ve farklı gelir gruplarının gelirlerindeki dalgalanmalar: %1, süper zenginlerin, %9, zenginlerin, %40, orta sınıfın ve %50 düşük gelirliilerin gelirlerindeki dalgalanmaları temsil etmektedir. OG, ortalama geliri temsil etmektedir. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Birleşik Krallık'ta da uzun vadede gelir dağılımı yapısında tek bir kırılma meydana gelmiştir. Grafik 3.3'ün ortaya koyduğu bu kırılma, Fransa'daki gibi 1920'lerde yaşanmıştır. Kırılmanın ardından 2021 yılına kadar uzanan süreçte düşük gelirliiler ve orta sınıfın grup ortalama gelirleri ülkenin ortalama gelirine oranla daha iyi bir performans göstermiştir. Bu dönemde süper zenginlerin ortalama geliri büyük ölçüde baskılanmıştır. Zenginlerin gelirleri ise kısmen ortalama gelirdeki artışa yakın bir oranda yükselmiştir. Bu süreç 1980'lere kadar kesintisiz devam etmiştir. 1980'lere gelindiğinde süper zenginlerin ortalama gelirlerinde kısmi olarak bir dönüşüm başlamıştır. Fakat bu dönüşüm hiçbir zaman ABD'deki gibi, gelir dağılımı yapısında bir kırılmayla sonuçlanmamıştır. Diğer bir ifadeyle, bu dönemden itibaren süper zenginler kayıp on yıllarının bir kısmını telafi etme fırsatına sahip olsa da bunun sonucunda diğer grupların grup ortalama gelirlerindeki artış trendinde önemli bir değişiklik yaşanmamıştır. Dolayısıyla, uzun vadede Birleşik Krallık'ın gelir

dağılımında meydana gelen tek kırılma nedeniyle toplam gelirlerin (ekonomik büyümenin kazanımlarının) büyük ölçüde düşük gelirli ve orta sınıfın lehine akması sağlanmıştır. 1980'lerden itibaren süper zenginler kısmen kayıp yıllarını telafi etmeyi başarsa da bu durum diğer gelir gruplarının gelirlerindeki artışı pek etkileyememiştir.

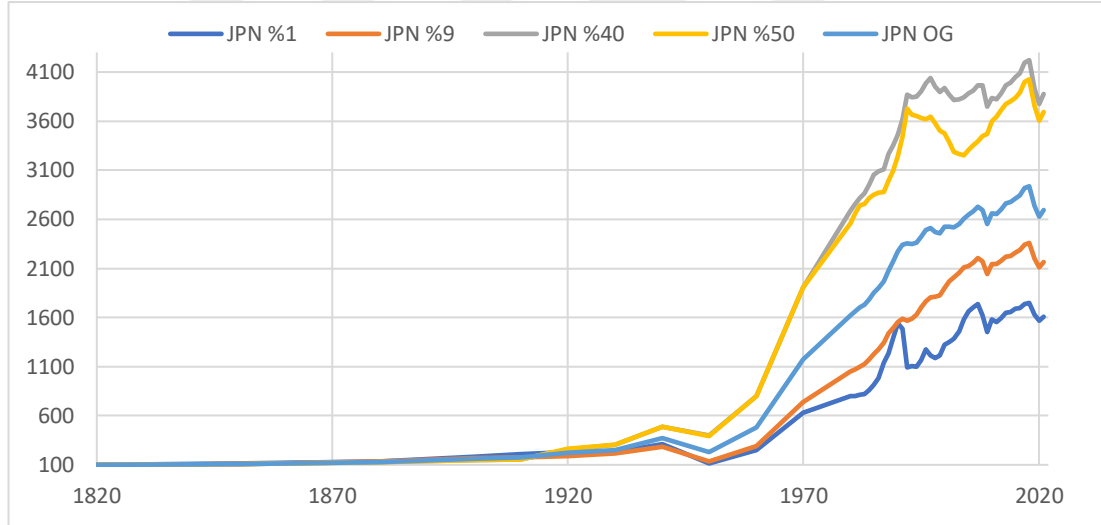

Grafik 3.3: Birleşik Krallık'ta uzun dönemde (1820-2021) ortalama gelir ve farklı gelir gruplarının gelirlerindeki dalgalanmalar: %1, süper zenginlerin, %9, zenginlerin, %40, orta sınıfın ve %50 düşük gelirli olanların gelirlerindeki dalgalanmaları temsil etmektedir. OG, ortalama geliri temsil etmektedir. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 3.4: Almanya'da uzun dönemde (1820-2021) ortalama gelir ve farklı gelir gruplarının gelirlerindeki dalgalanmalar: %1, süper zenginlerin, %9, zenginlerin, %40, orta sınıfın ve %50 düşük gelirli olanların gelirlerindeki dalgalanmaları temsil etmektedir. OG, ortalama geliri temsil etmektedir. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yirminci yüzyılın ortalarında büyük politik ve ekonomik çalkantılara maruz kalan Almanya'da¹¹, Fransa ve Birleşik Krallık'a benzer olarak, gelir dağılımı ile ilgili uzun vadede tek bir kırılma yaşanmıştır. Grafik 3.4'te görüldüğü üzere, bu ülkede 1920'lerde meydana gelen eşitsizlik yapısındaki bu kırılmanın ardından, takip eden yıllarda büyük ölçüde düşük gelirli ve ortaya sınıfın lehine işleyen bir süreç başlamıştır. Fakat Fransa ve Birleşik Krallık'ta gerçekleşen durumun aksine, bu ülkede süper zenginler ve zenginlerin gelirleri bu süreçte çok derin baskılara maruz kalmamıştır¹². Her iki grup, ülkenin ortalama gelirindeki artışın kısmen altında grup ortalama gelirlerini 2021 yılına kadar sürekli artırmaya devam etmiştir (yaklaşık olarak 1940-1950 arası hariç). Ayrıca, sürecin en çok kazanan grupları (orta sınıf ve düşük gelirli) ile ortalama gelir makası da çok fazla açılmamıştır. Özetle, Almanya'da 1920'li yıllardaki tek kırılma gelir dağılımını düşük gelirli ve orta sınıf lehine iyileştirmiş, ancak bu dönüşüm diğer grupların gelirlerindeki artış oranı çok baskılanmadan gerçekleşmiştir.

Grafik 3.5: Japonya'da uzun dönemde (1820-2021) ortalama gelir ve farklı gelir gruplarının gelirlerindeki dalgalanmalar: %1, süper zenginlerin, %9, zenginlerin, %40, orta sınıfın ve %50 düşük gelirli olan gelirlerindeki dalgalanmaları temsil etmektedir. OG, ortalama geliri temsil etmektedir. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonunda ABD tarafından işgal edilen Japonya'nın uzun vade gelir dağılımı yapısını ortaya koyan Grafik 3.5, bu ülkede meydana gelen tek

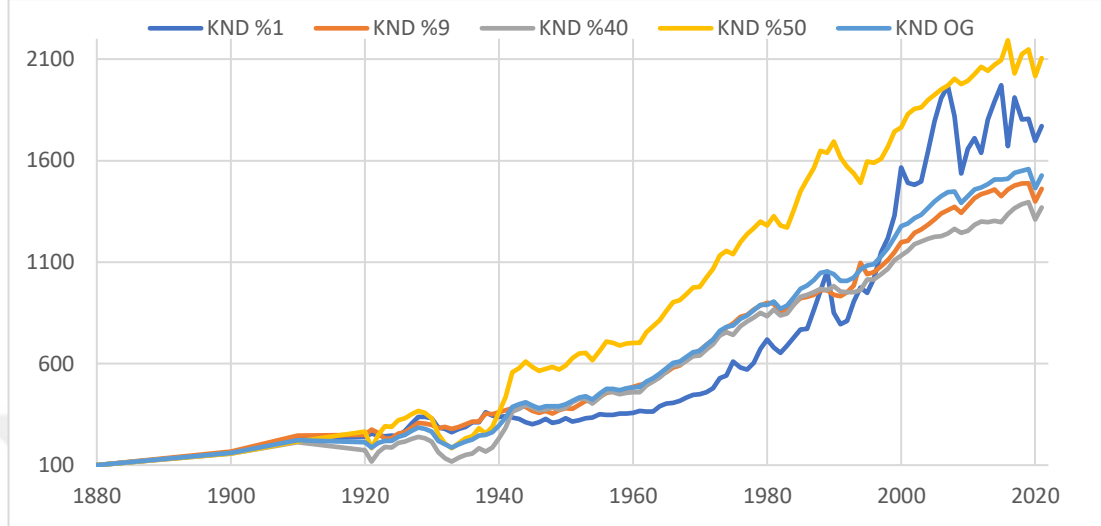
¹¹ Örneğin, Nazilerin iktidara gelmesi ve İkinci Dünya Savaşı sonunda Almanların yenilmesi bu ülkeyi çöküşün eşiğine getirmiştir.

¹² 1940'tan 1950'lere kadar süren dönem bir istisnadır. Bu kısa dönem süper zenginlerin gelirlerinin en çok gerilediği yıllar olmuştur.

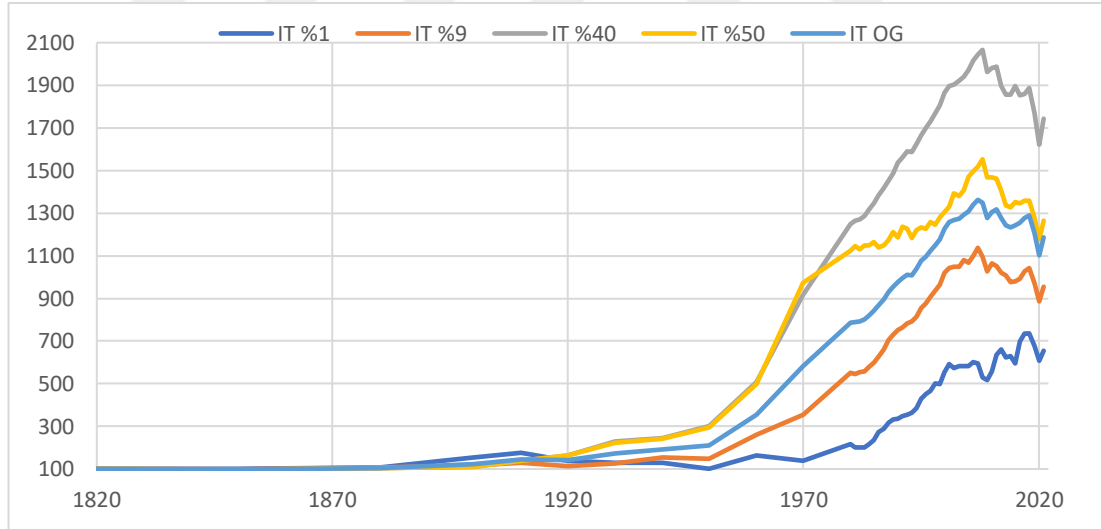
kırılmanın Avrupa ülkelerinde meydana gelen kırılmaya büyük oranda benzerlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu ülkede de uzun vadede tek bir kırılma meydana gelmiştir. 1920'lerde ülkenin gelir dağılımı yapısında meydana gelen bu kırılmanın ortaya çıkardığı sonuçlar özellikle Almanya ve kısmen Fransa'da ortaya çıkan sonuçlara çok benzerlik göstermektedir. Bu ülkede de kırılmanın ardından, takip eden yıllarda (1940-1950 arası hariç) yaşanan görece yüksek büyümeden en fazla düşük gelirli ve orta sınıf yararlanmıştır. Üst gelir gruplarının büyümesi üzerinde ise Almanya'ya benzer şekilde derin baskılar yaşanmamıştır. Almanya'dan tek fark, Japonya'da üst gelirli grupların gelirlerindeki artışla ülkenin ortalama gelirindeki artış arasında var olan makasın genişliğidir. Bu makas Japonya'da daha geniştir. Diğer bir ifadeyle, Japonya'da düşük gelirli ve orta sınıf ülkenin ekonomik büyümesinden Almanya'daki aynı gruplara kıyasla daha büyük ölçüde yararlanmıştır. Üst gelir gruplarının ortalama büyümesi ise yine Almanya'daki üst gelir gruplarına oranla, ülkenin ortalama gelirinin daha fazla altında kalmıştır. Bu tablo, Japonya'da uzun vadede meydana gelen tek kırılmanın gelir dağılımı yapısını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

Kanada'ya gelince, bu ülkenin gelir dağılımı yapısında yaşanan kırılmalardan etkilenme biçimi kısmen Avrupa ülkelerine kısmen de ABD'ye benzerlik göstermektedir. Grafik 3.6'dan da net bir şekilde anlaşıldığı gibi, 1940'lar ve 1980'lerde eşitsizlik yapısında iki önemli kırılma yaşanan bu ülkede, birinci kırılma sadece en düşük gelirli ve süper zenginlerin gelirlerindeki artış oranını etkilemiştir. En düşük gelirli ve süper zenginlerin gelirlerindeki artış oranı bu dönemin ardından ülkenin ortalama gelirindeki artış oranının çok üstüne çıkmış, süper zenginlerin gelirlerindeki artış ise büyük ölçüde baskılanmıştır. Zenginlerin ve orta sınıfın gelirlerindeki artış oranı bu dönemde yaşanan bu kırılmadan etkilenmemiştir. Bu süreç 1980'lere kadar devam etmiştir. Fakat 1980'lere gelindiğinde bu ülkenin eşitsizlik yapısında ikinci bir kırılma meydana gelmiştir. Bu kırılmanın dağılım etkileri ise daha önce gördüğümüz ülkelerin hiçbirinde yaşanmamıştır. Şöyle ki, ikinci kırılmanın ardından süper zenginlerin ortalama gelirlerinde hızlı bir büyüme dönemi yaşanırken bu durum düşük gelirli ve orta sınıfın gelirlerini pek etkilememiştir. Aksine bu defa zayıflayan gruplar sırasıyla orta sınıf ve zenginler olmuştur. Sonuç olarak, Kanada'da yaşanan kırılmaların, diğer ülkelerden farklı dağılım etkileri olmuştur. Birinci kırılma daha eşit bir toplum yaratırken, ikinci kırılma orta sınıf ve zenginleri zayıflatan bir yapı ortaya çıkararak, gelir dağılımının bozulmasına neden olmuştur. Fakat bu bozulma düşük gelirli ve orta sınıfın gelirlerini pek etkilememiştir.

zararına işleyen bir süreç olmamıştır.

Grafik 3.6: Kanada'da uzun dönemde (1880-2021) ortalama gelir ve farklı gelir gruplarının gelirlerindeki dalgalanmalar: %1, süper zenginlerin, %9, zenginlerin, %40, orta sınıfın ve %50 düşük gelirliilerin gelirlerindeki dalgalanmaları temsil etmektedir. OG, ortalama geliri temsil etmektedir. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 3.7: İtalya'da uzun dönemde (1820-2021) ortalama gelir ve farklı gelir gruplarının gelirlerindeki dalgalanmalar: %1, süper zenginlerin, %9, zenginlerin, %40, orta sınıfın ve %50 düşük gelirliilerin gelirlerindeki dalgalanmaları temsil etmektedir. OG, ortalama geliri temsil etmektedir. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Son olarak, Grafik 3.7'de İtalya'nın gelir dağılımı yapısında meydana gelen kırılmalar ve bu kırılmaların ülkenin gelir dağılımı yapısı üzerine etkileri verilmiştir. G-7 ülkeleri arasında, sürekli büyüyen ekonomiler kervanına katılmayı başaran son ülke sıfatını taşıyan İtalya'da da uzun vadede gelir dağılımı yapısında tek bir kırılma yaşanmıştır. Bu kırılmanın ortaya çıkardığı sonuçlar Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan

sonuçlarla hemen hemen aynıdır: Sürekli bir şekilde ülke ortalama gelirinden daha büyük oranlarda büyüyen orta sınıf ve düşük gelirli, gelirlerindeki artışın büyük ölçüde baskılandığı süper zenginler ve ülke ortalama gelirin göre göre daha düşük oranda büyüyen zenginler.¹³ Bu durum, İtalya'nın gelir dağılımı yapısında meydana gelen tek kırılmanın uzun vadede daha eşit bir toplum yarattığını göstermektedir.

3.3.4. G-7 Ülkelerinde Uzun Vadedeki Kırılmaların Nedenleri

Bu araştırmada analiz edilen ülkelerin gelir dağılımı yapısında meydana gelen ilk kırılmalarda (Avrupa ülkeleri ve Japonya için 1920'li yıllar, ABD ve Kanada için 1940'lar) temelde dört faktör etkili olmuştur. Bu faktörler, iki Dünya Savaşı, Büyük Bunalım (1929'da başlayan buhran yılları), Keynesgil Finansal Düzenlemeler ve Soğuk Savaş'tır¹⁴. Fakat her dört faktör tüm ülkeleri eşit ölçüde ve eşzamanlı olarak etkilememiştir. Nitekim, kırılmanın farklı ülkelerde farklı tarihlerde ve farklı boyutlarda meydana geldiği buna delalet etmektedir.

Tarihçi Walter Scheidel'e göre, tarih boyunca ciddi felaketler tekrar eden bir mekanizma olarak büyük ekonomik farklılıkları sürekli azaltmıştır (Scheidel, 2017). Yirminci yüzyılda ortaya çıkan dünya savaşları bu felaketler açısından bir istisna olmamıştır. 1914'te başlayan Birinci Dünya Savaşı en fazla Avrupa'nın zengin ülkelerini etkilemiştir. Savaş sırasında Avrupa ülkelerinde fiziki sermaye büyük ölçüde imha edilmiş, fakat savaşın kendisinden daha çok onun finansmanı ve politik şoklar sermayeye zarar vermiştir (Piketty, 2014: 147-8). Japonya da bu süreçte kısmen benzer çalkantılı dönem yaşamıştır. Bu ülkelerde çoğunlukla zengin grupların ellerinde bulunan varlıkların değeri dibe vurmuş, bu grupların gelirlerinde büyük bir çöküş yaşanmıştır. Düşük gelirli ve orta sınıf ise bu dönemde en az gelir kaybı yaşayan gruplar olmuştur. G-7 ülkeleri arasında Avrupa ülkeleri ve Japonya'nın gelir

¹³ İtalya'da 2000'li yılların ortasından itibaren ortalama gelirden sürekli bir küçülme gözükmemektedir (Grafik 3.7). Bu durumdan en çok etkilenen grupların düşük gelirli ve orta sınıf olduğu göze çarparken, süper zenginlerin ortalama gelirinde bir düşüş meydana gelmemiştir. Bu da gelir dağılımı yapısında bir bozulmaya sebep olmuştur. Fakat bu dönüşüm uzun vadedeki trendleri henüz derinden etkileyememiştir.

¹⁴ Bu dört faktörün dışında diğer bazı gelişmeler de bu sürecin şekillenmesinde rol oynamıştır. Örneğin, 1918'de ortaya çıkan İspanyol Gribi büyük nüfus kaybına neden olmuş ve emek arzını düşürdüğü için gelir dağılımının yeniden şekillenmesinde etkili olmuştur. Fakat bu etki yukarıda sözü geçen faktörlerin etkisine kıyasla sınırlı kalmıştır.

dağılımı yapısında neden 1920 gibi erken bir dönemde kırılma meydana geldiği bu durumu tasdik etmektedir. ABD ve Kanada ise Birinci Dünya Savaşı'ndan pek etkilenmemiştir. Bu iki ülkeyi derinden sarsacak ilk önemli kriz 1929 yılında patlak vermiştir.

ABD merkezli 1929 Ekonomik Krizi patlak verdiğinde, kriz özellikle ABD'de ve ardından kısmen Kanada'da süper zenginlerin gelirlerine büyük bir darbe indirmiştir (Bkz.: Grafikler 3-1 ve 3-6). Fakat kriz sadece bu iki ülkeyi etkilemekle sınırlı kalmamıştır. Avrupa ülkeleri ve Japonya da bu krizden etkilenmiştir. Bu durum Avrupa ve Japonya'daki zengin gruplar için ikinci bir darbe niteliğinde olmuştur. Hem Yeni Dünya'da hem de Avrupa ve Japonya'da birçok şirket batmış, bu şirketlerin hisse senetleri ve tahvillerini ellerinde bulunduran kişilerin varlıkları (neredeyse tümünün üst gelirli gruplara ait olduğu varlıklar) büyük ölçüde erimiştir.

Böyle karanlık bir dönemde, birçok ülke büyük politik ve ekonomik şoklar içinde debelenirken İkinci Dünya Savaşı başlamıştır. Bu savaş tüm yıkımların ve tahribatların üzerine üçüncü bir darbe olmuştur. Bu yüzden bu çalışmada analiz edilen ülkelerde 1939'da başlayan İkinci Dünya Savaşı ile birlikte, eşitsizliğin yapısında keskin bir düşüş görülmektedir. Fakat eşitsizliğin bu denli düşmesinin nedenleri sadece savaşlar ve ekonomik krizin kendisi olmamıştır. Bu ortamda ilk olarak, büyük halk seferberlikleri başlamış, bu seferberlikler vasıfsız emeğe olan talebi artırırken vasıf primini (eşitsizliği artıran bir olgu) düşürmüştür. Ardından, savaş finansman etmek adına yüksek gelirli grupların gelir ve servetlerine çok yüksek marjinal vergi oranları getirilmiştir. Daha sonra devlet, işçileri, tüketicileri ve kiracıları korumak adına agresif bir şekilde piyasaya müdahale etmiştir. Diğer taraftan, uluslararası piyasaların çalkantılı günler geçirdiği bu dönemde, zengin grupların önemli gelir kaynaklarından biri olan sermaye gelirleri dibe vurmuştur. Son olarak, fiziki varlıklar (daha çok zengin grupların sahip olduğu varlıklar) kamulaştırılma veya imha olma riskleriyle karşı karşıya kalmıştır (Scheidel, 2017: 118-164).

Savaş –1945'te– bittikten sonra, ekonomilerin yeniden canlanmasına rağmen gelir dağılımı yapısındaki iyileşmeler (zengin grupların gelirleri üzerindeki baskılar) devam etmiştir. Ancak bu iyileşmeler kendiliğinden gerçekleşmemiştir. İlk olarak, Büyük Bunalım yıllarının ortaya çıkmasında temel rolü oynayan finansal sektör üzerinde önemli Keynesgil Finansal Düzenlemeler başlatılmıştır. Bu katı düzenlemelerle birlikte, bankaların ve diğer finansal kuruluşların temel fonksiyonu

işletmelerin uzun vadeli reel yatırımları için ucuz kredi ve diğer hizmetler sağlamaya indirgenirken, onların finansal piyasalarda faaliyet göstermesi büyük ölçüde sınırlandırılmıştır (Orhangazi, 2008). İkincisi, savaş tecrübesi sosyal devlet, sendikalaşma ve vergileme kapsamlarının önemli derecede genişlemesine neden olmuştur (Scheidel, 2019). Üçüncüsü, Soğuk Savaş'ın başlamasıyla birlikte, komünizmin yayılma tehlikesi kapitalist cephede toplam gelirlerin düşük gelirli ve orta sınıf lehine dağılmasını sağlamıştır (Sant'Anna ve Weller, 2020). Her üç etken, bu ülkelerde gelir eşitsizliğinin on yıllar boyunca tarihi düşük seviyelerde kalmasında büyük rol oynamıştır. Bu süreç 1980'li yıllara kadar araştırmaya dahil edilen tüm ülkelerde kesintisiz devam etmiştir. Fakat bu dönemden itibaren bazı ülkelerde (ABD ve Kanada gibi) keskin, bazılarında ise (Birleşik Krallık ve İtalya gibi) zayıf bir dönüşüm yaşanmıştır. Keskin dönüşümün yaşandığı ülkeler ikinci kırılmanın meydana geldiği ülkelerdir¹⁵.

ABD ve Kanada'da gelir dağılımı yapısında meydana gelen ikinci kırılmanın nedenlerine gelince; 1980'li yıllarda neoliberal politikaların uygulanması ve ardından gelen küreselleşme, dönemin haberleşme ve ulaştırma teknolojilerindeki devrimsel gelişmelerle bir araya gelince söz konusu kırılmanın ortaya çıkmasında (süper zenginlerin lehine gerçekleşen kırılma) büyük rol oynamıştır¹⁶. Devletin piyasaya müdahalesini minimize etmek, zenginler için vergi oranlarını düşürmek, emek piyasasını serbestleştirmek (Örneğin sendikaların gücünü zayıflatmak), refah devletini küçültmek (Bkz.: Behjati, 2017) ve özellikle Keynesgil Finansal Düzenlemeleri ortadan kaldırmak (Orhangazi, 2008) anlamına gelen neoliberal politikalar, 1970'li yıllarda ortaya çıkan ulaştırma ve haberleşme teknolojilerinde yaşanan devrimsel gelişmelerle (Dabla-Norris vd., 2015: 18) birleşerek – küreselleşme kapsamı altında– bu ülkelerde süper zenginlerin lehine gerçekleşen bu dönüşüme olanak sağlamıştır. Bu dönüşümün sonucunda, ABD ve Kanada'da süper zenginlerin uzun vadeli ortalama gelirlerinde keskin bir yükseliş yaşanmıştır. Bu

---

¹⁵ Uzun vadede birden fazla kırılma yaşanmadığı, gelir dağılımı yapısında hiçbir değişim yaşanmadığı anlamına gelmemektedir. Sadece bu çalışmanın uzun vade analizi açısından henüz büyük bir kırılma olmadığını yansıtmaktadır. Bu perspektiften yola çıkınca, Avrupa ülkeleri ve Japonya'da birinci kırılmanın güçlü etkileri hala ortadan kalkmamıştır.

¹⁶ Neoliberal politikalar ve teknolojik gelişmelerin gelir dağılımı yapısını nasıl ve ne ölçüde etkilediği orta vade analizi kısmında daha detaylı bir şekilde tartışılmıştır.

yükseliş, ABD’de düşük gelirli ve orta sınıfın hızla güç kaybetmesi, Kanada’da ise orta sınıfın önemli ölçüde zayıflaması pahasına olmuştur.

3.4. Orta Vadede G-7 Ülkelerinde Ekonomik Büyüme-Gelir Eşitsizliği Analizi

Uzun vade analizi kısmında gösterilen, G-7 ülkelerinin gelir dağılımı yapılarında meydana gelen ilk kırılmalar (Avrupa ülkeleri ve Japonya’da 1920’ler, ABD ve Kanada’da 1940’lar), bu ülkelerde ekonomik büyüme performansı ve ayrıca gelir eşitsizliği üzerinde derin izler bırakmıştır. Kırılmalardan kısa bir süre sonra G-7 ülkelerinde (Kanada hariç) kişi başına milli gelir tarihinde ilk defa eşi benzeri görülmemiş bir hızda artış göstermiş, bu artışın gelir dağılımı üzerine yansımaları çok güçlü olmuştur. İki farklı dönem boyunca G-7 ülkelerinde kişi başına milli gelirdeki yıllık ortalama artışı gösteren Tablo 3.3 bu dönüşümü net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Ort. Gelir Artışı/Dönemler	ABD	FR	B.K.	ALM	JPN	KND	IT
1820-1950	%1,28	%1,18	%0,93	%1,06	%0,65	%2,01	%0,57
1950-2021	%1,99	%2,17	%2,01	%2,76	%3,51	%1,90	%2,47

Tablo 3.3: G-7 ülkelerinde iki farklı dönemde reel kişi başına gelirdeki ortalama yıllık artış. Maddison Project Database (Bolt ve van Zanden, 2020) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur. ABD ve Kanada için birinci dönem 1880-1950 arasındır.

Bu tablonun verilerine göre çalışmanın uzun dönem kapsamı iki farklı alt döneme bölündüğünde, Kanada hariç, tüm G-7 ülkelerinde kişi başına milli gelirdeki ortalama yıllık artış önemli ölçüde yükselmiştir. Hal böyleyken, bu dönemi tek başına ele almak, ekonomik büyümenin çok yüksek olduğu bir dünyada –bu çalışmada orta vadede– gelir dağılımının bu durumdan nasıl etkilendiğini ortaya koymak faydalı bir yaklaşım olacaktır.

Bu doğrultuda, bu çalışmada orta vade analizi 1950-2021 arası dönemi kapsamaktadır. Bu dönem için 1950 yılı endeks yılı olarak seçilmiştir. Başka bir deyişle, her ülkenin yıllara göre ortalama gelirindeki artış ve her ülkedeki farklı gelir gruplarının ortalama gelirindeki yükseliş 1950’deki gelir seviyesiyle karşılaştırılmıştır. 1950 yılının endeks yılı seçilmesinin temelde iki nedeni vardır: Birincisi, 1940’ların sonu iki dünya savaşının sona erdiği ve yeni bir dünya düzeninin kurulduğu

dönemdir¹⁷. İkincisi, bu dönemi takip eden yıllarda, Tablo 3.3’de gösterildiği üzere, G-7 ülkelerinde (Kanada hariç) tarihsel olarak en yüksek ekonomik büyüme yılları yaşanmıştır.

3.4.1. Orta Vadede G-7 ülkelerinde Büyümenin Dağılım Etkileri

Tablo 3.4, 2021 yılı itibarıyla G-7 ülkelerinde ortalama gelir ve farklı grupların ortalama gelirlerinin 1950 yılına kıyasla kaç kat arttığını göstermektedir. Tablo verilerinden de açıkça anlaşıldığı üzere, yetmiş yılı aşkın bu süreçte tüm ülkeler yüksek bir ekonomik büyüme performansı sergileyerek ortalama gelirlerini kat kat artırmışlardır. Fakat ülkeden ülkeye farklılık gösteren kişi başına milli gelirdeki artışların¹⁸ gruplar arasında dağılımı da farklılık göstermiştir.

Gelir Grupları/Ülkeler (1950-2021)	ABD	FR	B.K.	ALM	JPN	KND	IT
Süper Zenginler (%1)	%462	%395	%467	%853	%1415	%534	%643
Zenginler (%9)	%482	%433	%441	%577	%1633	%384	%645
Orta Sınıf (%40)	%379	%452	%390	%786	%974	%355	%577
Düşük Gelirliiler (%50)	%320	%548	%391	%596	%936	%357	%428
Ortalama Gelir (OG)	%406	%460	%410	%691	%1160	%381	%566

Tablo 3.4: G-7 ülkelerinde orta vadede (1950-2021) ortalama gelir ve farklı gelir gruplarının ortalama gelirlerindeki değişim. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

ABD’de ortalama gelir bu dönem boyunca 4,06 kat artarken, bu büyümeden en karlı çıkan gruplar sırasıyla, zenginler (4,82 kat büyümeyle) ve süper zenginler (4,62 kat büyümeyle) olmuştur. Bu iki grubu takiben orta sınıfın ortalama geliri, ülkenin ortalama gelirindeki artışın altında bir oranla, sadece 3,79 kat yükselmiştir. Kişi başına ortalama gelirdeki artıştan en az faydalanan grup, ortalama olarak 3,20 kat büyümeyle düşük gelirliiler olmuştur. Böylece, bu rakamlara göre ABD’de orta vadede de –uzun vadeye benzer şekilde– ekonomik büyüme gelir eşitsizliğini artırmıştır.

¹⁷ Örneğin, Bretton Woods sistemi 1944’te kurulmuştur. İkinci Dünya Savaşı 1945’te bitmiştir. Soğuk Savaş dönemi 1947’de başlamıştır.

¹⁸ Kanada bu dönem boyunca ortalama gelirini sadece 3,81 kat artırırken, Japonya göz kamaştırıcı bir büyümeyle ortalama gelirini 11,6 kat artırmayı başarmıştır. Diğer ülkelerdeki ortalama gelir artışı bu iki uç performansın arasında yer almıştır

Teknik bir ifadeyle, ABD’de orta vadede de ekonomik büyüme gelir dağılımını negatif yönde etkilemiştir.

Fransa’da orta vadede büyümenin gelir dağılımı üzerine etkisi, bu ülkede kısmen uzun vadeye benzer bir yapı ortaya koymaktadır. Şöyle ki, ülkenin dönem boyunca 4,6 kat artan ortalama geliri yine –uzun vadede olduğu gibi– en çok düşük gelirli ve orta sınıfın lehine dağılmıştır. Sürecin en çok kazanan grubu olan düşük gelirli orta vadenin sonunda (2021 yılı) grup ortalama gelirlerini 5,48 kat artırırken, bu grubu takip eden orta sınıf, aynı dönemde ülkenin ortalama gelirine çok yakın bir büyüme oranıyla grup ortalama gelirini 4,52 kat artırmayı başarmıştır. Geriye kalan iki grup, zenginlerin ve süper zenginlerin ortalama gelirlerindeki artış, Fransa’nın orta vade ortalama gelirindeki artışın altında, sırasıyla 4,33 ve 3,95 kat olmuştur. Bu rakamlar, Fransa’da ekonomik büyümenin orta vadede de gelir dağılımını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

Orta vadede ülke ortalama gelirini 4,1 kat artıran Birleşik Krallık’ta ise sürecin kısmen üst gelirli gruplar lehine işlediği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, bu ülkede orta vadedeki büyümenin faydaları, yukarıdan aşağıya doğru yüksek gelirli grupların lehine dağılmıştır. Bu ülkede süper zenginler bu dönem boyunca 4,67 kat, zenginler 4,41 kat, orta sınıf 3,9 kat ve son olarak, düşük gelirli ise 3,91 kat grup ortalama gelirlerini artırmışlardır. Bu tablo, Birleşik Krallık’ta orta vadede ekonomik büyümenin üst gelirli lehine dağıldığını, gelir eşitsizliğini artırdığını göstermektedir. Uzun vadenin aksine, Birleşik Krallık’ta orta vadede ekonomik büyüme gelir dağılımını negatif yönde etkilemiştir.

Almanya’da orta vade sonu gelir dağılımı yapısında ortaya çıkan durum bazı yönleriyle önceki ülkelere benzerlik gösterirken, diğer bazı yönleriyle onlardan tamamen ayrılmaktadır. 1950-2021 arası ülke ortalama gelirinde yaşanan 6,91 kat artışla Almanya’da görece yüksek bir ekonomik büyüme dönemi yaşanmıştır. Fakat söz konusu büyüme döneminin en çok kazananları süper zenginler ve orta sınıf olmuştur. Dönemin sonunda süper zenginlerin ortalama gelirindeki artış 8,53 kat, orta sınıfın grup ortalama gelirindeki yükseliş ise 7,86 kat olmuştur. Almanya’nın ortalama gelirindeki artışın üstünde büyüyen bu iki grubu, ortalama olarak 5,96 kat büyümeyle düşük gelirli izlemiştir. Dönemin kişi başına milli gelirdeki artışından en az faydalanan grubu zenginler olmuştur. Bu grubun ortalama geliri orta vadede sadece 5,77 kat artış göstermiştir. Bu sonuçlar, ekonomik büyümenin orta vadede

Almanya’da birbirinden farklı iki etki ortaya çıkardığını göstermektedir. Birinci etki – süper zenginlerin ortalama gelirinde ülkenin ortalama gelirinden daha büyük bir yükseliş– eşitsizliği artıran bir etki olmuştur. İkinci etki –orta sınıfın daha yüksek büyümesi– ise eşitsizliği düşüren bir etki olmuştur. Bu iki etki birbirini dengelerken, Almanya’da orta vadede büyümenin toplam eşitsizlik üzerine etkisi nötr kalmıştır¹⁹.

Japonya, G-7 ülkeleri arasında orta vade boyunca ortalama gelirini en fazla artıran ülke olmuştur. Bu ülkenin kişi başına milli geliri 1950-2021 arası ortalama olarak yılda %3,51 büyüyerek (Bkz.: Tablo 3.3) dönem sonunda 11,6 kat yükselmiştir. Fakat bu görece yüksek büyüme performansının gruplar arasında dağılımı eşit ölçüde olmamıştır. Bu ülkede de yüksek gelirli grupların elde ettikleri kazançlar düşük gelirliyle oranla çok yüksek olmuştur. Fakat analiz edilen önceki ülkelerin aksine, Japonya’da dönemin sonunda en çok büyüyen grup zenginler olmuştur. Bu grup orta vadede ortalama gelirini 16,33 kat artırırken, süper zenginlerin ortalama gelirindeki artış 14,15 kat olmuştur. Geriye kalan her iki diğer grubun ortalama gelirindeki artış Japonya’nın ortalama gelirindeki artışın altında kalmıştır. Orta sınıf bu dönemde grup ortalama gelirini 9,74 kat artırırken, dönemin ekonomik büyümesinden en az yararlanan düşük gelirliilerin ortalama gelirindeki artış sadece 9,36 kat olmuştur. Bu oranlara göre, Japonya’da da orta vadede ekonomik büyümeyle gelir eşitsizliği arasında (büyümenin eşitsizlik üzerine etkisi) negatif bir ilişki ortaya çıkmıştır²⁰. Daha basit bir ifadeyle, Japonya’da orta vadede ekonomik büyüme gelir dağılımını olumsuz yönde etkilemiştir.

Kanada, 1950-2021 döneminde, ülke ortalama gelirinde 3,81 kat yükselişle, G-7 ülkeleri arasında en az büyüyen ekonomidir. Peki, görece olarak bu düşük büyümenin (en azından diğer G-7 ülkelerine göre) dağılım sonuçları nasıl olmuştur?

---

¹⁹ Almanya’ya farklı bir perspektiften yaklaşarak bu ülkedeki sonuçlara farklı yorum getirmek mümkündür. Şöyle ki, ülkenin gelir dağılımı yapısını yüksek gelirliiler (süper zenginler ve zenginler) ve düşük gelirliiler (orta sınıf ve düşük gelirliiler) olarak ikiye ayırdığımızda, bu ülkede 1950-2021 arası hem yüksek gelirliiler hem de düşük gelirliiler arasında gelir eşitsizliğinin arttığını iddia etmek mümkündür. Zira birinci gruptaki kazananımlar (süper zenginlerin daha fazla büyümesi) zenginlerin güç kaybetmesi pahasına yaşanırken, ikinci gruptaki kazananımlar (orta sınıfın kazançlı çıkması) düşük gelirliilerin aleyhine yaşanan bir sürecin sonunda meydana gelmiştir.

²⁰ Japonya’da özel bir durum bulunmaktadır. Daha sonra İtalya’da da karşımıza çıkacak bu özel duruma göre, bu ülkelerde zenginlik çok azınlık zengin bir grup tarafından değil (Örneğin, ABD’de olduğu gibi süper zenginler), aksine toplumun %10’unu oluşturan daha geniş bir grup tarafından paylaşılmaktadır. Bu durum bu ülkede yüksek gelirliiler arasında eşitsizliğin kısmen azaldığı anlamını taşımaktadır. Fakat bu gelişme toplam eşitsizliği de artırmaktadır.

Tablo 3.4'ün verilerine göre, bu ülkede dönemin sonunda en kazançlı çıkan tek grup süper zenginler olmuştur. Fakat bu durum diğer herhangi bir grubun büyüme performansını derinden etkilememiştir. Şöyle ki, orta vadede süper zenginler ortalama gelirlerini 5,34 kat artırırken, diğer gelir gruplarının ortalama gelirindeki artış oranı ülkenin ortalama gelirine yakın bir seviyede gerçekleşmiştir. Bu dönemde, zenginlerin ortalama geliri 3,84 kat, orta sınıfın ortalama geliri 3,55 kat ve düşük gelirliilerin ortalama geliri 3,57 kat yükselmiştir. Bu rakamlara göre, Kanada'da ekonomik büyüme orta vadede gelir dağılımını olumsuz yönde etkilemiş, fakat bu olumsuz etki orta sınıf ve yoksulların gelirlerindeki artış oranına çok fazla zarar vermemiştir.

G-7 ülkeleri arasında, orta vadede ekonomik büyümenin sadece düşük gelirli grubun ortalama gelirindeki artışı olumsuz etkilediği tek ülke İtalya olmuştur. Bu ülkede analiz edilen dönem boyunca ülke ortalama geliri 5,66 kat artış göstermiştir. Fakat sadece 4,28 kat büyümeyle en düşük gelirli grup hariç, diğer tüm gelir grupları bu oranın üstünde bir artışla ortalama grup gelirlerini artırmışlardır. Dönemin en kazançlı çıkan iki grubu zenginler ve süper zenginler bu dönemde sırasıyla ortalama gelirlerini 6,45 ve 6,43 kat artırmışlardır²¹. Orta sınıfın ortalama gelirindeki büyüme de 5,77 kat artışla İtalya'nın ortalama gelirinin kısmen üstünde olmuştur. Böylece, orta vadede İtalya'da ekonomik büyüme gelir eşitsizliğini negatif yönde etkilemiştir. Bu durumdan olumsuz yönde etkilenen tek grup ise düşük gelirliiler olmuştur.

3.4.2. Orta Vadede G-7 ülkelerinde Büyümenin Kapsayıcılık Boyutu

Tablo 3.4 orta vadede G-7 ülkelerinde eşitsizliğin arttığı veya azaldığını gösterirken bu artış veya azalışın ülkeden ülkeye farklılaşan boyutlarını göstermemektedir. Bu ülkelerde orta vadede ekonomik büyümenin gelir dağılımını ne ölçüde etkilediğini (kapsayıcılık veya dışlayıcılık boyutlarını) gösteren Tablo 3.5 bu görevi yerine getirmektedir.

Tablo 3.5'in verilerine göre, bir önceki kısımda ortaya koyulan sonuçlara paralel olarak, orta vadede ekonomik büyümenin kapsayıcı olduğu tek ülke -0,88

²¹ Daha önce de işaret edildiği gibi, İtalya'da üst gelir grupların ortalama gelirlerindeki hareketler Japonya'ya benzerlik göstermektedir.

kapsayıcılık katsayısı ile– Fransa olmuştur. Almanya da katsayı değeri neredeyse 1’e eşit olduğu için orta vadede büyümenin toplam eşitsizlik üzerine herhangi bir etkisi olmamıştır.

	Gelir Grupları/Ülkeler	FR	ALM	B.K.	IT	KND	JPN	ABD
Orta Vade	Süper Zenginler (%1)	%1,95	%3,07	%2,19	%2,66	%2,39	%3,80	%2,18
	Zenginler (%9)	%2,08	%2,50	%2,11	%2,66	%1,91	%4,01	%2,24
	Orta Sınıf (%40)	%2,15	%2,95	%1,94	%2,50	%1,80	%3,26	%1,90
	Düşük Gelirliiler (%50)	%2,42	%2,55	%1,94	%2,07	%1,81	%3,20	%1,65
	Ortalama Gelir	%2,17	%2,76	%2,01	%2,47	%1,90	%3,51	%1,99
	Kapsayıcılık Katsayısı (I)	0,88	1,01	1,11	1,16	1,19	1,21	1,25

Tablo 3.5: G-7 ülkelerinde orta vadede (1950-2021) büyümenin kapsayıcılık veya dışlayıcılık boyutları. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

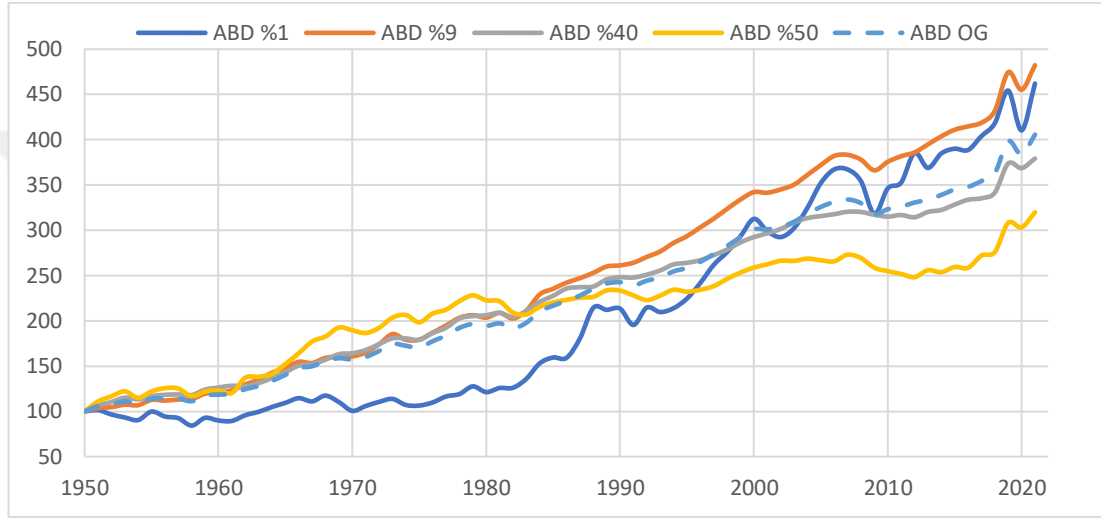
Diğer G-7 ülkelerinde kişi başına milli gelirdeki artış eşitsizliği artırırken, ekonomik büyümenin en çok dışlayıcı olduğu (eşitsizliği artırdığı) ülke, 1,25 katsayı değeriyle ABD olmuştur. Bu ülkeyi takiben, orta vadede büyümenin eşitsizliği artırdığı ülkeler, dışlayıcı etkinin büyüklüğüne göre, sırasıyla 1,21, 1,19, 1,16 ve 1,11 katsayı değerleriyle Japonya, Kanada, İtalya ve Birleşik Krallık olmuştur.

3.4.3. G-7 Ülkelerinde Orta Vadede Eşitsizlik Yapısındaki Kırılmalar

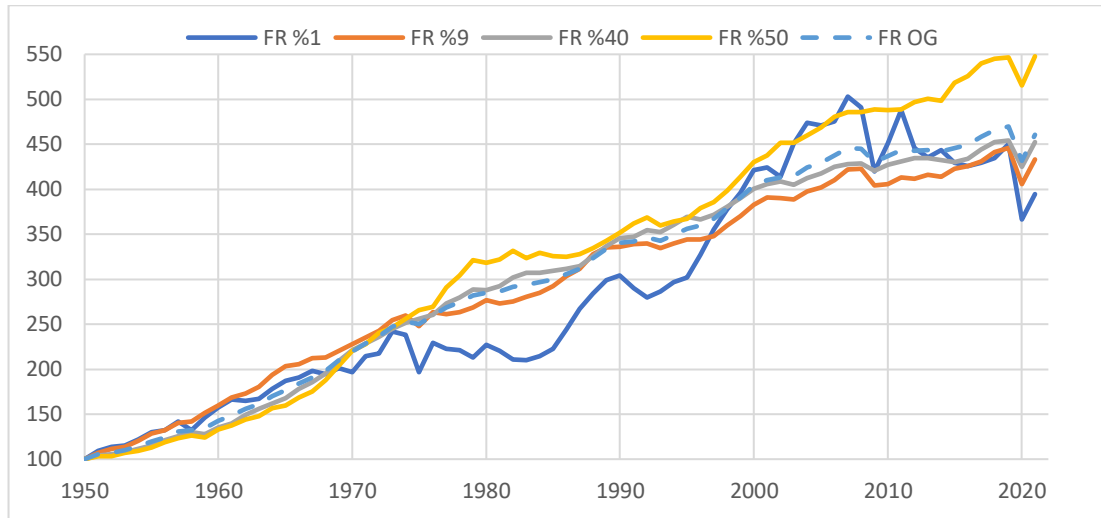
Uzun vadede olduğu gibi, orta vadenin sonunda G-7 ülkelerinde farklı gelir gruplarının ortalama gelirlerindeki nihai artışlar dönem boyunca bu ülkelerin gelir dağılımı yapısında meydana gelen kırılmalar veya dalgalanmalar hakkında herhangi bir bilgi vermemektedir. Halbuki, bu dönem de önemli kırılmaların (bazı ülkelerde sadece dalgalanma yaşanmıştır, örneğin, Fransa) yaşandığı bir dönem olmuştur. Neredeyse tüm ülkelerde (Fransa hariç) meydana gelen bu kırılmalar 1980’li yılların ortalarından başlayarak 1990’ların sonuna kadar sürem dönemde yaşanmıştır. Bu kırılmalarla birlikte, özellikle süper zenginlerin ortalama gelirlerinde çok hızlı bir yükseliş trendi başlarken bu grubun kazanımları genelde diğer grupların ortalama gelirinde yaşanan yavaşlama ve hatta bazen gerileme sonucu olmuştur.

ABD için 1950-2021 arası, gelir dağılımı yapısında yaşanan dönüşümleri gösteren Grafik 3.8 bu durumu net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu grafik, bu

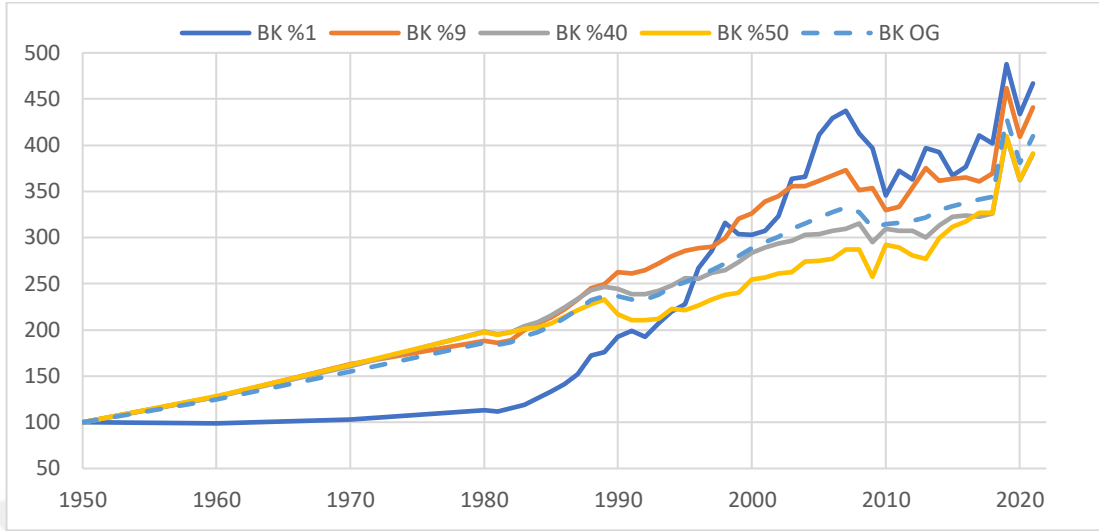
ülkede 1950-1980 yıllarını kapsayan dönemde süper zenginlerin ortalama gelirindeki artışın büyük ölçüde baskı altında tutulduğunu, diğer gelir gruplarının gelirlerindeki artışın ise ABD'nin ortalama gelirindeki artışa –neredeyse– paralel büyüdüğünü göstermektedir. Bu yapı Fransa (Grafik 3.9), Birleşik Krallık (Grafik 3.10), İtalya (Grafik 3.14) ve kısmen Kanada'da (Grafik 3.13) da karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla, bu yıllar yukarıda adı geçen ülkelerde ekonomik büyüme kazanımlarının en çok alt gelir grupları tarafından paylaşıldığı yıllardır.

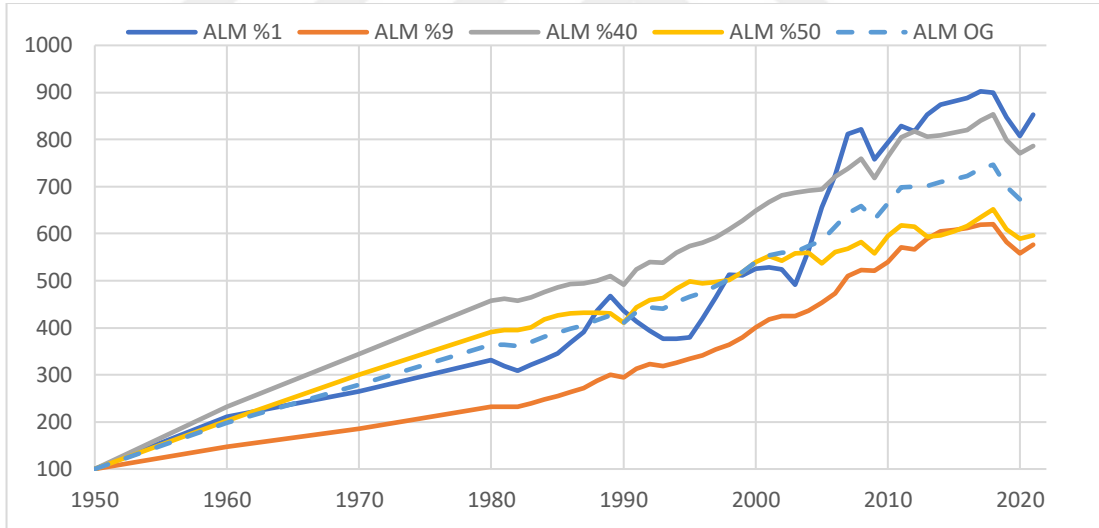
Grafik 3.8: ABD'de orta vadede (1950-2021) ortalama gelir ve farklı gelir gruplarının gelirlerindeki dalgalanmalar: %1, süper zenginlerin, %9, zenginlerin, %40, orta sınıfın ve %50 düşük gelirliilerin gelirlerindeki dalgalanmaları temsil etmektedir. OG, ortalama geliri temsil etmektedir. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 3.9: Fransa'da orta vadede (1950-2021) ortalama gelir ve farklı gelir gruplarının gelirlerindeki dalgalanmalar: %1, süper zenginlerin, %9, zenginlerin, %40, orta sınıfın ve %50 düşük gelirliilerin gelirlerindeki dalgalanmaları temsil etmektedir. OG, ortalama geliri temsil etmektedir. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

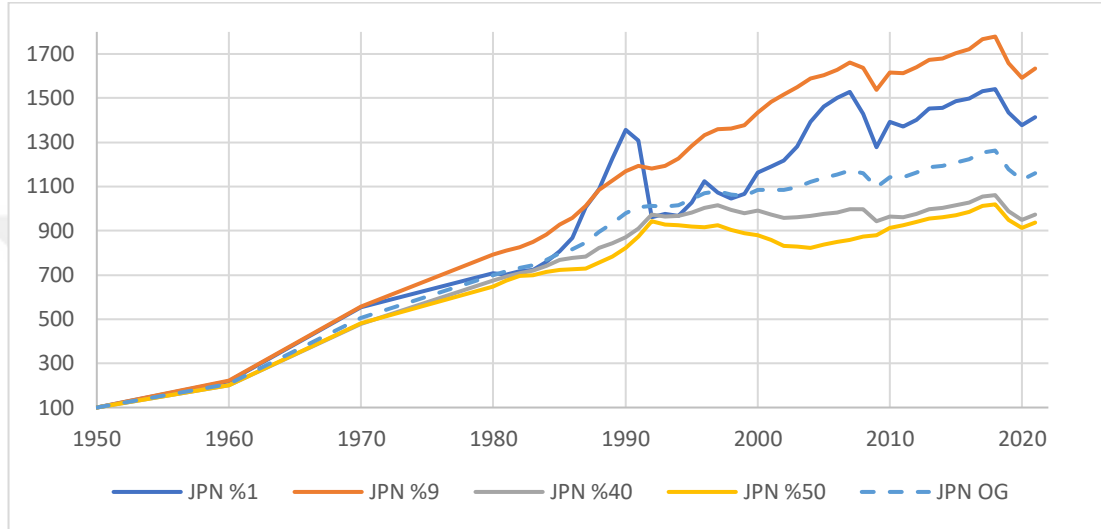
Grafik 3.10: Birleşik Krallık'ta orta vadede (1950-2021) ortalama gelir ve farklı gelir gruplarının gelirlerindeki dalgalanmalar: %1, süper zenginlerin, %9, zenginlerin, %40, orta sınıfın ve %50 düşük gelirli olanların gelirlerindeki dalgalanmaları temsil etmektedir. OG, ortalama geliri temsil etmektedir. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 3.11: Almanya'da orta vadede (1950-2021) ortalama gelir ve farklı gelir gruplarının gelirlerindeki dalgalanmalar: %1, süper zenginlerin, %9, zenginlerin, %40, orta sınıfın ve %50 düşük gelirli olanların gelirlerindeki dalgalanmaları temsil etmektedir. OG, ortalama geliri temsil etmektedir. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Fakat 1980'lerin ortalarından itibaren, bu ülkelerin (ABD, Fransa, Birleşik Krallık, Kanada ve İtalya) gelir dağılımı yapısında önemli bir dönüşüm yaşanmıştır. Süper zenginlerin ortalama gelirinde çok hızlı ve ani bir yükseliş (ülkelerin ortalama gelirindeki artışa kıyasla), düşük gelirli grubun –Birleşik Krallık ve Kanada'da olduğu gibi hatta orta sınıfın– ortalama gelirinde önemli bir duraksama anlamına gelen bu dönüşüm, Fransa hariç, diğer G-7 ülkelerinin hepsinde gelir dağılımı yapısında büyük

bir kırılmaya neden olmuştur. Gelir eşitsizliğinde büyük ölçekli bir artış anlamına gelen bu kırılmaların yönü 2021 itibariyle hala yukarıya doğrudur ve trendin tersine döneceği konusunda herhangi bir emare bulunmamaktadır. Başka bir deyişle, yukarıda sıralanan ülkelerin hepsinde 1980'li yılların ardından gelir eşitsizliği her geçen yıl daha da artmıştır.

Grafik 3.12: Japonya'da orta vadede (1950-2021) ortalama gelir ve farklı gelir gruplarının gelirlerindeki dalgalanmalar: %1, süper zenginlerin, %9, zenginlerin, %40, orta sınıfın ve %50 düşük gelirli olanların gelirlerindeki dalgalanmaları temsil etmektedir. OG, ortalama geliri temsil etmektedir. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

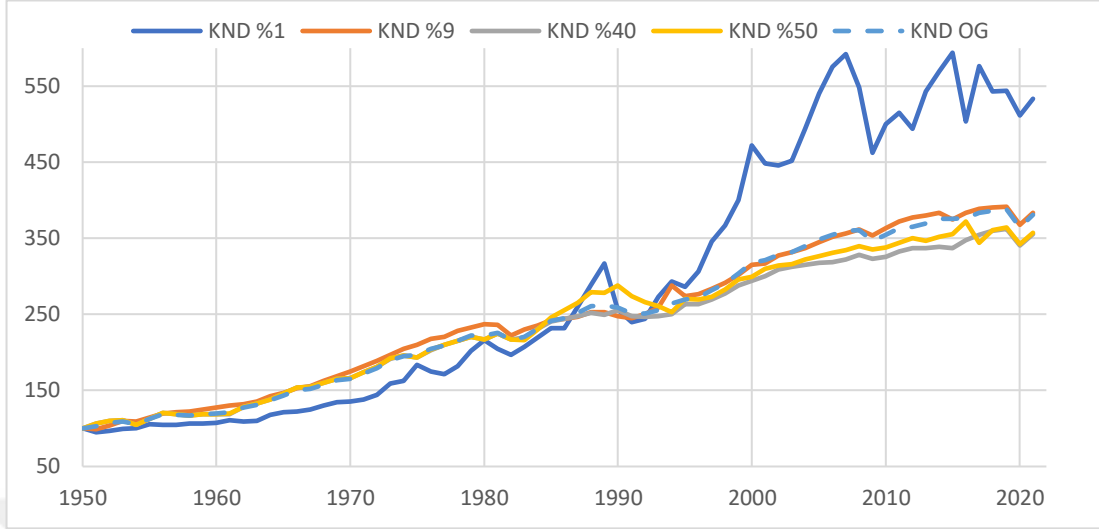
Fransa'nın gelir dağılımı yapısında orta vadede neden bir kırılma değil de dalgalanma yaşandığı, bu ülkede 2008 Küresel Finansal Krizin ardından süper zenginlerin gelirlerinde önemli ölçüde bir geri çekilmeden kaynaklanmıştır. Aslında Fransa'da da diğer ülkeler gibi 1980'leri takip eden yıllarda süper zenginlerin ortalama gelirinde muazzam bir artış gerçekleşmiştir. Fakat gelir eşitsizliğini artıran bu yapı ancak 2008 yılına kadar gücünü koruyabilmiştir. Bu tarihten itibaren tekrar bu grubun gelirleri üzerinde önemli bir baskı oluşmuş, süper zenginlerin ortalama gelirlerinde derin bir düşüş meydana gelmiştir²² (Grafik 3.9 bu durumu net bir şekilde yansıtmaktadır). Bu sebepten dolayı, Fransa'nın orta vadedeki gelir dağılımı yapısı ABD, Birleşik Krallık, Kanada ve İtalya'dan ayrılmakta, bu ülkede hala düşük gelirli

²² Fransa'da 2008 krizi sonrası yüksek gelirli grupların önemli ölçüde güç kaybetmesinin bazı nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenlere ilerideki sayfalarda "G-7 ülkelerinde Orta Vadede Kırılmaların Nedenleri" ve "G-7 Ülkelerinde Kısa Vadede Dalgalanmaların Nedenleri" kısımlarında detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

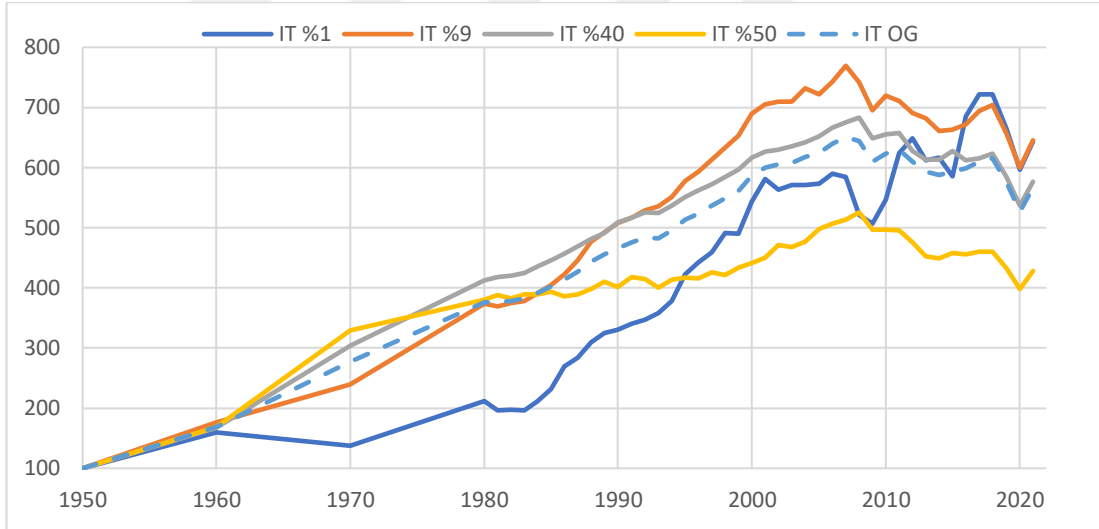
grup ekonomik büyümeden en çok kazanç sağlayan grup olma unvanını korumaktadır.

Peki, bu dönemde G-7 üyesi diğer iki ülke, Almanya ve Japonya’da nasıl bir dönüşüm yaşanmıştır? Almanya ve Japonya’nın bu kısımda diğer G-7 ülkelerinden ayrı bir analize tabi tutulmaları bu iki ülkenin gelir dağılımı yapılarında orta vadede bir dönüşüm veya kırılma yaşanmadığı değildir. Tam tersine bu ülkelerde de benzer derin dönüşümler ve ardından kırılmalar meydana gelmiştir. Bu iki ülkenin farklı bir bağlamda incelenmesinin nedeni, aslında Almanya ve Japonya’nın 1980 öncesi gelir dağılımı konusunda diğer G-7 ülkelerinden büyük ölçüde ayrışmaları olmuştur. Şöyle ki, özellikle Japonya’da ve kısmen Almanya’da 1950-1980 arası süper zenginlerin gelirleri üzerinde güçlü bir baskı oluşmamıştır. Bu dönemde, Almanya’da en büyük baskı zenginlerin üzerinde iken (Bkz.: Grafik 3.11), Japonya’da tüm gelir gruplarının büyüme performansı ülkenin ortalama gelirindeki artışın etrafında bir seyir izlemiştir (Bkz.: Grafik 3.12).

Bu dönemin ardından –1980’lerden itibaren– diğer G-7 ülkelerindeki gelişmelere paralel olarak, Almanya ve Japonya’da süper zenginlerin lehine güçlü bir kırılma ortaya çıkmıştır. Fakat bu kırılmaların diğer gruplar üzerindeki etkisi iki ülkede birbirinden farklılık göstermiştir. Almanya’da süper zenginlerin çok hızlı büyümesinden en fazla zarar gören grup düşük gelirli grup olmuştur. Bu ülkede zenginlerin ortalama gelirindeki artış bu dönemde ülkenin ortalama gelirindeki artışın altında kalmaya devam etse de bu grubun artış trendinde önem arz edecek olumsuz bir dönüşüm yaşanmamıştır. Orta sınıfın gelirlerindeki artış da bu değişimden pek etkilenmemiştir. Almanya’dan farklı olarak, Japonya’nın gelir dağılımı yapısında meydana gelen kırılma hem orta sınıf hem de düşük gelirli grubun büyümesine bir darbe indirmiştir. Grafik 3.12’de görüldüğü üzere, Japonya’da bu iki grubun reel ortalama geliri bugün hala 1990’lardaki seviyelerdedir ve bu gruplar ülkenin ortalama gelirindeki artışa eşlik edememişlerdir. Geriye kalan tek grup, zenginlerin büyüme performansı ise ülke ortalama gelirinin çok üstünde kalmaya devam etmiştir.

Grafik 3.13: Kanada'da orta vadede (1950-2021) ortalama gelir ve farklı gelir gruplarının gelirlerindeki dalgalanmalar: %1, süper zenginlerin, %9, zenginlerin, %40, orta sınıfın ve %50 düşük gelirliilerin gelirlerindeki dalgalanmaları temsil etmektedir. OG, ortalama geliri temsil etmektedir. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 3.14: İtalya'da orta vadede (1950-2021) ortalama gelir ve farklı gelir gruplarının gelirlerindeki dalgalanmalar: %1, süper zenginlerin, %9, zenginlerin, %40, orta sınıfın ve %50 düşük gelirliilerin gelirlerindeki dalgalanmaları temsil etmektedir. OG, ortalama geliri temsil etmektedir. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Özet olarak, bu kısımdaki grafiklerin ışığında, Fransa hariç, tüm G-7 ülkelerinde gelir dağılımı yapısında orta vadede (1950-2021 arası) süper zenginler lehine önemli kırılmalar yaşanmıştır. Süper zenginlerin ortalama gelirindeki artış oranını ülkelerin ortalama geliri ve diğer grupların büyüme performansı üzerine çıkaran bu kırılmaların diğer gruplar üzerindeki etkisi ve etkinin büyüklüğü ülkeden ülkeye farklılık göstermiştir. Örneğin ABD, Britanya, Japonya ve kısmen Kanada'da bu dönüşümden

hem düşük gelirli hem de orta sınıf olumsuz etkilenirken, Almanya ve İtalya'da bu dönemde meydana gelen kırılmaların bedelini sadece düşük gelirli ödemmiştir.

3.4.4. G-7 Ülkelerinde Orta Vadedeki Kırılmaların Nedenleri

Zengin ülkelerde (bu araştırmada G-7 ülkelerinde) 1980 sonrası ekonomik büyümenin kazanımlarını zengin gruplar lehine çeviren birçok neden sıralamak mümkündür: Örneğin, küreselleşme, politik ajandanın değişimi, teknolojik gelişmeler ve emek ve finans piyasalarının değişen yapısı gibi (Cohen ve Ladaique, 2018; Nolan vd., 2019). Fakat tüm bu nedenleri üç temel faktöre indirgemek mümkündür. Diğer nedenler bir bakıma birbiriyle bağlantılı bu üç faktörün bir uzantısı veya alt başlığı niteliğindedir. Bu üç faktör aşağıda sıralandığı gibidir:

Neoliberal politikalar: Bankacılık ve finans sektörü önündeki Keynesgil düzenlemelerin kaldırılması (Orhangazi, 2008), kamu varlıklarının özelleştirilmesi, emek piyasasının serbestleştirilmesi (Örneğin, sendikaların zayıflatılması), eğitim ve sağlık hizmetlerinin gerilemesi, refah devletinin küçülmesi ve zengin gruplara büyük vergi indirimleri anlamına gelen neoliberal politikalar 1980'li yıllarda ilk defa ABD ve Birleşik Krallık'ta, ardından tüm dünyada uygulanmaya başlamıştır. Bu politikalar temelde üst gelirli grupların gelirleri önündeki tüm baskıları ortadan kaldırırken düşük gelirli ve orta sınıfın gelirlerindeki artışı baskılamıştır (Behjati, 2017).

Teknolojik dönüşümler: 1980'li yıllar ulaştırma, haberleşme ve üretim alanında büyük teknolojik gelişmelerin²³ ortaya çıktığı yıllardır. Bu gelişmeler, ilk olarak, otomasyonun üretim sürecine dahil edilmesi nedeniyle vasıfsız ve rutin emeğe olan talebi düşürürken yüksek vasıflı işçilerin gelirlerini artırmıştır (Acemoglu, 1998; Acemoglu ve Restrepo, 2020, 2022; OECD, 2011). İkincisi, üretim sürecinin emek faktörünün daha ucuz olduğu ülkelere kaymasına olanak sağlamıştır (Bottini vd., 2007; IMF, 2017). Son olarak, finansal sermayenin kolayca sınırlarlar ötesinde dolaşımını mümkün kılmıştır (Zebregs, 1999). Her üç dönüşüm G-7 ülkelerinde düşük gelirli grupların gelirlerini olumsuz etkilerken sermaye faktörüne sahip yüksek gelirli

²³ Örneğin, kişisel bilgisayarlar, cep telefonları ve internetin insanların hayatına ve üretim sürecine dahil edilmesi bu yıllara denk gelmektedir. Üretim sürecinde otomasyonun önemli ölçüde genişlemesi de yine 1980'li yıllarda olmuştur.

grupların gelirlerinde önemli bir yükselişe neden olmuştur.

Küreselleşme: Bu kavramın birçok boyutu olsa da (Bkz.: Förster ve Tóth, 2015), esasında küreselleşme denildiğinde onun ticari ve finansal boyutlarından söz edilmektedir. En azından iktisat literatüründe böyle kabul görülmektedir. 1980 sonrası yıllar bu ticari ve finansal küreselleşmenin tekrar zirvelere çıktığı dönemdir. Küreselleşme bir taraftan mal ve hizmet ticaretine daha geniş bir pazar sunarken, diğer taraftan sermayenin (fiziki, finansal ve hatta beşerî sermaye) –daha fazla kar elde etmek adına– sınırlar ötesine daha kolay transfer edilmesini mümkün kılmıştır (Petrus, 1999). Uluslararası mal ve hizmet ticaretinin genelde en yüksek gelirli gruplar tarafından yapıldığı, sermaye varlıklarının da yine yüksek gelirli gruplara ait olduğu bir dünyada, her iki gelişme zengin gruplar lehine bir kaynak dağılımıyla sonuçlanmıştır.

Özetle, birbiriyle ilintili bu üç faktör bir araya gelerek, 1980’lerde G-7 ülkelerinde gelir dağılımı yapısında –zengin gruplar lehine– meydana gelen kırılmalarda önemli bir rol oynamışlardır. Peki, neden bu dönemde Fransa’da gelir eşitsizliği yapısında bir kırılma meydana gelmemiştir? Ayrıca Almanya’da orta sınıfın hala çok güçlü kalmasında hangi faktör(ler) etkili olmuştur?

Fransa’nın orta vadede neden diğer G-7 ülkelerine paralel olarak hareket etmediği birçok faktörden kaynaklansa da bunlardan iki tanesi ön plana çıkmaktadır: İlk olarak, bu ülke çok güçlü bir emek piyasasına sahiptir. Bundan dolayı ücret eşitsizliği birçok zengin ülkede sürekli artarken Fransa’da uzun yıllar boyunca sabit kalmıştır. Ücret eşitsizliğinin artmamasında rol oynayan faktörler ise, asgari ücretin diğer ücret gelirlerine kıyasla oransal olarak daha fazla artması, toplu ücret görüşmelerinin işçilerin neredeyse tamamını kapsaması ve sürekli çalışanları korumaya yönelik güçlü mevzuatın varlığı olmuştur (Cahuc, 2022). Kadınların ücret gelirlerinde yaşanan daha büyük artış da bu süreci desteklemiştir (Kramarz vd., 2022). İkincisi, bu ülkede sağlık ve eğitim hizmetlerine erişim olanakları diğer ülkelere kıyasla daha kapsayıcıdır. Bu iki faktör büyük ölçüde Fransa’yla diğer ülkeler arasında oluşan gelir eşitsizliği farkını açıklamaktadır (Piketty vd., 2022).

Almanya’da orta sınıfın orta vadede hala güçlü kalması yine iki olguya dayanmaktadır: İlk olarak, bu ülkede imalat sektörü –özellikle orta ölçekli firmalara dayanan imalat– diğer ülkelere kıyasla çok güçlüdür. 2021 yılında imalat sektörü

Almanya'nın GSYH'sının yaklaşık dörtte birini teşkil etmiştir. Bu oran diğer ülkelerde Almanya'nın yarısı kadardır. İmalat sektörü önemli miktarda istihdam olanağı yaratmakta ve bu da orta sınıfın ekonomik gücünü desteklemektedir (Simon, 2017). İkincisi, bu ülkede de Fransa'ya benzer olarak, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim daha geniş bir kitleyi kapsamakta ve emek piyasası kısmen güçlü yapısını korumaktadır (Bkz.: Blanchet vd., 2022).

3.5. Kısa Vadede G-7 Ülkelerinde Ekonomik Büyüme-Gelir Eşitsizliği Analizi

Bir önceki kısımda görüldüğü üzere, 1980 veya 1990'larda da G-7 ülkelerinin (Fransa hariç) gelir dağılımı yapılarında önemli kırılmalar meydana gelmiştir. Kırılmaların yaşandığı bu dönem aynı zamanda İkinci Dalga Küreselleşme²⁴ sürecinin başlangıç yılları olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde yaşanan kırılmalar, gelir eşitsizliğinin en çok küreselleşme döneminde yükseldiğini savunan ve kamuoyunda büyük ses getiren akademik çalışmaları (Örneğin, Bourguignon, 2015; Milanović, 2016; Piketty, 2014; Stiglitz, 2003, 2013) desteklemektedir. Fakat bu çalışmalar, bu dönemde toplam eşitsizliğin ne ölçüde arttığına ışık tutmakla birlikte, küreselleşme döneminde farklı gelir gruplarının reel gelirlerinde ne ölçüde bir değişim yaşandığını ortaya koymamaktadır. Araştırmanın bu kısmı literatürdeki bu boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

Kısa vadede (küreselleşme döneminde) ekonomik büyümenin farklı gelir gruplarının gelirlerini nasıl ve ne ölçüde etkilediğini ortaya koymayı hedefleyen bu kısım 1980-2021 arası dönemi kapsamaktadır. Bu doğrultuda endeks yılı 1980 olarak seçilmiştir. Daha sonra her ülke ve grubun 2021 nihai endeks değeri ile 1980 değeri arasında bir karşılaştırma yapılmıştır. Daha açık bir ifadeyle, her ülkenin 2021 yılındaki ortalama geliri ve farklı gelir gruplarının bu yıldaki ortalama gelirleri 1980 yılındaki seviyelerle karşılaştırılmıştır.

---

²⁴ Birinci Dalga Küreselleşme 1870'lerde başlayıp Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı yıl 1914'e kadar sürmüştür.

3.5.1. Kısa Vadede G-7 ülkelerinde Büyümenin Dağılım Etkileri

Kısa vadede (küreselleşme döneminde) G-7 ülkelerinde ekonomik büyüme performansı ile bu performansın her ülkede gelir dağılımı üzerine etkileri aşağıda Tablo 3.6'da ortaya koyulmuştur. Bu tablonun verilerine göre, bu dönemde G-7 ülkeleri arasında reel olarak ortalama gelirini en çok artıran ülke B. Krallık (2,2 kat yükselişle), en az artıran ise İtalya (1,51 kat artışla) olmuştur. Diğer ülkelerin reel büyüme performansı bu iki uç noktanın ortasında yer almıştır. Peki, bu farklı büyüme performanslarının bu ülkelere gelir dağılımı üzerine etkileri nasıl olmuştur?

Tablo 3.6'da tüm ülkeler için geçerli olan iki nokta göze çarpmaktadır: Birincisi, küreselleşme döneminde bütün ülkelerde süper zenginlerin ortalama gelirlerindeki artış ülkelerin ortalama gelirindeki artıştan daha fazla olmuştur. İkincisi, aynı dönemde orta sınıfın büyüme performansı ülke ortalama gelir performansının çok altında kalmıştır. Bütün ülkelerde ortak olan bu iki noktanın yanı sıra, Fransa hariç, diğer G-7 ülkelerinin hepsinde düşük gelirli grupların reel gelirlerindeki artış ülkelerin ortalama gelirindeki artışın altında kalmıştır. Ayrıca, Fransa ve Kanada hariç, diğer G-7 ülkelerinde zenginlerin gelirleri ülkelerin ortalama geliri üzerinde büyümüştür.

Gelir Grupları/Ülkeler (1980-2021)	ABD	FR	B.K.	ALM	JPN	KND	IT
Süper Zenginler (%1)	%381	%174	%413	%257	%200	%247	%304
Zenginler (%9)	%237	%157	%234	%248	%206	%162	%173
Orta Sınıf (%40)	%184	%157	%197	%172	%144	%164	%140
Düşük Gelirli (%50)	%144	%172	%198	%152	%144	%165	%112
Ortalama Gelir (OG)	%209	%162	%220	%190	%166	%172	%151

Tablo 3.6: G-7 ülkelerinde kısa vadede (1980-2021) ortalama gelir ve farklı gelir gruplarının ortalama gelirlerindeki değişim. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Fakat tüm bu gelişmeler bütün ülkelerde aynı boyutlarda gerçekleşmemiştir. Özellikle, farklı ülkelerde süper zenginlerin ortalama gelirindeki artış oranına bakıldığında (her ülkenin ortalama gelirindeki büyümeye kıyasla), B. Krallık, ABD ve İtalya'da bu grubun büyüme performansı diğer gruplardan büyük ölçüde ayrılmıştır. Şöyle ki, bu üç ülkede süper zenginlerin ortalama gelirindeki artış oranı ülkelerin ortalama gelirindeki artış oranını neredeyse iki kat aşmıştır. Diğer ülkelerde de (Fransa hariç), daha ılımlı olmakla birlikte, bu iki olgu arasındaki fark benzer bir yapı

sergilemiştir (Bkz.: Tablo 3.4). Dönemin kazançlı çıkan diğer grupları için ise böyle bir durum ortaya çıkmamıştır. Örneğin, Fransa ve Kanada hariç, diğer ülkelerde ortalama gelirin üzerinde büyüyen zenginlerin büyüme performansı söz konusu ülkelerin büyüme performansı arasındaki fark çok düşük seviyelerde kalmıştır. Bu durum, Fransa'da aynı dönemde kazançlı çıkan düşük gelirli için de geçerlidir.

Özetle, Tablo 3.6 verilerine göre, küreselleşme döneminde (araştırmanın kısa dönemi), Fransa hariç tüm G-7 ülkelerinde ekonomik büyüme gelir eşitsizliğini artırmıştır. ABD, B. Krallık, Kanada ve İtalya'da bu durumdan en karlı çıkan tek grup süper zenginler olurken, Japonya ve Almanya'da ekonomik büyümenin kazanımları büyük ölçüde süper zenginler ve zenginler tarafından paylaşılmıştır. Bu kazanımlar orta sınıf ve düşük gelirliğin güç kaybetmesi pahasına gerçekleşmiştir. Fransa'da ise birisi olumlu diğeri olumsuz iki etki ortaya çıkmıştır. Küreselleşme döneminde ortalama gelirden daha yüksek bir oranda büyüyen süper zenginlerin gelirlerindeki hızlı büyüme eşitsizliği artıran olumsuz yöndür. Bu gelişmeyi düşük gelirliğin gelirlerindeki büyük artış telafi etmiştir. İkinci gelişme bu ülkede eşitsizlikteki artış trendini durduran bir durum olmuştur.

3.5.2. Kısa Vadede G-7 ülkelerinde Büyümenin Kapsayıcılık Boyutu

Tablo 3.6 kısa vadede (küreselleşme döneminde) kişi başına milli gelirdeki artışın, Fransa hariç, diğer G-7 ülkelerinde toplam eşitsizliği artırdığını gösterirken eşitsizliğin farklı ülkelerde ne ölçüde arttığı konusunda bilgi vermemektedir. Oysaki eşitsizlik yapısı bu dönemde bazı ülkelerde çok yüksek boyutlara ulaşırken, bazılarında gelir eşitsizliğinde daha mütevazı bir artış yaşanmıştır. Diğer bir ifadeyle, ekonomik büyümenin dışlayıcı boyutu ülkeden ülkeye önemli ölçüde farklılaşmıştır. Kısa vadede büyümenin farklı G-7 ülkelerinde ne ölçüde dışlayıcı olduğunu gösteren Tablo 3.7 bu duruma ışık tutmaktadır.

Tablo 3.7'nin verilerinden net bir şekilde anlaşıldığı üzere, kısa vadede G-7 ülkelerinin hiçbirinde ekonomik büyüme kapsayıcı bir yapı ortaya koymamıştır. Fransa'da bu dönemde büyümenin eşitsizlik üzerine etkisi nötr iken (katsayı değeri

1'e eşit olmuştur), diğer ülkelerin hepsinde ekonomik büyüme dışlayıcı olmuştur. Fakat bu dışlayıcılık etkisi ülkeden ülkeye önemli ölçüde değişmiştir.

Kısa Vade	Gelir Grupları/Ülkeler	FR	KND	B.K.	JPN	ALM	ABD	IT
	Süper Zenginler (%1)	%1,36	%2,23	%3,52	%1,70	%2,33	%3,32	%2,75
	Zenginler (%9)	%1,10	%1,19	%2,09	%1,78	%2,24	%2,13	%1,34
	Orta Sınıf (%40)	%1,11	%1,21	%1,67	%0,90	%1,33	%1,50	%0,82
	Düşük Gelirliiler (%50)	%1,33	%1,22	%1,68	%0,90	%1,03	%0,89	%0,29
	Ortalama Gelir	%1,18	%1,33	%1,94	%1,24	%1,58	%1,81	%1,01
	Kapsayıcılık Katsayısı (<i>f</i>)	1,00	1,40	1,68	1,94	1,94	2,28	3,70

Tablo 3.7: G-7 ülkelerinde kısa vadede (1980-2021) büyümenin kapsayıcılık veya dışlayıcılık boyutları. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

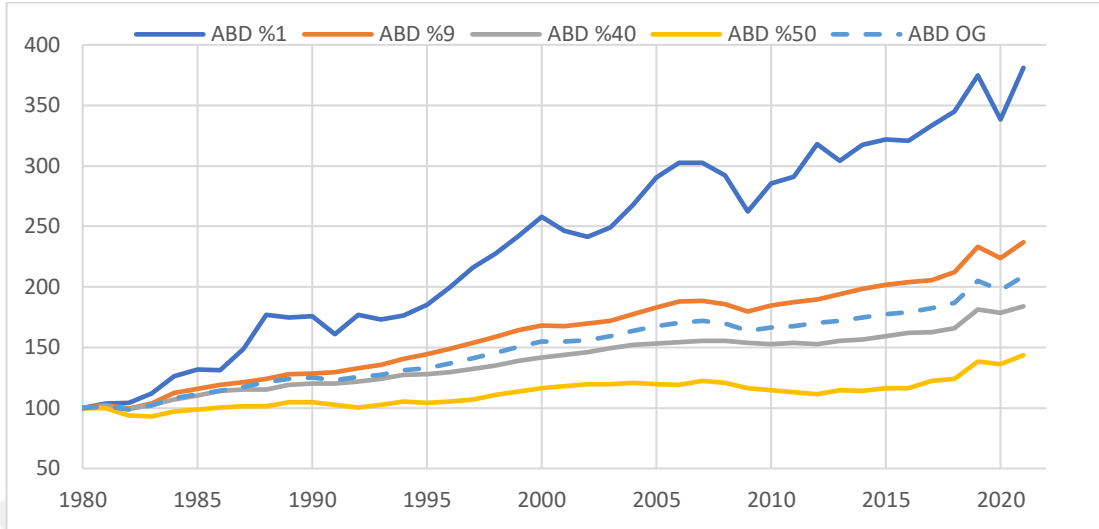
Kısa vadede ekonomik büyümenin eşitsizliği en çok artırdığı ülke İtalya olmuştur. Bu ülkede küreselleşme döneminde kapsayıcılık katsayısı 3,70 olurken, kişi başına milli gelirdeki artış büyük ölçüde sadece zengin gruplar lehine dağılmıştır²⁵. Bu ülkeyi 2,28 katsayı değeriyle ABD izlemiştir. Almanya, Japonya, Birleşik Krallık ve Kanada'da, katsayı değeri sırasıyla 1,94, 1,94, 1,68 ve 1,40 olmuştur.

3.5.3. G-7 Ülkelerinde Kısa Vadede Eşitsizlik Yapısındaki Dalgalanmalar

G-7 ülkeleri için küreselleşme dönemi aslında –Tablo 3.6 ve Tablo 3.7'de görüldüğü üzere– yüksek gelirli grupların lehine, orta sınıf ve düşük gelirliilerin aleyhine (Fransa hariç) yaşanan bir süreç olmuştur. Fakat bu sonuçlar sadece son noktayla (2021 yılı) başlangıç (1980 yılı) arasındaki farkı göstermektedir. Dönem içi yaşanan dalgalanmalar²⁶ hakkında ise herhangi bir bilgi vermemektedir. Peki, küreselleşme döneminde G-7 ülkelerinde farklı grupların gelirlerinde ne tür dalgalanma(lar) yaşanmıştır? Bu dalgalanmalardan en çok kimler etkilenmiştir?

²⁵ Kapsayıcılık katsayısının İtalya gibi 2008 sonrası sürekli küçülen bir ekonomide bile eşitsizliğin boyutlarındaki değişimi gösterdiği için tüm ülkelere uygulanabilir olduğunu göstermektedir.

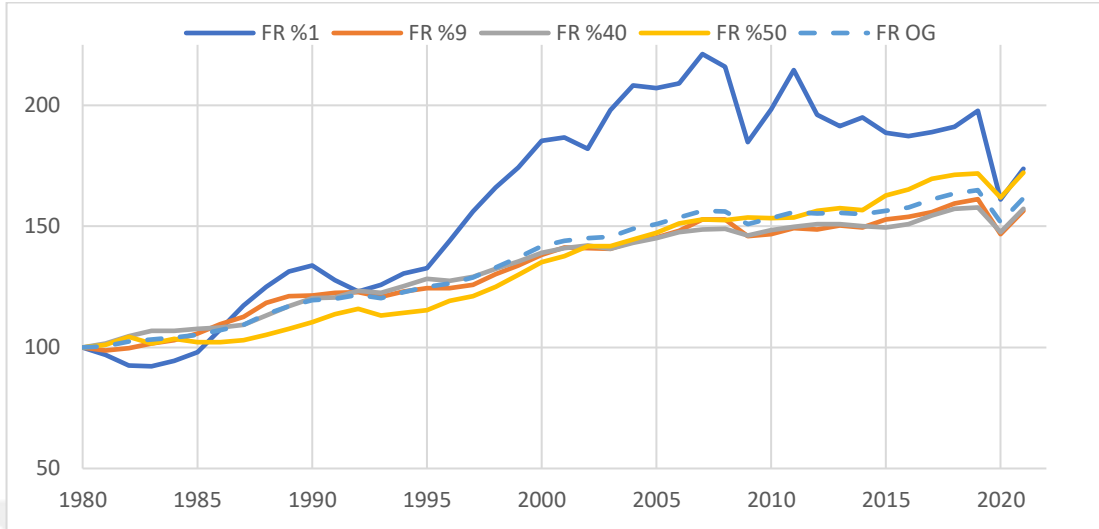
²⁶ Bu kısımda "kırılma" yerine "dalgalanma" sözcüğü tercih edilmiştir. Bunun nedeni küreselleşme döneminde bu ülkelerin gelir dağılımı yapısında herhangi bir kırılmanın oluşmadığıdır. Sadece birkaç ülkede bazı dalgalanmalar yaşanmıştır. Bu nedenle dalgalanma sözcüğünün kullanımı daha uygun görülmüştür.

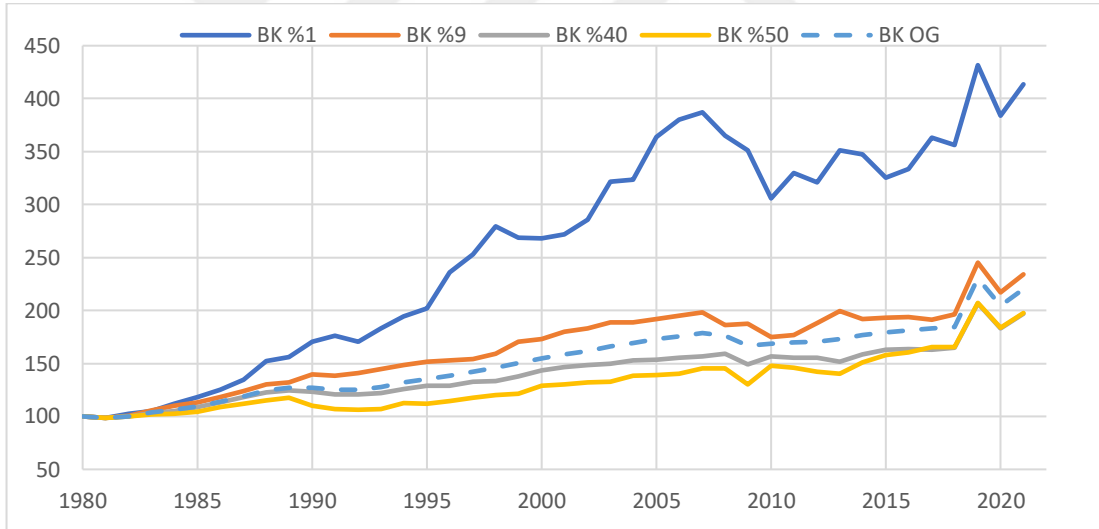
Grafik 3.15: ABD’de küreselleşme döneminde ortalama gelir ve farklı gelir gruplarının gelirlerindeki dalgalanmalar: %1, süper zenginlerin, %9, zenginlerin, %40, orta sınıfın ve %50 düşük gelirliilerin gelirlerindeki dalgalanmaları temsil etmektedir. OG, ortalama geliri temsil etmektedir. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Küreselleşme döneminde ABD’de gelir dağılımıyla ilgili herhangi bir dalgalanmadan söz etmek mümkün değildir. Zira bu ülkede, dönemin başından sonuna kadar süper zenginlerin ortalama gelirindeki artış oranı ülkenin ortalama gelir büyüme oranından daha fazla olmuştur. Bu trend, iki değişken arasındaki makasın her geçen yıl daha da arttığına neden olmuştur. Grafik 3.15 bu durumu net bir şekilde ortaya koymaktadır. Grafiğin sunduğu diğer bir bilgi bu dönemde düşük gelirli grubun ortalama gelirindeki artışla ülkenin büyüme performansı arasındaki ters yönlü ilişkidir. Orta sınıf da aynı ölçüde olamamakla birlikte bu gruba eşlik etmiştir. Bu gelişmeler 1980’den günümüze kadar ABD’de gelir eşitsizliğinin sürekli arttığını, bu durumu tersine çevirecek herhangi bir gelişmenin ise yaşanmadığını göstermektedir.

Fransa’da, ABD’nin aksine önemli bir dalgalanma yaşanmıştır. Bu ülkede de – diğer G-7 ülkelerinde olduğu gibi– 1980’lerden itibaren süper zenginler diğer gelir gruplarından ayrılmayı başarmıştır. Fakat bu ayrışma 2008 yılına kadar sürmüştür. Bu dönemden itibaren bu grubun ortalama gelirinde önemli bir geri çekilme yaşanmış, bu süreç 2021 yılına kadar devam etmiştir. Bu durum Grafik 3.16’da gösterilmiştir. Geline son noktada, ekonomik büyümenin kazanımlarından tüm gelir gruplarının eşit ölçüde faydalanabildiği (tam eşit bir dağılımdan söz etmek mümkün olmasa da) bir yapı ortaya çıkmıştır. Böylece, Fransa’da küreselleşme döneminde süper zenginler lehine ortaya çıkan tek dalgalanma, dönemin sonunda etkisini büyük ölçüde kaybetmiştir.

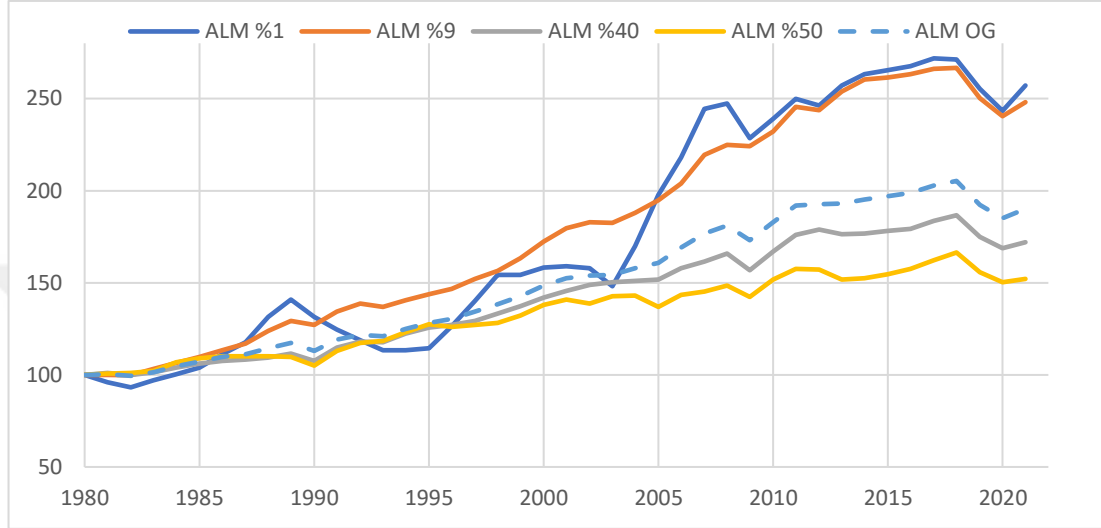
Grafik 3.16: Fransa'da küreselleşme döneminde ortalama gelir ve farklı gelir gruplarının gelirlerindeki dalgalanmalar: %1, süper zenginlerin, %9, zenginlerin, %40, orta sınıfın ve %50 düşük gelirliilerin gelirlerindeki dalgalanmaları temsil etmektedir. OG, ortalama geliri temsil etmektedir. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 3.17: Birleşik Krallık'ta küreselleşme döneminde ortalama gelir ve farklı gelir gruplarının gelirlerindeki dalgalanmalar: %1, süper zenginlerin, %9, zenginlerin, %40, orta sınıfın ve %50 düşük gelirliilerin gelirlerindeki dalgalanmaları temsil etmektedir. OG, ortalama geliri temsil etmektedir. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

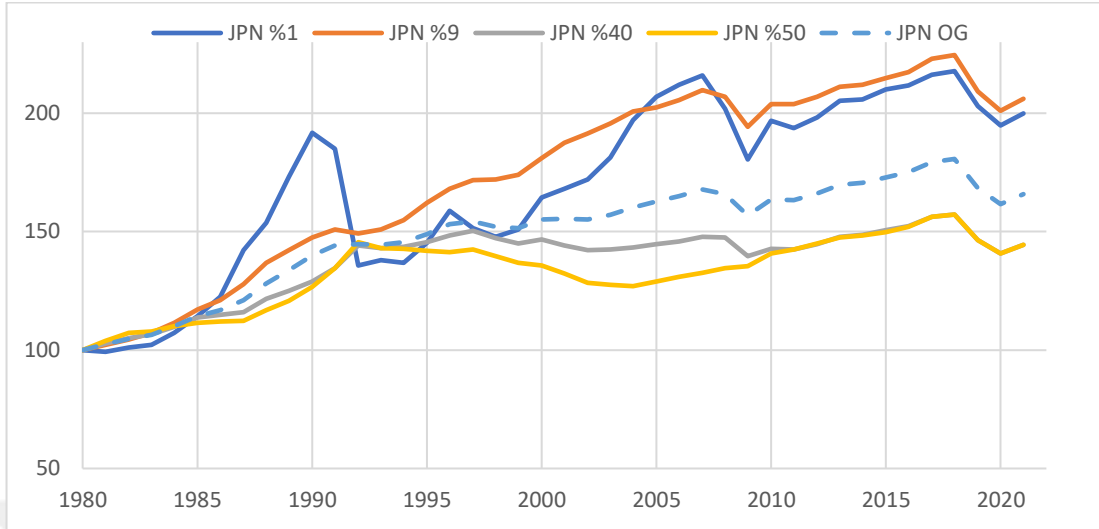
Küreselleşme döneminin Birleşik Krallık'ın gelir dağılımı üzerine etkileri büyük ölçüde ABD'deki gelişmelere benzemektedir. Grafik 3.17'nin gösterdiği gibi, bu ülkede de süper zenginlerin gelirleri bu dönem boyunca sürekli artış gösterirken, orta sınıf ve düşük gelirliiler, ülke ekonomik büyümesindeki artışın altında bir oranla kısmı olarak büyümeye devam etmişlerdir. ABD'yle olan tek fark, alt gelir grupların büyümesi (orta sınıf ve düşük gelirliiler) ile ülkenin ortalama gelir büyümesi arasındaki

makasın daha dar olmasıdır. Bu tablo, bu ülkede de küreselleşme döneminde gelir dağılımı ile ilgili belirli bir dalgalanma yaşanmadığını ortaya koymaktadır. Diğer bir ifadeyle, bu ülkede küreselleşme döneminin başından sonuna kadar gelir eşitsizliği sürekli artış göstermiştir. Bu trend hala varlığını korumaktadır.

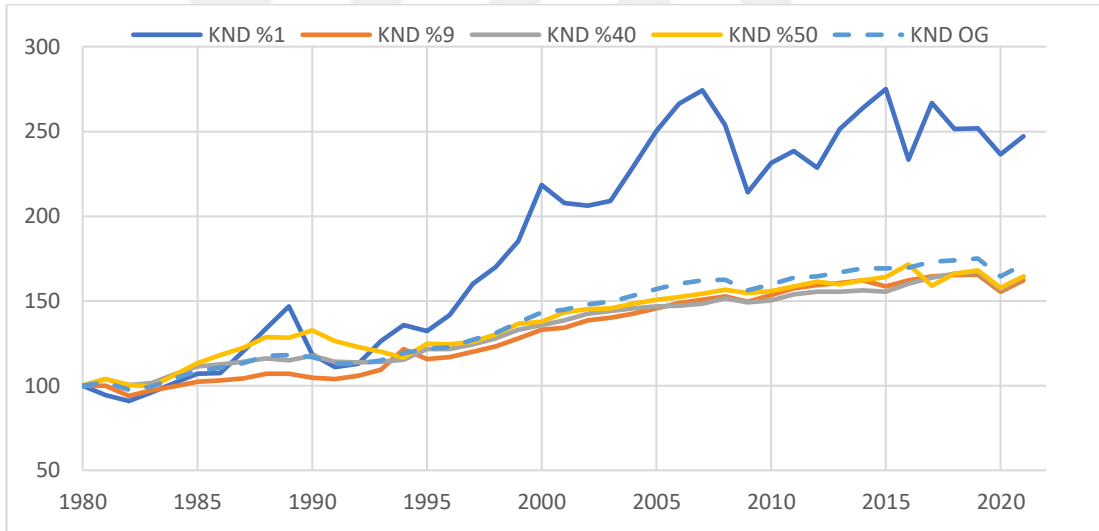

Grafik 3.18: Almanya'da küreselleşme döneminde ortalama gelir ve farklı gelir gruplarının gelirlerindeki dalgalanmalar: %1, süper zenginlerin, %9, zenginlerin, %40, orta sınıfın ve %50 düşük gelirliilerin gelirlerindeki dalgalanmaları temsil etmektedir. OG, ortalama geliri temsil etmektedir. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu dönemde Almanya'da ise sadece üst gelirli grupların gelirlerinde küçük bir dalgalanma yaşanmıştır. 1980'lerde, diğer G-7 ülkelerine benzer olarak, Almanya'da da süper zenginlerin ortalama gelirleri hızlı bir şekilde artmaya başlamıştır. Ancak bu trend çok uzun sürmeden 1990'larda tersine dönmüştür. Küreselleşme döneminde Almanya'nın gelir dağılımı yapısında meydana gelen tek dalgalanma anlamına gelen bu gelişmenin olumlu etkileri (eşit dağılımın oluşması) 2000'li yıllarda tekrar süper zenginlerin gelirlerindeki yüksek artış trendiyle ortadan kalkmıştır. Grafik 1.18'de de gösterildiği gibi, bu dönemden itibaren bu ülkede de yüksek gelirli gruplar sürekli olarak ülke ortalama gelirinden daha büyük bir oranda büyümeyi başarmışlardır. Bir önceki kısımda da işaret edildiği üzere, Almanya'nın küreselleşme döneminde ABD ve Birleşik Krallık'tan ayrıştığı tek nokta zenginlerin de süper zenginlere paralel bir büyüme performansı göstermesi olmuştur. Özetle, Almanya'da yaşanan tek dalgalanma bu ülkede ortaya çıkan eşitsizlikteki artışı trendini tersine çevirme konusunda başarısız olmuştur.

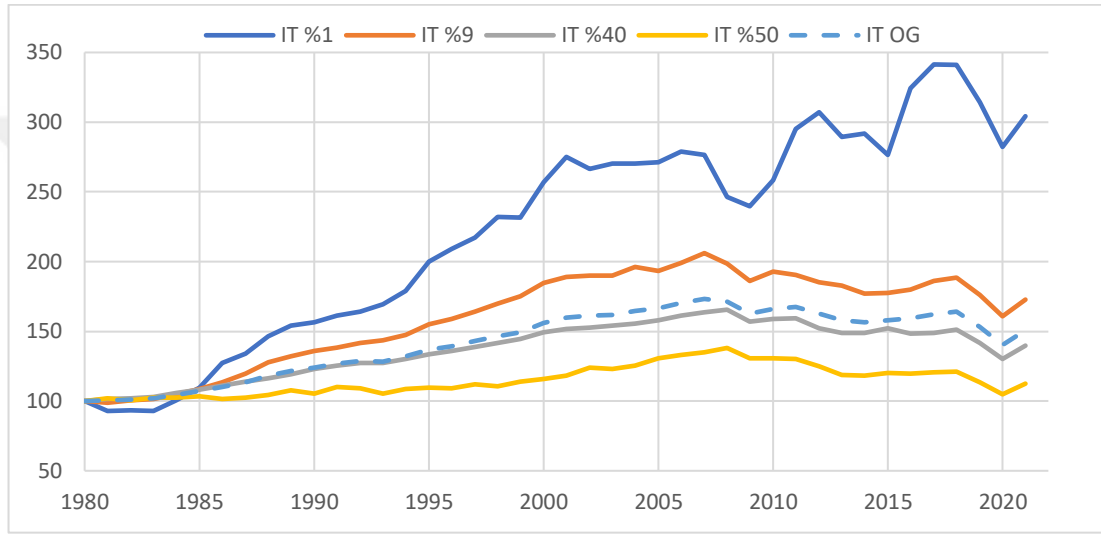
Grafik 3.19: Japonya'da küreselleşme döneminde ortalama gelir ve farklı gelir gruplarının gelirlerindeki dalgalanmalar: %1, süper zenginlerin, %9, zenginlerin, %40, orta sınıfın ve %50 düşük gelirliilerin gelirlerindeki dalgalanmaları temsil etmektedir. OG, ortalama geliri temsil etmektedir. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 3.20: Kanada'da küreselleşme döneminde ortalama gelir ve farklı gelir gruplarının gelirlerindeki dalgalanmalar: %1, süper zenginlerin, %9, zenginlerin, %40, orta sınıfın ve %50 düşük gelirliilerin gelirlerindeki dalgalanmaları temsil etmektedir. OG, ortalama geliri temsil etmektedir. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Küreselleşme döneminde Japonya'nın gelir dağılımı yapısında yaşanan tek dalgalanma büyük ölçüde Almanya'da yaşanan dalgalanmaya benzerlik göstermektedir. Grafik 3.19'da gösterilen bu durum, 1980'lerde bu ülkede de süper zenginlerin gelirlerinde hızlı ve yüksek bir artış yaşandığını, ancak bu artışın 1990'lı yıllarda ani ve büyük bir düşüşle telafi edildiğini yansıtmaktadır. Fakat Almanya'da olduğu gibi, gelir dağılımını olumlu etkileyen bu gelişmenin ömrü çok kısa olmuştur.

2000'li yıllara gelindiğinde süper zenginler tekrar ülkenin ortalama gelirinden çok daha hızlı büyüme trendini yakalamış, her geçen yıl Japonya'nın ekonomik büyümesi ile bu grubun büyümesi arasındaki fark açılmıştır. Dolayısıyla, Japonya'da meydana gelen dalgalanma da sonuç üzerinde etkili olamamıştır. Bu ülkenin Almanya'dan tek farkı orta sınıf ve düşük gelirli grubun aynı ölçüde güç kaybetmesi olmuştur. Diğer bir ifadeyle, Alman orta sınıfı küreselleşme döneminde Japonya'daki gruptaşlarından²⁷ kısmen daha iyi bir performans sergilemiştir.

Grafik 3.21: İtalya'da küreselleşme döneminde ortalama gelir ve farklı gelir gruplarının gelirlerindeki dalgalanmalar: %1, süper zenginlerin, %9, zenginlerin, %40, orta sınıfın ve %50 düşük gelirliilerin gelirlerindeki dalgalanmaları temsil etmektedir. OG, ortalama geliri temsil etmektedir. Maddison Database Project (2020), World Inequality Database (2023) ve Dünya Bankası (World Bank, 2023) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Küreselleşme döneminin son noktasından (2021 yılı) dönüp geriye bakıldığında Kanada'da bu süreçte şekillenen gelir dağılımı yapısı büyük ölçüde Birleşik Krallık'taki yapıya benzemektedir. Fakat bu ülkede Almanya ve Japonya'ya benzer şekilde 1980-1990 arası küçük bir dalgalanma yaşanmıştır. Şöyle ki, yine 1980'lerde süper zenginlerin ortalama gelirinde hızlı bir artış, ardından 1990'larda ani bir geri çekilme yaşanmıştır. Gelir dağılımını iyileştiren ikinci gelişme kısa süre sonra yine süper zenginlerin lehine değişmiş ve bu grup günümüze kadar diğer gelir gruplarından ayrılmayı başarmıştır (Bkz.: Grafik 3.20). Bu tablo, küreselleşme döneminde Kanada'nın gelir dağılımı yapısında meydana gelen tek dalgalanmanın sonucu

²⁷ Gruptaş sözcüğü her iki ülkede aynı gelir grubuna ait olma anlamını taşımaktadır. Buna göre, Almanya'da gelir skalasının ortasında yer alan (orta sınıfa ait) ortalama bir birey Japonya'da aynı grubun üyesi olan ortalama bir bireyle gruptaşır. Bu sözcüğün yerine "sınıftaş" da kullanılabilir. Yazar tarafından bu sözcüklerin tam olarak eş anlamlı olduğu varsayılmıştır.

etkileyemediğini, bu ülkede ekonomik büyümenin kazanımlarının büyük ölçüde süper zenginler lehine dağıldığını (eşitsizliği artırdığını) göstermektedir.

G-7 ülkeleri arasında küreselleşme döneminde en düşük büyüme rakamları kaydeden İtalya'ya gelince, bu ülkede bu dönem boyunca süper zenginlerin ortalama gelirindeki yükseliş ile ilgili herhangi bir dalgalanma yaşanmamıştır. Bu durum Grafik 3.21'de net bir şekilde göze çarpmaktadır. Bu yönüyle İtalya'da, ABD ve Birleşik Krallık'ta olduğu gibi, bu dönemde süreç tamamen zengin gruplar lehine işlemiş, bu durumu tersine çevirecek herhangi bir gelişme yaşanmamıştır. Fakat İtalya'yı diğer tüm ülkelerden ayıran özel bir durum bulunmaktadır: Bu ülkede süper zenginlerin ortalama geliri küreselleşme dönemi boyunca hız kaybetmeden artarken, 2008 Küresel Finansal Kriz sonrası ülkenin ortalama gelirinde sürekli bir gerileme yaşanmıştır. Diğer bir ifadeyle, bu ülkede yaşayan ortalama bir İtalya vatandaşının reel geliri 2008'den itibaren sürekli azalırken, İtalya'daki süper zenginlerin gelirleri yıldan yıla artmıştır. Diğer gelir gruplarının gelirlerinde bir tersine dönüş anlamına gelen bu dönüşüm, büyümenin değil, ekonomik küçülmenin dağılım etkilerini analiz etmeyi gerektirmektedir. Bu olgunun İtalya'da gelir eşitsizliğini daha fazla artırdığı görülmektedir.

3.5.4. G-7 Ülkelerinde Kısa Vadedeki Dalgalanmaların Nedenleri

Küreselleşme dönemi boyunca G-7 ülkeleri arasında gelir dağılımı yapısının büyük dalgalanmaya maruz kaldığı tek ülke Fransa olmuştur (Bkz.: Grafik 3.16). Diğer bir ifadeyle, bu dönemin başından itibaren –neoliberal politikalar, teknolojik gelişmeler ve küreselleşme sayesinde– tüm ülkelerde oluşan gelir eşitsizliğindeki artış trendi dönemin sonunda sadece Fransa'da tersine çevrilmiştir²⁸. Bu olumlu gelişmenin meydana gelmesinde birçok faktör etkili olmuştur. Bu faktörlerin bazıları yukarıda anlatılan, orta vadede Fransa'nın gelir dağılımını şekillendiren faktörlerdir –emek piyasasının yapısı, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim gibi (Blanchet vd., 2022).

---

²⁸ Bu dalgalanmaya "Büyük Dalgalanma" adı verilmesinin temel sebebi, gelir eşitsizliğini başta büyük ölçüde artıran trendin dönemin sonunda neredeyse tamamen ortadan kalkmasıdır. Diğer ülkelerde dönem içinde yaşanan dalgalanmalar eşitsizliği artıran trend üzerinde pek etkili olamamıştır. Bu nedenle, Fransa hariç diğer ülkelerde dönemin başı ile sonu arasında gelir dağılımı ile ilgili büyük farklılıklar bulunmaktadır.

Fakat bu unsurların yanı sıra, Fransa'da sermaye gelirlerinin toplam gelirler içindeki payının 2008'den itibaren sürekli düşmesi (Bambade ve Friggit, 2023) de trendin tersine dönmesinde önemli bir rol oynamıştır²⁹. Zira sermaye gelirleri en yüksek gelirli grupların gelirlerinin önemli bir kısmını teşkil ederken düşük gelirli grupların gelirlerinin aslan payı emek gelirlerinden elde edilmektedir. Fransa'ya özgü bu dönüşüm, birçok ülkede sermaye gelirlerinin toplam gelirler içinde payının arttığı bir dönemde yaşanmıştır (Guerriero, 2019).

Fransa'nın dışında, küreselleşme döneminde Almanya, Japonya ve Kanada'nın gelir dağılımı yapısında da bazı dalgalanmalar yaşanmıştır. Fakat, kısa süren bu dalgalanmalar dönem boyunca artan eşitsizlik trendini etkileyememiştir. Dalgalanmaların etkisi ortadan kalktıktan sonra her ülkede gelir dağılımı en yüksek gelirli grupların lehine tekrar bozulmaya başlamış, bu süreç günümüze kadar devam etmiştir. Her ülkede farklı sebeplerden kaynaklanan bu dalgalanmaların nedenlerini aşağıda gibi özetlemek mümkündür:

- Almanya'da 1990'larda yaşanan, fakat kısa süren dalgalanma büyük ölçüde Batı ve Doğu Almanya'nın birleşmesinden ve o dönemde ülkenin geniş çaplı göç almasından kaynaklanmıştır (Bkz.: Grabka vd., 1999). Bu iki gelişme Almanya'nın toplam nüfusunda ani bir artışa neden olurken, her grubun nüfus sayısı da paralel yönde artış göstermiştir. Doğu Almanya'nın o dönemde daha eşit bir gelir dağılımı yapısına sahip olduğu gerçeğinden hareketle (Hauser vd., 1994), böyle bir dönüşüm süper zenginlerin ortalama gelirinde hızlı bir geri çekilmeye sebep olmuştur. Birleşmenin hemen ardından yaşanan imalat sektöründeki büyük düşüş (Bkz.: OECD, 2023) bu dönemde süper zenginlerin gelirlerinde yaşanan geri çekilmenin etkisini daha da artırmıştır.
- Japonya'da 1990'larda meydana gelen büyük ölçekli dalgalanmada ise en önemli rolü bu ülkede yaşanan finansal ve ekonomik kriz oynamıştır. Varlık fiyatlarında ani çöküş anlamına gelen bu olay, ülkede en zengin grupların gelirlerinde hızlı bir düşüşe neden olurken (Sakano, 2004), Japonya'nın ekonomisini derin bir durgunluğun içine sürüklemiştir (Wolff,

---

²⁹ Fransa'da ulusal gelirler içinde sermaye gelirlerinin payı 2007 yılında %26 iken, 2019 yılında bu oran %22'ye gerilemiştir. Bu gelişmede şirket karlarının aynı dönemde %12'den %10'a gerilemesi ve şirketlerin ücret ödemelerinin %49'dan %51'e çıkması etkili olmuştur (Bambade ve Friggit, 2023).

2010).

- Son olarak, bu dönemde Kanada'da süper zenginlerin ortalama gelirinde ve dolayısıyla ülkenin gelir dağılımında yaşanan dalgalanmada (Japonya'ya kıyasla çok daha hafif etkileri olan bir dalgalanma), bu ülkede ortaya çıkan derin bir ekonomik durgunluk etkili olmuştur. 1990'ların başında yaşanan bu durgunluk (Smith ve Taylor, 1996), varlık fiyatlarının ve dolayısıyla en zengin grubun ortalama gelirinde hızlı bir düşüşe neden olmuştur.

3.6. Bulgular

Aşağıda G-7 ülkeleri için oluşturulan Tablo 3.8'te tekrar özet halinde verilen bu çalışmanın bulguları ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerine etkisinin vade ve ülkeye göre farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Tablo 3.8'ten de net bir şekilde anlaşıldığı gibi, kapitalist dönemi temsil eden uzun vadede G-7 üyesi Avrupa ülkeleri ve Japonya'da ekonomik büyüme gelir dağılımını olumlu yönde etkilerken (eşitsizliği azaltırken), sonuç ABD ve Kanada için benzer yönde olmamıştır. ABD'de bu süreç tamamen üst gelirli grupların lehine işlerken (eşitsizlik artarken) Kanada'da iki farklı sonuç ortaya çıkmıştır. Bir taraftan süper zenginlerin ortalama gelirindeki hızlı artış gelir dağılımının bozulmasına neden olurken, diğer taraftan düşük gelirli olan bu gruba paralel büyüme performansı göstermesi eşitsizlik yapısını iyileştiren bir etki yaratmıştır. Büyümenin eşitsizliği düşürdüğü ülkelerde ise etkinin gücü önemli ölçüde farklılık göstermiştir. Kapsayıcılık katsayısı aracılığıyla hesaplanan bu etkiye göre G-7 ülkeleri arasında, 0,64 katsayı değeriyle, uzun vadede ekonomik büyüme en çok Fransa'da gelir eşitsizliğini düşürmüştür (büyüme kapsayıcı olmuştur). Kişi başına milli gelirdeki artışın en az kapsayıcı olduğu ülke ise 0,89 kapsayıcılık değeriyle Almanya olmuştur. İtalya, Birleşik Krallık ve Japonya, kapsayıcılık etkisinin büyüklüğüne göre sırasıyla, 0,77, 0,79 ve 0,80 katsayı değerleriyle, Fransa ve Almanya arasında yer almışlardır. Ekonomik büyümenin uzun vadede kapsayıcı olmadığı (dışlayıcı olduğu) ABD'de kapsayıcılık katsayısı 1,16 olurken, büyümenin gelir eşitsizliği üzerine etkisinin neredeyse nötr olduğu Kanada'da bu değer 0,98 (1'e çok yakın) olmuştur.

Ülke/Vade	Uzun Vade		Orta Vade		Kısa Vade	
ABD	Etki:	Negatif	Etki:	Negatif	Etki:	Negatif
	(I)	1,16	(I)	1,25	(I)	2,28
Fransa	Etki:	Pozitif	Etki:	Pozitif	Etki:	Nötr
	(I)	0,64	(I)	0,88	(I)	1,00
B. Krallık	Etki:	Pozitif	Etki:	Negatif	Etki:	Negatif
	(I)	0,79	(I)	1,11	(I)	1,68
Almanya	Etki:	Pozitif	Etki:	Nötr	Etki:	Negatif
	(I)	0,89	(I)	1,01	(I)	1,94
Japonya	Etki:	Pozitif	Etki:	Negatif	Etki:	Negatif
	(I)	0,80	(I)	1,21	(I)	1,94
Kanada	Etki:	Nötr	Etki:	Negatif	Etki:	Negatif
	(I)	0,98	(I)	1,19	(I)	1,40
İtalya	Etki:	Pozitif	Etki:	Negatif	Etki:	Negatif
	(I)	0,77	(I)	1,16	(I)	3,70

Tablo 3.8: G-7 ülkelerinde uzun, orta ve kısa vadede ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerine etkisi. (I), Kapsayıcılık Katsayısını göstermektedir.

Araştırmanın orta vade için bulguları, Fransa ve Almanya hariç diğer ülkelerin hepsinde büyümenin gelir dağılımını negatif yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Diğer bir ifadeyle, bu iki ülke hariç, diğer G-7 ülkelerinin hepsinde orta vadede ekonomik büyüme arttıkça gelir eşitsizliği de artmıştır (büyüme dışlayıcı olmuştur). Fransa ve Almanya’da ise birbirinden farklı iki tablo ortaya çıkmıştır. Fransa’da yine uzun vadede olduğu gibi ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerine nihai etkisi olumlu olurken (0,88 kapsayıcılık katsayısı ile), Almanya’da yaşanan, birbirini dengeleyen iki farklı ilişkinin varlığı olmuştur. Şöyle ki, bu dönemde Almanya’da orta sınıfın çok güçlü bir büyüme performans göstermesi gelir dağılımı üzerinde olumlu bir etki yaratırken, süper zenginlerin gelirlerinin ülkenin ortalama gelirinden çok daha fazla yükselmesi bu olumlu etkiyi ortadan kaldırmıştır (kapsayıcılık katsayısı 1’e eşit olmuştur). Bu dönemde kişi başına milli gelirdeki artışın eşitsizliği en çok artırdığı ülke, 1,25 katsayı değeri ile ABD olmuştur. Bu ülkeyi, 1,21 katsayı değeri ile Japonya izlemiştir. Ekonomik büyümenin eşitsizliği artırdığı diğer ülkelerde, Kanada, İtalya ve Birleşik Krallık’taki kapsayıcılık katsayısı ise sırasıyla 1,19, 1,16 ve 1,11 olmuştur.

Son olarak, çalışmanın kısa vade (küreselleşme dönemi) için bulguları, Fransa hariç tüm diğer G-7 ülkelerinde ekonomik büyümenin gelir eşitsizliğini artırdığını göstermektedir. Fransa’da ise bu dönemin sonunda eşitsizliğin arttığı veya azaldığına dair herhangi bir gelişme yaşanmamıştır. Diğer bir ifadeyle, küreselleşme döneminde bu ülkede kişi başına milli gelirdeki artışın eşitsizlik yapısı üzerinde herhangi bir etkisi

olmamıştır (kapsayıcılık katsayısı 1'e eşit olmuştur). Ekonomik büyümenin gelir eşitsizliğini en çok artırdığı (büyümenin en çok dışlayıcı olduğu) ülke ise -3,70 katsayı değeriyle- İtalya olmuştur. ABD, 2,28 katsayı değeriyle İtalya'yı takip etmiştir. Büyümenin küreselleşme döneminde gelir eşitsizliğini artırdığı diğer ülkeler, Almanya, Japonya, Birleşik Krallık ve Kanada'da, kapsayıcılık katsayısı sırasıyla, 1,94, 1,94, 1,68 ve 1,40 olmuştur.

Bu bulgular, uzun ve orta vade için çalışmanın hipotezini güçlü bir şekilde desteklemektedir. Zira gelişmişlik düzeyine göre birbirine çok benzeyen G-7 ülkelerinde ekonomik büyümeyle gelir eşitsizliği arasında tüm ülkeler için geçerli bir ilişki yönü ve niteliği bulunmamaktadır. Çalışmanın kısa vade bulguları kısmen bu hipotezi doğrulaması da ilişkinin gücü konusunda bu hipotez hala geçerlilik taşımaktadır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

İktisat literatüründe büyüme ile eşitsizlik arasındaki ilişkiye yönelik akademik çalışmaların büyük çoğunluğu sadece gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisine odaklanmaktadır. Kişi başına milli gelirdeki artışın (ekonomik büyümenin) gelir eşitsizliği üzerine etkisi ise büyük ölçüde göz ardı edilmektedir. Bu yaklaşımın temelde iki ana nedeni bulunmaktadır: Birincisi, hâkim iktisat paradigmasının, ekonomik büyümenin eninde sonunda tüm gelir grupları için faydalı olacağını varsaymasıdır (Arndt, 1983). İkincisi ise Kuznets (1955) ile ortaya çıkan, büyümenin dağılım etkilerini ekonominin yapısına bağlayan görüştür. Bu iki perspektiften hareket edildiğinde, “büyümenin gelir dağılımı üzerine nihai etkisi olumludur” sonucuna varılmaktadır. Öngörülen bu sonuç, ampirik çalışmaların neden sadece eşitsizliğin büyüme üzerine etkisine odaklandığını, büyümenin eşitsizlik üzerine etkisinin ise göz ardı edildiğini açıklamaktadır. Bu noktadan hareketle, bu çalışma bir taraftan literatürdeki bu boşluğu doldurmayı hedeflerken, diğer taraftan ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerine etkisini araştırmaya yönelik yeni bir yöntem sunmaktadır.

Esasında karşılaştırmalı bir yöntem izlenen bu araştırmada, her toplum dört farklı gelir grubunda (süper zenginler, zenginler, orta sınıf ve düşük gelirli) sınıflandırılarak, uzun, orta ve kısa vadede bu grupların kişi başına milli gelirdeki artıştan ne ölçüde faydalandığı ortaya koyulmaktadır. Uzun vade 1820-2021 dönemi, orta vade 1950-2021 dönemi ve son olarak kısa vade 1980-2021 dönemini analiz etmektedir. G-7 ülkelerini kapsayan bu yöntem, Gini Katsayısı veya Theil Endeksi gibi geleneksel yöntemlere göre iki olgu arasındaki ilişkiyi daha iyi açıklama gücüne sahiptir¹. Zira bu yaklaşım bir taraftan tüm gelir gruplarının reel gelirlerinde gerçekleşen reel değişimi gösterirken, diğer taraftan ekonomik büyüme olgusunun farklı ülkelerde farklı vadelere hangi gruplar için daha fazla yarar sağladığını ortaya koymaktadır. Bu yönüyle, bu yaklaşım geleneksel yaklaşımlara kıyasla üstünlük taşımaktadır.

Araştırmanın iktisat literatürüne diğer önemli bir katkısı yeni bir kapsayıcı büyüme tanımı ve ölçüm yöntemini ileri sürmesidir. Bu yöntem sayesinde, ekonomik büyümenin ne kadar kapsayıcı olduğuna dair (eşitsizliği azalttığı veya artırdığı)

---

¹ Bu yöntemlerin olumsuz yanları için bakınız: Cobham ve Sumner (2013), Wade (2001) ve Elveren (2013).

sezgisel olarak kolay anlaşılan bir değer ortaya çıkmaktadır. Esasında dönem boyunca yüksek gelirleri grupların gelirlerindeki ortalama artış oranının diğer grupların gelirindeki artış oranına bölünmesi ile edilen bu katsayı birkaç yönden kapsayıcı büyüme literatüründeki tanım ve yöntemlere üstünlük taşımaktadır. İlk olarak bu katsayı, kamuoyu ve politika yapıcılar tarafından kolayca kavranabilir bir yapıya sahiptir ve belirli dönemlerde ekonomik büyümenin yapısı hakkında önemli bilgiler vermektedir. İkincisi, kapsayıcı büyümeyi sadece yoksul yanlısı büyümeye indirgeyen yaklaşımların (ADB, 1999; Ravallion ve Chen, 2003) aksine, gelir dağılımının bütününde meydana gelen değişimleri yansıtmaktadır. Üçüncüsü, bu kavramının kapsamını sadece farklı grupların reel ortalama gelirlerindeki değişimle sınırlamaktadır. Bu yönüyle kapsayıcı büyüme literatüründe gelir dışı faktörlerden (ölçülmesi çok zor faktörler) yola çıkarak ortaya koyulan tanım ve yöntemlerden (Ali ve Son, 2007; Ali ve Zhuang, 2007; Grosse vd., 2008; Ianchovichina ve Lundstrom, 2009) daha fazla açıklayıcı olmak kabiliyetine sahiptir.

Çalışmanın uzun vade bulgulara göre, ekonomik büyümenin (kişi başına reel milli gelirdeki artışın) gelir eşitsizliği üzerine etkisi ülkeden ülkeye büyük ölçüde farklılık göstermiştir. ABD’de uzun vadede büyüme gelir eşitsizliğini artırırken, Kanada’da bu olgunun eşitsizlik yapısı üzerine herhangi bir etkisi olmamıştır. Almanya, Birleşik Krallık, İtalya, Japonya ve Fransa’da ise büyüme doğrudan gelir eşitsizliğini düşürmüştür. Fakat ikinci grup ülkelere özgü olumlu etkinin gücü de kendi aralarında büyük değişiklik göstermiştir. Kişi başına milli gelirdeki artışın eşitsizliği en çok düşürdüğü ülke Fransa olurken, Almanya’da bu etkinin gücü kısmen zayıf kalmıştır. Diğer ülkelerdeki etkinin gücü bu iki ülkenin ortasında yer almıştır.

Orta vade için çalışmanın bulguları uzun vadeden büyük ölçüde farklılaşmaktadır. 1950-2021 arasını kapsayan dönemde, G-7 ülkeleri arasında, Fransa ve Almanya hariç, diğer ülkelerde ekonomik büyüme gelir eşitsizliğini artırmıştır. Fakat büyümenin bu ülkelerde eşitsizliği etkileme gücü aynı ölçüde olmamıştır. Fransa’da büyümenin gelir dağılımı üzerine etkisi olumlu iken, Almanya’da orta vade için iki farklı etki ortaya çıkmıştır. Eşitsizliği artıran birinci etki, süper zenginlerin gelirlerinde ülke ortalama gelirinin çok üstünde bir artış yaşanmasıdır. İkinci etki ise orta sınıftan da süper zenginlere paralel olarak kişi başına milli gelirden çok yüksek bir pay almalarıdır. Bu ülkede birinci etkinin olumsuz gücü

(gelir eşitsizliğinin artması) ikinci etkinin olumlu gücünü (gelir eşitsizliğinin gerilemesi) tamamen ortadan kaldırmıştır.

Araştırmanın kısa vade bulguları ise Fransa hariç, diğer G-7 ülkelerinin hepsinde kişi başına milli gelirdeki artışın gelir eşitsizliğini artırdığını göstermektedir. Yine, kısa vadede de kişi başına milli gelirdeki artışın eşitsizliği artırıcı gücü ülkeden ülkeye büyük farklılık göstermiştir. Fransa’da bu etki nötr kalmıştır. Diğer bir ifadeyle, Fransa’da kısa vadede büyümenin eşitsizlik yapısı üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamıştır. Ekonomik büyümenin eşitsizliği en çok artırdığı ülke ise İtalya olmuştur. ABD bu ülkeden sonra ikinci sırada yer almıştır. Diğer ülkelerde büyümenin eşitsizliği artıran etkisi bu iki ülkedeki etkiden daha zayıf kalmıştır.

Bu sonuçlar ilgili literatürde birkaç karanlık noktaya ışık tutmaktadır. Çalışmanın bulguları, ilk olarak, büyüme-eşitsizlik ilişkisine yönelik iktisat teorisindeki açıklamaların (Kaldor, 1955; Kuznets, 1955; Milanoviç, 2016) tüm ülkeler için geçerlilik taşımadığını, dolayısıyla ülke gruplarına yönelik ampirik araştırmalar yerine her ülkenin farklı bir araştırmaya tabi tutulması gerektiğini, böylece daha doğru sonuçlara ulaşmamızın mümkün hale geldiğini göstermektedir. İkincisi, eşitsizlikteki artışın veya azalışın nereden (hangi grupların büyüme performansından) kaynaklandığını anlamamızı kolaylaştırmaktadır. Üçüncüsü, José Gabriel Palma’nın “gelir eşitsizliği aslında en yüksek gelirlilerle düşük gelirliler arasında bir paylaşım savaşıdır” iddiasının (Palma, 2006) bütün ülkeler için geçerlilik taşımadığını ortaya koymaktadır. Dördüncüsü, eşitsizliği kontrol altına almak veya düşürmek için kamuoyu ve politika yapıcılarının ne tür politikalar benimsenmesi gerektiğini açıklığa kavuşturmaktadır. Son olarak, kapsayıcı büyüme literatüründe var olan tanım ve yöntem farklılıklarına (ve anlaşmazlıklarına) bir uzlaşa sağlayarak, ekonomik büyümenin kapsayıcılık özelliğinin daha basit ve anlaşılır ölçülmesi için literatüre yeni bir yöntem sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Acemoglu, D. (1998). Why Do New Technologies Complement Skills? Directed Technical Change and Wage Inequality. *The Quarterly Journal of Economics*, 113(4), 1055-1089. doi:10.1162/003355398555838
- Acemoglu, D. ve Restrepo, P. (2018). *Artificial Intelligence, Automation and Work* (No: 24196). NBER Working Paper.
- Acemoglu, D. ve Restrepo, P. (2020). Robots and Jobs: Evidence from US Labor Markets. *Journal of Political Economy*, 128(6).
- Acemoglu, D. ve Restrepo, P. (2022). Tasks, Automation, and the Rise in U.S. Wage Inequality. *Econometrica*, 90(5), 1973-2016. doi:10.3982/ECTA19815
- Acemoglu, D. ve Robinson, J. (2012). *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty* (1st bs.). New York: Crown Publisher.
- Adams, S. ve Klobodu, E. K. M. (2017). Capital flows and the distribution of income in sub-Saharan Africa. *Economic Analysis and Policy*, 55, 169-178. doi:10.1016/J.EAP.2017.05.006
- ADB. (1999). *Fighting Poverty in Asia and the Pacific: Poverty Reduction Strategy of the Asian Development Bank*. Manila. doi:10.22/JS/JQUERY.DATATABLES.MIN.JS
- Aghion, P. ve Bolton, P. (1997). A Theory of Trickle-Down Growth and Development. *The Review of Economic Studies*, 64(2), 151. doi:10.2307/2971707
- Aghion, P. ve Howitt, P. (1997). *Endogenous Growth Theory*. Cambridge MA: MIT Press.
- Aguiar, M. ve Bils, M. (2015). Has consumption inequality mirrored income inequality? *American Economic Review*, 105(9), 2725-2756. doi:10.1257/aer.20120599
- Ahluwalia, M. S. (1976). Inequality, poverty and development. *Journal of Development Economics*, 3(4), 307-342. doi:10.1016/0304-3878(76)90027-4
- Alamanda, A. (2021). The Effect of Economic Growth on Income Inequality: Panel Data Analysis From Fifty Countries. *Info Artha*, 5(1), 1-10. doi:10.31092/jia.v5i1.1176
- Alesina, A. ve Perotti, R. (1996). Income distribution, political instability, and investment. *European Economic Review*, 40(6), 1203-1228. doi:10.1016/0014-2921(95)00030-5
- Alesina, A. ve Rodrik, D. (1994). Distributive Politics and Economic Growth Author. *The Quarterly Journal of Economics*, 109(2), 465-490.
- Ali, I. ve Son, H. H. (2007). Measuring Inclusive Growth. *Asian Development Review*, 24(01), 11-31. doi:10.1142/S0116110507000024
- Ali, I. ve Zhuang, J. (2007). *Inclusive Growth toward a Prosperous Asia: Policy Implications* (No: 97). ERD Working Paper SERIES.

- Alstadsaeter, A., Johannesen, N. ve Zucman, G. (2017). Who Owns the Wealth in Tax Havens? Macro Evidence and Implications for Global Inequality. *National Bureau of Economic Research*.
- Alvaredo, F. (2007). *The Rich in Argentina over the twentieth century: From the Conservative Republic to the Peronist experience and beyond 1932-2004* (No: halshs-00588318, HAL.). *Top Incomes: A Global Perspective*, PSE Working Papers (C. 2).
- Ananchotikul, N. ve Zhang, L. (2014). Portfolio Flows, Global Risk Aversion and Asset Prices in Emerging Markets. *IMF Working Paper 14/156*.
- Anand, R., Mishra, S. ve Peiris: J. (2013). *Inclusive Growth: Measurement and Determinants*. IMF Working Paper.
- Anand, R. ve Segal, P. (2008). What do we know about global income inequality? *Journal of Economic Literature*, 46(1), 57-94. doi:10.1257/jel.46.1.57
- Anand, R. ve Segal, P. (2015). The Global Distribution of Income. *Handbook of Income Distribution*, 2, 937-979. doi:10.1016/B978-0-444-59428-0.00012-6
- Anwar, A., Mughal, M., Anwar, A. ve Mughal, M. (2012). Remittances, inequality and poverty in Pakistan: macro and microeconomic Evidence. *hal-01885153*.
- Arestis, P. ve Basu, S. (2003). Financial Globalization and Regulation. *SSRN Electronic Journal*. doi:10.2139/SSRN.486089
- Arestis, P. ve Pérez-Moreno, S. (2022). Editorial: Distributional Effects of Monetary Policy. *Journal of Economic Policy Reform*, 25(4), 415-419. doi:10.1080/17487870.2021.1997748
- Aristoteles. (2014). *Politika*. (Çeviri: M. Tunçay). Remzi Kitabevi.
- Aristoteles. (2020). *Nikomakhos'a Etik*. (Çeviri: Saffet Babür). Bilgesu Yayıncılık.
- Arndt, H. W. (1983). The "Trickle-down" Myth. *Economic Development and Cultural Change*, 32(1), 1-10. doi:10.1086/451369
- Arneson, R. J. (2002). Equality of Opportunity (Stanford Encyclopedia of Philosophy/Winter 2006).
- Ashraf, Q. H., Weil, D. N. ve Wilde, J. (2013). The Effect of Fertility Reduction on Economic Growth. *Population and Development Review*, 39(1), 97-130. doi:10.1111/j.1728-4457.2013.00575.x
- Asteriou, D., Dimelis, S. ve Moudatsou, A. (2014). Globalization and income inequality: A panel data econometric approach for the EU27 countries. *Economic Modelling*, 36, 592-599. doi:10.1016/j.econmod.2013.09.051
- Atkinson, A. B. (1997). Bringing Income Distribution in From the Cold. *The Economic Journal*, 107(441), 297-321. doi:10.1111/j.0013-0133.1997.159.x

- Atkinson, A. B. (2015). *Inequality: What Can be Done*. Harvard University Press.
- Atkinson, A. B. (2016). How to Spread the Wealth: Practical Policies for Reducing Inequality. *Foreign Affairs*, 95(1), 29-33.
- Atkinson, A. B., Piketty, T. ve Saez, E. (2011). Top incomes in the long run of history. *Journal of Economic Literature*, 49(1), 3-71. doi:10.1257/jel.49.1.3
- Attanasio, O., Hurst, E. ve Pistaferri, L. (2012). The Evolution of Income, Consumption, and Leisure Inequality in The US, 1980-2010. *NBER Working Paper Series*, (17982), 1980-2010.
- Attanasio, O. ve Pistaferri, L. (2016). Consumption Inequality. *Journal of Economic Perspective*, 30(2), 3-28.
- Autor, D. H., Levy, F. ve Murnane, R. J. (2003). The Skill Content of Recent Technological Change: An Empirical Exploration. *The Quarterly Journal of Economics*, 118(4), 1279-1333. doi:10.1162/003355303322552801
- Azis, I. J. ve Shin, H. S. (2015). Capital Flows and Income Distribution. *Managing Elevated Risk*, 79-99. doi:10.1007/978-981-287-284-5_5
- Bambade, A. ve Friggit, J. (2023). LA PART DU REVENU DU CAPITAL DANS LE REVENU NATIONAL A DIMINUÉ AU ROYAUME-UNI ET EN FRANCE DEPUIS LES ANNÉES 1990 : UNE ACTUALISATION DE GRAPHIQUES DU « CAPITAL AU XXIE SIÈCLE » DE T. PIKETTY. *VARIANCES.EU*. 22 Ekim 2023 tarihinde <https://variances.eu/?p=7580> adresinden erişildi.
- Banerjee, A. V. ve Duflo, E. (2003). Inequality and growth: What can the data Say? *Journal of Economic Growth*, 8(3), 267-299. doi:10.1023/A:1026205114860
- Barro, R. J. (2000). Inequality and growth in a panel of countries. *Journal of Economic Growth*, 5(1), 5-32. doi:10.1023/A:1009850119329
- Battistin, E. (2003). Errors in survey reports of consumption expenditures. doi:10.1920/WP.IFS.2003.0307
- Baum, M. A. ve Lake, D. A. (2003). The Political Economy of Growth: Democracy and Human Capital. *American Journal of Political Science*, 47(2), 333-347. doi:10.1111/1540-5907.00023
- Beck, T., Demirgüç-Kunt, A. ve Levine, R. (2007). Finance, inequality and the poor. *Journal of Economic Growth*, 12(1), 27-49. doi:10.1007/s10887-007-9010-6
- Behjati, R. (2017). *Neo-Liberal Politikalar ve Eşitsizlik: Trendler ve Öngörüler (1980-2050)*. (Yüksek Lisans Tezi).
- Berg, A. G. ve Ostry, J. D. (2017). Inequality and Unsustainable Growth: Two Sides of the Same Coin? *IMF Economic Review*, 65(4), 792-815. doi:10.1057/S41308-017-0030-8

- Berry, A., Bourguignon, F. ve Morrisson, C. (1983). The Level of World Inequality: How Much Can One Say? *Review of Income and Wealth*, 29(3), 217-241. doi:10.1111/J.1475-4991.1983.TB00643.X
- Bhorat, H. ve Van der Westhuizen, C. (2008). Economic Growth, Poverty and Inequality in South Africa: the First Decade of Democracy. *Development Policy Research Unit Conference*.
- Binder, C. C. (2019). Redistribution and the Individualism–Collectivism Dimension of Culture. *Social Indicators Research*, 142(3), 1175-1192. doi:10.1007/s11205-018-1964-6
- Birdsall, N. (2007). Income Distribution: Effects on Growth and Development. *SSRN Electronic Journal*. doi:10.2139/SSRN.1003252
- Blanchet, T., Chancel, L. ve Gethin, A. (2022). Why Is Europe More Equal than the United States? *American Economic Journal: Applied Economics*, 14(4), 480-518. doi:10.1257/app.20200703
- Blumenstock, J., Cadamuro, G. ve On, R. (2015). Predicting poverty and wealth from mobile phone metadata. *Science (New York, N.Y.)*, 350(6264), 1073-1076. doi:10.1126/SCIENCE.AAC4420
- Bolt, J. ve van Zanden, J. L. (2020). Maddison Project Database 2020. 20 Eylül 2023 tarihinde <https://www.rug.nl/ggdc/historicaldevelopment/maddison/releases/maddison-project-database-2020?lang=en> adresinden erişildi.
- Bonica, A., McCarty, N., Poole, K. T. ve Rosenthal, H. (2013). Why hasn't democracy slowed rising inequality? *Journal of Economic Perspectives*, 27(3), 103-124. doi:10.1257/jep.27.3.103
- Bottini, N., Ernst, C. ve Luebker, M. (2007). *Offshoring and the labour market: what are the issues?* (No: 2007/11). Economic and Labour Market Paper.
- Bourguignon, F. (2015). *The Globalization of Inequality*. Princeton, NJ, Princeton University Press.
- Bourguignon, F. ve Morrisson, C. (2002). Inequality among world citizens: 1820-1992. *American Economic Review*, 92(4), 727-744. doi:10.1257/00028280260344443
- Bowles, S., Gintis, H. ve Osborne Groves, M. (2005). *Unequal chances: family background and economic success*. Princeton University Press.
- Brander, J. A. ve Dowrick, S. (1994). The role of fertility and population in economic growth: Empirical results from aggregate cross-national data. *Journal of Population Economics*, 7(1), 1-25. doi:10.1007/BF00160435/METRICS
- Braun, M., Parro, F. ve Valenzuela, P. (2019). Does Finance Alter The Relation Between Inequality and Growth? *Economic Inquiry*, 57(1), 410-428. doi:10.1111/ECIN.12581
- Breen, R. ve García-Peñalosa, C. (1999). Income Inequality and Macroeconomic Volatility: an Empirical Investigation. *Economics Papers*.

- Breen, R. ve García-Peñalosa, C. (2005). Income Inequality and Macroeconomic Volatility: An Empirical Investigation. *Review of Development Economics*, 9(3), 380-398. doi:10.1111/J.1467-9361.2005.00283.X
- Breunig, R. ve Majeed, O. (2020). Inequality, poverty and economic growth. *International Economics*, 161, 83-99. doi:10.1016/J.INTECO.2019.11.005
- Briggs, A. (1961). The Welfare State in Historical Perspective. *European Journal of Sociology / Archives Européennes de Sociologie / Europäisches Archiv Für Soziologie*, 2(2), 221-258.
- Brueckner, M. ve Lederman, D. (2018). Inequality and economic growth: the role of initial income. *Journal of Economic Growth*, 23(3), 341-366. doi:10.1007/S10887-018-9156-4/METRICS
- Brunori, P. (2016). How to Measure Inequality of Opportunity: A Hands-On Guide. *Life Course Centre Working Paper Series*, LCC Working Paper Series.
- Brunori, P., Ferreira, F. H. G. ve Peragine, V. (2013). *Inequality of opportunity, income inequality, and economic mobility: Some international comparisons* (No: 7155). IZA Discussion Paper . doi:10.1057/9781137333117_5
- Burnside, C. ve Dollar, D. (2000). Aid, Policies, and Growth. *American Economic Review*, 90(4), 847-868. doi:10.1257/AER.90.4.847
- Cahuc, P. (2022). Inequalities in the French labour market: a mixed picture. *IFS Deaton Review of Inequalities*.
- Calderón, C. ve Chong, A. (2009). Labor market institutions and income inequality: an empirical exploration. *Public Choice*, 138(1-2), 65-81. doi:10.1007/s11127-008-9339-1
- Callais, Justin. T. (2020). Economic Lifting Barriers. Lifting Lives. Mobility, The Rule Of Law, And Property Rights Protection: Evidence From The United States And Around The World. *Archbridge Institute: Lifting Barriers, Lifting Lives*.
- Carr-Hill, R. (2013). Missing Millions and Measuring Development Progress. *World Development*, 46, 30-44. doi:10.1016/J.WORLDDEV.2012.12.017
- Castelló-Climent, A. (2010). Inequality and growth in advanced economies: An empirical investigation. *Journal of Economic Inequality*, 8(3), 293-321. doi:10.1007/S10888-010-9133-4/METRICS
- Chambers, D. (2007). Trading places: Does past growth impact inequality? *Journal of Development Economics*, 82(1), 257-266. doi:10.1016/j.jdeveco.2005.07.001
- Chambers, D. (2010). Does a rising tide raise all ships? The impact of growth on inequality. *Applied Economics Letters*, 17(6), 581-586. doi:10.1080/13504850802046971

- Chauvet, L., Ferry, M., Guillaumont, P., Guillaumont Jeanneney, S. Tapsoa, S.J. A. ve Wagner, L. (2019). Volatility widens inequality. Could aid and remittances help? *Review of World Economics*, 155(1), 71-104. doi:10.1007/S10290-018-0331-7/TABLES/11
- Chen ve Ravallion, M. (2010). China is Poorer than We Thought, but No Less Successful in the Fight against Poverty. *Debates on the Measurement of Global Poverty*, (August). doi:10.1093/acprof:oso/9780199558032.003.0015
- Cingano, F. (2014). *Trends in Income Inequality and its Impact on Economic Growth* (No: 163). OECD Publishing. doi:10.1787/5jxrjncwvx6j-en
- Cobham, A., Schlogl, L. ve Sumner, A. (2015). *Inequality and the Tails: The Palma Proposition and Ratio Revisited* (No: 143). *DESA Working Paper*, DESA Working Paper.
- Cobham, A. ve Sumner, A. (2013). Is It All About the Tails? The Palma Measure of Income Inequality. *SSRN Electronic Journal*. doi:10.2139/ssrn.2366974
- Cockfield, A. (2021). Secrets of the Panama Papers: How Tax Havens Exacerbate Income Inequality. *Columbia Journal of Tax Law*, 13(1), 45-76. doi:10.52214/CJTL.V13I1.8979
- Cohen, G. ve Ladaique, M. (2018). Drivers of Growing Income Inequalities in OECD and European Countries. *Reducing Inequalities* içinde (ss. 31-43). Cham: Springer International Publishing. doi:10.1007/978-3-319-65006-7_3
- Conceição, P. ve Galbraith, J. K. (2001). Constructing Long, Dense Time Series of Inequality Using the Theil Index. *Inequality and Industrial Change* içinde (ss. 263-279). Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9781139175210.016
- Cowell, F. A. (2000). Chapter 2: Measurement of inequality. *Handbook of Income Distribution*, 1, 87-166. doi:10.1016/S1574-0056(00)80005-6
- Cuesta, J., Negre, M., Revenga, A. ve Schmidt, M. (2018). Tackling Income Inequality: What Works and Why? *Journal of Income Distribution®*, 1-48. doi:10.25071/1874-6322.40357
- Dabla-Norris, E., Kochhar, K., Suphaphiphat, N., Ricka, F. ve Tsounta, E. (2015). *Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective*. *IMF Staff Discussion Note*.
- Dardanoni, V., Fields, G. S., Roemer, J. ve Sanchez Puerta, M. L. (2006). Chapter Three: How Demanding Should Equality of Opportunity Be, and How Much Have We Achieved? *Mobility and Inequality*, 59-82. doi:10.1515/9781503625495-005

- De Farias Souza, W. P., Annegues, A. C. ve de Oliveira, V. R. (2017). Thoughts on the inequality of opportunities: new evidence. *Cepal Review*, (121), 103-121.
- De Haan, J. ve Sturm, J. E. (2017). Finance and income inequality: A review and new evidence. *European Journal of Political Economy*, 50, 171-195. doi:10.1016/j.ejpoleco.2017.04.007
- De Maio, F. G. (2007). Income inequality measures. *Journal of epidemiology and community health*, 61(10), 849-852. doi:10.1136/JECH.2006.052969
- De Tocqueville, A. (2022). *Amerika'da Demokrasi*. (Çeviri: Seçkin Sertdemir, Ed: Ahmet İnsel) (3. Baskı.). İletişim Yayınları.
- Deaton, A. (2005). Measuring Poverty in a Growing World (Or Measuring Growth in a Poor World). *MIT Press, The Review of Economics and Statistics*, 87(1), 1-19.
- Deininger, K. ve Squire, L. (1996). A New Data Set Measuring Income Inequality. *The World Bank Economic Review*, 10(3), 565-591.
- Denisia, V. (2010). Foreign Direct Investment Theories: An Overview of the Main FDI Theories. *European Journal of Interdisciplinary Studies*, 2(2).
- Deutscher, E. ve Fyson, S. (2008). Improving the Effectiveness of Aid. *Finance ve Development, Volume 45, Number 3*.
- Diwan, R., Liu, Z. ve Spiegel, M. M. (2021). Capital Flow Surges and Rising Income Inequality. *FRBSF Economic Letter*, 2021(09), 01-05.
- Dollar, D., Kleineberg, T. ve Kraay, A. (2013). *Growth Still Is Good for the Poor*. World Bank Policy Research Working Paper 6568.
- Dollar, D. ve Kraay, A. (2002). Growth is good for the poor. *Journal of Economic Growth*, 7(3), 195-225. doi:10.1023/A:1020139631000
- Domar, E. D. (1946). Capital Expansion, Rate of Growth, and Employment. *Econometrica*, 14(2), 137. doi:10.2307/1905364
- Domar, E. D. (1947). Expansion and Employment. *The American Economic Review*, 37(1), 34-55.
- Dworkin, R. (1981). What is Equality? Part 2: Equality of Resources, Published by: Wiley Stable.
- Dynan, K. E., Skinner, J., Zeldes: P., Bergstresser, D., Brown, J., Huang, W., Noguera, M. (2004). Do the Rich Save More? *Journal of Political Economy*, 112(2).
- Easterly, W. (1999). Life during Growth. *Journal of Economic Growth*, 4(3), 239-76.

- Easterly, W. (2003). Can Foreign Aid Buy Growth? *Journal of Economic Perspectives*, 17(3), 23-48. doi:10.1257/089533003769204344
- Ebeke, C. H., Le Goff, M. ve Goff, M. Le. (2011). Why Migrants' Remittances Reduce Income Inequality in some Countries and not in Others? *halshs-00554277f*.
- Eichengreen, B. J., Csonto, B., ElGanainy, A. A. ve Koczan, Z. (2021). *Financial Globalization and Inequality: Capital Flows as a Two-Edged Sword* (No: 252). EBRD Working Paper.
- El-Shagi, M. ve Shao, L. (2019). The Impact of Inequality and Redistribution on Growth. *Review of Income and Wealth*, 65(2), 239-263. doi:10.1111/roiw.12342
- Elveren, A. Y. (2013). Gelir Dağılımı Çalışmaları İçin Bir Alternatif: Texas Üniversitesi Eşitsizlik Projesi Veri Setleri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 35-42.
- Elvidge, C. D., Baugh, K. E., Anderson, S. J., Sutton, P. C. ve Ghosh, T. (2012). The Night Light Development Index (NLDI): a spatially explicit measure of human development from satellite data. *Social Geography*, 7(1), 23-35. doi:10.5194/sg-7-23-2012
- Engerman, S. ve Sokoloff, K. (2002). *Factor Endowments, Inequality, and Paths of Development Among New World Economies* (No: 9259).
- Estevadeordal, A., Frantz, B. ve Taylor, A. M. (2003). The Rise and Fall of World Trade, 1870-1939. *The Quarterly Journal of Economics*, 118(2), 359-407.
- Eurostat. (2023). Foreign direct investments. 20 Mart 2023 tarihinde <https://ec.europa.eu/eurostat/web/economic-globalisation/globalisation-in-business-statistics/foreign-direct-investments> adresinden erişildi.
- Federico, G. ve Tena Junguito, A. (2018). Federico-Tena World Trade Historical Database : World Trade. *e-cienciaDatos*, 2. doi:https://doi.org/10.21950/JKZFD
- Ferreira, F. H. G., Lakner, C., Lugo, M. A. ve Ozler, B. (2014). *Inequality of Opportunity and Economic Growth: A Cross-Country Analysis* (No: 6915). *Policy Research Working Paper Series*, Policy Research Working Paper Series. doi:10.2139/ssrn.2457346
- Fields, G. S. (1988). Income Distribution and Economic Growth. *The State of Development Economics: Progress and Perspectives*.
- Filgueiras, F. (2016). Transparency and accountability: principles and rules for the construction of publicity. *Journal of Public Affairs*, 16(2), 192-202. doi:10.1002/pa.1575
- Fishkin, J. (2014). *Bottlenecks: A New Theory of Equal Opportunity*. Oxford University Press.

- Fleurbaey, M. (2008). *Fairness, Responsibility, and Welfare*. Oxford University Press.
doi:10.1093/acprof:osobl/9780199215911.001.0001
- Forbes, K. J. (2000). A reassessment of the relationship between inequality and growth. *American Economic Review*, 90(4), 869-887. doi:10.1257/aer.90.4.869
- Förster, M. F. ve Tóth, I. G. (2015). Cross-Country Evidence of the Multiple Causes of Inequality Changes in the OECD Area. *Handbook of Income Distribution*, 2, 1729-1843. doi:10.1016/B978-0-444-59429-7.00020-0
- Franco, Á., Álvarez-Dardet, C. ve Ruiz, M. T. (2004). Effect of democracy on health: ecological study. *BMJ*, 329(7480), 1421-1423. doi:10.1136/bmj.329.7480.1421
- Fülberth, G. (2018). *Kapitalizmin Kısa Tarihi* (Çeviri: Sadık USTA). İstanbul: Yordam Kitap, 4. Baskı.
- Gallo, C. (2002). *Economic growth and income inequality: theoretical background and empirical evidence* (No: 119). London.
- Galor, O. ve Tsiddon, D. (1997). Technological Progress, Mobility, and Economic Growth. *American Economic Review*, 87(3), 363-382.
- Galor, O. ve Zeira, J. (1993). Income distribution and macroeconomics. *Review of Economic Studies*, 60(1), 35-52. doi:10.2307/2297811
- Garrett, G. (2000). The Causes of Globalization. *Comparative Political Studies*, 33(6-7), 941-991. doi:10.1177/001041400003300610
- Gastwirth, J. (1972). The Estimation of the Lorenz Curve and Gini Index. *The Review of Economics and Statistics*, 54(3), 306-16.
- Goyal, A. ve Aneja, R. (2020). Artificial intelligence and income inequality: Do technological changes and worker's position matter? *Journal of Public Affairs*. doi:10.1002/pa.2326
- Grabka, M. M., Schwarze, J. ve Wagner, G. G. (1999). How unification and immigration affected the German income distribution. *European Economic Review*, 43(4-6), 867-878. doi:10.1016/S0014-2921(98)00100-7
- Greenwood, J. ve Jovanovic, B. (1990). Financial Development, Growth, and the Distribution of Income. *Journal of Political Economy*, 98(5, Part 1), 1076-1107. doi:10.1086/261720
- Grosh, M. E. ve Nafziger, E. W. (2015). The Computation of World Income Distribution. *Economic Development and Cultural Change*, 34(2), 347-359. doi:10.1086/451532
- Grosse, M., Harttgen, K. ve Klasen: (2008). Measuring Pro-Poor Growth in Non-Income Dimensions. *World Development*, 36(6), 1021-1047. doi:10.1016/j.worlddev.2007.10.009
- Grüner, H. P. (1995). Redistributive policy, inequality and growth. *Journal of Economics*, 62(1), 1-23. doi:10.1007/BF01227535

- Guerriero, M. (2019). The Labor Share of Income around the World: Evidence from a Panel Dataset. *SSRN Electronic Journal*. doi:10.2139/ssrn.3358006
- Gupta, G. S. ve Singh, R. D. (1984). Income Inequality across Nations over Time: How Much and Why. *Journal*, 51(1), 250-257.
- Guschanski, A. ve Onaran, Ö. (2017). *The political economy of income distribution: industry level evidence from 14 OECD countries* (No: 17518). Greenwich Papers in Political Economy.
- Harrod, R. F. (1939). An Essay in Dynamic Theory. *The Economic Journal*, 49(193), 14. doi:10.2307/2225181
- Harrod, R. F. (1948). *Towards a Dynamic Economics*. London: Macmillan.
- Hasset, K. A. ve Mathur, A. (2012). A New Measure of Consumption Inequality. *AEI Economic Studies*, (2).
- Haugthon, J. ve Khandker: (2009). *Handbook on Poverty and Inequality* (Washington, DC.). The World Bank. <http://hdl.handle.net/10986/11985> adresinden erişildi.
- Hauser, R., Frick, J., Mueller, K. ve Wagner, G. G. (1994). Inequality in Income: a Comparison of East and West Germans Before Reunification and During Transition. *Journal of European Social Policy*, 4(4), 277-295. doi:10.1177/095892879400400403
- Hazledine, T. (2014). Does the Centre Hold? Testing Palma's Proposition (A Comment). *International Institute of Social Studies*, 45(6), 1409-1415. doi:10.1111/dech.12105
- Heimberger, P. (2020). Does economic globalisation affect income inequality? A meta-analysis. *The World Economy*, 43(11), 2960-2982. doi:10.1111/TWEC.13007
- Helpman, E. (2003). *General Purpose Technologies and Economic Growth*. Cambridge MA: MIT Press.
- Helpman, E. (2016). *Globalization and Wage Inequality* (No: 22944). NBER Working Papers.
- Henderson, V., Storeygard, A. ve Weil, D. N. (2011). A bright idea for measuring economic growth. *American Economic Review*, 101(3), 194-199. doi:10.1257/AER.101.3.194
- Hermansen, M., Ruiz, N. ve Causa, O. (2016). *The distribution of the growth dividends* (No: 1343). doi:10.1787/7c8c6cc1-en
- Hertz, T., Selcuk, S., Jayasundera, T., Smiths, N., Piraino, P. ve Verashchagina, A. (2007). The inheritance of educational inequality: International comparisons and fifty-year trends. *B.E. Journal of Economic Analysis and Policy*, 7(2). doi:10.2202/1935-1682.1775
- Herzer, D. ve Nunnenkamp, P. (2012). The effect of foreign aid on income inequality: Evidence from panel cointegration. *Structural Change and*

- Economic Dynamics*, 23(3), 245-255.
doi:10.1016/J.STRUECO.2012.04.002
- Hoffmann, R. (2001). Effect of the rise of a person's income on inequality. *Brazilian Review of Econometrics*, 21(2), 237-262.
- Hoover, E. M. (1936). The Measurement of Industrial Localization. *The Review of Economics and Statistics*, 18(4), 162.
doi:10.2307/1927875
- Houle, C. (2019). Social Mobility and Political Instability. *Journal of Conflict Resolution*, 63(1), 85-111.
doi:10.1177/0022002717723434
- Iacopetta, M. (2008). Technological progress and inequality: an ambiguous relationship. *Journal of Evolutionary Economics*, 18(3-4), 455-475. doi:10.1007/s00191-008-0100-1
- Iammarino, ve Michie, J. (1998). The Scope of Technological Globalisation. *International Journal of the Economics of Business*, 5(3), 335-353.
doi:10.1080/13571519884422
- Ianchovichina, E. ve Lundstrom: (2009). *Inclusive Growth Analytics: Framework And Application*. The World Bank. doi:10.1596/1813-9450-4851
- IMF. (2008). Globalization: A Brief Overview. *Issues Brief 02/08*. 27 Şubat 2023 tarihinde <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2008/053008.htm> adresinden erişildi.
- IMF. (2017). Understanding the Downward Trend in Labor Income Shares. *World Economic Outlook: Gaining Momentum* içinde (ss. 121-172). International Monetary Fund. doi:10.5089/9781475564655.081
- IMF. (2023). International Monetary Fund Datasets. 23 Mart 2023 tarihinde <https://www.imf.org/external/datamapper/datasets> adresinden erişildi.
- Immervoll, H. ve Richardson, L. (2011). *Redistribution Policy and Inequality Reduction in OECD Countries: What Has Changed in Two Decades?* (No: 122). doi:10.1787/5kg5dlkhjq0x-en
- Iyke, B. N. ve Ho, S. (2017). Income Inequality and Growth: New Insights from Italy. *Economia Internazionale / International Economics*, 70(4), 419-442.
- Jara, A. ve Olaberría, E. (2013). Are all Capital Inflows Associated with Booms in House Prices? An Empirical Evaluation. *Banco Central De Chile Documentos De Trabajo*, NO: 696.
- Jaumotte, F., Lall, S. ve Papageorgiou, C. (2008). Rising Income Inequality: Technology, or Trade and Financial Globalization? *IMF Working Paper*.

- Jaumotte, F., Lall, S. ve Papageorgiou, C. (2013). Rising income inequality: Technology, or trade and financial globalization? *IMF Economic Review*, 61(2), 271-309. doi:10.1057/IMFER.2013.7/FIGURES/7
- Jean, N., Burke, M., Xie, M., Davis, W. M., Lobell, D. B. ve Ermon, S. (2016). Combining satellite imagery and machine learning to predict poverty. *Science*, 353(6301), 790-794. doi:10.1126/science.aaf7894
- Jebb, A. T., Tay, L., Diener, E. ve Oishi, S. (2018). Happiness, income satiation and turning points around the world. *Nature Human Behaviour*, 2(1), 33-38. doi:10.1038/s41562-017-0277-0
- Jesuit, D. K. ve Mahler, V. A. (2010). Comparing Government Redistribution Across Countries: The Problem of Second-Order Effects *. *Social Science Quarterly*, 91(5), 1390-1404. doi:10.1111/j.1540-6237.2010.00737.x
- Kakwani, N. ve Pernia, E. M. (2000). What is Pro-poor Growth? *Asian Development Review*, 18(1).
- Kaldor, N. (1955). Alternative theories of distribution. *Review of Economic Studies*, 23(2), 83-100. doi:10.2307/2296292
- Kaldor, N. (1961). Capital Accumulation and Economic Growth. *The Theory of Capital*, 177-222. doi:10.1007/978-1-349-08452-4_10
- Kanbur, R. (2019). Inequality in a global perspective. *Oxford Review of Economic Policy*, 35(3), 431-444. doi:10.1093/oxrep/grz010
- Kappes: A. (2023). Monetary Policy and Personal Income Distribution: A Survey of the Empirical Literature. *Review of Political Economy*, 35(1), 211-230. doi:10.1080/09538259.2021.1943159
- Karni, E. ve Zilcha, I. (1995). Technological Progress and Income Inequality. *Economic Theory*, 5(2), 277-294.
- Kebede, J. G. ve Tawiah, V. (2021). Financial globalization and income inequality nexus: panel quantile regression approach. *Journal of Economic Studies*. doi:10.1108/JES-04-2021-0179/FULL/PDF
- Kennickell, A. B. (2009). Ponds and Streams : Wealth and Income in the U.S., 1989 to 2007. *Finance and Economics Discussion Series*, 2009(13), 1-87. doi:10.17016/feds.2009.13
- Killingsworth, M. A. (2021). Experienced well-being rises with income, even above \$75,000 per year. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 118(4). doi:10.1073/pnas.2016976118
- Klasen, S. (2010). *Measuring and Monitoring Inclusive Growth: Multiple Definitions, Open Questions, and Some Constructive Proposals* (No: 12). ADB Sustainable Development Working Paper Series.
- Knowles, S. (2005). Inequality and economic growth: The empirical relationship reconsidered in the light of comparable data.

- Journal of Development Studies*, 41(1), 135-159. doi:10.1080/0022038042000276590
- Kóczán, Z. ve Loyola, F. (2021). How do migration and remittances affect inequality? A case study of Mexico. *Journal of International Development*, 33(2), 360-381. doi:10.1002/JID.3526
- Korinek, A. ve Stiglitz, J. (2017). *Artificial Intelligence and Its Implications for Income Distribution and Unemployment*. Cambridge, MA. doi:10.3386/w24174
- Kramarz, F., Nimier-David, E. ve Delemtotte, T. (2022). Inequality and earnings dynamics in France: National policies and local consequences. *Quantitative Economics*, 13(4), 1527-1591. doi:10.3982/QE1876
- Kurniasih, E. P. (2017). Effect of economic growth on income inequality, labor absorption, and welfare in Indonesia. *Economic Journal of Emerging Markets*, 9(2), 181-188. doi:10.20885/ejem.vol9.iss2.art7
- Kuznets: (1955). Economic Growth and Income Inequality. *The American Economic Review*, 45(1), 1-28.
- Lakner, C. ve Milanović, B. (2015). Global Income Distribution : From the Fall of the Berlin Wall to the Great Recession. *The World Bank Economic Review*, 30(2), 203-232. doi:https://doi.org/10.1093/wber/lhv039
- Lanker, C., Negre, M., Cuesta, J. ve Silwal, A. (2016). Measuring inequality isn't easy or straightforward - Here's why. *World Bank Blogs*. 23 Şubat 2022 tarihinde <https://blogs.worldbank.org/developmenttalk/measuring-inequality-isn-t-easy-or-straightforward-here-s-why> adresinden erişildi.
- Larrain, M. (2015). Capital Account Opening and Wage Inequality. *The Review of Financial Studies*, 28(6), 1555-1587. doi:10.1093/RFS/HHU088
- Law, K. (2020). Historical Development Of Foreign Direct Investments: Will Direct Investments Continue To Influence Countries' Economies? *Mondaq*.
- Lenza, M. ve Slacalek, J. (2018). *How does monetary policy affect income and wealth inequality? Evidence from quantitative easing in the euro area* (No: 2190). ECB Working Paper Series.
- Lewis, W. A. (1954). Economic Development with Unlimited Supplies of Labour. *The Manchester School*, 22(2), 139-191. doi:10.1111/j.1467-9957.1954.tb00021.x
- Li, C., Zuckerman, M. ve Diener, E. (2019). Culture Moderates the Relation Between Income Inequality and Subjective Well-Being. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 50(10), 1221-1241. doi:10.1177/0022022119883019
- Li, H. ve Zou, H. F. (1998). Income inequality is not harmful for growth: theory and evidence. *Review of Development Economics*, 2(3), 318-334. doi:10.1111/1467-9361.00045

- Litchfield, J. A. (1999). *Inequality: Methods and Tools. Text for World Bank's Web Site on Inequality, Poverty and Socio-Economic Performance.*
- Liu, Z., Spiegel, M. M. ve Zhang, J. (2023). Capital Controls and Income Inequality. *Federal Reserve Bank of San Francisco, Working Paper Series*, 01-51. doi:10.24148/WP2020-14
- Loury, G. C. (1989). Why should we care about group inequality? *Social Philosophy and Policy*, 5(1), 249-271. doi:10.1017/S0265052500001345
- Lundberg, M. ve Squire, L. (2003). The simultaneous evolution of growth and inequality. *Economic Journal*, 113(487), 326-344. doi:10.1111/1468-0297.00127
- Maddison, A. (2001). *The World Economy: A Millennial Perspective.* Development Centre Studies. Paris: Development Centre Studies, OECD Publishing. doi:10.1787/9789264189980-EN
- Majeed, M. T. (2016). Economic Growth and Income Inequality Nexus: An Empirical Analysis for Pakistan. *Kashmir Economic Review*, 25(1), 1-12.
- Majumdar, M. ve Partridge, M. D. (2009). Impact of Economic Growth on Income Inequality: A Regional Perspective. doi:10.22004/AG.ECON.49270
- Malinen, T. (2012). Estimating the long-run relationship between income inequality and economic development. *Empirical Economics*, 42(1), 209-233. doi:10.1007/S00181-010-0432-1/METRICS
- Maqbool, S. ve Ali, M. (2022). The relationship between foreign aid and income inequality and the role of corruption. *Journal of Public Affairs*, 22(4), e2687. doi:10.1002/PA.2687
- Marques, A. M. (2022). Is income inequality good or bad for growth? Further empirical evidence using data for all Brazilian cities. *Structural Change and Economic Dynamics*, 62, 360-376. doi:10.1016/J.STRUECO.2022.05.012
- Marrero, G. A. ve Rodríguez, J. G. (2012). Inequality of Opportunity in Europe. *Review of Income and Wealth*, 58(4), 597-621. doi:10.1111/j.1475-4991.2012.00496.x
- Marrero, G. A. ve Rodríguez, J. G. (2013). Inequality of opportunity and growth. *Journal of Development Economics*, 104, 107-122. doi:10.1016/j.jdeveco.2013.05.004
- Marrero, G. A. ve Servén, L. (2022). Growth, inequality and poverty: a robust relationship? *Empirical Economics*, 63(2), 725-791. doi:10.1007/s00181-021-02152-x
- McGregor, T., Smith, B. ve Wills: (2019). Measuring inequality. *Oxford Review of Economic Policy*, 35(3), 368-395. doi:10.1093/oxrep/grz015

- Mdingi, K. ve Ho, Y. (2021). Literature review on income inequality and economic growth. *MethodsX*, 8, 101402. doi:10.1016/j.mex.2021.101402
- Meltzer, A. H. ve Richard: F. (1981). A Rational Theory of the Size of Government. *Journal of Political Economy*, 89(5), 914-927. doi:10.1086/261013
- Mendes, M. (2013). Inequality and Growth: An overview of the theory. *Núcleo de Estudos e Pesquisas da Consultoria Legislativa*.
- Meschi, E. F. ve Vivarelli, M. (2007). Globalization and Income Inequality. *SSRN Electronic Journal*. doi:10.2139/SSRN.1010589
- Meyer, B. D. ve Sullivan, J. X. (2013). Consumption and Income Inequality and the Great Recession. *American Economic Review*, 103(3), 178-83. doi:10.1257/AER.103.3.178
- Milanović, B. (2005). *Worlds apart: measuring international and global inequality*. Princeton University Press.
- Milanović, B. (2011). Global Income Inequality: What it is and Why it Matters? *SSRN Electronic Journal*, 1-35. doi:10.2139/ssrn.871664
- Milanović, B. (2012). Global inequality: From class to location, from proletarians to migrants. *Global Policy*, 3(2), 125-134. doi:10.1111/j.1758-5899.2012.00170.x
- Milanović, B. (2013). Global Income Inequality in Numbers: In History and Now. *Global Policy*, 4(2), 198-208. doi:10.1111/1758-5899.12032
- Milanović, B. (2015). Global Inequality of Opportunity: How Much of Our Income Is Determined by Where We Live? *The Review of Economics and Statistics*, 97(2), 452-460. doi:10.1162/REST_A_00432
- Milanović, B. (2016). *Global Inequality: a New Approach for the Age of Globalization*. Harvard University Press.
- Milesi-Ferretti, G. M. (2022). The External Wealth of Nations Database. *The Brookings Institution*. 17 Mart 2023 tarihinde <https://www.brookings.edu/research/the-external-wealth-of-nations-database/> adresinden erişildi.
- Moll, B., Rachel, L. ve Restrepo, P. (2022). Uneven Growth: Automation's Impact on Income and Wealth Inequality. *Econometrica*, 90(6), 2645-2683. doi:10.3982/ECTA19417
- Möllers, J. ve Meyer, W. (2014). The effects of migration on poverty and inequality in rural Kosovo. *IZA Journal of Labor ve Development*, 3(16).
- Muller, E. N. (1988). Democracy, Economic Development, and Income Inequality. *American Sociological Review*, 53(1), 50. doi:10.2307/2095732
- Mumtaz, H. ve Theophilopoulou, A. (2017). The impact of monetary policy on inequality in the UK. An empirical analysis. *European Economic Review*, 98, 410-423. doi:10.1016/j.euroecorev.2017.07.008

- Mundell, R. (1957). International Trade and Factor Mobility. *The American Economic Review*, 47(3), 321-335.
- Nayak, D. ve Choudhury, R. N. (2014). A selective review of foreign direct investment theories. *UN.ESCAP (ARTNeT), Asia-Pacific Research and Training Network on Trade*.
- Ngepah, N. (2017). A review of theories and evidence of inclusive growth: an economic perspective for Africa. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 24, 52-57. doi:10.1016/j.cosust.2017.01.008
- Niño-Zarazúa, M., Roope, L. ve Tarp, F. (2014). *Global interpersonal inequality: Trends and measurement* (No: 2014/004). WIDER Working Paper .
- Niyimbanira, F. (2017). Analysis of the Impact of Economic Growth on Income Inequality and Poverty in South Africa: The Case of Mpumalanga Province. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 7(4), 254-261.
- Nolan, B., Richiardi, M. G. ve Valenzuela, L. (2019). The Drivers Of Income Inequality In Rich Countries. *Journal of Economic Surveys*, Wiley Blackwell, 33(4), 1285-1324. doi:10.1111/JOES.12328
- Obadić, A., Šimurina, N. ve Sonora, R. (2014). The Effects of Tax Policy and Labour Market Institutions on Income Inequality. *Household Finance eJournal*.
- OECD. (2011). Divided we stand: Why inequality keeps rising. *Divided we stand: Why inequality keeps rising*, 9789264119536, 1-386. doi:10.1787/9789264119536-EN
- OECD. (2014). *Report on the Oecd Framework For Inclusive Growth*. Paris. https://www.oecd.org/mcm/IG_MCM_ENG.pdf adresinden erişildi.
- OECD. (2014). Focus on Inequality and Growth. *Directorate for Employment, Labour and Social Affairs*. <http://oe.cd/idd> adresinden erişildi.
- OECD. (2021). *Official Development Assistance (ODA). Development Co-Operation Directorate*. <http://oe.cd/oda-eligibility-database> adresinden erişildi.
- OECD. (2023). OECD Data. 9 Ocak 2023 tarihinde <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm> adresinden erişildi.
- OECD. (2023). Social spending (indicator). doi: 10.1787/7497563b-en (9 Ekim 2023 tarihinde erişildi.).
- OECD. (2023). Industrial production (indicator). 25 Ekim 2023 tarihinde <https://data.oecd.org/industry/industrial-production.htm> adresinden erişildi.
- Ofori, I. K., Gbolonyo, E. Y., Dossou, T. A. M. Remittances and income inequality in Africa: Financial development thresholds for economic policy. *Research in*

- ve Nkrumah, R. K. (2022). *Globalization*, 4, 100084. doi:10.1016/J.RESGLO.2022.100084
- Oishi, S. Kushlev, K. ve Schimmack, U. (2018). Progressive taxation, income inequality, and happiness. *American Psychologist*, 73(2), 157-168. doi:10.1037/amp0000166
- Orhangazi, Ö. (2008). Keynesgil Finansal Düzenlemelerden Finansallaşmaya: İktisat Literatürü ve ABD Ekonomisinin Finansallaşmasına Tarihsel Bir Bakış. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 33(1), 133-159.
- Owyang, M. T. ve Shell, H. (2016). Measuring Trends in Income Inequality. *The Regional Economist, Federal Reserve Bank of St. Louis*.
- Palma, J. G. (2006). *Globalizing Inequality: 'Centrifugal' and 'Centripetal' Forces at Work* (No: 35). DESA Working Paper.
- Panizza, U. (2002). Income inequality and economic growth: Evidence from American data. *Journal of Economic Growth*, 7(1), 25-41. doi:10.1023/A:1013414509803/METRICS
- Partridge, M. (1997). Is Inequality Harmful for Growth? Comment. *American Economic Review*, 87(5), 1019-32.
- Pavcnik, N. (2011). Globalization and within-country income inequality. *Making Globalization Socially Sustainable* içinde (ss. 233-259). WTO. doi:10.30875/1a6ce41f-en
- Perotti, R. (1996). Growth, Income Distribution, and Democracy: What the Data Say. *Journal of Economic Growth*, 1(2), 149-187. doi:10.1007/BF00138861
- Persson, T. ve Tabellini, G. (1994). Is Equality Harmful for Growth. *American Economic Review*, 83(3), 600-621.
- Petras, J. (1999). Globalization: A Critical Analysis. *The Political Economy of Imperialism* içinde (ss. 181-213). Dordrecht: Springer Netherlands. doi:10.1007/978-94-011-4409-4_11
- Pham, T. H. H. (2015). *Income Inequality and Foreign Aid. Working Papers*, hal-01158240. HAL.
- Piketty, T. (2014). *Capital in the Twenty-first Century*. Cambridge, MA, Harvard University Press.
- Piketty, T. Bozio, A., Garbinti, B., Goupille-Lebret, J. ve Guillot, M. (2022). *Predistribution vs. Redistribution: Evidence from France and the U.S.* (No: 15415). CEPR Discussion Paper. Paris ve London. <https://cepr.org/publications/dp15415> adresinden erişildi.
- Piketty, T. ve Zucman, G. (2014). Capital is back: Wealth-income ratios in rich countries 1700-2010. *Quarterly Journal of Economics*, 129(3), 1255-1310. doi:10.1093/qje/qju018
- Platon. (2006). *Devlet.* (Çeviri: S. A. Eyüboğlu ve M. A. Cimcoz). İş Bankası Kültür Yayınları.

- Polanyi, K. (2001). *The Great Transformation: The Political and Economic Origins of Our Time* (2nd Edition.). Boston : Beacon Press.
- Prasad, N. (2008). Policies for Redistribution: The Use of Taxes and Social Transfers. *SSRN Electronic Journal*. doi:10.2139/ssrn.1358237
- Rangel, L. A., Andrade, J. ve Divino, J. A. (2002). *Economic Growth and Income Inequality in Brazil: Analyzing the Comparable Minimum Areas*. Brazil.
- Rauniyar, G. ve Kanbur, R. (2010). Inclusive growth and inclusive development: a review and synthesis of Asian Development Bank literature. *Journal of the Asia Pacific Economy*, 15(4), 455-469. doi:10.1080/13547860.2010.517680
- Ravallion, M. (1995). Growth and poverty: Evidence for developing countries in the 1980s. *Economics Letters*, 48(3-4), 411-417. doi:10.1016/0165-1765(94)00620-H
- Ravallion, M. ve Chen, S. (1997). What Can New Survey Data Tell Us about Recent Changes in Distribution and Poverty? *The World Bank Economic Review*, 11(2), 357-382. doi:10.1093/wber/11.2.357
- Ravallion, M. ve Chen, S. (2003). Measuring pro-poor growth. *Economics Letters*, 78(1), 93-99. doi:10.1016/S0165-1765(02)00205-7
- Ravinthirakumaran, K., Navaratnam, R. (2018). The impact of foreign direct investment on income inequality: A panel Autogressive Distributed Lag approach for the Asia-Pacific Economic Cooperation developing economies. *Asia-Pacific Sustainable Development Journal*, 25(1), 57-84.
- Rawls, J. (1971). *A Theory of Justice*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Reich, U. ve Schüler, K. (1990). Netting Out Income Taxes For Different Types of Income of Households. *Review of Income and Wealth*, 36(3), 267-274. doi:10.1111/j.1475-4991.1990.tb00304.x
- Reuveny, R. ve Li, Q. (2003). Economic Openness, Democracy, and Income Inequality. *Comparative Political Studies*, 36(5), 575-601. doi:10.1177/0010414003036005004
- Robinson, S. (1976). A Note on the U Hypothesis Relating Income Inequality and Economic Development. *The American Economic Review*.
- Roemer, J. E. (1993). A Pragmatic Theory of Responsibility for the Egalitarian Planner. *Philosophy ve Public Affairs*, 22(2), 146-166.
- Royuela, V., Veneri, P. ve Ramos, R. (2019). The short-run relationship between inequality and growth: evidence from OECD regions during the Great Recession. *Regional Studies*, 53(4), 574-586. doi:10.1080/00343404.2018.1476752

- Rubin, A. ve Segal, D. (2015). The effects of economic growth on income inequality in the US. *Journal of Macroeconomics*, 45, 258-273. doi:10.1016/j.jmacro.2015.05.007
- Saez, E. (2004). *Reported Incomes and Marginal Tax Rates, 1960-2000: Evidence and Policy Implications* (No: 10273). Nber Working Paper Series.
- Saez, E. ve Zucman, G. (2016). Wealth Inequality in the United States since 1913: Evidence from Capitalized Income Tax Data. *The Quarterly Journal of Economics*, 131(2), 519-578. doi:10.1093/qje/qjw004
- Sakano, R. (2004). Financial Market Conditions and Income Distribution in Japan. J. A. Bishop ve Y. Amiel (Ed.), *Studies on Economic Well-Being: Essays in the Honor of John P. Formby (Research on Economic Inequality)* içinde (C. 12: 293-309). Emerald Group Publishing Limited. doi:10.1016/S1049-2585(04)12012-7
- Salahodjaev, R. ve Kanazawa, S. (2018). Why Do Societies With Higher Average Cognitive Ability Have Lower Income Inequality? The Role of Redistributive Policies. *Journal of Biosocial Science*, 50(3), 347-364. doi:10.1017/S0021932017000268
- Sant'Anna, A. A. ve Weller, L. (2020). The Threat of Communism during the Cold War: A Constraint to Income Inequality? *Comparative Politics*, 52(3), 359-393. doi:10.5129/001041519X15615651139989
- Scheidel, W. (2017). *The great leveler: Violence and the history of inequality from the Stone Age to the twenty-first century*. Princeton: Princeton University Press .
- Scheidel, W. (2019). Inequality: Total War as a Great Leveller. *CPER Press*. 30 Eylül 2023 tarihinde <https://cepr.org/voxeu/columns/inequality-total-war-great-leveler> adresinden erişildi.
- Scheve, K. ve Stasavage, D. (2017). Wealth Inequality and Democracy. *Annual Review of Political Science*, 20, 451-468. doi:10.1146/annurev-polisci-061014-101840
- Schmidt-Hebbel, K. ve Serven, L. (2000). Does income inequality raise aggregate saving? *Journal of Development Economics*, 61(2), 417-446.
- Scholl, N. ve Klasen: (2019). Re-estimating the relationship between inequality and growth. *Oxford Economic Papers*, 71(4), 824-847. doi:10.1093/oep/gpy059
- Scott, B. R. (2001). The Great Divide in the Global Village. *Foreign Affairs*, 80(1), 160. doi:10.2307/20050050
- Shahbaz, M. (2010). Income inequality-economic growth and non-linearity: A case of Pakistan. *International Journal of Social Economics*, 37(8), 613-636. doi:10.1108/03068291011060652/FULL/XML

- Shen, C. ve Zhao, X. (2023). How does income inequality affects economic growth at different income levels? *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 36(1), 864-884. doi:10.1080/1331677X.2022.2080742
- Shin, I. (2012). Income inequality and economic growth. *Economic Modelling*, 29(5), 2049-2057. doi:10.1016/j.econmod.2012.02.011
- Simon, H. (2017). Why Germany Still Has So Many Middle-Class Manufacturing Jobs. *Harvard Business Review*. 22 Ekim 2023 tarihinde <https://hbr.org/2017/05/why-germany-still-has-so-many-middle-class-manufacturing-jobs> adresinden erişildi.
- Smith, B. ve Wills, S. (2018). Left in the dark? Oil and rural poverty. *Journal of the Association of Environmental and Resource Economists*, 5(4), 865-904. doi:10.1086/698512
- Smith, M. E. G. ve Taylor, K. W. (1996). Profitability crisis and the erosion of popular prosperity: The Canadian economy, 1947–1991. *Studies in Political Economy*, 49(1), 101-130. doi:10.1080/19187033.1996.11675343
- Snowdon, B. ve Vane, H. R. (2005). *Modern Macroeconomics: Its Origins, Development and Current State*. Edward Elgar Publishing Limited.
- Solow, R. M. (1956). A Contribution to the Theory of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 70(1), 65. doi:10.2307/1884513
- Solow, R. M. (1957). Technical Change and the Aggregate Production Function. *The Review of Economics and Statistics*, 39(3), 312. doi:10.2307/1926047
- Sonin, K. (2003). Why the rich may favor poor protection of property rights. *Journal of Comparative Economics*, 31(4), 715-731. doi:10.1016/j.jce.2003.09.005
- Stark, O., Taylor, J. E. ve Yitzhaki, S. (1988). Migration, remittances and inequality: A sensitivity analysis using the extended Gini index. *Journal of Development Economics*, 28(3), 309-322. doi:10.1016/0304-3878(88)90002-8
- Steele, J. E., Sundsøy, P. R., Pezzulo, C., Alegana, V. A., Bird, T. J., Blumenstock, J., Bengtsson, L. (2017). Mapping poverty using mobile phone and satellite data. *Journal of The Royal Society Interface*, 14(127), 20160690. doi:10.1098/rsif.2016.0690
- Stiglitz, J. E. (2003). *Globalization and its discontents*. New York, : NY: W. W. Norton.
- Stiglitz, J. E. (2013). *The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future*. New York ve London: W. W. Norton ve Company.

- Stolper, W. F. ve Samuelson, P. A. (1941). Protection and real wages. *Review of Economic Studies*, 9(1), 58-73. doi:10.2307/2967638
- Sullivan, J. D., Rogers, J. ve Bettcher, K. E. (2007). The Importance of Property Rights to Development. *The SAIS Review of International Affairs*, 27(2), 31-43.
- Swan, T. W. (1956). Economic Growth and Capital Accumulation. *Economic Record*, 32(2), 334-361. doi:10.1111/j.1475-4932.1956.tb00434.x
- Theil, H. (1967). Economics and information theory. *Chicago: Rand McNally and Company*.
- Todaro, M. P. (1994). *Economic development. Longman Group* (5th edition.). Longman.
- Trapeznikova, I. (2019). Measuring income inequality. *IZA World of Labor*, (July), 1-12. doi:10.15185/izawol.462
- UNCTAD. (2021). Technology and Innovation Report 2021: Catching technological waves Innovation with equity. *United Nations*. 5 Kasım 2023 tarihinde https://unctad.org/system/files/official-document/tir2020_en.pdf adresinden erişildi.
- UNU-WIDER. (2023). World Income Inequality Database (WIID). Version: 28. 10 Ağustos 2022 tarihinde <https://doi.org/10.35188/UNU-WIDER/WIID-281123> adresinden erişildi.
- Van de Gaer, D. (1993). *Equality of Opportunity and Investment in Human Capital* (No: 92). Catholic University of Leuven, Faculty of Economics.
- Van Den Brakel, M. ve Lok, R. (2021). The Robin Hood Index Adjusted for Negatives and Equivalised Incomes. *Journal of Official Statistics*, 37(4), 1047-1058. doi:10.2478/JOS-2021-0044
- Van der Weide, R. ve Milanović, B. (2018). Inequality is bad for growth of the poor (but not for that of the rich). *World Bank Economic Review*, 32(3), 507-530. doi:10.1093/wber/lhy023
- Venieris, Y. P. ve Gupta, D. K. (1986). Income Distribution and Sociopolitical Instability as Determinants of Savings: A Cross-Sectional Model. *Journal of Political Economy*, 94(4), 873-883. doi:10.1086/261412
- Vermeulen, P. (2016). Estimating the top tail of the wealth distribution. *American Economic Review*, 106(5), 646-650. doi:10.1257/aer.p20161021
- Vivarelli, M. (2015). Innovation and employment. *IZA World of Labor*. <https://EconPapers.repec.org/RePEc:iza:izawol:journl:y:2015:n:154> adresinden erişildi.

- Vogel, S. K. (2021). The Regulatory Roots of Inequality in America. *Journal of Law and Political Economy*, 1(2). doi:10.5070/LP61251588
- Voitchovsky, S. (2005). Does the profile of income inequality matter for economic growth?: Distinguishing between the effects of inequality in different parts of the income distribution. *Journal of Economic Growth*, 10(3), 273-296. doi:10.1007/S10887-005-3535-3/METRICS
- Wade, R. H. (2001). The rising inequality of world income distribution. *Finance and Development*, IMF, 38.
- Wade, R. H. (2005). Does Inequality Matter? *Challenge*, 48(5), 12-38. doi:10.1080/05775132.2005.11034312
- Wagstaff, A. (2015). Is it possible to measure inequality of opportunity? *World Economic Forum*. 4 Şubat 2022 tarihinde <https://www.weforum.org/agenda/2015/06/is-it-possible-to-measure-inequality-of-opportunity/> adresinden erişildi.
- Wahiba, N. F. ve Weriemmi, M. E. (2014). The Relationship Between Economic Growth and Income Inequality. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 4(1), 135-143.
- Wallerstein, I. M. (1996). *Historical capitalism with Capitalist civilization*. London: Verso Books.
- Wan, G., Lu, M. ve Chen, Z. (2006). The inequality–growth nexus in the short and long run: Empirical evidence from China. *Journal of Comparative Economics*, 34(4), 654-667. doi:10.1016/J.JCE.2006.08.004
- WID. (2023). World Inequality Database. 12 Ağustos 2023 tarihinde <https://wid.world/> adresinden erişildi.
- Williams, D. (2013). The history of international development aid. *Handbook of Global Economic Governance*, 233-248. doi:10.4324/9780203156377-19
- Wolff, L. (2010). Lifelong Employment, Labor Law and the Lost Decade: The End of a Job for Life in Japan? *Innovation and Change in Japanese Management* içinde (ss. 77-99). London: Palgrave Macmillan UK. doi:10.1057/9780230250536_5
- World Bank. (2005). *Equity, and Development*. World Bank (C. 29). The World Bank and Oxford University Press.
- World Bank. (2021). World Bank Country and Lending Groups – World Bank Data Help Desk. (25 Ağustos 2022 tarihinde erişildi.).
- World Bank. (2022). LAC Equity Lab: Income Inequality - Composition by Quintile. (7 Aralık 2022 tarihinde erişildi.).
- World Bank. (2023). World Development Indicators. 20 Eylül 2023 tarihinde <https://data.worldbank.org/> adresinden erişildi.

- WTO. (2023). Evolution of trade under the WTO: handy statistics. *World Trade Organization*. (18 Şubat 2023 tarihinde erişildi.).
- WTO. (2023). Regional trade agreements. *World Trade Organization*. (18 Şubat 2023 tarihinde erişildi.).
- Xie, W., Ho, B., Meier: Rank reversal aversion inhibits redistribution across societies. *Nature Human Behaviour*, 1(8), 0142. doi:10.1038/s41562-017-0142
- Yglesias, M. (2015). Everything you need to know about income inequality. *Vox*. 2 Mart 2022 tarihinde <https://www.vox.com/2014/5/7/18076944/income-inequality> adresinden erişildi.
- Zakaria, F. (1997). The Rise of Illiberal Democracy. *Foreign Affairs*, 76(6), 22. doi:10.2307/20048274
- Zebregs, H. (1999). International Capital Movements and Technology: A Review. *Indian Economic Review*, 34(1), 1-21.
- Zucman, G. (2013). The missing wealth of nations: Are europe and the U.S. net debtors or net creditors? *Quarterly Journal of Economics*, 128(3), 1321-1364. doi:10.1093/qje/qjt012
- Zucman, G. (2019). Global Wealth Inequality. *The Annual Review of Economics*, 11, 109-138. doi:10.1146/ANNUREV-ECONOMICS-080218-025852

ÖZGEÇMİŞ

Reza BEHJATI YALGHOUZAGHAJ, ilk, orta okul ve liseyi doğduğu şehirde tamamlamıştır. Uzun bir süre eğitime ara verdikten sonra, 2011 yılında Kocaeli Üniversitesi İktisat bölümünde üniversite eğitime başlamış ve 2015 yılında bu üniversiteden mezun olmuştur. Daha sonra Ege Üniversitesinde, Bölgesel Kalkınma İktisadı bölümünde yüksek lisans eğitimi almış, Prof. Dr. Renan Funda BARBAROS ÖZAY danışmanlığında “Neo-liberal Politikalar ve Eşitsizlik: Trendler ve Öngörüler (1980-2050)” başlıklı tez çalışmasını başarıyla bitirdikten sonra 2017 yılında yüksek lisans derecesi almıştır. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi İktisat bölümünde doktora başlamıştır.

Doktora döneminde, tekrar gelir dağılımı konusunda çalışmalarına devam ederken, ekonomik büyümenin dağılım etkileri konusunda önemli araştırmalar yaptıktan sonra Doç. Dr. Suna MUĞAN ERTUĞRAL danışmanlığında, “Uzun, Orta ve Kısa Vadede Ekonomik Büyümenin Gelir Eşitsizliği Üzerine Etkisi: G-7 Ülkeleri” başlıklı doktora tezini 2024 yılında tamamlamıştır. Çok iyi düzeyde İngilizce, Farsça ve Türkçe, temel seviyede Fransızca ve Arapça bilmektedir ve bu dillerde akademik araştırmalar yapmaktadır.

Araştırmacının uzmanlık alanları gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme iken, bu alanların dışında yoksulluk, iktisat tarihi, makro iktisat, politik ekonomi ve uluslararası iktisat konularında da akademik araştırmalar yapmaktadır. Araştırmacı, ayrıca felsefe ve tarih konularında da okumalar yapmaktadır.